

Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis

C 100

Izdevums
latviešu valodā

Informācija un paziņojumi

52. sējums
2009. gada 30. aprīlis

<u>Paziņojums Nr.</u>	Saturs	Lappuse
I	<i>Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi</i>	
	ATZINUMI	
	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja	
	448. plenārā sesija 2008. gada 21., 22. un 23. oktobrī	
2009/C 100/01	Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētās nodaļas Atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Mazo un vidējo uzņēmumu būtiskā nozīme, lai veicinātu lielāku izaugsmi un vairāk darbavietu. Mūsdienīgās MVU politikas pārskats" COM(2007) 592 galīgā redakcija	1
2009/C 100/02	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Publiskais iepirkums pirmskomercializācijas posmā. Inovācijas veicināšana ilgtspējīgu kvalitatīvu sabiedrisko pakalpojumu nodrošināšanai Eiropā" COM(2007) 799 galīgā redakcija	6
2009/C 100/03	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Novērst šķēršļus, kas kavē riska kapitāla fondu pārrobežu ieguldījumus" COM(2007) 853 galīgā redakcija	15
2009/C 100/04	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Krāpšanas un bezskaidras naudas maksāšanas līdzekļu viltošanas apkarošana"	22
2009/C 100/05	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Apspriešanās par Komisijas ietekmes novērtējuma izstrādes pamatnostādņu projektu"	28

LV

Cena: 26 EUR

(Turpinājums nākamajā lappusē)

<u>Paziņojums Nr.</u>	<i>Saturs (turpinājums)</i>	<i>Lappuse</i>
2009/C 100/06	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Pamatnostādnes attiecībā uz vispārējas nozīmes pakalpojumiem un globalizāciju"	33
2009/C 100/07	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Pasažieru drošība aviācijas nozarē"	39
2009/C 100/08	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Eiropas Savienības uzdevumi pasaules mēroga pārtikas problēmu risināšanā"	44
2009/C 100/09	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Tālāk par IKP – ilgtspējīgas attīstības kritēriji"	53
2009/C 100/10	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Importēto lauksaimniecības un pārtikas produktu nekaitīgums"	60
2009/C 100/11	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Strukturālās un konceptuālās pārmaiņas – pasaules līmenī konkurētspējīgas Eiropas rūpniecības struktūras priekšnoteikums, kas balstās uz zināšanām un pētniecību (Eiropa: panākt vai izvirzīties priekšgalā?)"	65
2009/C 100/12	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Elektrisko sadzīves iekārtu (mājsaimniecības elektroierīču) ražošanas nozares pārstrukturēšana un attīstība un tās ietekme uz nodarbinātību, klimata pārmaiņām un patērētājiem"	72
2009/C 100/13	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Kā eksperimenti sociālajā jomā var sekmēt aktīvas iekļaušanas valsts politikas izstrādi Eiropā?"	77
2009/C 100/14	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Eiropas finanšu iestāžu ētiskā un sociālā dimensija"	84
2009/C 100/15	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "ES un Brazīlijas attiecības"	93
2009/C 100/16	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "ES loma Ziemeļīrijas miera procesā" (pašiniciatīvas atzinums)	100

III *Sagatavošanā esoši tiesību akti*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja

448. plenārā sesija 2008. gada 21., 22. un 23. oktobrī

2009/C 100/17	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par noteikumu un nosacījumu vienkāršošanu ar aizsardzību saistīto ražojumu sūtījumiem" COM(2007) 765 galīgā redakcija – 2007/0279 (COD)	109
---------------	--	-----

I

(Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi)

ATZINUMI

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

448. PLENĀRĀ SESIJA 2008. GADA 21., 22. UN 23. OKTOBRĪ

Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētās nodaļas Atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Mazo un vidējo uzņēmumu būtiskā nozīme, lai veicinātu lielāku izaugsmi un vairāk darbavietu. Mūsdienīgās MVU politikas pārskats””

COM(2007) 592 galīgā redakcija

(2009/C 100/01)

Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2007. gada 4. oktobrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Mazo un vidējo uzņēmumu būtiskā nozīme, lai veicinātu lielāku izaugsmi un vairāk darbavietu. Mūsdienīgās MVU politikas pārskats””

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2008. gada 1. oktobrī. Ziņotājs – Burns kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 448. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 21., 22. un 23. oktobrī (22. oktobra sēdē), ar 85 balsīm par un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ieteikumi un secinājumi.

1.1. Uzņēmēju domāšanas veidu skolēnos jāsāk attīstīt ļoti agri. Skolēnos jāveido izpratne, ka sava uzņēmuma nodibināšana ir viena no nodarbinātības iespējām, kas pieejama ne tikai pārtikušiem cilvēkiem vai cilvēkiem ar augstāko izglītību.

1.2. Komisijai ir jā mudina valstu valdības sadarboties ar tādām organizācijām kā Eiropas Profesionālās izglītības centrs (CEDEFOP), dažādām MVU apvienībām un EESK, lai darba devēju vadībā izveidotu atzītu, uz uzņēmējdarbību vērstu Eiropas mēroga sistēmu profesionālās kvalifikācijas atzīšanai, kas atbilstu uzņēmumu, īpaši MVU, vajadzībām.

1.3. Komisijai sadarbībā ar valstu valdībām Eiropā ir jāizveido un jāievieš efektīva sistēma intelektuālā īpašuma, izgudrojumu un jauninājumu aizsardzībai.

1.4. Konsultējoties ar valdībām, ir jāsniedz precīza informācija par izmaiņām, par kurām panākta vienošanās apspriešanās procesā, un tam jānotiek pirms jaunu direktīvu, likumu vai citi tiesību aktu ieviešanas.

1.5. Komisijai jāpārskata kārtība, kā notiek apspriešanās ar MVU apvienībām un profesionālām organizācijām. Fakts, ka MVU līdzdalība konsultācijās ar valdību ir saistīta ar zināmām izmaksām, ir jāatzīst, un jāapsver iespēja atlīdzināt izdevumus to MVU īpašniekiem, kuri uzaicināti aktīvi piedalīties apspriešanās norisēs.

1.6. Valstu valdības un pašvaldības ir vairāk jāiesaista ar MVU saistītajās norisēs un darbībās, kā tas norādīts termiņa vidusposma pārskatā. Eiropas Komisijas popularizētie labas prakses piemēri neattaisno cerības, jo dažu valstu valdības un pašvaldības ignorē vai noraida priekšlikumus, kas palīdzētu radīt labvēlīgu vidi MVU darbībai.

1.7. Subsīdijas un negodīga konkurence traucē brīvā tirgus darbību. Komisijai jāņem vērā brīvu konkurenci traucējošo subsīdiju ietekme uz maziem un vidējiem uzņēmumiem kā iepriekšējā posma, tā arī pakārtotos tirgos. Subsīdiju piešķiršana ir pieļaujama sociālu, ar vides aizsardzību saistītu vai citu iemeslu dēļ, bet tās nav piešķiramas ražošanas atbalstam. Piešķirot jebkāda veida subsīdijas vai dotācijas, turpmāk vienmēr ir jāievēro princips, ka "subsīdijas, kas piešķirtas kādam konkrētam uzņēmumam, no tā konkurentu viedokļa ir negodīgas konkurences izpausme".

1.8. Tiesību aktiem, kas ietekmē uzņēmējdarbību, ir jābūt skaidri un saprotami formulētiem. Tajos nedrīkst iekļaut neskaidrus, mulsinošus vai dažādi interpretējamus noteikumus.

1.9. MVU definīcija ir jāpārskata un jānodrošina tādi dati, kas parādītu, kādas būtu sekas, ja mikrouzņēmumu un MVU definīšanai izmantotu citādu gada apgrozījumu un gada kopējās bilances rādītājus (skatīt 4.5.2. punktu).

1.10. Kas attiecas uz mikrouzņēmumu un MVU piekļuvi ES dotācijām un projektu finansējumam, jāievieš īpašas procedūras. Minētajās procedūrās jāņem vērā mazāku uzņēmumu sevišķi ierobežotie laika resursi.

1.11. Problēma, kas jāatzīst un jārisina, ir uzņēmumu nodošana no vienas paaudzes otrai.

2. Ievads (pamatojums).

2.1. Lielākā daļa politiķu un ekonomistu atzīst, ka Eiropas ekonomikas un sociālajā politikā īpaša uzmanība ir jāvelta mazo un vidējo uzņēmumu, kā arī mikrouzņēmumu attīstībai.

2.2. Eiropas Komisija 2005. gadā nāca klajā ar paziņojumu "Mūsdienīga MVU politika izaugsmei un nodarbinātībai". Minētās politikas mērķis ir nodrošināt, lai visi ES politiskie pasākumi MVU atbalstam būtu saskaņoti un lai to izstrādē vairāk tiktu novērtētas MVU vajadzības. Minētajā paziņojumā bija paredzēta rīcība piecās jomās:

- 1) uzņēmējdarbības un iemaņu veicināšana;
- 2) MVU piekļuves tirgum uzlabošana;
- 3) birokrātisku šķēršļu mazināšana;

4) dialoga un konsultāciju stiprināšana ar MVU sektora dalībniekiem;

5) MVU izaugsmes potenciāla uzlabošana.

2.3. Minētās politikas galvenais uzdevums bija radīt labvēlīgu vidi Eiropas MVU darbībai. Tika atzīts, ka šī mērķa sasniegšanai ir vajadzīgi visu atbildīgo iestāžu (gan ES, gan arī valstu un reģionu līmenī) saskaņoti centieni, lai nodrošinātu, ka dažādie izstrādātie pasākumi papildina cits citu un nekavē MVU attīstību.

2.4. Komisija 2007. gada 4. oktobrī pieņēma paziņojumu ar nosaukumu "Mazo un vidējo uzņēmumu būtiskā nozīme, lai veicinātu lielāku izaugsmi un vairāk darbavietu. Mūsdienīgās MVU politikas pārskats" ⁽¹⁾. Minētais dokuments ir Komisijas ziņojums politiķiem un dažādām iestādēm par to, cik sekmīgi "Eiropai" (līdz šim) izdevies sasniegt 2005. gadā pieņemtajā paziņojumā izvirzītos mērķus.

3. Piezīmes par termiņa vidusposma pārskatu.

3.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja atzīst, ka Eiropas Komisija, risinot ekonomikas un sociālos jautājumus, MVU velta lielāku uzmanību. Komiteja arī norāda, ka Komisija, neraugoties uz visiem dalībvalstu valdību noteiktajiem ierobežojumiem, ir mēģinājusi visā Eiropā radīt MVU darbībai labvēlīgāku ekonomisko vidi. EESK piekrīt arī Komisijas viedoklim, ka vēl ir daudz darāmā, lai varētu uzskatīt, ka Eiropā radīta MVU darbībai patiešām labvēlīga vide.

3.2. EESK atbalsta principu, ka politiķiem un likumdevējiem vispirms jādomā par mazajiem uzņēmumiem ("*Think Small First*"). Lai arī Komisija atbalsta šādu principu, EESK tomēr nav pārliecināta, ka arī visas pārējās valstu valdību un pašvaldību struktūras ar to dažādajām aģentūrām un organizācijām piekrīt šādam viedoklim vai mērķim.

3.3. EESK piekrīt viedoklim, ka jēdziens "MVU", kas apzīmē vai raksturo attiecīgo uzņēmējdarbības sektoru, pašreiz ir iekļauts lielākajā daļā Komisijas dokumentu par uzņēmējdarbību, tomēr tā ar bažām secina, ka jēdziena "MVU" iekļaušana dokumenta tekstā vēl nebūt nenozīmē, ka minētie uzņēmumi tiks iesaistīti attiecīgajās norisēs vai ieteiktajos politikas pasākumos. Mēs arī paužam bažas par to, ka vērā nav ņemts pašnodarbināto, brīvo profesiju un mikrouzņēmumu pārstāvju viedoklis. Tādēļ Komiteja nepiekrīt viedoklim, ka "MVU šobrīd ir pilnībā integrēti Kopienas politikā".

⁽¹⁾ COM(2007) 592 galīgā redakcija.

3.4. Ikviens tiesību akts ietekmē mazo un vidējo uzņēmumu darbību. Daudzu atsevišķu tiesību aktu kopējā ietekme ievērojami apgrūtina MVU darbību, un to reti atzīst politiķi un valsts pārvaldes darbinieki. Mazajiem uzņēmumiem to ierobežotais laiks un resursi ir jāvelta darbam ar klientiem. Jo vairāk laika jāpavada, aizpildot pārvaldes iestāžu dokumentus un risinot birokrātiskus jautājumus, jo mazāk laika atliek rūpēm par labklājību un nodarbinātību, ražojot preces un sniedzot pakalpojumus.

3.5. Daudzos MVU joprojām valda uzskats, ka Eiropas un valstu valdību noteiktās procedūras ir pārlietu birokrātiskas, pārāk atkarīgas no trešo pušu izsniegtām atļaujām un pārāk dārgas. Atbildīgajiem ierēdņiem trūkst arī izpratnes par to, ka uzņēmumiem ir jāmeklē līdzsvars starp tādiem faktoriem kā risks, laiks, izmaksas un ieguvumi. Lielākajā daļā MVU minētie apsvērumi ir noteicošie, izvērtējot iesaistīšanos projektos, izstrādes pasākumos, konsultācijās, kā arī lemjot par atbilstības nodrošināšanu vai pieteikumu iesniegšanu, lai saņemtu uzņēmējdarbības veicināšanai paredzēto atbalstu.

3.6. Kopīga ir visu mazo, vidējo un mikrouzņēmumu prasība pēc vienlīdzīgiem uzņēmējdarbības nosacījumiem visā Eiropā. EESK uzskata, ka minētais mērķis netiks īstenots tuvākajā laikā. MVU sūdzības par negodīgu konkurenci pārāk bieži tiek interpretētas kā vēlme saņemt subsīdijas vai panākt īpaša režīma noteikšanu, taču patiesībā tie tikai vēlas, lai tiktu nodrošinātas to tiesības uz godīgu un vienlīdzīgu konkurenci.

3.7. MVU pauž neapmierinātību ar tiesību aktiem, jo tie ir neskaidri un grūti saprotami. Lielos uzņēmumos ir juristi, kas palīdz interpretēt tiesību aktus. Daudzi mazi uzņēmumi tādus izdevumus nevar atļauties. Tādēļ ir ļoti svarīgi, lai tiesību normas būtu skaidri un precīzi formulētas, kā arī neradītu pārpratumus un nebūtu dažādi interpretējamas.

3.8. EESK uzskata, ka Komisija un Eiropas valstu valdības nav izpratušas šo problēmu, un tādēļ Eiropā vieniem un tiem pašiem tiesību aktiem ir daudz un dažādas atšķirīgas interpretācijas. Mēs arī uzskatām, ka valstu valdības pārāk bieži cenšas "uzlabot" tiesību aktus, nosakot vēl stingrākas prasības (*gold plating*). Tādēļ MVU ir grūti saprast un ieviest valstu tiesību aktus. Tas arī kavē pārrobežu uzņēmējdarbības attīstību.

4. Īpaši jautājumi.

4.1. Uzņēmējdarbības un iemaņu veicināšana.

Uzņēmēju domāšanas veids un izglītība

4.1.1. Vajadzība radīt uzņēmējdarbībai labvēlīgāku sociālo un ekonomisko vidi izriet no integrētas politikas, kuras mērķis ir

ne tikai mainīt attieksmi, bet arī uzlabot iedzīvotāju prasmes. Tomēr arī paši izglītības politikas veidotāji nav izauguši tādā izglītības sistēmā, kas veicina uzņēmēju domāšanas veidu, tādēļ viņiem trūkst praktisku zināšanu par to, kas sekmē uzņēmēju domāšanas veidu vai rosina pārliecību uzsākt uzņēmējdarbību.

4.1.2. Kaut arī ievērojami līdzekļi ir ieguldīti, lai izglītības gaitā tiktu attīstītas uzņēmējdarbībai nepieciešamās īpašības, atbalsta struktūras nav īpaši efektīvas un nenodrošina uzņēmējdarbībai vajadzīgo prasmju apguvi, kā arī nerada vidi, kas mudinātu cilvēkus uzsākt patstāvīgu darbību. Skolēniem jā māca saprast, ka uzņēmuma dibināšana ir tikpat interesenta iespēja kā algota darba meklēšana vai mācības universitātē.

4.1.3. Liela daļa līdzekļu ir paredzēta 16 gadu vecumu sasniegušiem vai vecākiem skolēniem. Komiteja uzskata, ka no personas attīstības viedokļa uzņēmējdarbībai nepieciešamo īpašību attīstība minētajā vecuma posmā ir novēlota, un tā ir jā sāk daudz agrāk.

4.1.4. Īpaša uzmanība būtu jāvelta to studentu uzņēmēju domāšanas veidam un izglītībai, kuri pēc pilna laika studiju beigšanas (iespējams) varētu turpināt ģimenes uzņēmējdarbību (uzņēmumu pārņemšana). Atsevišķās Eiropas daļās tā ir kļuvusi par nopietnu problēmu un ir steidzami jārisina.

4.1.5. Liela nozīme uzņēmējdarbības un izglītības veicināšanā var būt sociālajiem partneriem. Tādēļ ir svarīgi, lai uzņēmēji un šie partneri ciešāk sadarbotos un tādējādi panāktu lielāku izpratni par uzņēmējdarbību un izglītību, kā arī nodrošinātu pozitīvu atbalstu minētajām jomām.

4.1.6. Skolēniem jāpalīdz saprast, ka darbs ir iespēja kļūt noteicējam par savu dzīvi, rast izdevības, būt uzņēmīgam, riskēt un, iespējams, uzsākt uzņēmējdarbību.

Apmācība un prasmes apliecinājoši dokumenti

4.1.7. Visi mazie uzņēmumi apmāca savus darbiniekus, tomēr tikai nedaudzi darba ņēmēji saņem dokumentāru apliecinājumu par iegūto kvalifikāciju. Īpaši šī problēma izpaužas tādās jomās kā veselība un drošība, vide un arī citas jomas, kurās kvalifikācijai ir juridiska nozīme. Komisijai un par profesionālo apmācību (PA) atbildīgajām valstu iestādēm ir jāvelta lielākas pūles, lai kvalifikācijas apliecinājuma dokumentos tiktu norādīts, tieši kādi uzdevumi uzņēmumā tiek veikti. Brīvajās profesijās tādēļ radušās īpašas problēmas ar tādās apmācības nodrošināšanu, kas atbilst patiesajām vajadzībām.

4.1.8. Pēc EESK domām, tieši fakts, ka nav izdevies izveidot uz nodarbinātību vērstu profesionālās apmācības un kvalifikācijas sistēmu, būtiski kavē uzņēmēju un jo īpaši MVU darbinieku izaugsmi, kā arī Eiropas uzņēmumu attīstību. Tā kā šī problēma netiek atzīta un risināta, kopumā apšaubāms ir Komisijas apgalvojums, ka tās pasākumi uzņēmējdarbības iniciatīvas un prasmju veicināšanai ir bijuši sekmīgi.

4.2. MVU piekļuves tirgum uzlabošana.

4.2.1. Komiteja atzīst, ka Komisija ir centusies novērst nevajadzīgus šķēršļus, kas kavē piekļuvi tirgum. EESK tomēr pauž bažas, ka Eiropas valstu valdības nav īstenojušas Komisijas vislabākās ieceres. MVU piekļuvi jauniem tirgiem īpaši kavē fakts, ka Eiropā nav izstrādāta un ieviesta stabila sistēma intelektuālā īpašuma, izgudrojumu un jauninājumu aizsardzībai. Nevajadzētu aizmirst, ka, uzņēmējiem ir iespējas izmantot koncesijas vai kapitālieguldījumus, lai dibinātu MVU trešās valstīs un nodarbinātu ES iedzīvotājus. Tādiem MVU jāsaņem līdzvērtīgi atvieglojumi, un nav pieļaujams kavēt šo uzņēmumu produkcijas nokļūšanu ES tirgū vismaz uzņēmējdarbības uzsākšanas periodā.

4.2.2. Pēc Komitejas domām, publiskais iepirkums ir vēl viens tirgus, ko varētu padarīt atvērtāku un pārskatāmāku un līdz ar to pieejamāku MVU. Publiskā iepirkuma īpatsvars Eiropas Savienības IKP ir aptuveni 16 %, un, lai arī MVU piekļuve minētajam tirgum ir nedaudz uzlabota, daži ļoti svarīgi jautājumi, kas bija jāmin arī vidusposma pārskatā, nav atrisināti.

— MVU nozīme publiskajā iepirkumā tiek pārlieku maz novērtēta.

— Vietējo pašvaldību un valstu valdību ierēdņi uzskata, ka MVU nav pietiekami uzticami, un tādēļ šiem uzņēmumiem bieži tiek radīti neattaisnojami šķēršļi. Jo īpaši prasība iegūt trešās personas oficiālu atzinumu par uzņēmuma spēju veikt attiecīgos uzdevumus, kas ir nosacījums dalībai konkursos, ir saistīta ar augstām izmaksām un bieži vien nevajadzīga, lielai daļai MVU liedzot iespēju iesniegt piedāvājumus publiskā pasūtījuma saņemšanai.

— MVU, kas iesniedz piedāvājumus pasūtījuma saņemšanai un uzskata, ka pasūtījuma piešķiršana ir bijusi negodīga, izsaka neapmierinātību par to, ka šādu sūdzību izskatīšanas procedūras nav pārredzamas.

4.3. Birokrātisku šķēršļu mazināšana.

4.3.1. Birokrātisku noteikumu un nevajadzīgu tiesību aktu ir tik daudz, ka ir grūti izvērtēt, kas ir paveikts šo šķēršļu mazinā-

šanai. Nevajadzīgu noteikumu, priekšrakstu un valsts noteiktu (aģentūras, publiskās iestādes un licencēšanas iestādes) politikas pasākumu lielais apjoms ir nopietns šķērslis MVU un mazajai uzņēmējdarbībai. Īpaši lielu satraukumu Komiteja pauž par to, ka vidusposma pārskatā nepietiekama uzmanība veltīta minētajai problēmai, it īpaši valdības aģentūru, publisko iestāžu un licencēšanas iestāžu radītajiem birokrātiskajiem šķēršļiem. Minēto struktūru lēmumus bieži nav iespējams oficiāli pārsūdzēt, jo tās uzskatāmas par neatkarīgām, ar valdību nesaistītām struktūrām, kas tādēļ nav pakļautas valdības kontrolei.

4.4. Dialoga un konsultāciju stiprināšana ar MVU sektora dalībniekiem.

4.4.1. Apspriešanās ar MVU apvienībām ir nopietna problēma, kas nav minēta vidusposma pārskatā. Eiropā notiek apspriešanās ar dažām profesionālajām apvienībām un uzņēmumu apvienībām⁽²⁾, tomēr iesaistīto uzņēmumu apvienību skaits ir ļoti neliels un šķiet, ka īpaši maz pārstāvētas ir profesionālās apvienības, kas pārstāv mazākos uzņēmumus.

4.4.2. Apspriešanās valstu valdību līmenī nebauda MVU uzticību, un tie uzskata, ka politisko lēmumu pieņēmēji ignorē MVU sūdzības. Lielākā daļa mazo uzņēmumu uzskata, ka "apspriešanās" procesā nemaz nav iecerēts mainīt sākotnējos ieteikumus vai arī paredzēts tajos veikt vien nebūtiskas izmaiņas.

4.4.3. Mikrouzņēmumi un MVU bieži tiek raksturoti kā "pārāk atšķirīgi" vai "pārāk slikti organizēti", un tādēļ pārlieku sarežģīti ir to viedokļus iekļaut galīgajos ieteikumos. Tā tas ir pat gadījumos, kad apspriešanās temats ir MVU un mazās uzņēmējdarbības attīstība. Pārāk bieži šādās situācijās lielo uzņēmumu viedokļi tiek uzklauti vairāk nekā mikrouzņēmumu un MVU paustie uzskati.

4.5. Mazo uzņēmumu definīcija.

4.5.1. EESK ar nožēlu secina, ka vidusposma pārskatā nav minētas problēmas saistībā ar MVU definīciju, kas, mūsdiā, ir novecojusi⁽³⁾. Ražīguma uzlabošana, pateicoties mehanizācijai un darba organizācijai, ir būtiski izmainījusi uzņēmumu darbības principus.

— Vairāk nekā 98 % Eiropas uzņēmumu šobrīd pieskaitāmi MVU kategorijai.

— Darbu, ko kādreiz veica 50 darbinieki, šobrīd var paveikt 10 darbinieki.

⁽²⁾ Piemēram, Eiropas Amatniecības, mazo un vidējo uzņēmumu apvienība (UEAPME), mazo un vidējo uzņēmumu oficiālais pārstāvis Eiropas sociālajā dialogā.

⁽³⁾ http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/sme_definition/sme_user_guide.pdf

— Ja mēs vēlamies palīdzēt mikrouzņēmumiem, mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, ir vajadzīga patiesajam stāvoklim atbilstoša šo uzņēmumu definīcija. Tas ir viens no galvenajiem iemesliem, kādēļ spēkā esošie tiesību akti MVU jomā ne vienmēr sasniedz vēlamos mērķus.

4.5.2. Pašreizējās definīcijas:

Uzņēmuma kategorija	Nodarbināto skaits	Gada apgrozījums		Gada kopējā bilance
Vidējie uzņēmumi	< 250	€ 50 miljoni	vai	€ 43 miljoni
Mazie uzņēmumi	< 50	€ 10 miljoni	vai	€ 10 miljoni
Mikrouzņēmumi	< 10	€ 2 miljoni	vai	€ 2 miljoni

4.6. Mazo uzņēmumu, pašnodarbināto un brīvo profesiju statuss.

4.6.1. EESK ar nožēlu atzīmē, ka vidusposma pārskatā nav minētas pašreizējās problēmas saistībā ar "pašnodarbinātību". Pārāk daudzās Eiropas valstīs ir radīti mākslīgi šķēršļi tiem iedzīvotājiem, kuri vēlas izkopt savas uzņēmēja dotības un izveidot mazu uzņēmumu. ES nav izstrādāta "pašnodarbinātības" tiesiskā definīcija, un tādēļ "pašnodarbinātības" statuss tiek izmantots negodīgi, turklāt tas rada neskaidrības uzņēmējiem un ierēdņiem.

4.6.2. Šādi administratīvi pārkāpumi traucē to "oficiāli" pašnodarbināto personu darbību, kas attīstīta mazo uzņēmējdarbību, maksā nodokļus un ievēro visus attiecīgos tiesību aktus.

4.6.3. Šajā jomā pastāvošās problēmas ir jāatzīst. "Pašnodarbinātības" definīcijai jābūt svarīgai prioritātei Komisijas darba

kārtībā, tomēr līdz šim minētās problēmas esamība nav atzīta vai tikusi ignorēta.

4.7. Mazo uzņēmumu pārstāvība.

4.7.1. Termina vidusposma pārskatā nav atzīts, cik svarīgs apstāklis ir tas, kā noris apspriešanās ar MVU un kā to viedokļi ir pārstāvēti valstu un Eiropas līmenī. Valdību rīkotās konferencēs uzņēmumu apvienības pārāk bieži pārstāv cilvēki, kas nav saistīti ar uzņēmējdarbību, un tāpēc neizprot problēmas vai nav ar tām saskārušies.

4.7.2. Daudzās Komisijas struktūrās minētā problēma ir apziņāta, taču, šķiet, ka nekas nav paveikts, lai rastu risinājumu.

4.7.3. Apspriešanās procesam arī turpmāk jānotiek kā tiešsaistē, tā arī klātienē visās ES oficiālajās valodās, lai nodrošinātu, ka tiek uzklauts plašāka uzņēmēju loka viedoklis.

4.8. Piekļuve ES līdzekļiem.

4.8.1. Projektu un dotāciju veidā pieejamo līdzekļu apjoms ir palielinājies, taču mikrouzņēmumiem un MVU ir grūtības šiem līdzekļiem piekļūt, jo:

- procedūras ir pārāk birokrātiskas;
- tās ir pārlietu laiktelpīgas;
- informācijas par finansējumu meklēšanai un pieteikumu iesniegšanai paredzētā palīdzība lietotājiem nav ērti izmantojama;
- grāmatvedības procedūras tiek regulāri mainītas, un bieži vien jāizmanto trešo pušu dārgi revīzijas pakalpojumi, kas palielina birokrātisko slogu un izmaksas.

4.8.2. Lai mikrouzņēmumi un MVU varētu piekļūt ES līdzekļiem, jāievieš īpašas procedūras, ņemot vērā mikrouzņēmumu un MVU ierobežotos darba laika resursus.

Briselē, 2008. gada 22. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Publiskais iepirkums pirmskomercializācijas posmā. Inovācijas veicināšana ilgtspējīgu kvalitatīvu sabiedrisko pakalpojumu nodrošināšanai Eiropā"

COM(2007) 799 galīgā redakcija

(2009/C 100/02)

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2007. gada 14. decembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Publiskais iepirkums pirmskomercializācijas posmā. Inovācijas veicināšana ilgtspējīgu kvalitatīvu sabiedrisko pakalpojumu nodrošināšanai Eiropā"

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2008. gada 1. oktobrī. Ziņotājs – VAN IERSEL kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 448. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 21., 22. un 23. oktobrī (22. oktobra sēdē), ar 70 balsīm par un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. EESK pilnībā atbalsta Komisijas mērķi atbalstīt novatorisma centienus publiskā iepirkuma jomā visā Eiropā. Ja Eiropa vēlas saglabāt vadošo vietu augstas kvalitātes rentablu sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas jomā iedzīvotājiem, labvēlīgi ietekmējot tautsaimniecību, sociālo un ekoloģisko vidi, ir jāmeklē iespējas novatorisma un tehnoloģiskā progresa vislabākajai izmantošanai sabiedrisko pakalpojumu jomā.

1.2. EESK piekrīt Komisijas ieteikumiem par "gudru klientu" kā aktīvākas nostājas galvenajam priekšnosacījumam saistībā ar mūsdienīgu pieeju publiskajam iepirkumam, ko veic valsts iestādēs. To līgumu kvalitāte, kuri noslēgti ar privātajiem piegādātājiem, neapšaubāmi uzlabosies, plašāk un "gudrāk" iesaistot publiskā iepirkuma veicēju.

1.3. EESK piekrīt Komisijas viedoklim, ka novatorisma un lietisķo tehnoloģiju izmantošanas iespēju veicināšana publiskā iepirkuma jomā Eiropai būs izdevīga divējādi. Pirmām kārtām, veicinot sabiedrisko pakalpojumu kvalitāti un izdevīgumu un tādējādi radot ieguvumus nodokļu maksātājiem; otrām kārtām, sniedzot jaunas novatorisma iespējas uzņēmējdarbībai, tādējādi dodot ieguldījumu Eiropas vispārējā veiktspējā un konkurētspējā.

1.4. EESK uzsver, ka neatkarīgi no iespējamiem ieguvumiem saistībā ar jaunām vai atšķirīgām pieejām publiskā iepirkuma

jomā 2004. gada direktīvu⁽¹⁾ ("Direktīvas") pareiza transponēšana un īstenošana saglabājas kā prioritāte. Tradicionālās un kultūras pieejas bieži vien ir dziļi iesakņojušās. Praktiskā pieredze liecina par to, ka pareizai īstenošanai dalībvalstīs nepieciešama pastāvīga, stingra uzraudzība, kā arī pieredzes un paraugprakses apmaiņa.

1.4.1. Mūsdienās publiskais iepirkums aptver ļoti daudzas jomas un jaunas paradigmas. EESK uzsver, ka skaidri jānošķir publiskais iepirkums, ko veic valsts iestādes, un iepirkuma procedūras, ko veic komunālo un sadzīves pakalpojumu uzņēmumi, jo īpaši veicinot inovācijas. Komunālo un sadzīves pakalpojumu uzņēmumiem, kuru lielākā daļa ir bijusi iesaistīta inovatīvos projektos vairāk nekā simts gadus, ir vairāk profesionālo iemaņu un pieredzes ar augsta līmeņa tehniskajiem projektiem, dodot tiem iespēju īstenot jaunus inovāciju projektus. Tas pats attiecas uz aizsardzības jomu, lai gan Eiropā, salīdzinājumā ar ASV, trūkst apjomīga finansējuma un atbilstošas plašas piegādes bāzes visā kontinentā. Tādēļ šajā atzinumā galvenā uzmanība veltīta valsts iestādēm, jo komunālo un sadzīves pakalpojumu uzņēmumi jau spēj vadīt pētniecību un izstrādi (R&D).

1.5. Šķiet, ka Komisija ir ļoti pārliecināta par lietderīgas pieredzes pārņemšanu no ASV attiecībā uz tehnoloģijas, inovāciju un publiskā iepirkuma sasaukti Eiropā. EESK pauž bažas, ka salīdzināmu iespēju radīšana nebūs viegls uzdevums. Šobrīd sabiedrisko pakalpojumu un aizsardzības nozares tirgi, to veiktie iepirkumi un attiecīgās inovācijas Eiropā galvenokārt attīstījušās, balstoties uz vietējiem apstākļiem katrā valstī un pieredzi.

⁽¹⁾ 2004. gada direktīvas: Komunālie un sadzīves pakalpojumi 2004/17/EK, Valsts līgumi 2004/18/EK.

1.6. Kopumā jāteic, ka atšķirībā no ASV Eiropai publiskā iepirkuma jomā nav šādu elementu:

— viens liels tirgus un līdzīgi apstākļi augsto tehnoloģiju MVU visā kontinentā,

— kopīga valoda,

— īpašas attiecības starp Pentagonu un tehnoloģiski virzītiem uzņēmumiem, kā arī

— militārās un civilās jomas produktu un lietojumprogrammu sekundārais tirgus.

1.7. EESK vēlas skaidri norādīt, ka atbalsta Komisijas viedokli par to, ka ir jāizmanto katra iespēja, lai veicinātu inovācijas ar mērķi paaugstināt sabiedrisko pakalpojumu kvalitāti un vērtību. Šajā sakarā Komisijai būtu jāveicina arī valsts iestāžu centieni savstarpēji izmantot paraugpraksi.

1.8. Publiskā iepirkuma veicēji jā mudina atklāt inovatīvus un alternatīvus risinājumus ("variantus"), ne tikai izdarīt tos pašus iepirkumus, ko iepriekš. Viņiem jāmeklē rentabilitāte, nevis tikai zemākā cena. Zināšanu centru pieredzes apmaiņa minētajā jomā dažās dalībvalstīs var izrādīties lietderīga, lai sniegtu piemērus visā Eiropā. Tādējādi iepirkuma veicējus var pamudināt attīstīt nepieciešamās prasmes, lai kļūtu par "gudru klientu", un tad pakāpeniski iegūt pieredzi. Minētās prasmes un iemaņas ir *sine qua non*.

1.9. Saistībā ar inovāciju publiskā iepirkuma veicējiem jāuzsāk pārredzams tehniskais dialogs ilgi pirms projektu konkursa paziņošanas, lai izprastu situāciju tirgū un sniegtu tirgum iespēju labāk izprast risināmo problēmu un tādējādi piedāvāt optimālus risinājumus.

1.10. EESK iesaka izturēties piesardzīgi attiecībā uz lielākās daļas valsts iestāžu iesaistīšanu inovācijas procesā vai agrīnā ieviešanā. Valsts iestādēs pārāk bieži trūkst iespēju attīstīt prasmes un pieredzi, lai piedalītos patiesi inovatīvā projektā; riski ir ievērojami un prasa augstas kvalitātes vadību, paturot

prātā, ka neveiksmes iespējas ir lielas.

1.11. Būtu jāizveido pieredzējušu un profesionālu darbinieku un organizāciju tīkls dalībvalstīs, pie kurām varētu vērsties, lai pastiprinātu iepirkuma veicēja vietējās iespējas progresīvākiem inovatīviem projektiem.

1.12. Lai gan pielikumā izklāstīta pirmskomerciālā iepirkuma līgumu slēgšanas kārtība (?), kas, atbilstīgi izslēgšanas klauzulām, neietilpst Direktīvu darbības jomā, tomēr atbilst spēkā esošajam tiesiskajam regulējumam, vēl aizvien pastāv iespēja, ka var tikt pārkāpti, kaut arī nejausi, līguma noteikumi. EESK iesaka iepirkuma veicējiem rūpīgi izskatīt iepriekš minēto pielikumu un sekot tajā iekļautajiem ieteikumiem. Ja ir vismazākās šaubas no līgumslēdzēja iestādes vai potenciālā piegādātāja puses, EESK stingri iesaka iestādei savlaicīgi vērsties Komisijā, lai saņemtu skaidrojumu par valsts atbalsta vai izslēgšanas klauzulu iespējamu pārkāpumu, un sniegt attiecīgos pierādījumus visiem attiecīgajiem piegādātājiem.

1.13. Komisija pareizi uzsver intelektuālā īpašuma tiesību nozīmīgumu. EESK piebilst, ka tās ļoti rūpīgi jānosaka, jāpiešķir un jāpārvalda. Tā ir sarežģīta joma.

2. Pamatojums un saturs

2.1. Padome 2004. gadā pieņēma pašreiz spēkā esošās direktīvas par publisko iepirkumu, ko veic komunālo un sabiedrisko pakalpojumu uzņēmumi⁽³⁾ un valsts iestādes⁽⁴⁾ un kurš kopā veido apmēram 16 % Eiropas IKP.

(?) Izslēgšanas klauzula.

— Komunālie un sabiedriskie pakalpojumi: 24. panta e) apakšpunkts. Līgumi par atsevišķiem pakalpojumiem, kas izslēgti no minētās direktīvas darbības jomas. Šīs direktīvas darbības joma neattiecas uz (e) pētniecības un izstrādes pakalpojumiem, izņemot tos, no kuriem labumu gūst vienīgi līgumslēdzējs, lai to izmantotu paša vajadzībām savu darbību veikšanai, ar nosacījumu, ka visu sniegto pakalpojumu atlīdzina līgumslēdzējs.

— Valsts līgumi: 16.panta f) apakšpunkts: īpaši izslēgšanas gadījumi. Šīs direktīvas darbības joma neattiecas uz (f) pētniecības un izstrādes pakalpojumiem, izņemot tos, no kuriem labumu gūst vienīgi līgumslēdzējs, lai to izmantotu paša vajadzībām savu darbību veikšanai, ar nosacījumu, ka visu sniegto pakalpojumu atlīdzina līgumslēdzējs.

(3) 2004/17/EK.

(4) 2004/18/EK.

2.2. Direktīvu mērķis bija noteikt saskaņotu nediskriminējošu un pārredzamu noteikumu kopumu, kas nodrošinātu līdz šim pilnībā vai daļēji slēgtu tirgu atvēršanu, veicinot piegādātāju konkurenci, kā arī izdevīgāku cenu un ieguvumu samēru valdībām un iedzīvotājiem.

2.3. Galīgo priekšlikumu izstrādes laikā notika ilgas un plašas diskusijas, lai nodrošinātu direktīvu praktiskas piemērošanas iespēju un atbilstību mērķa sasniegšanai.

2.4. Direktīvas tiek transponētas valstu tiesību aktos. Tomēr īstenošana valstu un reģionālajā līmenī ir izrādījies sarežģīta. Šim nolūkam ir nepieciešamas prasmes, profesionāla pieeja un pieredze, kas līgumslēdzējās iestādēs bieži vien vēl aizvien ir neatbilstošā līmenī. Bieži vien kognitīvais process ir garš.

2.5. Tā kā inovācija ir galvenais temats Lisabonas stratēģijā, dalībvalstis un Komisija ir uzsākušas dažādas iniciatīvas, lai izpētītu un noskaidrotu, kā iespējams veicināt inovāciju publiskā iepirkuma jomā, pamatojoties uz minētajām direktīvām.

2.6. Cita starpā Komisijas nesenās iniciatīvas ir šādas:

— desmit ieteikumi paraugprakses jomā, lai veiksmīgi risinātu publiskā iepirkuma jautājumus⁽⁵⁾ ("10 punktu vadlīnijas");

— Komisijas ierēdņu un valstu IKT nozares pārstāvju diskusijas,⁽⁶⁾ pētniecības direktori dalībvalstīs ir izvirzījuši konkrētus priekšlikumus par publisko iepirkumu pirmskomercializācijas posmā⁽⁷⁾, kas apskatīti šī atzinuma 4. sadaļā;

⁽⁵⁾ "Vadlīnijas inovatīviem risinājumiem publiskā iepirkuma jomā – 10 paraugprakses elementi" (*Guide on dealing with innovative solutions in public procurement – 10 elements of good practice*), SEC(2007) 280.

⁽⁶⁾ IKT: informācijas un komunikācijas tehnoloģija.

⁽⁷⁾ "Publiskais iepirkums pirmskomercializācijas posmā: inovācijas veicināšana ilgtspējīgu kvalitatīvu sabiedrisko pakalpojumu nodrošināšanai Eiropā", COM(2007) 799 galīgā redakcija un dokumenta pielikums SEC(2007) 1668.

— Vides ĢD iniciatīva saistībā ar Vides tehnoloģiju rīcības plānu (VTRP)⁽⁸⁾ par tehnoloģiju verificēšanu un atbilstoši sertifikātiem;

— kā arī Pētniecības ĢD ekspertu grupa par riska pārvaldības jautājumiem saistībā ar publisko iepirkumu, kas nupat sākusī darbu.

2.7. Komisijas iniciatīvas balstās uz novatoriskiem ziņojumiem, piemēram, *Aho* ziņojumu par tematu "Novatoriskas Eiropas izveide"⁽⁹⁾, un paziņojumu par tematu "Vadošā tirgus iniciatīva Eiropā"⁽¹⁰⁾. Abos dokumentos skaidri norādīts, ka publiskais iepirkums var būt un tam vajag būt vērtīgam novatoriska darba, preču un pakalpojumu avotam⁽¹¹⁾. Vadošo tirgu iniciatīvā noteiktas piecas vai sešas nozares⁽¹²⁾, kuras ir īpaši atbilstošas inovatīvu projektu īstenošanai, un sabiedriskajā sfērā ir daudz inovācijas iespēju.

2.8. Iesaistīto pušu konsultācijās tika noteikts kritēriju kopums vadošajiem tirgiem, tostarp tādi kritēriji kā "uz pieprasījumu, nevis tehnoloģiju kāpinājumu balstīts" un "stratēģiskās un ekonomiskās intereses"; abi jautājumi publisko iepirkumu veicējiem ir īpaši saistoši. Visās konsultācijās uzsvēta vajadzība publiskā iepirkuma jomā vairāk nekā agrāk atbalstīt novatorisku darbu, izstrādājumus un pakalpojumus Eiropā.

2.9. Paraugprakses 10 elementu rokasgrāmata, kas publicēta 2007. gada martā, balstīta uz *Aho* ziņojumu un tajā iekļauti inovatīvi risinājumi publiskā iepirkuma jomā, uzskaitot 10 nozīmīgus jautājumus par to, kā kļūt par veiksmīgu "gudro klientu"⁽¹³⁾. Jautājums par "gudro klientu" ir apskatīts 3.14. punktā.

⁽⁸⁾ VTRP prioritārie pasākumi ir šādi: pētniecības un izstrādes veicināšana, līdzekļu piesaistīšana, atbalsts pieprasījuma virzīšanai un tirgus nosacījumu uzlabošana.

⁽⁹⁾ Ziņojumu "Novatoriskas Eiropas izveide" (*Creating an Innovative Europe*) Eiropadomes sanāksmē Hemptonkortā 2006. gada janvārī sniegusi neatkarīga Eiropas ekspertu grupa pētniecības, izstrādes un inovāciju jautājumos.

⁽¹⁰⁾ "Vadošo tirgu iniciatīva Eiropā", COM(2007) 860 galīgā redakcija.

⁽¹¹⁾ Būtu lietderīgi minēt citus Komisijas dokumentus, piemēram, paziņojumu par tematu "Vairāk pētniecības un inovācijas – ieguldījumi izaugsmē un nodarbinātībā: kopīga pieeja" (*More Research and Innovation – Investing for Growth and Employment: A Common Approach*), publicēts 2005. gadā, ISBN 92-894-9417-4.

⁽¹²⁾ E-veselība, ilgtspējīga būvniecība, aizsargājoši tekstilizstrādājumi, atkritumu pārstrāde, bioprodukti un atjaunīgā enerģija.

⁽¹³⁾ "Rokasgrāmata inovatīviem risinājumiem publiskā iepirkuma jomā – 10 paraugprakses elementi" (*Guide on dealing with innovative solutions in public procurement – 10 elements of good practice*), SEC(2007) 280.

2.10. Paziņojumā par publisko iepirkumu pirmskomercializācijas posmā Komisija⁽¹⁴⁾ ievieš jaunu instrumentu ar mērķi veicināt inovāciju publiskā iepirkuma jomā. Ievērojot 2004. gada direktīvu noteikumus, Komisija vēlas arī veicināt pētniecības un izstrādes (R&D) pakalpojumu līgumus, kurus noslēdz publiskā iepirkuma veicēji un potenciālie piegādātāji un kas attiecas uz pētniecības un izstrādes posmiem pirms komercializācijas, t. i., uz risinājuma un prototipa izstrādi, pirmo izmēģinājumu un priekšražošanas posmu pirms komerciālās ražošanas un pārdošanas.

2.11. EESK atzinīgi vērtē jebkurus centienus veicināt inovāciju publiskā iepirkuma jomā. Tādējādi EESK atbalsta visus dokumentus un turpmākās konsultācijas un diskusijas politikas veidotāju un iepirkuma veicēju vidū, kas palīdz sagatavot pamatu rūpniecības inovatīvā potenciāla veicināšanai ES, lai ieguvējs būtu sabiedrība.

2.12. Tomēr šī atzinuma mērķis ir apskatīt šādus jautājumus:

— paziņojumā un tā pielikumā izklāstīto koncepciju par publisko iepirkumu pirmskomercializācijas posmā,

— veidu, kādā publiskais iepirkums pirmskomercializācijas posmā līdz ar citām iniciatīvām var palīdzēt uzlabot vēlamā inovatīvā darba, izstrādājumu un pakalpojumu veidi,

— apjomu un veidu, kā publiskajā iepirkumā tiek izmantoti pareizie līdzekļi inovācijas veicināšanai sabiedrisko pakalpojumu jomā, kā arī

— iespējamie ierobežojumi un riski.

3. Piezīmes.

3.1. Desmit paraugprakses elementu rokasgrāmatā⁽¹⁵⁾ skaidri definēti desmit paraugprakses piemēri, kas var palīdzēt valsts iestādēm efektīvi risināt publiskā iepirkuma jautājumus; tas ir stabils pamats attīstībai. Bet rokasgrāmatas praktiskas izmantošanas jomā vēl ir ļoti daudz jāpaveic. Dažās jomās jāīsteno pozitīvā rīcība, savukārt citās ir vajadzīga piesardzība.

⁽¹⁴⁾ "Publiskais iepirkums pirmskomercializācijas posmā: inovācijas veicināšana ilgtspējīgu kvalitatīvu sabiedrisko pakalpojumu nodrošināšanai Eiropā", COM(2007) 799 galīgā redakcija un dokumenta pielikums SEC(2007) 1668.

⁽¹⁵⁾ "Vadlīnijas inovatīviem risinājumiem publiskā iepirkuma jomā – 10 paraugprakses elementi" (*Guide on dealing with innovative solutions in public procurement – 10 elements of good practice*), SEC(2007) 280.

3.2. Veiksmīgs publiskais iepirkums ir atkarīgs no paraugprakses, kas atbilst direktīvu noteikumiem. Direktīvas veicina vienoto tirgu, tādējādi palīdzot Eiropai konkurēt ar citiem tirdzniecības reģioniem, kuros ir plaši vietējie tirgi. Paraugprakse un direktīvas nav atdalāmas.

3.3. Dažās dalībvalstīs vēl notiek 2004. gada direktīvu transponēšana (skat. 2.4. punktu), savukārt citās ir pretrunas attiecīgās valsts tiesību aktiem. Šādas nepilnības neļauj pilnībā izmantot direktīvās paredzētās priekšrocības.

3.4. Praksē, publiskā iepirkuma līgumiem kļūstot aizvien sarežģītākiem, ir skaidri redzams, ka jāuzlabo prasmes un pieredze visiem tiem, kuri ir iesaistīti līgumu slēgšanas procesā. Jo īpaši jāveicina publiskā iepirkuma veicēja organizācijas kultūra, lai varētu veiksmīgi īstenot sarežģītus projektus.

3.5. Inovācijas veicināšanai būtiski svarīgs ir plašs pieejamais tirgus. Vienīgi tādā gadījumā atmaksājamas inovācijas izmaksas – nauda, laiks un centieni. Inovācija ir izšķiroši nozīmīga ekonomikas izaugsmei un stiprināšanai.

3.6. Saskaņā ar 2000. gada Lisabonas stratēģiju tika pieņemts lēmums par publiskā iepirkuma nozīmi inovācijas veicināšanā un atbalstā.

3.7. Lai gan Komisijas svarīgākie dokumenti inovācijas jomā, uz kuriem ir atsauces 2. sadaļā, galvenokārt attiecas uz diviem valsts sektoriem: valsts iestādēm un komunālo un sabiedrisko pakalpojumu iestādēm, EESK īpaši uzsver abu sektoru organizāciju atšķirības.

3.8. Komunālo un sabiedrisko pakalpojumu uzņēmumi, kā arī militārās rūpniecības uzņēmumi un daļa veselības aprūpes uzņēmumu ilgu laiku ir bijuši inovatīvo projektu atbalstītāji, izmantotāji, pircēji un attīstītāji, dodot tiem nepieciešamās prasmes un pieredzi. Nekādā gadījumā nebūtu jāatmet to vadības pieredze, risinot ar inovācijas riskiem un sarežģītību saistītos jautājumus.

3.9. Valsts iestādes var mācīties no komunālo un sabiedrisko pakalpojumu nozares, militārās un citām nozarēm, kurās ir uzkrāta liela pieredze inovatīvu projektu izstrādes jomā. Turklāt tās var iegūt labāku izpratni par projekta izstrādei nepieciešamajiem resursiem visā organizācijā. Iespējams, ka īstermiņā to cilvēku pieņemšana darbā, kuri strādājuši šo organizāciju attiecīgajās nodaļās un nesen devuši pensijā, bet vēlas vēl dažus gadus turpināt aktīvā darba gaitas varētu būt veids, kā iegūt vērtīgu pieredzi.

3.10. Inovācija nozīmē jaunu risinājumu izmantošanu. To var īstenot darbā, piegādē vai pakalpojumā. Pētniecība un izstrāde ir inovatīva projekta būtiski priekšnosacījumi. Precīzi jāiegaumē atšķirība starp klasiskajiem pētījumiem un lietišķajiem pētījumiem: klasiskos pētījumus galvenokārt veic universitātēs un pētniecības iestādēs; tie nodrošina teorētisko un praktisko pamatu, uz ko var balstīt lietišķos pētījumus un attīstību. Lietišķos pētījumus veido teorētiskais un praktiskais darbs ar mērķi izveidot bāzi viena vai vairāku projektu izstrādei. Šajā atzinumā nav apskatīti klasiskie pētījumi, to varētu saīstīt vienīgi par jautājumu saistībā ar publisko iepirkumu pirmskomercializācijas posmā, kas apskatīts 4. sadaļā.

3.11. Būtībā nav lielas atšķirības starp publisko un komerciālo sektoru jautājumā par to, kā jāvirza inovatīvs projekts. Neapšaubāmi ir nelielas atšķirības: publiskajā sektorā notiek rūpīga pārbaude, kas komerciālajā sektorā lielākoties netiek veikta. Jebkurā vērienīgā attīstībā būs neveiksmes; tāda ir progresa cena. Lai gan ar atbilstošas disciplīnas palīdzību jācenšas mazināt neveiksmes un izdarīt attiecīgus secinājumus, pārāk liels pārdzīvojums par tām kavē turpmāku attīstību.

3.12. Direktīvu 2004. gada variantā jau ir paredzēti līgumi, kuros iekļauta inovācija. Nav jāizstrādā jauni tiesību akti, bet ir vajadzīga izpratne par inovatīva projekta virzību atbilstoši direktīvu noteikumiem.

3.13. Visos projektos, kas saistīti ar inovāciju, – tāpat kā daudzos citos projektos – publiskā iepirkuma veicējam ir jāpieņem "gudra klienta" īpašības. Šādas īpašības plaši aplūkotas paraugprakses 10 elementu rokasgrāmatā, un šajā atzinumā uzsverta to būtiskā nozīme.

3.14. Īsumā jāteic, ka "gudrajam klientam" vajadzīgs domāšanas veids, kas ir atvērts jaunām idejām, bet arī disciplinētība šādu ideju pārvaldīšanai. Lai pārvaldītu inovatīvus projektus, ir vajadzīgi darbinieki ar pieredzi un prasmēm. Bet pirmām kārtām organizācijai visos līmeņos jāpanāk saskaņa ar inovatīvo projektu vajadzībām. Bez iepriekš minētās kultūras ierindas darbinieki nevar sasniegt labus rezultātus.

3.15. Inovatīvos projektus var iedalīt trijās kategorijās, katrai no tām ir īpašs raksturojums, kā arī daži kopīgi aspekti. Šajā atzinumā, ja vien nav norādīts citādi, formulējums "produkts" iekļauj būvdarbus, piegādi un pakalpojumus.

3.16. Minētās trīs kategorijas ir šādas:

- a) inovatīva produkta ieviešana konkrētas vajadzības apmierināšanai, bet ar nelielu ietekmi vai vispār neietekmējot pircēja darbības veidu. Tiek piedāvāti ieguvumi ar nelielu risku vai pārtraukumiem;
- b) inovatīvs produkts, kura ieviešanas laikā pircējam jāpielāgojas tā lietošanas veidam. Tiek piedāvāti ievērojami potenciālie ieguvumi, bet ar zināmu risku, kā arī jaunu procedūru izstrādes un personāla apmācības nepieciešamība;
- c) iesaistīšanās novatoriskā projektā. Pircējs var iesaistīties lielākā vai mazākā mērā: sākot no patiešām kopīga projekta, definējot projektu, līdz pat agrīnam ieviešanas procesam, piedaloties beta testos⁽¹⁶⁾ un pērkot agrīnus priekšražošanas izstrādājumus.

3.17. A kategorija ir vissvarīgākā un visefektīvākā inovācijas veicināšanā, lai publisko iepirkumu veicējus iesaistītu inovācijā, un to ir visvienkāršāk ieviest. Pircējam jābūt gatavam izmantot variantus⁽¹⁷⁾ – alternatīvus risinājumus – un viņa rīcībā ir jābūt darbiniekiem, kuri spēj novērtēt dažādus piedāvājumus atbilstoši "ekonomiski visizdevīgākajam variantam".

⁽¹⁶⁾ Alfa un beta testus veic programmatūras nozarē.

— Alfa testus vai reālu operatīvās darbības pārbaudi veic potenciālais lietotājs vai neatkarīga testēšanas grupa, parasti izstrādātāja atrašanās vietā.

— Beta testus veic pēc alfa testiem. Programmatūras veidi, kas pazīstami kā beta versijas, tiek demonstrēti ierobežotai lietotāju auditorijai ārpus programmatūras izstrādes grupas, lai turpmākajos neatkarīgajos testos var nodrošināt to, ka izstrādājumā pamana dažas atlikušas kļūdas.

⁽¹⁷⁾ Direktīva 2004/18/EK, 24. pants, varianti.

1) Ja piešķiršanas kritērijs ir ekonomiski visizdevīgākais piedāvājums, tad līgumslēdzējas iestādes var pretendentiem atļaut iesniegt variantus.

2) Līgumslēdzējas iestādes līguma paziņojumā norāda to, vai ir atļauts iesniegt variantus – ja šādas norādes nav, tad variantus iesniegt nav atļauts.

3) Variantu iesniegšanu atļāvušās līgumslēdzējas iestādes līguma dokumentos norāda prasību minimumu, kas jāievēro piedāvātajos variantos, kā arī visas īpašās noformēšanas prasības.

4) Izskata tikai tos variantus, kas atbilst minēto līgumslēdzēju iestāžu noteiktajam prasību minimumam. Piegādes vai pakalpojumu valsts līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanas procedūrā līgumslēdzējas iestādes, kas atļāvušas iesniegt variantus, nedrīkst noraidīt kādu variantu, ja vienīgais noraidījuma iemesls ir tāds, ka konkrētais variants tā pieņemšanas gadījumā izvērstos drīzāk par pakalpojumu līgumu nekā par piegādes valsts līgumu vai drīzāk par piegādes līgumu nekā par pakalpojumu valsts līgumu.

3.18. B kategorija ir izdevīga pircējam, kurš meklē darbības uzlabojumus, izmantojot jaunu produktu, kam bieži vien var būt vajadzīga pilnveidošana, lai jauno produktu iekļautu darbībā. Šim nolūkam jāprot skaidri formulēt prasības, kas nav nevajadzīgi ierobežojošas, un ir nepieciešama lietotāja pārstāvju un pircēja tehnisko nodaļu pārstāvju līdzdalība. Resursi, kas jāiegulda pircējam, nav nenozīmīgi, bet, ja projekts ir labi pārvaldīts, integrācijas riski ir pārvaldāmi, un ieguvumi pārsniedz ieguldītās pūles.

3.19. C kategorija ir vissarežģītākā. Pilnīgi jaunu risinājumu noteikšana un izstrāde no pašiem pamatiem rada augstāku tehnoloģisko risku nekā pieaugošās pārmaiņas, lai pielāgotos vai esošajos procesos integrētu produktus, kas nesen parādījušies tirgū (B). Nedaudzās organizācijās, izņemot 3.8. punktā (militārās, u. c.) minētās, darbiniekiem ir prasmes un pieredze, lai piedalītos patiesi inovatīvā C kategorijas projektā. Riski ir ievērojami, un ir nepieciešama visaugstākās kvalitātes vadība. Lai gan ieguvumi var būt ievērojami – pretējā gadījumā projektu uzsākt būtu bezjēdzīgi –, ļoti iespējama ir arī neveiksme. Paziņojumā apskatītais projekta veids atbilst C kategorijai.

3.20. Paziņojumā norādīts, ka iepirkuma veicējs var īstenot inovatīvu projektu kā pētniecības un izstrādes publiskā iepirkuma līgumu līdz pirmo izstrādājumu sākotnējai izveidei. Jebkurā pārbaudē par galaproduktu iepirkumu komerciālos apjomos prasība par iepirkumu konkursa kārtībā ir jāvērtē katrā gadījumā atsevišķi saskaņā ar publiskā iepirkuma direktīvām. Uzņēmumi parasti ražo preces, ko tie izstrādājuši, vismaz līdz brīdim, kad ir pieejams licencēts ražotājs. EESK uzskata, ka jebkādu intelektuālā īpašuma tiesību (IĪT) piešķiršana, kas izriet no projekta, un to pārvaldības risinājumi pirms projekta uzsākšanas rūpīgi jāapsver, ņemot vērā praktisko un komerciālo aspektu.

3.21. Prakse liecina par to, ka paziņojumā apskatīto procedūru izmanto ASV. Lai gan ir piemēri vispārējā militārajā nozarē (līgums par aerobusu ražošanu, ko, iespējams, var sadalīt starp *Boeing* un *Airbus*), elektronika ir galvenā nozare, kurā var atrast šādus piemērus. Minētajā nozarē, izņemot tādus piemērus kā integrālās shēmas sacietēšana elektromagnētiskā impulsa ietekmē, komerciālā un militārā nozare ir viena otrai tuvākas nekā lielākajā daļā citu nozaru.

3.22. Salīdzinot jāatceras ASV un Eiropas strukturālās atšķirības. ASV ilgu laiku ir bijusi homogēna valsts, kas veidojās uz gandrīz neierobežotu fizisko resursu – lauksaimniecības, zelta, naftas, cilvēkresursu un, izņemot 20. gadsimta 30. gadus, kapi-

tāla – pamata. Rezultātā ir izveidojies ilggadējs vienots tirgus un infrastruktūra tā apkalpošanai; kā izņēmums jāmin nesenie noteikumi banku nozarē. Eiropa pagaidām vēl nevar baudīt tās pašas priekšrocības. Gan tādēļ, gan neraugoties uz ASV acīmredzamajām stiprajām pusēm, ir dažas jomas, kurās ASV atpaliek no Eiropas pašreizējā stāvokļa, jo īpaši tas attiecas uz gandrīz vispārēju veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību.

3.23. Papildus tehnisko negadījumu riskiem, kas raksturīgi jebkuram patiesi inovatīvam projektam, uzmanība jāpievērš arī finansiāliem riskiem, kuri var rasties noteikumu par valsts atbalstu neievērošanas rezultātā, pārrēķinābai, nediskriminācijai un direktīvu piemērošanai; visi minētie jautājumi ir apskatīti 4.3. punktā “Valsts atbalsts”.

4. Paziņojuma “Publiskais iepirkums pirmskomercializācijas posmā” pielikums – darba dokuments SEC(2007) 1668.

4.1. Ierosinātā shēma (“Shēma”).

4.1.1. Pamatprincips ir šāds: kad iepirkuma veicējs piemēro riska un ieguvuma sadalīšanu par tirgus cenu, pētniecības un izstrādes pakalpojumus var iegādāties atbilstoši izslēgšanas klauzulai⁽¹⁸⁾ direktīvās⁽¹⁹⁾ un var izmantot, lai izpētītu inovatīvus risinājumus attiecīgajām prasībām (kā priekšnosacījumu izsoles uzaicinājumam par galaproduktu komerciāliem apjomiem), tādējādi veicinot arī inovatīvu ideju rašanos kopumā.

4.1.2. Galvenais priekšnoteikums: iepirkuma veicējam jāiepažīstas ar potenciālo piegādātāju darbību un iespējām, un skaidri jānosaka savas vajadzības attiecībā uz izlaides nosacījumiem, bet bez nevajadzīgiem ierobežojumiem.

4.1.3. Rīcība: kad prasības ir noskaidrotas un noteikti potenciālie piegādātāji, iepirkuma veicējam ierosina īstenot trīs posmu pētniecības un izstrādes projektu, sākot ar saprātīgu skaitu (tiek ierosināti pieci), un pakāpeniski samazinot līdz diviem, kas pabeidz priekšražošanas un beta testēšanas posmu. Atbilstoši direktīvu noteikumiem par prasībām attiecībā uz ražošanu jāizsludina piedāvājumu konkurss.

⁽¹⁸⁾ “Rokasgrāmata inovatīviem risinājumiem publiskā iepirkuma jomā – 10 paraugprakses elementi” (*Guide on dealing with innovative solutions in public procurement – 10 elements of good practice*), SEC(2007) 280.

⁽¹⁹⁾ Skatīt 2. zemsvītras piezīmi.

4.2. Piezīmes.

4.2.1. Shēma balstās uz praksi, ko izmanto publiskajiem iepirkumiem aizsardzības jomā dažādās valstīs; tie ir ļoti līdzīgi visā pasaulē un labi saprotami.

4.2.2. Aizsardzības nozare ir īpaša, jo ir jāplāno tālā nākotnē, pamatojoties uz politiskajiem un taktiskajiem apsvērumiem, ko pēc būtības nav iespējams precīzi definēt. Shēmā norādīts, ka tiek veikts daudz pētījumu un ir ierobežota izstrāde, rezultātā rodas tikai dažas ražošanas programmas. Pētniecības un izstrādes projekti un arī ražošanas līgumi pārāk bieži ir pakļauti pastāvīgām izmaiņām, jo ilgajā laikā kļūst pieejama aizvien jauna taktiskā vai politiskā informācija; izmaksu pārsniegums tādējādi ir endēmisks. Valsts iestāžu veiktos iepirkumus nevajadzētu ietekmēt tikpat daudzām izmaiņām, ja tos pareizi pārvalda.

4.2.3. Jānoskaidro, vai šāda shēma ir piemērota publiskā sektora jomām, kurās ir mazāka pieredze saistībā ar tehnoloģiski augsta līmeņa pētniecības un izstrādes projektiem.

4.2.4. Ir acīmredzamas bažas, ka direktīvās paredzētos izņēmumus attiecībā uz pētniecības un izstrādes pakalpojumu līgumiem, kas nav paredzēti iepirkuma veicēja vienpersoniskai lietošanai, varētu izmantot konkurences noteikumiem neatbilstošā veidā, lai izvairītu valsts mēroga līderus, tādējādi graujot direktīvu mērķi atbalstīt visas Eiropas vienotā tirgus attīstību.

4.2.5. Uzskatot, ka projekti tiek īstenoti atbilstoši shēmai, jāapsver daži šaurāki aspekti.

4.3. Valsts atbalsts.

4.3.1. Uz sākot jebkādu iepirkuma procedūru atbilstoši minētajai shēmai, rodas jautājums par valsts atbalstu. Vai konkrētajā projektā ir norādes par valsts atbalstu un, ja ir, vai tas ir pamatoti, šajā atzinumā nav apskatīts. Toties tajā ir apskatītas jebkādas nenoteiktības sekas attiecībā uz projektu, kas atbilst iepriekš minētajai shēmai.

4.3.2. Publiskais iepirkums pirmskomercializācijas posmā paziņojumā ir definēts kā pieeja pētniecības un izstrādes pakalpojumiem, kurā ietverts risks un ieguvuma dalījums starp iepir-

kuma veicējiem un piegādātājiem, bet nav ietverts valsts atbalsts. EESK iesaka publiskā iepirkuma veicējiem rūpīgi izskatīt pielikumu, kurā apskatīts piemērs par publisko iepirkumu pirmskomercializācijas posmā atbilstoši spēkā esošajam tiesiskajam regulējumam. Šaubu gadījumos, uzsākot pirmos izmēģinājuma projektus par publisko iepirkumu pirmskomercializācijas posmā, būtu lietderīgi iegūt savlaicīgu atļauju no Komisijas par iespējamu valsts atbalstu vai citu pārkāpumu un sniegt attiecīgus pierādījumus potenciālajiem piegādātājiem. Jautājums par valsts atbalsta iespējamu izmantošanu neapšaubāmi ir ļoti sarežģīts.

4.3.3. Ja izrādās, ka ir izmantots valsts atbalsts un ka tas ir darīts nelikumīgi, piegādātājam var pieprasīt tā atmaksu, bet regresa prasījums neattiecas uz kompensāciju no publiskā iepirkuma veicēja, kas iesaistījās pētniecības un izstrādes līgumā. Tādējādi piegādātājam var rasties materiāls risks, ko, iespējams, nevar apdrošināt. Tas, ka jebkāda nelikumīga valsts atbalsta saņēmējam (piegādātājam) ir jāatmaksā saņemtā nauda, bet bez regresa prasības publiskā iepirkuma veicējam, nav nekas neparasts pētniecības un izstrādes līgumu gadījumā; tie paši noteikumi attiecas uz jebkuru iepirkuma līgumu. Tas, ka tiek izmantota juridiski apstiprināta iepirkuma procedūra (piemēram, direktīvās paredzētā kārtība) nesniedz pilnīgu garantiju, ka nav izmantots valsts atbalsts, jo labvēlīgas piegādes var veikt daudzos tiešos un netiešos veidos. Izslēgšanas klauzulas izmantošana nebūt negarantē lielāku vai mazāku risku iepirkuma veikšanai pārrēdzamā, nediskriminējošā veidā par tirgus cenu.

4.3.4. Visās nodaļās, kuru darbinieki veic publiskā iepirkuma līgumus, būtu ļoti ieteicams paaugstināt pieredzes līmeni, lai pareizi piemērotu pārbaudes kritērijus par valsts atbalsta neizmantošanu. Minētie kritēriji ietver iepirkumu veikšanu pārredzamā, nediskriminējošā veidā par tirgus cenām. Šī pieredze ir vispārēji nozīmīga, jo minētie kritēriji pētniecības un izstrādes līgumos ir bieži sastopami; tie ir tie paši kritēriji, ko izmanto jebkāda veida iepirkuma līgumā, pa ja risks publiskā iepirkuma pirmskomercializācijas posmā var būt lielāks.

4.3.5. Pielikumā iekļauti kritēriji, lai pārliecinātu tos, kuri šaubās, vai publiskajā iepirkumā pirmskomercializācijas posmā nav iekļauts valsts atbalsts. Tādēļ EESK iesaka Komisijai un dalībvalstīm apsvērt apmācību un zināšanu apmaiņas veicināšanu jautājumā par projektu izstrādi publiskajiem iepirkumiem pirmskomercializācijas posmā atbilstoši tiesiskajam regulējumam, lai izvairītos no riska, ka valsts iestādes un piegādātāji vēlāk varētu saskarties ar problēmu par valsts atbalsta izmantošanu.

4.3.6. Lai gan tas nav jautājums par valsts atbalstu, ja izslēgšana no direktīvu darbības jomas, kas attiecas uz atsevišķa veida pētniecības un izstrādes pakalpojumiem izrādītos neatbilstoša, rezultātā līgumos būtu jāievēro atbilstība direktīvu noteikumiem. Atbilstoši Atlīdzināšanas direktīvai līgums, kurš, iespējams, nebūtu atbilstīgi reklamēts vai iesaldēts, tiktu uzskatīts par neefektīvu⁽²⁰⁾. Šādā gadījumā piegādātājam varētu rasties risks nesāņemt atalgojumu par paveikto darbu. Risks, kuru, iespējams, nevar arī apdrošināt, nav raksturīgs pētniecības un izstrādes līgumiem, bet tas pieaug, izmantojot direktīvās paredzētās pētniecības un izstrādes pakalpojumu līgumu izslēgšanas klauzulas. Minētajā jautājumā jāievēro piesardzīga pieeja un jāmeklē risinājumi.

4.4. Riski.

4.4.1. Jebkurā pētniecības un izstrādes programmā ir riski: ne visu inovatīvo projektu īstenošana dos cerētos rezultātus. Shēmā diezgan precīzi noteikts, ka publiskā iepirkuma veicējam un piegādātājam ir jādaļa riski un ieguvumi. Tomēr tiek uzsvērti apsvērumi par valsts atbalstu un Līguma principiem, no kuriem gan nav iespējams izvairīties, bet tie rada vēl vairāk sarežģījumu jau tā sarežģītajā jautājumā.

4.4.2. Kā jebkura riska pārvaldības gadījumā, pusēm jāvienojas par atbildību saistībā ar riskiem, kurus katra no tām var pārvaldīt visoptimālākajā veidā un saglabāt pastāvīgu saikni, lai izvairītos no jaunu risku rašanās vai esošo risku saasināšanās pirms to noteikšanas un seku mīkstināšanas pasākumu izstrādes.

4.4.3. Pielikumā apspiesti fiksēto cenu līgumi, kad valsts iestāde nosaka maksimālu līmeni un uzaicina izsoles dalībniekus iesniegt piedāvājumus atbilstoši šim līmenim vai zemāk, lai piegādātājs(-ji) lielākā vai mazākā mērā subsidētu projektu, saņemot izmantošanas tiesības. Šāds piedāvājums var šķist pievilcīgs tiem piegādātājiem, kuriem ir tieša pieeja plašākam tirgum, izmantojot attīstību, bet sarežģījumi parādās tad, kad plašākas izmantošanas iespējas nav acīmredzamas, bet ieguvumi iepirkuma veicējam ir ievērojami. Šādos gadījumos iepirkuma veicējam būtu jāapsver cita rīcība.

4.5. Intelektuālais īpašums.

4.5.1. Jautājumam par intelektuālā īpašuma tiesībām shēmā veltīta liela uzmanība. Kuram ir tiesības uz intelektuālo īpašumu un kādā mērā tas ietekmē projekta juridisko pamatu, kā arī praktisko rezultātu, gūstot labumu no pētniecības un izstrādes?

⁽²⁰⁾ Direktīva 2007/66/EK (Atlīdzināšana), 2.d) pants "Spēkā neesamība". (Dalībvalstis nodrošina, ka līgumu par spēkā neesošu atzīst no līgumslēdzēja iestādes neatkarīga pārskatīšanas struktūra vai ka tā spēkā neesamība ir šādas pārskatīšanas struktūras lēmuma iznākums jebkurā no minētajiem gadījumiem: a) ja līgumslēdzēja iestāde ir līguma slēgšanas tiesības piešķirusi bez paziņojuma par līgumu iepriekšējas publicēšanas Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī, un tas nav bijis atļauts saskaņā ar Direktīvu.)

4.5.2. Būtībā pastāv trīs intelektuālā īpašuma aizsardzības veidi:

— patenti: ar likumu noteikts monopols,

— autortiesības: attiecas uz visiem oriģināldarbiem,

— slepenība: gadījumos, kad ne patents, ne autortiesības nenodrošina efektīvu aizsardzību.

4.5.3. Patenti ir visstingrākā un komerciāli visbiežāk izmantotā aizsardzība patiesi nozīmīgiem izgudrojumiem, kuru izmantošanai trešās puses var iegūt licenci. Tie ir arī visdārgākie. Ja izgudrojums neatbilst visiem kritērijiem vai projekts tiek īstenots rūpniecības nozarē, kurā patentus izmanto kā konkurences ieroci, patentēšana, iespējams, ir nelietderīgi iztērēta nauda. Patentu aizsardzība ir arī ļoti dārga.

4.5.4. Autortiesības nemaksā neko: tās vienkārši pastāv. Tomēr atšķirībā no patenta autortiesību subjektam ir jāpierāda, ka pārkāpējs ir zinājis par autortiesību materiālu un to nokopējis. Autortiesību materiāla individuāla replikācija, kad tās veicējs to izdarījis neapzināti, nav kopēšana un to nav iespējams veiksmīgi apstrīdēt.

4.5.5. Slepenību plaši izmanto komerciālajā sektorā, lai aizsargātu konkurences priekšrocības. Ir būtiski svarīgi saglabāt izgudrojuma noslēpumu, ja ir paredzēts to patentēt; tā agrīna atklāšana var nozīmēt atteikumu reģistrēt patentu. Gadījumos, kad ne patenti, ne autortiesības nepiedāvā efektīvu aizsardzību komerciāli vērtīgam izgudrojumam, tā saglabāšana slepenībā ir vienīgā iespēja. Uzņēmums *Coca-Cola* rūpīgi sargā tāda paša nosaukuma dzēriena formulu.

4.5.6. Lai gan slepenība ir efektīvs veids intelektuālā īpašuma aizsardzībai un dažos gadījumos var būt vienīgais pieejamais līdzeklis, tā neatbilst pārredzamības principam.

4.5.7. Izsoles konkursa noteikumu izstrāde komerciālo gala produktu iepirkuma kontrolei, izmantojot funkcionālas, nevis aprakstošas izstrādājumu specifikācijas, var palīdzēt ievērot atbilstību pārredzamības nosacījumiem attiecībā uz izsoles dalībniekiem, neatklājot sīkāku informāciju par pirmskomercializācijas posmā izstrādātu atsevišķu risinājumu tehniskās ieviešanas detaļām.

4.5.8. Intelektuālā īpašuma tiesības acīmredzami ir ļoti nozīmīgas pētniecības un izstrādes projektos, kā apskatīts shēmā. Bet tās rūpīgi jānosaka, jāpiesūta un jāpārvalda. Tā ir sarežģīta joma.

4.5.9. Pirmskomerciālajā iepirkumā intelektuālā īpašuma tiesības daļa publiskā iepirkuma veicēji un piegādātāji: piegādātāji saglabā intelektuālā īpašuma tiesības, savukārt iepirkuma veicēji saglabā tiesības brīvi izmantot licenci, kā arī tiesības pieprasīt iesaistītajām uzņēmējiesabiedrībām piešķirt attiecīgo licenci trešās puses piegādātājiem saskaņā ar taisnīgiem un pamatotiem tirgus nosacījumiem. Tiesības pieprasīt minētajām uzņēmējiesabiedrībām piešķirt IIT licenci trešās puses piegādātājiem par tirgus cenu dod iespēju publiskā iepirkuma veicējam nodrošināt piekļuvi pietiekami lielai un konkurētspējīgai piegādes ķēdei, vienlaikus ļaujot iesaistītajām uzņēmējiesabiedrībām gūt ieņēmumus par IIT, ko tās ieguvušas pirmskomerciālā iepirkuma projekta īstenošanas gaitā. Eiropā publiskā iepirkuma veicējiem var trūkt pieredzes, novērtējot intelektuālā īpašuma tiesību tirgus vērtību, tādēļ ieteicama apmācība un pieredzes apmaiņa par riska un ieguvumu sadali saistībā ar IIT.

4.5.10. Valsts iestādēm ir jābūt no paraugprakses intelektuālā īpašuma tiesību pārdošanas un pirkšanas jomā, kas pastāv privātajā sektorā, kā arī no tipveida valdības līgumu noteikumiem attiecībā uz intelektuālā īpašuma tiesību izmantošanu kopā ar piegādātājiem valsts iepirkuma līgumos, ko izmanto visā pasaulē.

4.6. *Piegādātāju un iepirkuma veicēja kvalifikācija.*

4.6.1. Potenciālajiem piegādātājiem acīmredzami ir nepieciešamas inovatīvu projektu pārvaldības prasmes; viņu pieredzi samērā vienkārši var veidot "gudrs klients".

4.6.2. Potenciālajiem iepirkuma veicējiem arī nepieciešamas šādu projektu pārvaldības prasmes. Zināšanu ieguve par stāvokli attiecīgajā tirgū, prasību specifikācijas sagatavošana attiecībā uz produkciju, sarunas ar piegādātājiem un piegādātāju izvēle, projekta un iespējamo risku pārvaldība: tam visam ir nepieciešamas prasmes un plaša pieredze iepirkuma veicēju organizācijā. Ja organizācijai nav kultūras ne vadības, ne darbinieku līmenī, kas būtu atbilstoša šādu projektu pārvaldībai, ļoti iespējama ir neveiksme par dārgu cenu. Neapšaubāmi tās ir "gudra klienta" raksturīgās iezīmes.

Briselē, 2008. gada 22. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Novērst šķēršļus, kas kavē riska kapitāla fondu pārrobežu ieguldījumus"

COM(2007) 853 galīgā redakcija

(2009/C 100/03)

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2007. gada 21. decembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Novērst šķēršļus, kas kavē riska kapitāla fondu pārrobežu ieguldījumus"

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2008. gada 1. oktobrī. Ziņotājs – MORGAN kgs un līdzziņotājs – DERRUINE kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 448. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 21., 22. un 23. oktobrī (22. oktobra sēdē), vienbalsīgi pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Komisijas paziņojums apvieno divus svarīgus Lisabonas programmas aspektus. Vienā no tiem uzsverta nelielu, novatorisku uzņēmumu izveide un izaugsme. Otrā – ES kapitāla tirgu integrācija, lai tādējādi finansētu nodarbinātību un ražīguma izaugsmi. Šīs abas politikas jātuvina pēc iespējas ātrāk, kas pamatojams ar nepieciešamību attīstīt riska kapitāla nozari visā ES.

1.2. Paziņojumā ir atspoguļots pašreizējais darbs. Būs vajadzīga dalībvalstu, Eiropas Komisijas un riska kapitāla (RK) nozares cieša sadarbība, lai īstenotu 3.6. punktā izklāstītos turpmākos pasākumus. Turpinot šo darbu, nākamo ziņojumu Komisija iesniegs 2009. gadā.

1.3. Riska kapitāla pieejamība nav universāla atbilde uz visiem jautājumiem. RK piedāvātāji ir ieinteresēti veikt lielus darījumus, jo mazs darījums var būt tikpat laikietilpīgs, cik liels. Tādēļ tiem ir lielāka interese piedāvāt finansējumu augošu uzņēmumu paplašināšanai, nevis nodrošināt sākuma kapitālu jaunizveidotiem uzņēmumiem. Tā kā RK piedāvātāju darbības joma ir nodrošināšana ar sākuma kapitālu, kapitālu darbības uzsākšanai un paplašināšanās kapitālu, tie ir svarīgs Lisabonas stratēģijas elements, un EESK atbalsta minēto Komisijas iniciatīvu. Ir svarīgi uzlabot riska kapitāla pieejamību dalībvalstīs, kurās šī nozare ir mazāk attīstīta.

1.4. Ir svarīgi, lai RK piedāvātāji spētu atmaksāt savus ieguldījumus. Lai to izdarītu, viņiem vai nu pašiem jāatrod pircējs, t.i., kāds lielāks uzņēmums, vai arī jāpārdod uzņēmums investoriem, izmantojot iekļaušanu vērtspapīru tirgus sarakstos. Visas ES problēma ir tā, ka nav pietiekamas vēlmes ieguldīt nelielos,

jaunos uzņēmumos. EESK iesaka dalībvalstīm izmantot nodokļu sistēmu, lai radītu stimulu privātpersonām investēt nelielos uzņēmumos. Tas savukārt veicinās tādu vērtspapīru tirgu attīstību, kuros būs iespējama tirdzniecība ar nelielu uzņēmumu akcijām. Šobrīd vienīgie šāda veida tirgi ES ir Londonas Alternatīvais ieguldījumu tirgus (AIM) un *Deutsche Börse* ieviestais *Entry Standard* (īpašs biržas indekss ar atvieglotiem noteikumiem MVU kotācijai, tādējādi atvieglotot kapitāla pieejamību), lai gan šobrīd tiek īstenota arī *Euronext* iniciatīva.

1.5. Tā kā AIM tirgus lieliski nodrošina uzņēmuma pāreju no nekotēta statusa uz kotētu, tas rada ļoti izdevīgus nosacījumus riska kapitāla investīcijām nekotētos uzņēmumos. AIM piedāvā RK uzņēmumiem Apvienotajā Karalistē viņiem vajadzīgās iespējas atgūt ieguldītos līdzekļus. AIM līdzīgs tirgus arī citās dalībvalstīs veidotu biržu, kurā varētu iegūt kapitālu MVU vajadzībām, vienlaicīgi nodrošinot tirgu to akcijām. Tas varētu būt būtisks faktors riska kapitāla attīstībai līdz šim mazattīstītajos ES tirgos.

1.6. Lai arī riska kapitāls katrā ziņā ir saistīts ar līdzekļu atgūšanu vērtspapīru tirgū, nav uzskatāms, ka vislabākais veids, kā jebkuram nelielam uzņēmumam atgūt līdzekļus, ir akciju pirmreizējs piedāvājums vērtspapīru tirgū. Publiski finansētu uzņēmumu priekšrocība ir privāta pašu kapitāla pieejamība, un to akcijas nodrošina finanšu līdzekļus darbības uzsākšanai, tomēr tirgus prasību dēļ par to jāmaksā ar zināmiem rīcības brīvības ierobežojumiem, īpaši ilgtermiņā. Tādēļ riska kapitāls nav piemērotākais risinājums katra neliela uzņēmuma attīstībai. Alternatīva var būt aizstāšanas kapitāls tajos gadījumos, kad MVU, kas jau saņēmis riska kapitālu, nav pietiekami gatavs, lai īstenotu savu akciju pirmreizējo publisko piedāvājumu.

1.7. Riska kapitāls nespēs apmierināt visu pieprasījumu pēc kapitāla darbības uzsākšanai, jo RK piedāvājošie uzņēmumi agrīnā uzņēmējdarbības attīstības posmā ieguldīs tikai izlases veidā. Lai novērstu šīs nepilnības, zināmu ieguldījumu varētu dot no publiskiem līdzekļiem finansēti riska kapitāla piedāvātāji, tomēr arī tas neatrisinās visas nepilnības, kas būs jānovērš uzņēmēju ģimenēm, draugiem un "biznesa eņģeļiem". Vajadzība sekmēt darbības uzsākšanai nepieciešamā kapitāla nodrošināšanu ir otrs iemesls, kādēļ EESK iesaka Komisijai un dalībvalstīm īstenot tādus pasākumus nodokļu jomā, kas veicinātu privātas investīcijas jaunizveidotos uzņēmumos.

1.8. Kā paskaidrots 2. sadaļā (Definīcijas), riska kapitāls tehniskā izpratnē ir privāta pašu kapitāla sastāvdaļa. EESK ir pārliecināta, ka ar RK pārrobežu darījumu šķēršļu novēršanu nevajadzētu sekmēt citas darbības ar privāto pašu kapitālu, piemēram, akciju izpirkšanu ar aizņēmumu.

1.9. Savā iepriekšējā atzinumā⁽¹⁾ EESK jau ir paudusi bažas par darījumu ar privātu pašu kapitālu radītiem iespējamiem draudiem nodarbinātībai (tai skaitā nodarbinātības kvalitātei). Ir svarīgi, lai jebkādi šāda veida darījumi notiktu pēc apspriešanās, par kuru visās dalībvalstīs panākta vienošanās ar sociālajiem partneriem. Tāpēc EESK lūdz Komisijai saistībā ar šeit apskatīto riska kapitālam vēlīto iniciatīvu nodrošināt, lai sociālais dialogs arī turpmāk tiktu uzskatīts par prioritāti un lai attiecīgos gadījumos tiktu piemērota direktīva par darbinieku informēšanu un uzklauššanu. EESK arī atkārtoti aicina Komisiju iesniegt priekšlikumu "Iegūto tiesību" direktīvas aktualizēšanai, lai tajā būtu iekļauta arī ar akciju tirdzniecības darījumiem saistīta uzņēmumu pāreja⁽²⁾.

1.10. Šis jautājums ir īpaši svarīgs, jo "visizplatītākais līdzekļu atgūšanas veids – 39 % no visiem gadījumiem – ir pārdošana citam uzņēmumam. Otrs izplatītākais veids ir sekundāra pārpirkšana (24 %), un pieredze rāda, ka šādu gadījumu nozīme pēdējos desmit gados ir pieaugusi".⁽³⁾

2. Definīcijas

2.1. Darba dokumentā izteikts atbalsts Komisijas paziņojumam. Dokumentā atrodams plašs terminu skaidrojums. Turpinājumā uzskaitīti daži galvenie termini riska kapitāla terminoloģijas izpratnē.

2.2. Tautsaimniecībā pazīstami seši plaši atzīti investīciju veidi.

⁽¹⁾ OV C 10, 15.1.2008., 96. lpp.

⁽²⁾ Padomes 2001. gada 12. marta Direktīva 2001/23/EK par darbinieku tiesību aizsardzību uzņēmumu, uzņēmējdarbību vai uzņēmumu un uzņēmējdarbību daļu īpašnieka maiņas gadījumā. OV L 82, 30.4.2004., 16–20. lpp.

⁽³⁾ "Globalization of Alternative Investment: the global economic impact of private equity" (p. viii), Pasaules ekonomikas foruma 2008. gadā publicēts pētījums.

— Sākuma kapitāls ir paredzēts pētījumiem, novērtējumam sākotnējās koncepcijas izstrādei.

— Kapitāls darbības uzsākšanai ir paredzēts, lai uzņēmumi varētu attīstīt produkciju un veikt sākotnējos tirgvedības pasākumus.

— Paplašināšanās kapitāls ir uzņēmuma izaugsmei paredzēts finansējums.

— Aizstāšanas kapitāls paredzēts jau izveidota uzņēmuma akciju iegādei no citiem privāta pašu kapitāla investoriem vai akcionāriem.

— Pārpirkšana nozīmē pilnīgu vai daļēju uzņēmuma iegādi no pašreizējiem akcionāriem. Tas var nozīmēt arī uzņēmuma statusa maiņu no kotēta uz nekotētu, t.i., privātu uzņēmumu. Vadības veiktā pārpirkšanas procesā pircēji ir uzņēmuma vadītāji, kas parasti izmanto arī privātu pašu kapitālu vai riska kapitālu.

2.3. Ar riska kapitālu apzīmē riska kapitāla piedāvātāju ieguldījumu nekotētos uzņēmumos (t.i., biržu sarakstos neiekļautos uzņēmumos); šie piedāvātāji kā pilnvarotie pārvalda privātpersonu, juridisku personu vai savus naudas līdzekļus. Galvenie finansēšanas posmi ir darbības uzsākšanas posms (sākuma kapitāls un kapitāls darbības uzsākšanai) un paplašināšanās. Tas nozīmē, ka riska kapitāls ir riska kapitāla piedāvātāju un paša uzņēmēja ieguldījums uzņēmuma kapitālā, lai finansētu tā darbības sākumposmu vai paplašināšanos. Investoru augsto risku kompensē cerības no ieguldījuma gūt peļņu, kas pārsniedz vidējo līmeni.

2.4. Riska kapitāls būtībā ir privāta pašu kapitāla sastāvdaļa. Privāta pašu kapitāla uzņēmumi var iesaistīties riska kapitāla darījumos, taču viņu darbības apjoms pārsniedz riska kapitāla darījumu kopu un iekļauj arī aizstāšanas kapitāla nodrošināšanu un uzņēmumu izpiršanas finansēšanu. EESK pauž bažas par minēto privātā pašu kapitāla darījumu iespējamām sociālajām sekām.

2.5. "Biznesa eņģeļi" ir turīgas privātpersonas, kas tiešā veidā iegulda jaunos vai augošos nekotētos uzņēmumos. Viņu kapitāls var papildināt riska kapitāla nozares līdzekļus, nodrošinot finansējumu uzņēmējdarbības sākumposmā.

2.6. Institucionāli investori ir finanšu iestādes, piemēram, apdrošināšanas sabiedrības, pensiju fondi, bankas un investīciju uzņēmumi, kas pieņem (parasti) privātu investoru uzkrājumus un iegulda tos finanšu tirgos. Tie ir pieredzējuši investori ar ievērojamiem aktīviem.

2.7. Privāta līdzekļu izvietošana ir atsavināšanas metode finanšu ieguldījumu jomā, kas dod iespēju pircējam un pārdevējam vienoties par darījumu, tādējādi ļaujot izvairīties no likumā noteiktām prasībām, kas viņiem būtu jāievēro akciju publiska piedāvājuma gadījumā. Privātas izvietošanas tiesiskie režīmi parasti nosaka īpašus kritērijus struktūrām, kas tiesīgas veikt darījumus privātas izvietošanas kārtībā. Šādu tiesisko režīmu parasti piemēro institucionālu investoru (kuri pēc definīcijas ir labi informēti) ieguldījumiem riska kapitāla uzņēmumu pārvaldītos fondos.

2.8. Piesardzības princips ļauj pensiju fondiem viņu investīciju portfelī iekļaut privātus akciju/riska kapitāla fondus, vienlaikus ievērojot viņu klientu riska profilu. Citiem vārdiem, pensiju pārvaldītāju pienākums ir klientu līdzekļus ieguldīt atbilstoši viņu interesēm. Tas nozīmē ieguldījumu portfeļa racionālu diversifikāciju gadījumā, ja ieguldīts arī riska kapitālā.

3. Komisijas paziņojuma kopsavilkums

3.1. Saskaņā ar Eiropas Riska kapitāla un privāta pašu kapitāla asociācijas (EVCA) sniegtajiem datiem riska kapitāls dod ievērojamu ieguldījumu darbavietu izveidē. Privātu pašu kapitālu un riska kapitālu saņēmušie ES uzņēmumi no 2000. līdz 2004. gadam ir radījuši vienu miljonu jaunu darbavietu. Vairāk nekā 60 % šo darbavietu izveidojuši uzņēmumi, kuros ieguldīts riska kapitāls, un nodarbinātība tajos ir pieaugusi par 30 % gadā. Turklāt uzņēmumi, kuru darbība vērsta uz jauninājumiem un izaugsmi un kuros ieguldīts riska kapitāls, vidēji 45 % no kopējiem izdevumiem izlieto P&I. Plašāki komentāri sniegti 4.10. un 4.11. punktā.

3.2. ES riska kapitāla tirgu potenciāls vēl nav pilnībā izmantots, un šie tirgi nepiedāvā pietiekami daudz kapitāla novatoriskiem MVU to izaugsmes agrīnos posmos. Pašu kapitāla ieguldījumu kultūras neesamība, informācijas problēmas, sadrumstalotais tirgus, lielas izmaksas, kā arī uzņēmumu un akadēmisko aprindu neizmantošanās sinerģijas ir galvenie iemesli, kas nosaka, ka tirgus pienācīgi nedarbojas. Atšķirīgas valstu politikas rada ievērojamu tirgus sadrumstalotību, kas savukārt nelabvēlīgi ietekmē gan līdzekļu piesaistīšanu, gan to ieguldīšanu ES.

3.3. Lai arī publiskās iestādes zināmā mērā var sekmēt finanšu līdzekļu ieguldīšanu jauninājumos, globālo problēmu apjomīgums nozīmē, ka ilgtermiņa risinājumu var nodrošināt tikai privāto investoru lielāki ieguldījumi. Tādēļ nepieciešama Komisijas un dalībvalstu rīcība, lai uzlabotu riska kapitāla regulējuma pamatnosacījumus, tostarp novēršot neattaisnojamus šķēršļus, kas traucē pārrobežu darbībām.

3.4. Pārrobežu nosacījumu uzlabošanas stratēģija aptver brīvu kapitāla apriti, uzlabotus līdzekļu piesaistes nosacījumus, tiesisko noteikumu sistēmas uzlabošanu, ar nodokļiem saistītu pretrunu mazināšanu un pēc iespējas drīzāku savstarpējo atzīšanu.

3.5. Paziņojumam pievienotajā glosārijā un ekspertu grupas ziņojumā ietverta problēmu analīze un iespējamie risinājumi (skatīt I tabulu).

I tabula

Problēma	Iespējamie risinājumi
Līdzekļu piesaiste un sadalījums (starp investoriem un RK fondiem)	
Atšķirīgi valstu standarti, lai noteiktu kvalificētu investoru definīciju ieguldījumiem privātā pašu kapitālā – RK (institucionāli/privāti investori)	Kvalificētu investoru (institucionālu un privātu) vienota definīcija visā ES
Atšķirīgi valstu tiesiskie režīmi, kas nosaka, kur atļauts ieguldīt institucionāliem investoriem (īpaši valstu noteikti ierobežojumi)	Piesardzības principa pielietojums (piesardzības principa ieviešana atbilstoši Direktīvai 2003/41/EK par pensiju fondiem.)

Problēma	Iespējamie risinājumi
Grūtības dažādu valstu tirgos piedāvāt privātā pašu kapitāla un RK fondu līdzekļus, jo valstīs pastāv atšķirīgas koncepcijas attiecībā uz privātu līdzekļu izvietojumu/atbrīvojumu no publiskā piedāvājuma noteikumiem	"Privāta izvietojuma" kopīga ES koncepcija

Neitralitāte nodokļu jomā (starp RK fondiem un valsti, kurā investēti līdzekļi)

Sarežģītas fondu struktūras atkarībā no noteikumiem investora mītnes valstī un valstī, kurā reģistrēts uzņēmums, kurā līdzekļi tiek investēti (lai izvairītos no dubultas aplikšanas ar nodokļiem)	Kapitāla pieauguma nodokļu aprēķināšana investora mītnes zemē; vienlīdzīga attieksme pret tiešajiem investoriem un privātā pašu kapitāla investoriem; vienlīdzīga attieksme pret kotētiem un nekotētiem uzņēmumiem.
Lai varētu izmantot par nodokļu jautājumiem noslēgto līgumu priekšrocības, privātajiem pašu kapitāla fondiem jāizpilda atšķirīgi noteikumi un prasības	<u>Pārredzamība nodokļu jomā</u> : privātā pašu kapitāla (PPK) fondu savstarpēji atzītu struktūru uzskaitījums (vai vienoti kritēriji dalībvalstīm, lai nodrošinātu pārredzamību nodokļu jomā); <u>Neitralitāte nodokļu jomā</u> : SIA formā (nav pārredzamības) izveidotiem PPK fondiem jābūt iespējai izmantot līgumus par dubultu neaplikšanu ar nodokļiem; vienotas prasības, kas ļauj gūt labumu no šādiem līgumiem.

Profesionālie standarti (RK fondiem)

Atšķirīgi vietējie noteikumi par novērtējumu un ziņošanu (lielāki izdevumi un salīdzināmības trūkums)	Pašu nozaru ieviestu profesionālo standartu (piemēram, EVCA noteikto) izmantošanas veicināšana
Sarežģījumi piemērot <i>IFRS</i> (Starptautiskie finanšu pārskatu sagatavošanas standarti), īpaši konsolidācijas prasības, PPK fondiem	

(Galvenā partnera vai fonda pārvaldītāja) pastāvīgs uzņēmums

Risks, kas saistīts ar galvenā partnera (RK pārvaldības uzņēmums) izveidotu pastāvīgu uzņēmumu tajā valstī, kur atrodas uzņēmums, kurā ieguldīti līdzekļi (nelabvēlīgas sekas nodokļu jomā)	— Pārvaldības uzņēmumu savstarpēja atzīšana vai apliecības pārvaldības uzņēmumiem; — ilgtermiņa risinājums – "apliecības" pārvaldības uzņēmumiem
---	---

3.6. Ņemot vērā iepriekšminēto, Komisija ir uzsākusi šādus pasākumus un paudusi šādus ieteikumus.

par Eiropas privātā izvietojuma režīma izveidošanas iespējām (šobrīd šis pasākums atliks līdz 2008. gada 3. ceturksnim);

3.6.1. Lai uzlabotu līdzekļu piesaisti un pārrobežu ieguldījumus, Komisija paredz:

a) izanalizēt valstu koncepcijas un šķēršļus līdzekļu privātai izvietojumam; 2008. gada pirmajā pusē sagatavot ziņojumu

b) kopīgi ar dalībvalstu ekspertiem apzināt dubultās aplikšanas ar nodokļiem gadījumus un citus ar nodokļiem saistītus tiešus šķēršļus, kas kavē riska kapitāla pārrobežu ieguldījumus; ekspertu grupa iesniegs ziņojumu līdz 2008. gada beigām;

c) izmantojot minētos ziņojumus, izanalizēt iespējas noteikt kopīgas iezīmes, lai tādējādi tuvinātos riska kapitāla vienotas regulējuma sistēmas ieviešanai visā ES;

d) izpētīt iespējamās metodes, lai dalībvalstīm sniegtu atbalstu savstarpējās atzišanas procesā.

3.6.2. Lai mazinātu tirgus sadrumstalotību un uzlabotu riska kapitāla piesaistes un investīciju nosacījumus, Komisija aicina dalībvalstis:

a) paplašināt, ja tas vēl nav izdarīts, "piesardzības principa" attiecināšanu arī uz cita veida institucionālajiem investoriem, ieskaitot pensiju fondus;

b) radīt vienotu izpratni par riska kapitāla fondu un kvalificētu investoru raksturiezīmēm, kā arī apsvērt valstu pamatnoteikumu savstarpēju atzišanu;

c) pārvarēt regulatīvus kavēkļus un šķēršļus nodokļu jomā, pārskatot spēkā esošos tiesību aktus vai pieņemot jaunus;

d) rast iespējas sadarbībai un savstarpēji pieņemama līmeņa uzraudzībai un pārredzamībai;

e) rosināt konkurētspējīgu klasteru izveidi (līdzās zinātnes parkiem);

f) veicināt likvīdus izejas tirgus.

4. Vispārējās piezīmes

4.1. Riska kapitāla nozares ārējie novērotāji galvenokārt uzsver RK piedāvātāju kā investīciju kapitāla avota lomu, taču paši RK piedāvātāji vienlīdz lielā mērā nodarbojas ar kā ar līdzekļu iegūšanu, tā arī ar to ieguldīšanu. Tādējādi riska kapitāla finansēšanas integrācijas rezultātā visā ES būtu jāsekmē ieguldījumi RK fondos un arī ieguldīto līdzekļu atgūšana.

4.2. Tā kā riska kapitāla nozare ir atkarīga no labiem investoru peļņas rezultātiem, tās darbību raksturo līdzekļu ieguve, līdzekļu ieguldīšana un visbeidzot to atmaksāšana, lai tādējādi investoriem nodrošinātu gaidīto peļņu. Katra ieguldījuma aprites cikls parasti ir septiņi gadi.

4.3. Ir svarīgi, lai RK piedāvātāji spētu atmaksāt savus ieguldījumus. Lai to izdarītu, viņiem vai nu pašiem jāatrod pircējs, t.i., kāds lielāks uzņēmums, vai arī jāpārdod uzņēmums investoriem, izmantojot iekļaušanu vērtspapīru tirgus sarakstos. Visas ES problēma ir tā, ka nav pietiekamas vēlmes ieguldīt nelielos, jaunos uzņēmumos. EESK iesaka dalībvalstīm izmantot nodokļu sistēmu, lai radītu stimulu privātpersonām investēt nelielos uzņēmumos. Tas savukārt veicinās tādu vērtspapīru tirgu attīstību, kuros būs iespējama tirdzniecība ar nelielu uzņēmumu akcijām. Šobrīd vienīgie šāda veida tirgi ES ir Londonas Alternatīvais ieguldījumu tirgus (AIM) un *Deutsche Börse* ieviestais *Entry Standard*, lai gan šobrīd tiek īstenota arī *Euronext* iniciatīva.

4.4. Riska kapitāla pieejamība nav universāla atbilde uz visiem jautājumiem. RK piedāvātāji ir ieinteresēti veikt lielus darījumus, jo mazs darījums var būt tikpat laikietilpīgs, cik liels. Tādēļ tiem ir lielāka interese piedāvāt finansējumu augošu uzņēmumu paplašināšanai, nevis nodrošināt sākuma kapitālu jaunizveidotiem uzņēmumiem. Kā piemēru šeit var minēt Apvienotajā Karalistē senāk izveidoto riska kapitāla uzņēmumu "3I". Tas 2008. gada marta beigās paziņoja par nodomu atteikties no ieguldījumiem agrīnā uzņēmējdarbības attīstības posmā, kas ir joma ar vissliktākajiem attīstības rādītājiem kopš tā dēvētā *Internet* burbuļa plīšanas 2000. gadā. Uzņēmums jau bija ievērojami samazinājis ieguldījumu daļu riska kapitālā, un šobrīd investīcijas darbības uzsākšanā paredzētajā kapitālā veido tikai desmito daļu no uzņēmuma kopējā investīciju portfeļa, savukārt 2000. gadā tās vēl veidoja pusi no visām investīcijām. "3I" pauda viedokli, ka perspektīvāk ir finansēt uzņēmumus vēlākā attīstības posmā un ka grupa vairāk pievērsīsies pārpirkšanai, izaugsmes kapitālam un infrastruktūrai.

4.5. Riska kapitāls nespēs apmierināt visu pieprasījumu pēc kapitāla darbības uzsākšanai, jo RK piedāvājošie uzņēmumi agrīnā uzņēmējdarbības attīstības posmā ieguldīs tikai izlases veidā. Lai novērstu šīs nepilnības, zināmu ieguldījumu varētu dot no publiskiem līdzekļiem finansēti riska kapitāla piedāvātāji, tomēr arī tas neatrisinās visas nepilnības, kas būs jānovērš uzņēmēju ģimenēm, draugiem un "biznesa eņģeļiem". Vajadzība sekmēt kapitāla darbības uzsākšanai nodrošināšanu ir otrs iemesls, kādēļ EESK iesaka Komisijai un dalībvalstīm īstenot tādas pasākumus nodokļu jomā, kas veicinātu privātas investīcijas jaunizveidotos uzņēmumos; šāda veida pasākumus īsteno, piemēram, Apvienotajā Karalistē ar Uzņēmumu ieguldījumu shēmas starpniecību. Šī shēma nosaka, ka ieguldītajam kapitālam piemēro ienākuma nodokļa atlaides, savukārt peļņa no šādiem darījumiem pilnībā atbrīvojama no nodokļiem. Šīs iniciatīvas nodokļu jomā nodrošina ļoti labvēlīgu riska/atdeves proporciju tām privātpersonām, kuras iegulda uzņēmumos to sākotnējā attīstības posmā.

4.6. Apvienotās Karalistes shēmā tādas pašas iniciatīvas tiek piemērotas privātpersonu ieguldījumiem tādos kolektīvos investīciju fondos, kas līdzekļus iegulda AIM tirgū kotētos nelielos, jaunos uzņēmumos. Šie fondi ir pazīstami ar nosaukumu riska kapitāla fondi ("Venture Capital Trusts"). Ieguldījumiem piemēro ienākuma nodokļa atlaidi, savukārt ieguldītais kapitāls ir atbrīvots gan no peļņas nodokļa, gan arī no mantojuma nodokļa.

4.7. Tas pats attiecināms uz privātpersonu tiešiem ieguldījumiem jebkurā uzņēmumā, kas kotēts AIM tirgū. AIM tirgus un ar to saistītie nodokļu atvieglojumi ir devuši ievērojamu impulsu uzņēmumu dibināšanai Apvienotajā Karalistē.

4.8. AIM darbības joma ir jaunu, nelielu uzņēmumu akciju pirmreizējais publiskais piedāvājums (PPP). Līdz ar to Apvienotajā Karalistē ir ļoti izdevīgi ieguldīt nekotētu uzņēmumu riska kapitālā, jo AIM ar PPP palīdzību nodrošina RK piedāvātājiem viņiem vajadzīgās iespējas atgūt līdzekļus. AIM līdzīgu struktūru, kas apkalpotu vienas vai vairāku valstu tirgus, izveide arī citās dalībvalstīs veidotu biržu, kurā varētu iegūt kapitālu MVU vajadzībām, vienlaicīgi nodrošinot tirgu to akcijām. Tas varētu būt nozīmīgs faktors riska kapitāla attīstībai līdz šim mazattīstītajos ES tirgos.

4.9. EESK ļoti labi apzinās, ka jārada pieprasījums pēc riska kapitāla, lai tādējādi riska kapitāla nozarei nodrošinātu attīstības iespējas. Tas savukārt nozīmē, ka visā ES jāpalielinās dibināto uzņēmumu skaits, atbilstoši pieaugot uzņēmējdarbības aktivitātei un jauninājumiem. EESK tikai vēlas izteikt savas bažas. Šā atzinuma mērķis nav apspriest uzņēmējdarbības un jauninājumu jautājumus, bet gan atkārtoti uzsvērt, ka, īstenojot pasākumus nodokļu jomā, palielināsies arī jaundibināto nelielo uzņēmumu skaits.

4.10. EESK atbalsta priekšlikumus par RK pārrobežu darījumu veicināšanu, taču ar nožēlu secina, ka novērtējuma pamatā nav uzticamu un objektīvu datu. Tomēr neatkarīgi pētījumi aicina ievērot piesardzību, jo būtu jāpatur prātā tas, ka "nav skaidri noteiktas atšķirības starp izmaiņām nodarbinātībā uzņēmumos, kuru darbību nodrošina riska kapitāls, un tajos, kurus finansē ar cita veida privātu pašu kapitālu" (1).

4.11. Savā iepriekšējā atzinumā (2) EESK jau ir paudusi bažas par darījumu ar privātu pašu kapitālu radītiem iespējamiem draudiem nodarbinātībai (tai skaitā nodarbinātības kvalitātei). Ar privātu pašu kapitālu finansēti uzņēmumi rada par aptuveni 10 % mazāk darba vietu salīdzinājuma ar pārpirktiem uzņemu-

miem (5 gadu periodā) (3). Ir svarīgi, lai jebkādi šāda veida darījumi notiktu pēc apspriešanās, par kuru formu visās dalībvalstīs panākta vienošanās ar sociālajiem partneriem. Tāpēc EESK lūdz Komisijai saistībā ar šeit apskatīto riska kapitālam vēltīto iniciatīvu nodrošināt, lai sociālais dialogs arī turpmāk tiktu uzskatīts par prioritāti un lai attiecīgos gadījumos tiktu piemērota direktīva par darbinieku informēšanu un uzklauššanu. EESK arī atkārtoti aicina Komisiju iesniegt priekšlikumu "Iegūto tiesību" direktīvas aktualizēšanai, lai tajā būtu iekļauta arī ar akciju tirdzniecības darījumiem saistīta uzņēmumu pāreja (4).

5. Īpašas piezīmes par Komisijas priekšlikumiem

5.1. Lai labāk saprastu drošības fondu (*hedge funds*) un privāto akciju fondu (*private equities*) darbību un korporatīvās vadības (*corporate governance*) rādītājus, ir svarīgi izstrādāt atbilstīgus statistikas līdzekļus, kas jāsapņo vismaz Eiropas līmenī (5).

Komisijas priekšlikumi uzlabot līdzekļu piesaisti un pārrobežu ieguldījumus

5.2. EESK pilnībā atbalsta Eiropas privātā izvietojuma režīma izveidi. Tas ir svarīgs nosacījums riska kapitāla pārrobežu aprītei.

5.3. Jānovērš nodokļu dubultās uzlikšanas radītie šķēršļi. Pretējā gadījumā pārrobežu darījumi ar riska kapitālu nebūs pietiekami rentabli, lai RK piedāvātāji iesaistītos šāda veida uzņēmējdarbībā. EESK ar interesi gaida Komisijas darba grupas sagatavoto ziņojumu par nodokļu aspektiem.

5.4. Riska kapitāla Eiropas mēroga tiesiskā regulējuma koncepcija ir pievilcīga tikai gadījumā, ja dalībvalstis ļauj savā teritorijā strādāt RK uzņēmumiem, kas darbojas saskaņā ar citas valsts tiesību aktiem. Tas palīdzēs ieviest savstarpējas atzīšanas principu un veicinās RK piedāvātāju pārrobežu darbību, izvairoties no pārmērīgas birokrātijas. Tomēr atgādinot par vajadzību vairāk saskaņot fiskālo politiku, Komiteja uzskata, ka nepieciešams noteikt minimālās prasības nodokļu piemērošanai fondu pārvaldītājiem, lai tādējādi izvairītos no fiskāla dempinga un ierobežotas ekonomiskās efektivitātes.

Priekšlikumi dalībvalstu pasākumiem, lai mazinātu tirgus sadrumstalotību un uzlabotu riska kapitāla piesaisti un investīciju nosacījumus

(1) Pasaules ekonomikas foruma pētījums, 43. lpp.

(2) OV C 10, 15.1.2008., 96. lpp.

(3) Pasaules ekonomikas foruma pētījums, 54. lpp.

(4) Padomes 2001. gada 12. marta Direktīva 2001/23/EK par darbinieku tiesību aizsardzību uzņēmumu, uzņēmējdarbību vai uzņēmumu un uzņēmējdarbību daļu īpašnieka maiņas gadījumā, OV L 82, 22.3.2001., 16.–20. lpp.

(5) OV C 10, 15.1.2008., 96. lpp.

5.5. Piesardzības principa paplašināšana ir svarīgs līdzekļu piesaistes nosacījums, jo ieguldījumu iestādes ir primārais finansējuma avots. Dalībvalstīs ir svarīgi izveidot tādu tiesisko regulējumu, kas sekmētu ieguldījumu iestāžu, jo īpašu pensiju fondu, piesardzīgu līdzdalību riska kapitāla fondos.

5.6. Lai Komisijas iniciatīvas varētu īstenot, vajadzīga dalībvalstu sadarbība tiesiskā regulējuma un savstarpējās atziņas jomā.

5.7. Nodoms par konkurētspējīgu klasteru izveidi ir saistīts ar uzņēmumu un jauninājumu atbalsta politiku. Universitātes varētu izmantot par pamatu šādu klasteru un novatorisku uzņēmumu izveidei, un tos arī varētu izvietot līdzās universitātēm. Šāda attīstība ir ļoti pievilcīga RK piedāvātājiem.

5.8. Ar likvīdiem izejas tirgiem saistītie jautājumi ir apspriesti šā atzinuma 4. sadaļā.

Briselē, 2008. gada 22. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu “Krāpšanas un bezskaidras naudas maksāšanas līdzekļu viltošanas apkarošana”

(2009/C 100/04)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2008. gada 17. janvārī nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“*Krāpšanas un bezskaidras naudas maksāšanas līdzekļu viltošanas apkarošana*”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2008. gada 1. oktobrī. Ziņotājs – IOZIA kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 448. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 21., 22. un 23. oktobrī (23. oktobra sēdē), vienbalsīgi pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja pauž nožēlu, ka līdz šim pieņemtās iniciatīvas, kas vērstas uz krāpšanas un bezskaidras naudas maksāšanas līdzekļu viltošanas novēršanu un apkarošanu, nav bijušas pietiekamas, lai ierobežotu minētās parādības izplatību. Saskaņā ar Komisijas rīcības plānā 2004.–2007. gadam uzsvērto, neraugoties uz to, ka Kopienas tiesiskais regulējums ir uzlabots un nostiprināts, informācijas apmaiņa starp valsts un privātajiem dalībniekiem vēl nav pilnībā izvērstā, tāpat kā efektīva sadarbība attiecīgo dalībvalstu iestāžu starpā.

1.2. Komisija ir identificējusi, ka galvenais šķērslis krāpšanas novēršanas sistēmas efektīvai ieviešanai ir nespēja apmainīties ar datiem par krāpniekiem vai riska personām ES. Lai nodrošinātu efektīvus novēršanas pasākumus, jāsekmē informācijas apmaiņas veidi par krāpšanā iesaistītām personām, uzlabojot sadarbību starp dalībvalstu kompetentajām iestādēm.

1.3. Cits šķērslis efektīvai krāpšanas apkarošanai ir nesaskaņoti dalībvalstu tiesību akti, kas nosaka valstu iestāžu tiesības veikt izmeklēšanu, kā arī atšķirīgas sodu bardzības pakāpes. Tāpēc reāla valstu tiesību aktu tuvināšana ir galvenā prasība, kas jāīsteno, lai efektīvi ierobežotu šo tipiski starptautisko noziedzību.

1.4. Līdz ar to Eiropas Savienībai jāuzlabo stratēģija ar norēķiniem saistītās krāpšanas un viltošanas apkarošanā, izmantojot dažādus pasākumus. Šajā nolūkā:

— jāveicina informācijas apmaiņa starp privātā un publiskā sektora dalībniekiem;

— jāpastiprina dalībvalstu kompetento iestāžu sadarbība;

— preventīvos un apkarošanas nolūkos jānosaka valstu tiesību akti, sevišķu uzmanību pievēršot noteikumiem par ES datu aizsardzību, lai būtu iespējama datu pārrobežu apmaiņa;

— katrā kompetentajā valsts iestādē jāizveido digitāla datu bāze, kurā būtu atrodama informācija par krāpšanas risku raksturīgiem elementiem;

— jāpiesūta Eiropai preventīvo pasākumu pārraudzības, krāpšanas apkarošanas, kā arī pieejamo datu bāzu koordinēšanas funkcijas;

— ar patērētāju apvienību starpniecību jāīsteno mērķtiecīgas informatīvas kampaņas, lai vērstu lietotāju uzmanību uz iespējamiem risku veidiem, kas saistīti ar bezskaidras naudas maksāšanas līdzekļu izmantošanu, ar mērķi panākt sabiedrības apzinātu līdzdalību efektīvākos un savlaicīgos krāpšanas apkarošanas pasākumos.

2. Bezskaidras naudas maksāšanas līdzekļu un ar tiem saistītās krāpšanas izplatība.

2.1. Viena no globālās ekonomikas šā brīža īpatnībām ir ievērojama bezskaidras naudas maksāšanas līdzekļu (piemēram, kredītkaršu, debetkaršu un norēķinu tiešsaistē) izplatība. Ar elektronisko norēķinu sistēmu veiktie maksājumi veido aizvien lielāku procentuālo daļu no iekšzemes un starptautisko norēķinu apjoma un vērtības. Šī tendence vēl pieaugs, jo turpinās tīru un elektronisko norēķinu tehnoloģiju attīstība.

2.2. Nepieciešamība nodrošināt bezskaidras naudas maksāšanas līdzekļu attīstību Eiropas Savienībā ir saistīta ar kapitāla kustības liberalizāciju un Ekonomikas un monetārās savienības ieviešanu. Mūsdienu ekonomika, kas balstīta uz tehnoloģijām, nevar iztikt bez efektīvas norēķinu sistēmas, jo tā sniedz tiešu atbalstu finanšu sektora konkurētspējai un uzlabo vispārējo ekonomisko efektivitāti. Ir pierādīts, ka elektronisko norēķinu sistēmas stimulē patērētāju tēriņus un ekonomisko izaugsmi, jo tās sekmē preču un pakalpojumu iegādi. Ir aprēķināts, ka katru gadu Eiropas Savienībā tiek veikts 231 miljards darījumu (skaidrā naudā un ar bezskaidras naudas līdzekļiem) par kopējo vērtību 52 000 miljardi *euro*.

2.2.1. Pēdējos gados visā pasaulē vērojama bezskaidras naudas maksāšanas līdzekļu izplatība. Tā 2004. gadā bezskaidras naudas darījumu skaits uz vienu cilvēku 25 valstu ES sasniedza 142 darījumus (tostarp 32,3 darījumos tika izmantota norēķinu karte), dalībvalstu *euro* zonā – 150 (28,3 – ar norēķinu karti) un ASV – 298 darījumus (no kuriem 47,5 – ar norēķinu karti). 2006. gadā šie paši rādītāji 25 valstu ES bija 158 (tostarp 55,2 darījumos tika izmantota norēķinu karte), dalībvalstu *euro* zonā – 166 (50,5 – ar norēķinu karti) un ASV – 300 (145,1 – ar norēķinu karti). Eiropas Savienībā valstis, kurās 2006. gadā tika reģis-trēts lielākais bezskaidras naudas darījumu skaits uz vienu cilvēku, bija Somija ar 294 darījumiem (no tiem 153,9 veikti ar norēķinu karti), tai seko Nīderlande ar 257 darījumiem (no kuriem 103,2 veikti ar norēķinu karti) un Apvienotā Karaliste ar 239 darījumiem, no kuriem 111,4 veikti ar norēķinu karti. ⁽¹⁾

2.2.2. Spānijā 2006. gadā bija lielākais POS terminālu skaits – 1 291 000; par katru terminālu ir reģistrēti vidēji 1 276 darījumi par vidējo summu 52 *euro*. Seko Francija ar 1 142 000 termināliem, par katru terminālu ir reģistrēti 4 938 darījumi, katrs par vidējo summu 51 *euro*, un Itālija ar 1 117 000 termināliem, katrā – 690 darījumu par vidēji 93 *euro* katrs. No ES valstīm vislielākais darījumu skaits uz vienu terminālu bija Somijā – 7 799 darījumi, katrs vidēji par 35 *euro*, kaut arī Somijā ir 105 000 terminālu. Savukārt Īrijā ir visaugstākā vidējā summa individuālajiem kredītkaršu un debetkaršu darījumiem (94 *euro*), kaut gan tajā ir 53 000 POS terminālu. ⁽²⁾

2.2.3. Saskaņots ES tiesiskais regulējums ļaus pakalpojumu sniedzējiem racionalizēt norēķinu infrastruktūras un pakalpojumus, un lietotāji varēs izmantot lielākas izvēles un augsta aizsardzības līmeņa priekšrocības.

⁽¹⁾ Avots: Eiropas Komisija, COM(2005) 603 galīgā redakcija, "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par maksājumu pakalpojumiem iekšējā tirgū", SEC(2005) 1535.

⁽²⁾ Avots: Itālijas Bankas 2007. gada ziņojuma pielikums. Informācija iegūta, apstrādājot BCE, BRL, Poste Italiane S.p.A. un Itālijas Bankas datus.

2.3. Ja ir iespējams izmantot šos maksāšanas līdzekļus jebkurā pasaules vietā, tiem jābūt efektīviem, vienkārši lietojamiem, plaši pieņemtiem, uzticamiem un par pieņemamu samaksu. Tā kā efektivitāte ir atkarīga no drošības, jānodrošina augstākais, no ekonomiskā aspekta izdevīgākais tehniskās drošības līmenis. Drošības līmeņa uzlabojums jāpārbauda, salīdzinot ar krāpšanas statistiku un nosakot īpašus drošības kritērijus.

2.3.1. Krāpšanas izplatība var samazināt patērētāju uzticību šīm norēķinu sistēmām, un tā tiek uzskatīta par vienu no galvenajiem šķēršļiem e-komercijas attīstībai. Krāpšanas izplatība var arī kaitēt tirgotāju reputācijai un patērētāju attieksmei pret šādu sistēmu drošības līmeni.

2.4. Starpvalstu krāpšana notiek biežāk nekā krāpšana vienā konkrētā valstī, sevišķi saistībā ar tālmaksājumiem, bet jo īpaši maksājumiem internetā. Saskaņā ar Komisijas datiem ⁽³⁾, ar norēķinu kartēm saistītā krāpšana 2000. gadā sasniedza 600 miljonus *euro* vai aptuveni 0,07 % no attiecīgā gada apgrozījuma norēķinu karšu sektorā, un lielākais pieaugums tika novērots tālmaksājumos (pa tālruni, pa pastu vai internetā). Jaunākie pētījumi liecina, ka ES valstīs 2006. gadā ir notikuši 500 000 krāpnieciski komercdarījumi, izmantojot dažādus bezskaidras naudas norēķinu līdzekļus, kas ir daļa no 10 miljoniem krāpniecisku darījumu, kas radījuši zaudējumus aptuveni viena miljarda *euro* apmērā, t. i., gandrīz divreiz vairāk nekā 2005. gadā. Šīs krāpšanas dēļ visvairāk cieta Apvienotā Karaliste, Francija, Itālija, Spānija un Vācija.

2.5. Ņemot vērā krāpšanas izplatību un tās starpvalstu raksturu, ir vajadzīga saskaņota Eiropas mēroga novēršanas stratēģija, jo dalībvalstu jau uzsāktie individuālie pasākumi var būt efektīvi, bet nav pietiekami, lai likvidētu ar maksāšanas līdzekļiem saistītās krāpšanas draudus.

2.6. Turklāt, lai atbilstu tirgus prasībām un nodrošinātu uzticību jauno tehnoloģiju izmantošanā, Eiropas Parlamenta un Padomes 1999. gada 13. decembra Direktīvā 99/93/EK uzsāktu iniciatīvu ietvaros jāintensificē darbs, lai izveidotu drošu elektronisko parakstu. Elektroniskais paraksts ir arī vajadzīgs, lai attīstītu "e-pārvaldības" projektu. Projekta STORK, ko atbalsta ES, uzdevums ir atrisināt problēmas saistībā ar sistēmu sadarbību.

⁽³⁾ Eiropas Komisija, COM(2004) 679 galīgā redakcija, 20.10.2004, "Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai, Eiropas Centrālajai bankai un Eiropalam "Jaunais ES rīcības plāns 2004–2007 ar bezskaidras naudas maksāšanas līdzekļiem saistītās krāpšanas novēršanai", SEC(2004) 1264.

2.7. Komisija ir norādījusi, ka krāpšanu ar zagtiem vai vilto tiem bezskaidras naudas norēķinu līdzekļiem pārsvarā veic kriminālās organizācijas, kam bieži ir sarežģīta personāla, aprīkojuma un loģistikas atbalsta struktūra un kuras darbojas vairākās valstīs un izmanto sarežģītus paņēmienus, lai veiktu krāpšanu ar interneta maksājumu vai norēķinu karšu viltošanas starpniecību. Šādas organizācijas spēj strauji mainīt darbības veidu, lai izvairītos no pretpasākumiem.

2.7.1. Izmeklēšanā ir atklāts, ka sarežģītākos krāpšanas veidos kriminālās organizācijas parasti izmanto standartizētas un pārbaudītas metodes atbilstoši šādai darbības shēmai:

- mērķa uzņēmuma izvēle, kur grupas loceklis ielaužas naktī vai paslēpjas pēc tā slēgšanas, uzstāda pie kases pieslēgtā POS sistēmā profesionālu elektronisko ierīci, lai saglabātu norēķinu karšu magnētisko joslu kodus un attiecīgos PIN ciparus;
- pēc tam šajās elektroniskajās ierīcēs saglabātie dati tiek iegūti fiziski vai elektroniski, izmantojot GSM vai *Bluetooth* tehnoloģiju, lai tos vēlāk izmantotu kodētajās norēķinu karšu plastikāta kopijās kopā ar PIN cipariem;
- tad nelikumīgi izveidotās kredītkartes un debetkartes izmanto preču iegādei vai skaidras naudas izņemšanai arī citās valstīs, kur kodi netika kopēti.

3. Kopienas tiesiskais regulējums.

3.1. Ņemot vērā, ka viens no ES galvenajiem mērķiem ir nodrošināt pilnībā funkcionējošu iekšējo tirgu, kura būtisku daļu veido norēķinu sistēmas, jau pirms ilgāka laika ir ieviesti īpaši pasākumi vispārējās stratēģijas izveidei, lai novērstu ar norēķinu kartēm saistīto krāpšanu, saskaņā ar divām galvenajām pamatnostādņēm:

- līguma noteikumu, ar ko nosaka attiecības starp kartes turētāju un izdevēju, kā arī noteikumu, ar kuriem nosaka norēķinu veikšanas kārtību, saskaņošana;
- visu dalībvalstu pasākumi, lai noteiktu ar norēķinu kartēm saistīto krāpšanu par kriminālu pārkāpumu, paredzot efektīvus un preventīvus sodus.

3.2. Pirmā pamatnostādne ietver:

- Komisijas 1987. gada Ieteikumu 87/598/EEK "Attiecības starp finanšu iestādēm, tirgotājiem, pakalpojumu uzņēmumiem un klientiem", saskaņā ar kuru tika izveidots Eiropas Rīcības kodekss elektroniskajiem maksājumiem ar mērķi nodrošināt patērētāju aizsardzības sistēmu ieviešanu;
- Komisijas 1988. gada 17. novembra Ieteikumu 88/590/EEK par "Attiecībām starp kartes turētāju un kartes emitentu", ar kura starpniecību norēķinu karšu izdevēji tika aicināti pieņemt kopējus līgumu noteikumus par maksāšanas līdzekļa un saistīto datu drošību un kartes turētāja pienākumiem gadījumos, kad maksāšanas līdzeklis ir pazaudēts, nozags vai nelikumīgi nokopēts;
- Komisijas 1997. gada 30. jūlija Ieteikumu 97/489/EK, kura mērķis bija nodrošināt augsta līmeņa patērētāju aizsardzību elektronisko norēķinu sistēmas jomā. Minētajā ieteikumā ir noteikts minimālās informācijas apjoms, kas jānorāda elektroniskā maksāšanas līdzekļa izdošanas un izmantošanas kārtībā un noteikumos;
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2005. gada 26. oktobra Direktīvu 2005/60/EK par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai un teroristu finansēšanai, kas nosaka jaunus pasākumus naudas atmazgāšanas novēršanai, paredzot noteikumus skaidras naudas izmantošanas ierobežošanai;
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2007. gada 13. novembra Direktīvu 2007/64/EK par maksājumu pakalpojumiem iekšējā tirgū, kuras mērķis ir nodrošināt valstu noteikumu par piesardzības prasībām koordināciju, jaunu norēķinu pakalpojumu sniedzēju piekļuvi tirgum, informācijas, prasības par informācijas sniegšanu, kā arī lietotāju un norēķinu pakalpojumu sniedzēju tiesības un pienākumus.

3.3. Attiecībā uz otro pamatnostādni, ņemot vērā krāpšanas pieaugumu un to, ka preventīvā darbība galvenokārt ir īstenota valsts līmenī, ir ieviesti šādi pasākumi:

- Komisijas paziņojums COM(1998) 395 par "Rīcības pamatprincipiem krāpšanas un viltošanas apkarošanai attiecībā uz bezskaidras naudas maksāšanas līdzekļiem", kurā Komisija ierosina pasākumu kopumu, lai veicinātu pietiekami drošu vidi maksāšanas līdzekļiem un atbilstošajiem atbalsta instrumentiem;

- Padomes 2000. gada 17. oktobra Lēmums 2000/642/JHA par sadarbības pasākumiem starp dalībvalstu finanšu ziņu vākšanas vienībām, kurā noteikti minimāli standarti sadarbībai starp Kopienas valstu finanšu izlūkošanas vienībām;
- Komisijas 2001. gada 9. februāra Paziņojums COM(2001) 11 par “Krāpšanas un viltošanas novēršanu bezskaidras naudas norēķinos”, kurā Komisija uzsāk ES krāpšanas novēršanas rīcības plānu 2001.–2003. gadam. Plānā ir noteikts, ka novēršana ir atkarīga no attiecīgo valsts iestāžu un norēķinu sistēmu nozares sadarbības. Tas arī norāda, ka vissvarīgākie uzlabojumi jāveic tehniskajā ziņā, kas paaugstinātu norēķinu drošību, piemēram, čipkaršu ieviešana, mehānismi tūlītējai ziņošanai par norēķinu līdzekļa nozaudēšanu vai zādzību un ierīces (piemēram, PIN vai citi kodi) krāpšanas iespēju novēršanai vai iespējami lieli samazināšanai;
- saskaņā ar plānu, būtisks efektīvas krāpšanas novēršanas stratēģijas elements ir informācijas apmaiņa, īpaši starp bankām un valsts iestādēm dalībvalstīs un starp dalībvalstīm. Šim nolūkam plānā ir pausta cerība, ka tiks ieviests mehānisms, lai izveidotu pastāvīgu dialogu starp visām pusēm, kas iesaistītas krāpšanas apkarošanā (kreditkaršu izdevēji, banku asociācijas, tīklu operatori, Eiropols, valstu policijas spēki utt.). Komisija ierosina arī organizēt starptautiskas konferences, kurās piedalītos augsta ranga policijas amatpersonas un tiesneši, lai palielinātu viņu zināšanas par krāpšanas problēmu norēķinos un tās ietekmi uz finanšu sistēmām;
- Padomes 2001. gada 28. maija Pamatlēmums 2001/413/TI par “Krāpšanas un viltošanas apkarošanu attiecībā uz bezskaidras naudas maksāšanas līdzekļiem”. Šajā pamatlēmumā visas dalībvalstis tiek aicinātas noteikt efektīvus, proporcionālus un preventīvus kriminālsodus, tostarp brīvības atņemšanu, noziedznieku izdošanu ar norēķinu kartēm saistītas krāpšanas gadījumā, kad ir izmantota IT vai elektronisks aprīkojums, vai arī citas atbilstoši pielāgotas ierīces, tostarp:
  - norēķinu līdzekļa zādzība vai cita veida nelikumīga piesavināšanās,
  - norēķinu līdzekļa viltošana vai falsificēšana krāpnieciskām darbībām,
  - nelikumīgi piesavināta, viltota vai falsificēta norēķinu līdzekļa saņemšana, iegūšana, transportēšana, pārdošana vai nodošana citai personai, turēšana un krāpnieciska izmantošana,
- neatļauta datu ievadīšana, izmaiņšana vai kontrole datoros un neatļauta iejaukšanās datorprogrammu vai sistēmu darbībā,
- krāpnieciska līdzekļu, datorprogrammu vai jebkādu citu šādi krāpšanai pielāgotu līdzekļu izgatavošana, saņemšana, pārdošana vai plānošana.
- Lēmumā ir arī noteikti īpaši starptautiskas sadarbības principi, saskaņā ar kuriem dalībvalstīm jānodrošina savstarpēja palīdzība izmeklēšanā saistībā ar minētajā pamatlēmumā paredzēto pārkāpumu tiesvedību. Šim nolūkam dalībvalstīm jānorāda operatīvie kontaktpunkti vai arī tās var izmantot esošās operatīvās struktūras informācijas apmaiņai un citai saziņai dalībvalstu starpā;
- Komisijas 2004. gada 20. oktobra Paziņojums COM(2004) 679 “Jauns ES 2004.–2007. gada rīcības plāns krāpšanas novēršanai bezskaidras naudas norēķinos”. Ar šo rīcības plānu Komisija plāno turpmāku esošo krāpšanas novēršanas iniciatīvu pastiprināšanu, lai palīdzētu uzturēt un palielināt uzticību norēķiniem, ņemot vērā tīkla vietņu uzlaušanas un personas datu zādzības gadījumu palielināšanos. Komisijas prioritārais mērķis ir norēķinu produktu un sistēmu drošība un izteiktāka valsts iestāžu un privātā sektora sadarbība, kas jāpanāk ar šādiem pasākumiem:
  - ES Krāpšanas novēršanas ekspertu grupas darba stiprināšana un pārstrukturēšana,
  - norēķinu sistēmu izgatavotāju, norēķinu pakalpojumu sniedzēju un attiecīgo iestāžu saskaņotas pieejas ieviešana, lai nodrošinātu patērētājiem augstāko ekonomiski pieejamo drošības līmeni elektroniskajiem norēķiniem,
  - informācijas apmaiņa starp ieinteresētajām pusēm, lai iespējami agri konstatētu krāpšanas mēģinājumus un paziņotu par tiem,
  - izteiktāka sadarbība starp ES administratīvajām iestādēm, lai novērstu ar norēķiniem saistītu krāpšanu un uzlabotu valstu tiesībsargājošo iestāžu spējas krāpšanas izmeklēšanā,
  - jaunas kārtības paredzēšana, lai paziņotu par nozaudētajām un nozagtajām kartēm ES.

4. Piezīmes un priekšlikumi.

4.1. Kaut arī Kopienas tiesiskais regulējums ir uzlabots un nostiprināts, informācijas apmaiņa starp valsts un privātajiem dalībniekiem vēl nav pilnībā izvērstā, tāpat kā efektīva sadarbība attiecīgo dalībvalstu iestāžu starpā. Šim nolūkam un daļēji arī ņemot vērā jaunu dalībvalstu neseno pievienošanos ES, pamatlēmuma noteikumi un ieteikumi ir jāievieš visu ES valstu likumdošanā.

4.1.1. Komisija ir identificējusi, ka galvenais šķērslis krāpšanas novēršanas sistēmas efektīvai ieviešanai ir nespēja apmainīties ar datiem par krāpniekiem vai riska personām ES. Tādēļ rīcības plānā 2004.-2007. gadam ir uzsvērts, ka ES datu aizsardzības noteikumi jāaskaņo tā, lai ļautu pārrobežu datu apmaiņu, paredzot spēkā esošo Eiropas Savienības datu aizsardzības noteikumu tuvināšanu.

4.2. Lai nodrošinātu efektīvu novēršanas darbību, jāizvērtē iespēja izveidot katrā kompetentā valsts iestādē digitālu datubāzi, uz kuru norēķinu karšu uzņēmumi varētu nosūtīt informāciju par tirdzniecības vietām un darījumiem, kas pakļauti iespējamiem krāpšanas riskiem, tirdzniecības vietām un uzņēmumu juridiskajiem pārstāvjiem, kuru līgumi par norēķinu karšu darījumu pieņemšanu ir izbeigti drošības apsvērumu vai krāpniecisku darbību dēļ, par kurām ziņots policijai, darījumiem, ko kartes turētājs neatpazīst vai par kuriem ir ziņots policijai, informāciju par bankomātiem, kuros bija veiktas manipulācijas krāpšanas nolūkos. Respektējot valstu tiesību aktus, šo arhīvu varēs arī izmantot, lai analizētu noziedzīgo darbību un atvieglotu policijas sadarbību, tostarp starptautiskā līmenī, ar mērķi novērst un apkarot noziegumus, kas veikti ar kredītkaršu vai citu norēķinu līdzekļu starpniecību.

4.3. Papildus informācijas apmaiņai par krāpniekiem ir jāveicina arī dalībvalstu kompetento iestāžu sadarbība, uzsākot jaunas iniciatīvas, lai izvērstu datu apkopošanu un apmaiņu starp krāpšanas novēršanā iesaistītajām pusēm.

4.3.1. Šim nolūkam varētu racionalizēt jau esošās sadarbības struktūras *euro* viltošanas apkarošanai, paredzot, ka kompetentās valsts iestādes ir tieši iesaistītas ar bezskaidras naudas norēķiniem saistītas krāpšanas novēršanā.

4.3.2. Šajā ziņā jāapsver iespēja piešķirt īpašus uzdevumus Eiropai, kura kompetencē kopš 1999. gada 29. aprīļa Padomes lēmuma ir iekļauta skaidras naudas un citu maksāšanas līdzekļu viltošanas apkarošana, tostarp arī ar bezskaidras naudas norēķiniem saistītas krāpšanas novēršanas un apkarošanas pasākumu pārraudzība ar šādiem mērķiem:

— koordinēt visu dalībvalstu to datubāzu pārvaldību, kurās saglabāta informācija par norēķinu karšu viltošanas gadījumiem, atļaujot piekļuvi kompetentajām citu dalībvalstu iestādēm tikai izmeklēšanas mērķiem,

— nodrošināt reāllaika paziņojumus norēķinu karšu uzņēmumiem un izdevējiem par citās dalībvalstīs konstatētajiem krāpšanas gadījumiem,

— veicināt informācijas apmaiņu, kas paredzēta 2001. gada 28. maija Pamat lēmumā 2001/413/TI, starp dalībvalstu policiju un tiesas varas iestādēm.

4.4. Šajā sakarā jāizvērtē iespēja apvienot tīklā policijas spēkus un dalībvalstu izmeklēšanas iestādes, kas ir iesaistītas krāpšanas un bezskaidras naudas maksāšanas līdzekļu viltošanas apkarošanā, nolūkā veikt tiešu informācijas apmaiņu ar sertificētas elektroniskā pasta sistēmas starpniecību un savstarpēji izmantot specifiskās datu bankas.

4.4.1. Šāda iniciatīva, kuras īstenošanai – saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2007. gada 13. novembra Direktīvas 2007/64/EK 79. pantu – ir vajadzīga iepriekšēja vienošanās par specifisku datu iekļaušanu šajos arhīvos, kā arī tiem jāatbilst valstu tiesību aktiem par privātās dzīves aizsardzību, būtu ievērojams sasniegums bezskaidras naudas norēķinu krāpšanas apkarošanas uzlabošanā, jo sniegtu izmeklēšanas iestādēm tām nepieciešamo informāciju reāllaikā un bez pārmērīga birokrātiskā sloga. Šajā sakarā būtu vēlams Eiropas līmenī noteikt minimālus standartus tiem datu veidiem, ar kuriem varētu apmainīties, ar mērķi nodrošināt kopīgu informācijas platformu krāpšanas apkarošanai, ievērojot Direktīvā 1995/45/EK ietvertos noteikumus par personas datu aizsardzību.

4.5. Dalībvalstu tiesību aktu, ar ko nosaka valstu iestāžu tiesības veikt izmeklēšanu, nesaskaņotība, kā arī atšķirīgas sodu bardzības pakāpes ir lielākie šķēršļi krāpšanas ierobežošanai ES. No tā izriet, ka nodokļu nemaksāšana notiek valstīs, kur par kontroli atbildīgo iestāžu izmeklēšanas pilnvaras nav plašas vai kur piemērojamie sodi ir nepietiekami, lai īstenotu profilakses funkciju. Prasība pēc reālas valstu tiesību aktu tuvināšanas šķiet vienīgā stratēģija, kas jāīsteno, lai efektīvi apkarotu krāpšanu šajā nozarē, ņemot vērā jau Rīcības plānā 2004.-2007. gadam uzsvērtu, ka iepriekšējās iniciatīvas izrādījušās nepietiekamas to draudu novēršanai, kurus rada krāpšana bezskaidras naudas norēķinos.

4.5.1. Šajā sakarā ⁽¹⁾ jāpārbauda, vai dalībvalstis savos krimināllikumos ir efektīvi transponējušas pārkāpumus, kas minēti 2001. gada 28. maija Padomes Pamatlēmuma 2001/413/TI 2., 3. un 4. pantā un attiecas uz pārkāpumiem, kuri saistīti ar norēķinu līdzekļiem, datoriem un īpaši pielāgotām ierīcēm. Ievērojot dalībvalstu suverenitāti, jāpārbauda, vai par šādiem pārkāpumiem uzliktie sodi tiešām ir preventīvi, tostarp saistībā ar kriminālsankciju apmēru. Vienlaikus ES līmenī jāaskaņo sankcijas vienāda smaguma krāpšanas gadījumiem, kā tas ir jau paredzēts, piemēram, tiesību aktos par naudas atmazgāšanu.

4.6. Ierosināto iniciatīvu pieņemšana ļautu efektīvāk apkarot krāpšanu un atvieglotu SEPA (*Single Euro Payment Area* – vienotas *euro* maksājumu zonas) izveidi, kurā bezskaidras naudas norēķinus varētu veikt visā *euro* zonā no viena konta un ar vienotiem pamatnosacījumiem neatkarīgi no lietotāju dzīvesvietas, tādējādi likvidējot pašreizējo atšķirību starp iekšzemes un pārrobežu norēķiniem.

4.7. ES jāuzlabo stratēģija ar norēķiniem saistītās krāpšanas un viltošanas apkarošanā, paredzot dažādus pasākumus. Būtiski svarīga ir sabiedrības informēšana, lai uzlabotu kredītkaršu un debetkaršu lietotāju informētību, lai viņi labāk apzinātos iespējamās riskus, kas saistīti ar bezskaidras naudas maksāšanas līdzekļu izmantošanu. Piemēram, patērētāji, kuri nav brīdināti, var kļūt par upuri pikšķerēšanai. ES iestādēm jāpalīdz izplatīt infor-

māciju, rīkojot Eiropas mēroga kampaņas, ko koordinē Komisija.

4.8. Šajā sakarā patērētāju un tirgotāju asociācijām ir galvenā nozīme. To savstarpējā sadarbība var palīdzēt izveidot iepriekšējās brīdināšanas sistēmu, palielināt izpratni un sniegt informāciju par biežāk sastopamajiem un nesen atklātajiem paņēmieniem. Lai sasniegtu iepriekš minēto, jāveicina mērķtiecīgas patērētāju informēšanas kampaņas, kuru laikā tiktu sniegti praktiski un viegli pieejami padomi ar mērķi palielināt zināšanas par maksājuma karšu darbību un tūlītējiem piesardzības pasākumiem gadījumos, ja kartes turētājam ir aizdomas, ka viņš kļuvis par krāpšanas upuri.

4.9. Dalībvalstu saistībām jāatspoguļojas arī stingrākos sodos par krāpšanu un šo pārkāpumu reālā apkarošanā. Attiecībā uz pārkāpumiem, kas izdarīti citās ES valstīs un – dažu, īpaši smagu pārkāpumu gadījumos – arī trešās valstīs, krimināltiesības ir jāpielāgo tā, lai tās būtu universāli piemērojamas, tādējādi paplašinot Eiropas tiesiskuma telpu. Šī prakse kļūst aizvien izplatītāka un biežāki kļūst ierosinājumi sākt šādu pārkāpumu kriminālvajāšanu un piemērot sodus. Ņemot vērā to, ka krāpšanu saistībā ar maksāšanas līdzekļiem galvenokārt veic organizētas grupas un tā skar vairākas valstis, ANO Konvencija un Protokoli cīņai ar starpvalstu organizēto noziedzību, ko Ģenerālā Asambleja pieņēma 2000. gada 15. novembrī un 2001. gada 31. maijā, ir efektīvs novēršanas instruments, kurā paredzētas sankcijas starpvalstu pārkāpumu gadījumā.

Brisele, 2008. gada 23. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

(1) Šajā sakarā Eiropas Komisijas dienestu darba dokumentā (SEC(2008) 511, 22.4.2008) "Ziņojums par krāpšanu saistībā ar bezskaidras naudas maksāšanas līdzekļiem Eiropas Savienībā: Rīcības plāna 2004–2007 ieviešana" ir uzsvērtā nepieciešamība pēc efektīvām sankcijām, pieņemot, ka dažās dalībvalstīs piemērotie sodi ir pārāk viegli un līdz ar to nav preventīvi, kas ir secināts no diviem (2004. gada aprīļa COM(2004) 356 un 2006. gada februāra COM(2006) 65) Komisijas ziņojumiem par dalībvalstu veiktajiem pasākumiem 2001. gada 28. maija Padomes Pamatlēmuma 2001/413/TI ieviešanai.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Apspriešanās par Komisijas ietekmes novērtējuma izstrādes pamatnostādņu projektu"

(2009/C 100/05)

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2008. gada 29. maijā nolēma apspriesties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Apspriešanās par Komisijas ietekmes novērtējuma izstrādes pamatnostādņu projektu".

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Birojs 2008. gada 8. jūlijā uzdeva Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētajai nodaļai izstrādāt atzinumu par šo tematu.

Ņemot vērā darba steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2008. gada 21., 22. un 23. oktobrī 448. plenārajā sesijā (2008. gada 22. oktobra sēdē) nolēma iecelt RETURNEAU kgu par galveno ziņotāju un pieņēma šo atzinumu ar 83 balsīm par un 4 atturoties.

1. Ievads.

1.1. Dokumentā "Ikgadējā politikas stratēģijā 2008. gadam" ⁽¹⁾ Komisija uzsver, ka "tās galvenā prioritāte ir vienkāršot un uzlabot normatīvo vidi ES uzņēmumiem un pilsoņiem... 2007. gadā tika uzlabota ietekmes novērtējuma sistēma, uzsākta rīcības programma, lai novērstu nevajadzīgu administratīvo slogu, ko rada tiesību akti ES un dalībvalstu līmenī, un īstenota atjaunotā vienkāršošanas programma", kā arī Kopienas tiesību piemērošanas uzraudzība. ⁽²⁾ "Minēto pasākumu īstenošana ir galvenais mērķis 2008. gadam."

1.2. Šī stratēģija iekļauta darba programmā un par katru programmas pasākumu vai priekšlikumu izstrādāts ceļvedis, kurā uz virkni precīzu jautājumu parasti sniegtas īsas atbildes, kas atspoguļo ietekmes novērtējuma vai sākotnējā ietekmes novērtējuma pirmos rezultātus un katra pasākuma vai priekšlikuma provizorisko ietekmi uz budžetu.

1.3. Attiecībā uz ietekmes novērtējuma sistēmu Komisija izstrādājusi iekšējo pamatnostādņu projektu, kuram veltīts šis atzinums ⁽³⁾ un kas sagatavots, pamatojoties uz 2007. gadā veikto ārējo novērtējumu par 2002. gadā pieņemto un 2005. gadā pilnveidoto ietekmes novērtējuma sistēmu, un kurā ņemta vērā ietekmes novērtējuma komisijas darba pieredze. Komisija iecerējusi uzlabot vispārējo metodoloģiju, lai tā būtu precīza, prognozējama, pārredzama un lai varētu skaitliskā izteiksmē aprēķināt tās ietekmi uz Kopienas budžetu (viena kvalitatīva ietekmes novērtējuma izstrādei, atkarībā no problēmas sarežģītības, ir nepieciešami pieci līdz trīspadsmit mēneši, kā arī resursi un līdzekļi, ko Komisija paredz piešķirt dienestiem, lai īstenotu

programmas "Tiesību aktu labāka izstrāde" mērķus saistībā ar ietekmes novērtējumu).

1.4. Pārskatīto pamatnostādņu mērķis ir noteikt vispārīgas pamatnostādnes ietekmes novērtējumu un sākotnējo ietekmes novērtējumu izstrādei pirms novērtējuma galīgās redakcijas, ko Komisijai iesniedz par ietekmes novērtējuma izstrādi atbildīgais ģenerāldirektorāts. Pamatojoties uz ietekmes novērtējumu, Komisijas locekļi var īstenot likumdošanas iniciatīvas pilnvaras vai ierosināt alternatīvu tiesību aktiem, vai arī sākotnējā ietekmes novērtējuma posmā pieņemt lēmumu nereaģēt vai izstrādāt nenormatīva rakstura paziņojumu.

1.5. Katra ietekmes novērtējuma unikālo raksturu nosaka tam izvirzītie mērķi, kas iekļauti Komisijas ikgadējā darba programmā; pamatnostādnes noteiktā izstrādes kārtība, procedūras un metodes ir pietiekami elastīgas, lai tās varētu pielāgot dažādām situācijām un problēmām atkarībā no Kopienas kompetences un līgumos noteiktajām prasībām, ievērojot proporcionalitātes un subsidiaritātes principu.

1.6. Ietekmes novērtējumus var izstrādāt vienā no šādām Kopienas oficiālajām valodām: vācu, angļu vai franču. Praksē ietekmes novērtējumi galvenokārt izstrādāti angļu valodā, tādējādi novēršot šķēršļus dažādu ģenerāldirektorātu un to iekšējā saziņā, kā arī ārējā saziņā, īpaši konsultējoties ar ieinteresētajām pusēm. Ietekmes novērtējuma pilns teksts angļu valodā un tā kopsavilkums vienmēr pievienots ikgadējā darba plānā iekļauto tiesību aktu projektu pielikumā ar atsauci [SEC(gads) numurs]. Ietekmes novērtējums un paskaidrojumi par Komisijas izdarīto izvēli pamato tiesību akta priekšlikumu.

⁽¹⁾ COM(2007) 65 galīgā redakcija, 2007. gada februārī.

⁽²⁾ Sk. EESK atzinumu CESE, OV C 204, 9.8.2008, p. 9.

⁽³⁾ Komisijas darba dokuments bez numura (http://ec.europa.eu/governance/impact/consultation/ia_consultation_fr.htm), 2008. gada maijā.

2. Komitejas vispārīgas piezīmes.

2.1. Par jebkuru tiesību akta priekšlikumu jāizstrādā sākotnējais ietekmes novērtējums, kura uzdevums ir īsākā vai garākā laika posmā noskaidrot attiecīgā priekšlikuma lietderību un tā iekšējo un ārējo ietekmi dažādos aspektos.

2.2. Leģistikā – “likumdošanas (lietišķajā) zinātnē, kuras mērķis ir noteikt vispiemērotāko kārtību tiesību aktu sagatavošanai, redakcijai, publicēšanai un tiesību normu piemērošanai”⁽¹⁾, valsts likumdevējam un Kopienas likumdevējam izvirzītās prasības ir atšķirīgas. Tā kā Kopienas likumdevējs nav iedzīvotājiem tuvākajā līmenī, reizēm šķiet, ka tas nepārzina iedzīvotāju ikdienas problēmas. Likumdevējam jāsniedz precīza informācija par visām iniciatīvām, atbilstošā veidā jāveicina informācijas aprite un līdzdalība, lai stiprinātu Eiropas pilsoniskuma, kas cieši saistīts ar dalībvalsts pilsoniskumu, līdzdalības dimensiju. Šajā īpašajā politikas aspektā ietekmes novērtējumi ir normatīvo aktu izstrādes un Komisijas darbības nozīmīga un neatņemama sastāvdaļa.

2.3. Tā kā šis atzinums orientēts uz tiesību aktu izstrādes praksi Eiropas Savienībā, nebūtu lietderīgi tajā sīki aprakstīt un apspriest dažādus teorētiskus un praktiskus jautājumus par Eiropas Savienības likumdošanas procesu, tomēr jāatzīmē, ka likumdevējiem obligāti jāņem vērā dibināšanas līgumi, ekonomiski attīstīto demokrātisko dalībvalstu (vai potenciālo dalībvalstu) tiesību vispārīgie principi, tai skaitā dalībvalstu konstitucionālie principi, kā arī pamattiesību un sekundāro tiesību aktu juridiskā interpretācija.⁽²⁾

2.4. Visas Eiropas Savienības tautas tiecas pēc demokrātijas, konfliktu risināšanas mierīgā ceļā, ciešākas sadarbības un solidaritātes, individuālo un kolektīvo tiesību veicināšanas, realitātei atbilstošiem kvalitatīviem tiesību aktiem, kas izstrādāti saskaņā ar līgumiem un dalībvalstu tiesību vispārīgiem principiem. Politiskie lēmumi un tiesību akti iekļaujas šajā vispārējā sistēmā, kuru var raksturot kā “konstitucionālu”, jo tā nosaka politisko iestāžu demokrātisko raksturu, kā arī politisko, likumdošanas, administratīvo un tiesu iestāžu pilnvaras. Šī “konstitucionālā sistēma”, kurā Kopienas ekskluzīvo pilnvaru politikas nošķirtas

no politikām, kas tai kopīgas ar dalībvalstīm, un kurā noteiktas procedūras, kas piemērojamas tiesību aktu un reglamentējošu noteikumu izstrādei tiesiskas pārvaldības apstākļos, paredzēta, lai nodrošinātu tiesību aktu uzraudzības novērtēšanu, to efektivitātes pārbaudi, finanšu vai citu piešķirto līdzekļu efektīvas izmantošanas kontroli. Šai sistēmai jānodrošina arī periodiska tiesību aktu izvērtēšana, lai noskaidrotu, kādi pielāgojumi vai grozījumi nepieciešami, vai arī lai secinātu, ka izvirzītie mērķi ir sasniegti.

2.5. Šis vienkāršais uzskaitījums skaidri norāda, cik sarežģītas ir ES dažādo dalībnieku pilnvaras, pienākumi un uzdevumi, kaut arī uzskaitījumā tie nav sīki aprakstīti.

2.6. Ietekmes novērtējums sākotnēji izstrādāts kā instruments, lai uzlabotu politiku izstrādes likumdošanas procesa kvalitāti un saskaņotību, kas savukārt nodrošinātu efektīvu un iedarbīgu normatīvo vidi un ilgtspējīgas attīstības procesa saskaņotu īstenošanu. Ietekmes novērtējums ir atbalsts kompetencei politikas jomā, bet neaizstāj to. Ietekmes novērtējuma uzdevums ir noskaidrot likumdošanas iniciatīvas iespējamās pozitīvās un negatīvās sekas un panākt vienotu nostāju konkurējošu mērķu īstenošanā. Sākotnēji ietekmes novērtējumus izstrādāja tikai par nozīmīgākajiem projektiem, bet vēlāk arī visiem citiem projektiem, kas iekļauti Komisijas ikgadējā politikas stratēģijā un darba programmā. Komisijas 2002. gada jūnija paziņojuma pielikumā minēti ietekmes novērtējuma metodes galvenie elementi un atsevišķi norādīti tā izstrādes tehniskie nosacījumi, kas publicēti 2002. gada rudenī⁽³⁾. Pamatnostādnes pārskatītas 2005. gadā; no 2007. gada beigām līdz šim brīdim tiek izskatīts 2008. gada maija projekts.

2.7. Kopš uzsākta iniciatīva par tiesību aktu labāku izstrādi, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (turpmāk Komiteja) pauž atbalstu Komisijas priekšlikumiem. Kopumā Komiteja turpina atbalstīt priekšlikumus ar mērķi uzlabot ietekmes novērtējumu izstrādes un iesniegšanas nosacījumus, jo ietekmes novērtējumiem ir arvien lielāka nozīme tiesību aktu projektu sagatavošanā, kā arī tādās redakcijas procedūrās kā kodifikācija, vienkāršošana (iespēju robežās) un jo īpaši izmantoto juridisko jēdzienu kvalitātes un precizitātes nodrošināšanā. Komiteja arī atzīmē, ka dokumentu tulkošanas kvalitātei un Kopienas tiesību piemērošanas uzraudzībai ir būtiska nozīme, lai veicinātu juridisko normu saskaņotību un to ievērošanu.

(1) Chevallier, J. (1995), “L'évaluation législative: un enjeu politique”, izdevumā Delcamp A. et al. “Contrôle parlementaire et évaluation”, Parīze, 1995, 15. lpp.

(2) Būtu jāņem vērā arī traģiskā vēsturiskā pieredze, kad tiesības kopumā, un īpaši individuālās tiesības, tika pārkāptas dažkārt visneieedomāmākā veidā.

(3) COM(2002) 276 galīgā redakcija, 5.6.2002.

2.8. Ietekmes novērtējumā atspoguļoti trīs ietekmes veidi:

- sociālā ietekme;
- ekonomiskā ietekme;
- ietekme uz vidi.

Komiteja norāda, ka sociālā ietekme aptver plašu jautājumu loku un ka to būtu vēlams iedalīt divās atsevišķās kategorijās – pirmkārt, sociālajā ietekmē šī jēdziena burtiskā nozīmē un, otrkārt, ietekmē uz sabiedrību (cīņa pret terorismu, drošība, tiesiskums u. c.). Sociālā ietekme burtiskā nozīmē saistās ar ekonomiskiem jautājumiem un attiecas uz sociālās jomas dalībniekiem, kopīgumu slēgšanu, darba un nodarbinātības apstākļiem, savukārt ietekme uz sabiedrību attiecas uz citām jomām (tieslietu, politikas u. c.), ietver politikas dalībniekus un attiecas uz sabiedrību kopumā.

2.9. Ekonomiskās ietekmes novērtējumā jāņem vērā izmaksu rentabilitātes un konkurences analīze. Ņemot vērā ilgspējīgas attīstības mērķi, Komiteja vēlas uzsvērt, ka kvalitatīvās ietekmes rādītāji un ekonomiskais aprēķins jāskata ilgtermiņa perspektīvā. Komiteja atgādina, ka konkurence ir līdzeklis, nevis mērķis. Lai risinātu problēmas globālās konkurences apstākļos, jāņem vērā arī rūpniecības politikas mērķi un jāsaģatavo starptautiska līmeņa ekonomikas un finanšu nozares dalībnieki. Ekonomikas globālā dimensija un ekonomiskā sadarbība ar trešām valstīm veido ekonomiskās un finanšu ietekmes novērtējumu sistēmu.

2.10. Veicot novērtējumu par ietekmi uz vidi, jāņem vērā vairāki rādītāji, kas balstās uz regulāriem novērojumiem un salīdzināmos tehniskos apstākļos apkopotu informāciju (gaisa kvalitāte pilsētvidē, atmosfēras sasilšana u. c.). Šajā ietekmes novērtējuma kategorijā vienlaikus jāiekļauj gan kvalitātes analīze, gan izmaksu rentabilitātes novērtējums. Komiteja uzskata, ka priekšroka nav jādod tikai izmaksu rentabilitātes novērtējumam, bet arī citiem kvalitātes rādītājiem. Ir jānodrošina iespēja izstrādāt abu veidu rādītājus un noteikt prioritārus kritērijus, piemēram, saistībā ar atsevišķu piesārņojuma veidu ietekmi uz veselību. Ir gandrīz neiespējami skaitliskā izteiksmē aprēķināt, par cik gadiem ierosināto pasākumu rezultātā paildzinātos cilvēka mūžs, tomēr šis rādītājs ļauj veikt salīdzināšanu ilgtermiņā, pat ja veselību reāli ietekmē vairāki faktori un ja salīdzināšana ilgter-

miņā vienmēr pieļauj kļūdišanās varbūtību, jo veselību ietekmē ne tikai gaisa kvalitāte, bet arī citi faktori (dzīvesveids, pārtika, preventīvo politiku rezultāti u. c.).

2.11. Būtiska nozīme ir konsultācijām ar ieinteresētajām pusēm un to pārstāvības organizācijām Eiropas līmenī, īpaši ar Reģionu komiteju un EESK, kas pārstāv organizētu pilsonisko sabiedrību un tās politisko izpausmi vietējā līmenī. Ņemot vērā ietekmes novērtējumu izstrādes ierobežotos termiņus un vienas valodas lietošanu, kas rada problēmas vairāku organizāciju, īpaši valstu organizācijām, Eiropas konsultatīvajām struktūrām īpaša uzmanība jāpievērš ietekmes novērtējumu kvalitātei un konsultācijām saskaņā ar iestāžu sadarbības nolīgumiem. Ir būtiski svarīgi, lai sākotnējās konsultācijas nekavētu turpmākās, lielākā mērā politiska rakstura konsultācijas par projektiem, kas iesniegti likumdevējai iestādei.

2.12. Komiteja atzinīgi vērtē visaptverošu pieeju ietekmes novērtējumiem horizontālā aspektā, kad to izstrāde uzticēta vairākiem ĢD, kā arī ietekmes novērtējumiem noteiktos termiņos (īstermiņa, vidējā un ilgtermiņa). Pēc Ietekmes novērtējumu komisijas veiktās ietekmes novērtējumu *ex post* izvērtēšanas 2007. gadā, iespējams, būtu lietderīgi *ex post* pārbaudes iekļaut ietekmes novērtējumu izstrādes procedūrā, lai nodrošinātu dziļākas pārdomas par rādītājiem un to piemērotību, kā arī par novērtēšanas lietderību, neatkarīgi no tā, vai novērtējums attiecas uz izmaksu rentabilitāti, vai balstās uz kvalitātes rādītājiem. Komiteja uzskata, ka ietekmes novērtējuma pamatnostādnes⁽¹⁾ lielāka uzmanība jāpievērš rādītājiem, kas iegūti no Eurostat apkopotajiem statistikas datiem vai pateicoties Komisijas dienestu veiktajām aptaujām. Jāņem vērā arī citu organizāciju, īpaši ANO aģentūru, piemēram, ANO Attīstības programmas ietvaros izstrādātie rādītāji, kā arī dažādu valstu ministriju vai augstskolu veikto pētījumu rezultātā iegūtie rādītāji.

2.13. Pamatnostādņu projekta otrajā sadaļā pietiekami plaši apskatīti vispārīgi un transversāli jautājumi – termiņu noteikšana, administratīvā sloga samazināšana, obligāts nosacījums ņemt vērā gan ietekmi, ko uzreiz nevar iekļaut izmaksu rentabilitātes novērtējumā, gan arī dažādu ietekmes faktoru mijiedarbību. Jāņem vērā arī citi jau pieņemtie vai pašreiz izskatāmie tiesību aktu projekti attiecībā uz ietekmes novērtējumu, īpaši saistībā ar likumdošanas paketi un vispārējiem Kopienas mērķiem (Lisabonas stratēģiju, pamattiesību ievērošanu, Eiropas enerģētiskās stratēģiju un ilgspējīgas attīstības mērķi). Nedrīkst aizmirst arī ārējo ietekmi.

(1) Ietekmes novērtējuma pamatnostādnes.

2.14. Īpašs novērtējums jāveic par ietekmi uz MVU un MVI, piemēram, par iespējami augstākām regulējuma izmaksām minētajiem uzņēmumiem un par administratīvo izmaksu atšķirībām mazos un lielos uzņēmumos. Komiteja atzinīgi vērtē, ka tiek ņemta vērā ietekme uz MVU un MVI, un piekrīt Komisijas ieteikumam paredzēt pasākumus šīs ietekmes mazināšanai gadījumā, ja ietekmes novērtējums apstiprina, ka šī ietekme ir neproporcionāla vai pārspīlēta.

2.15. Visbeidzot, ietekmes novērtējumā iekļautie alternatīvie risinājumi nedrīkst būt mākslīgi vai piespiedu rakstura, tiem jābūt īstenojamiem un funkcionāliem, lai uz tiem varētu balstīt vispārīgāko politisko izvēli.

3. Kritiskas piezīmes.

3.1. Komisija ir sīki izstrādājusi ietekmes novērtējuma procedūras un termiņus. Taču šīs procedūras un termiņi ir pietiekami elastīgi, lai tos piemērotu dažādām situācijām.

3.2. Lai arī sākotnējos un galīgajos ietekmes novērtējumos ir jāievēro zināmi noteikumi un prasības, jebkurš ietekmes novērtējums pēc savas būtības ir unikāls. Kā piemēru var minēt apspriešanos dažādu dienestu līmenī, ārējam ekspertam uzticētā pētījuma izstrādes termiņu, budžeta plānošanu un Eiropas Komisijas darba programmu.

3.3. Visbiežāk ietekmes novērtējumu izstrādē ir iesaistīts Kopīgais pētniecības centrs, kura zinātnieki bieži vien sadarbojas ar kādu augstskolu vai ekspertiem un izmanto Eurostat datus. Lai noskaidrotu kādu konkrētu problēmu, vajadzības gadījumā zinātnieki apkopo pieejamos datus vai arī izmanto matemātiskas vai budžeta aprēķina metodes, kā arī kopīgus rādītājus. Papildus parastajām konsultāciju procedūrām viņi var veikt arī pētījumu vai aptauju.

3.4. Viens no ietekmes novērtējuma galvenajiem uzdevumiem, kas atbilst pielikumam izvirzītajām metodoloģijas prasībām, ir atspoguļot skaitliskā izteiksmē dažādu iespējamo risinājumu ietekmi, lai tas kļūtu par kritēriju lēmuma pieņemšanā.

3.5. Ietekmi uz vidi⁽¹⁾, piemēram, var aprēķināt izmaksu vai ietaupīto līdzekļu izteiksmē, tomēr tālejošu mērķu labad jāņem vērā ne tikai izmaksas, bet arī daži citi, tostarp kvalitatīvi aspekti – ietekme uz klimata pārmaiņām, pamattiesību ieviešana, ētikas jautājumi, ietekme uz veselību īstermiņā un ilgtermiņā.

3.6. Kvalitatīviem kritērijiem jāpievērš lielāka uzmanība, jo tie atbilst ES mērķiem un politikām. Gala rezultātā šie kritēriji, protams, atspoguļojas izmaksās (kompensācijas azbesta kaitīgās iedarbības upuriem u. c.), bet riska novēršana ir ētiskas dabas jautājums. Lai arī azbests bija efektīvs un lēts risinājums ēku, iekārtu un cauruļvadu izolācijai, šobrīd azbesta aizvākšanas izmaksas ievērojami pārsniedz īstermiņā finansiāli izdevīgās izmaksas. Bilance ir negatīva, un pēc vairākiem desmitiem gadu piesārņotājs ne vienmēr ir maksātājs. Ietekmes novērtējumos būtu stingri jāņem vērā piesardzības princips, bet tas nedrīkst būt par iemeslu bezdarbībai.

3.7. Pieredze liecina, ka problēmas galvenokārt rada apspriešanās ar iesaistītajām pusēm. Ne vienmēr priekšroka jādod pazīstamiem un aktīviem lobijiem, kas dažkārt var sniegt neobjektīvu novērtējumu vai informāciju, bet jāņem vērā arī viedokļi, kas uzskatāmi par individuāliem, piemēram, ja to autors ir maza uzņēmuma pārstāvis vai pašnodarbināta persona, kurai ir vērtīga pieredze, ar ko dalīties.⁽²⁾

3.8. Plašu projektu ietvaros (piemēram, REACH) ietekmi ir grūti aprēķināt skaitliskā izteiksmē. Neraugoties uz to, ka ražotājiem izdevās atrast pietiekami ietekmīgu politisku atbalstu, lai ierobežotu tiesību aktu darbības jomu, galvenā vērtība tika pievērsta darba ņēmēju un produkcijas lietotāju aizsardzībai.

3.9. Tomēr šādas situācijas ir normālas. Proti, ražotāji aizstāv savas intereses, un likumdevējam ir jārūpējas, lai vispārējas intereses gūtu virsroku pār īstermiņa individuālām interesēm. Daži "ierobežojumi" īstermiņā var radīt salīdzinošas priekšrocības vidējā termiņā (piemēram, Eiropas noteiktie standarti var kļūt par vispasaules standartiem tehnoloģiskā progresa apstākļos (automobiļu dzinēju emisiju robežvērtības, pasākumi alternatīvo, proti, mazāk piesārņojošu un ilgtspējīgāku enerģijas avotu veicināšanai).

⁽¹⁾ Pielikuma "Environmental Impact Assessment Models" 9.3.4. punkts.

⁽²⁾ Par to liecina apspriešanās par tematu "Datorizējamu izgudrojumu patentspēja" (Iekšējā tirgus ģenerāldirektorāta dienestu izstrādāts konsultāciju dokuments, 19.10.2000.).

3.10. Publisko debašu ietvaros Zaļajām grāmatām un Baltajām grāmatām, kuras publicē pirms tiesību aktu pieņemšanas, ir būtiska nozīme, lai apkopotu iesaistīto pušu un plašākā nozīmē organizētas pilsoniskās sabiedrības, ko pārstāv EESK vai Eiropas specializētās NVO, viedokli. Rīkojot iestādes iekšējās debātes, likumdevējam ir iespēja rast dinamiskus kompromisa risinājumus.

3.11. Tomēr EESK secina, ka sasteigtība vai ideoloģija var kaitēt projektiem, kurus gala rezultātā noraida vai ievieš tajos lielas izmaiņas; ar līdzsvarotāku pieeju varētu gūt visām pusēm pieņemamus rezultātus (kā tas notika saistībā ar "Ostu pakalpojumu" direktīvas projektu, ko Eiropas Komisija steidzamā kārtībā izstrādāja savu pilnvaru termiņa beigās, neapspriežot projektu un nemeklējot kompromisu).

3.12. Pašreizējās krīzes apstākļos būtu piesardzīgāk jāizvērtē daži "vispārpieņemti atzinumi" un citi autoritāri principi. Apstiprināšana praksē ir galvenais kritērijs, lai veidotu kolektīvo pieredzi ietekmes novērtējumu jomā, kur jāizmanto gan piesardzība, gan jaunrade. Šāda pieeja krasi atšķiras no tā sauktās zinātniskās pieejas, saskaņā ar kuru, pirmkārt, neregulēts tirgus ir efektīvāks nekā regulējums ar mērķi nodrošināt pārredzamību, novērst novirzes vai krāpšanu un, otrkārt, jebkurš valsts atbalsts ir nevēlams. Realistiskam un līdzsvarotam viedoklim jāgūst virsroka pār vienkāršotu viedokli attiecībā uz ekonomiku un finanšu jomu.

4. Secinājumi.

4.1. Komiteja uzskata, ka ietekmes novērtējumi konkrēti sekmē tiesību aktu labāku izstrādi, un aicina gatavību piedalīties šajā

procesā savas kompetences ietvaros, veltot tam nepieciešamos materiālos un cilvēkresursus. Šis ir galvenais politiskais mērķis, lai nodrošinātu iespējami efektīvāku Kopienas tiesību aktu transponēšanu dalībvalstu tiesībās. Jānodrošina arī, lai iedzīvotāji labāk izprastu likumdošanas vai normatīvo procesu gan attiecībā uz saistošām (*hard law*), gan nesaistošām tiesību normām (*soft law*). Turklāt Kopienas procesos, izmantojot tradicionālo aptaujas metodi, jāiesaista arī nevalstiskās pārstāvības organizācijas.

4.2. Komiteja pauž pārliecību, ka ģenerāldirektoriem īpaša uzmanība jāpievērš šīm konsultācijām, jo par atsevišķiem tiesību aktu priekšlikumiem izteiktie iebildumi, iespējams, nav pietiekami ņemti vērā. Šī iemesla dēļ, iesniedzot sarežģītus grozījumus, priekšlikumos dažkārt veiktas būtiskas izmaiņas vai arī viens no likumdevējiem – Padome vai Parlaments – ir noraidījis priekšlikumu pilsoniskās sabiedrības reakcijas vai nostājas rezultātā. Īstenojot līdzdalības demokrātiju, varētu novērst šādas situācijas, kas gala rezultātā prasa lielus politiskus un finanšu resursus.

4.3. Mūsdienīga un efektīva normatīvo aktu izstrāde tikai palielinās Kopienas likumdevēja nozīmi.

4.4. Visbeidzot, Komiteja atzinīgi vērtē pirms vairākiem gadiem uzsākto darbu un pasākumus tiesību aktu labākai izstrādei, kas ir uz tiesībām balstītas Savienības galvenais mērķis, un aicina Komisiju turpināt darbu šā mērķa īstenošanā.

Briselē, 2008. gada 22. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Pamatnostādnes attiecībā uz vispārējās nozīmes pakalpojumiem un globalizāciju"

(2009/C 100/06)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2008. gada 17. janvārī nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"Pamatnostādnes attiecībā uz vispārējās nozīmes pakalpojumiem un globalizāciju".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2008. gada 24. septembrī. Ziņotājs – *Hernández BATALLER* kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 448. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 21., 22. un 23. oktobrī (23. oktobra sēdē), ar 50 balsīm par, 2 pret un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

A) EESK aicina Kопienas iestādes sagatavot Kопienas iniciatīvu, lai sāktu padziļinātas debates par nepieciešamību pieņemt pamatnostādnes attiecībā uz vispārējās nozīmes pakalpojumiem un globalizāciju.

B) EESK aicina Komisiju attiecīgajos novērtējuma ziņojumos par vispārējās nozīmes pakalpojumiem (VNP) periodiski iekļaut nodaļu par globalizāciju un tās iespējamo ietekmi uz vispārējās nozīmes pakalpojumiem.

C) Veicot publisko iepirkumu, un ar informācijas sabiedrības pakalpojumu palīdzību nodrošinot nepieciešamo inovāciju⁽¹⁾, šajā attīstībā jātiecas saglabāt būtiskas minēto pakalpojumu iezīmes un izveidot tiesisko pamatu, kas šo pakalpojumu ļauj atbilstīgi ieviest (piemēram, telemedicinā, profesionālajā deontoloģijā un datu aizsardzībā).

D) Jāveicina tādas pasaules mēroga pārvaldības sistēmas izveide nākotnē, kuras pamatā būtu starptautisko organizāciju, dalībvalstu un ieinteresēto pušu līdzsvarota līdzdalība.

E) PTO globālās pārvaldības pieejā būtu jāiesaista novērotāju statusā arī ILO un PVO, kas pievēršas nodarbinātības un veselības problēmām.

F) Šādas pārvaldības nodrošināšanā ieguldījumu varētu sniegt konsultatīvs forums, kura uzdevums nākotnē būtu noteikt un

pārskatīt VNP jomā veicamos pasākumus, kā arī pārraudzīt vispārējās nozīmes pakalpojumu principu un vērtību ievērošanu.

G) Jāsāk pārdomas par pasaules mēroga sabiedrisko labumu turpmākās pārvaldības būtiskiem aspektiem. Kопienas līmenī būtu jāizstrādā Eiropas rīcības programma, nosakot šo labumu finansēšanas kārtību.

Pasaules mēroga pārvaldībai būtu jānodrošina vispasaules sabiedrisko labumu pārvaldība un jāturpina darbs, kas uzsākts Heiligendammā notikušajā bioloģiskajai daudzveidībai un energoresursiem veltītajā G8 valstu sammitā.

2. Ievads.

2.1. Neapstrīdams ir fakts, ka Eiropas iedzīvotāju ikdienas dzīvē vispārējās nozīmes pakalpojumiem ir tik liela nozīme, ka to ieguldījums ES sociālajā, ekonomiskajā un teritoriālajā kohēzijā un ilgtspējīgā attīstībā pilnībā iekļaujas Eiropas sociālajā modelī⁽²⁾, tie papildina vienoto tirgu un ir plašāki par to, kā arī uzskatāmi par iedzīvotāju un uzņēmumu saimnieciskās un sociālās labklājības priekšnoteikumu⁽³⁾.

2.1.1. Attīstoties globalizācijai, kļūst pieejamas ekonomikas un atveras robežas, to sekmē pastiprināti tirdzniecības sakari, kapitāla kustība, personu un ideju aprīte, informācijas, zināšanu un prasmju izplatīšana un deregulācijas process. Šis process nav jauna parādība ne ģeogrāfiski, ne nozarēs, taču pēdējos gados tas ir paātrinājies.

⁽¹⁾ EESK atzinums par tematu "Veicināt Eiropas digitālās bibliotēkas pieejamību plašai sabiedrībai", 1.3. punkts, OV C 162, 25.6.2008., 46. lpp.

⁽²⁾ EESK atzinums par tematu "Sociālā kohēzija – pamatojot Eiropas sociālo modeli", OV C 309, 16.12.2006., 119. lpp.

⁽³⁾ EESK atzinums par tematu "Vispārējās nozīmes pakalpojumu nākotne", OV C 309, 16.12.2006., 135. lpp., 2.1. punkts.

2.1.2. Globalizācija piedāvā daudzas iespējas, pat ja tā joprojām ir viens no lielākajiem problēmjautājumiem, kas pašlaik jārisina Eiropas Savienībai. Lai varētu pilnībā izmantot attiecīgo izaugsmes potenciālu un nodrošināt ieguvumu taisnīgu sadali, Eiropas Savienība cenšas izveidot ilgtspējīgas attīstības modeli, izmantojot daudzpusēju pārvaldību, lai saskaņotu tautsaimniecisko izaugsmi, sociālo kohēziju un vides aizsardzību.

2.2. Ekonomikas globalizācijas apstākļos tomēr veidojas jauna situācija, kur liela nozīme ir dažu starptautisko organizāciju, piemēram, PTO, pieņemtajiem lēmumiem, kas var apdraudēt vispārējās nozīmes pakalpojumu kā Eiropas sociālo modeli raksturojošas iezīmes pastāvēšanu.

2.3. Tādēļ jāizveido atbilstīgi starptautiski juridiski mehānismi, lai ES un tās dalībvalstis nodrošinātu vispārējās nozīmes pakalpojumu dzīvotspēju, neizmantojot tādas stratēģijas, kas radītu šķēršļus brīvas starptautiskas tirdzniecības principu ievērošanai vai apdraudētu Eiropas ekonomikas konkurētspēju.

2.3.1. Eiropas Savienības iestādēm īpaša uzmanība būs jāvelta arī tām pašregulējošām struktūrām, kuru uzdevums ir pasaules līmenī definēt kopējus publisko iestāžu rīcības noteikumus jomās, kas skar vispārējās nozīmes pakalpojumus (piemēram, Starptautiskā elektrosakaru savienība (ITU)).

2.3.2. Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 36. pantā⁽¹⁾ ir noteikts, ka ES saskaņā ar līgumiem atzīst un ievēro pieeju vispārējās nozīmes pakalpojumiem, kā tas paredzēts valstu likumos un praksē, lai veicinātu sociālo un teritoriālo kohēziju, tādējādi pirmo reizi savstarpēji saistot šos pakalpojumus un pamattiesības⁽²⁾.

2.3.3. Lisabonas līgumā ir ievērojami nostiprināta Eiropas Savienības nozīme tautsaimniecībā un tirdzniecībā. ES darbība starptautiskā līmenī ir īpaši nepieciešama pašreizējos apstākļos, kad pieaug tautsaimniecības globalizācija un nostiprinās daudzpusēja tirdzniecības sistēma, kurai spēcīgu impulsu ir devusi Pasaules tirdzniecības organizācijas dibināšana 1995. gadā.

⁽¹⁾ OV C 303, 14.12.2007. (2007. gadā svinīgi proklamējusi Eiropas Parlaments, Padome un Komisija).

⁽²⁾ EESK atzinums par tematu "Vispārējās nozīmes pakalpojumu nākotne", OV C 309, 16.12.2006., 135. lpp., 3.9. punkts.

2.3.4. Ar Lisabonas līgumu Līguma par Eiropas Savienību V. sadaļas 1. nodaļā iekļauti vispārīgi noteikumi, kas attiecas uz visu Eiropas Savienības ārējo darbību. Savukārt noteikumi par Kopienas politiku pašlaik paredzēti EKDL trešās daļas IX sadaļas 131.–134. pantā par kopējo tirdzniecības politiku. Līgumā ar minēto nosaukumu apzīmē lēmumu pieņemšanas institucionālo mehānismu kopumu, ko izmanto noteiktu mērķu sasniegšanai konkrētās materiālās jomās, tādējādi Kopienai ir dotas iespējas šādās materiālās jomās veikt vispārējus pasākumus⁽³⁾.

2.3.5. Saskaņā ar EKDL 131. pantu Kopienas politikas neatņemami mērķi ir veicināt pasaules tirdzniecības harmonisku attīstību, starptautiskās tirdzniecības ierobežojumu pakāpenisku atcelšanu un muitas šķēršļu mazināšanu.

2.3.6. Turklāt jāņem vērā, ka Kopienas tirdzniecības politikas izstrādi var ietekmēt dažādu Kopienas horizontālo politiku mērķi, piemēram, kultūras, sabiedrības veselības⁽⁴⁾, patērētāju tiesību aizsardzības, rūpniecības politika; iespējams, ka rūpniecības politika un pakalpojumi var visvairāk ietekmēt kopējās tirdzniecības politikas īstenošanu un radīt vislielākās problēmas.

2.3.7. EESK jau ir norādījusi, ka līgumu reforma nozīmē soli uz priekšu, it īpaši vispārējās nozīmes pakalpojumu (VNP) jomā, ieviešot noteikumos par Eiropas Savienības darbību (14. pantā) vispārēji piemērojamo klauzulu par vispārējās tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumiem (VTNP), kas būs jāpiemēro attiecībā uz visām Eiropas Savienības politikām, tostarp iekšējo tirgu un konkurenci, kā arī abiem līgumiem pievienojot protokolu, kas attiecas uz visiem vispārējās nozīmes pakalpojumiem, tostarp uz vispārējās nozīmes pakalpojumiem, kam nav tautsaimnieciskas nozīmes⁽⁵⁾.

2.4. Tādējādi līdz ar Lisabonas līguma parakstīšanu Eiropas integrācijas īstenošanā paveras jaunas izredzes, pateicoties jaunajiem noteikumiem, kuros paredzēta iespēja izstrādāt atbilstīgāku pārvalstisku tiesisku regulējumu, kas noteiktu un regulētu piekļuvi vispārējās nozīmes pakalpojumiem un nodrošinātu to darbību visās ES dalībvalstīs. Te īpaši jāuzsver:

⁽³⁾ Skat. Miguel Angel Cepillo Galvín "Los objetivos de la Política Comercial Común a la luz del Tratado de Lisboa" Kopējās tirdzniecības politikas mērķi saskaņā ar Lisabonas līgumu] kolektīvajā darbā "El Tratado de Lisboa: salida de la crisis constitucional" (Lisabonas līgums – institucionālās krīzes pārvarēšana). Koordinators José Martín y Pérez Nandares. Izdevniecība Iustel, 2008.

⁽⁴⁾ Skat. EESK atzinumu par tematu "Darba kvalitātes un produktivitātes uzlabošana" OVC 224, 30.8.2008., 87. lpp.

⁽⁵⁾ EESK atzinums par tematu "Neatkarīgs vispārējās nozīmes pakalpojumu novērtējums", OV C 162, 25.6.2008., 42. lpp.

- valsts, reģionālo un vietējo iestāžu būtiskā nozīme un lielā rīcības brīvība, sniedzot, pasūtot un organizējot vispārējus tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumus, lai pēc iespējas labāk apmierinātu lietotāju vajadzības;
- vispārējo tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumu daudzveidība un atšķirīgas lietotāju vajadzības un izvēles, ko var noteikt atšķirīgi ģeogrāfiskie, sociālie un kultūras apstākļi;
- augsta kvalitāte, augsts drošības un pieejamības līmenis, vienlīdzīga attieksme un vispārējas piekļuves un lietotāju tiesību veicināšana.

2.4.1. Šo nostāju varētu nostiprināt daži daudzpusēju starptautisko organizāciju, piemēram, PTO, globalizācijas pārvaldības pasākumi, īpaši izmantojot šķērējoties, kurām varētu būt īpaši svarīga nozīme.

2.5. Šāda pārvalstiska pieeja ļautu vieglāk gūt ievērojumu ietekmi starptautiskajā sabiedrībā un tādējādi veikt nepieciešamos pasākumus, lai novērstu draudus ES sociālajam modelim, kuram būtu jāaplicina ideja par demokrātisku, ekoloģisku, konkurētspējīgu, solidāru un sociāli iekļaujošu labklājības telpu visiem Eiropas iedzīvotājiem ⁽¹⁾.

2.6. Tādējādi pašreizējā starptautiskajā situācijā var identificēt dažādus līmeņus vai slāņus, kur ES jārod diferencēti stratēģiski risinājumi. Tie ir, piemēram, šādi.

2.6.1. Vispārējo sabiedrisko labumu (gaiss, ūdens, meži utt.) pārvaldīšana; atbilstoši neskaidri formulētiem solidaritātes principiem, kas pieņemti, piemēram, "Deklarācijā par jaunas starptautiskās ekonomiskās kārtības izveidi" (ANO Ģenerālās asamblejas Rezolūcija 3201, 2.5.1974), Eiropas Savienība vecinātu tāda pārvalstiska tiesiska regulējuma izstrādi, kas būtu saskaņā ar šajā jomā pieņemtiem starptautiskiem nolīgumiem un lēmumiem.

2.6.1.1. Vispasaules sabiedriskie labumi ir preces un pakalpojumi, kas nepieciešami personu labklājībai un līdzsvaram starptautiskām planētas ziemeļu un dienvidu daļā. Minētos vispasaules sabiedrisko labumus nevar nodrošināt valstu līmenī vai tirgus ietvaros: lai tos saglabātu un radītu nepieciešama starptautiska sadarbība.

2.6.2. Dažu tādu kopēju pakalpojumu saglabāšana un attīstīšana, kas ir ES iedzīvotāju vispārējās interesēs (piemēram,

Galileo) un kuru sniegšanai ir nepieciešamas lielas publiskās investīcijas.

2.6.3. ES un dalībvalstu kompetenču sadale attiecībā uz piekļuves noteiktiem vispārējas nozīmes pakalpojumiem elektronisko sakaru jomā, piemēram, internetam, regulējumam.

2.6.4. Noteikt par valsts līmeni zemāka līmeņa (federālā, reģionālā un vietējā) iestāžu, kas pašlaik atbalsta, pārvalda un regulē sociālo pakalpojumu sniegšanu, funkcijas, ņemot vērā nākotnē piemērojamos starptautiskos līgumus, ar kuriem paredz pakalpojumu tirdzniecības liberalizāciju nozarēs, kurās liberalizācija vēl nav sāka vai kurās sākumā šāda iespēja nebija paredzēta.

2.6.5. Tāpat izstrādāt diferencētu juridisku un politisku stratēģiju attiecībā uz tīklā sniegto vispārējas nozīmes pakalpojumu nākotni, kā arī attiecībā uz pārējiem pakalpojumiem.

2.6.6. Pašreizējos starptautiskajos forumos diemžēl netiek apspriests jautājums par vispārējas nozīmes pakalpojumiem, lai saglabātu un izplatītu to principus un vērtības.

2.6.7. Tomēr kopš 2003. gada janvāra sešām starptautiskajām organizācijām (Pasaules Banka, UNCTAD – Apvienoto Nāciju Organizācijas Tirdzniecības un attīstības konference, FAO – Pārtikas un lauksaimniecības organizācija, SVF, ESAO un ANO) saskaņā ar topošo un nākotnē pilnveidojamo pasaules mēroga pārvaldības principa izveidi ir novērotāja statuss PTO, kura nosaka starptautisko tiesību normas (daudzpusēji nolīgumi vides jomā, starptautiskie darba līgumi, cilvēktiesības, ekonomikas un sociālā joma). Šāda statusa tomēr nav tādām divām organizācijām kā ILO un PVO, tādējādi jaunveidojamā pasaules mēroga pārvaldība neskar ar veselību un nodarbinātību saistītās problēmas. Eiropas Savienībai jāierosina minēto divu organizāciju līdzdalība.

3. **Vispārējas nozīmes pakalpojumu tiesiskā regulējuma *acquis*, kas ES jāsaglabā GATS-PTO vienošanās ietvaros.**

3.1. Pēdējos desmit gados Eiropas Savienības iestādes ir pakāpeniski sekmīgi veidojušas vispārējas nozīmes pakalpojumu jēdzienu un tiesisko regulējumu, tomēr tās vēl nav izstrādājušas pilnīgu kopīgu tiesisko pamatu ⁽²⁾.

⁽¹⁾ EESK atzinums par tematu "Sociālā kohēzija – pamatojot Eiropas sociālo modeli", OV C 309, 16.12.2006.

⁽²⁾ Skat. Eiropas Parlamenta Rezolūciju A.6-0275/2006, 26.9.2006, Eiropas Komisijas Balto grāmatu, COM(2004) 374, 12.5.2004, Eiropas Komisijas Paziņojumu COM(2007) 725, 20.11.2007, utt.

3.2. Jāuzsver tomēr, ka Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja, apliecinot konsekvenci, vairākos atzinumos pēc kārtas ⁽¹⁾ ir atbalstījusi saskaņotu un pastāvīgu nostāju attiecībā uz vispārējās nozīmes pakalpojumu (VNP) būtiskiem tiesiskiem aspektiem, proti, VNP būtu ⁽²⁾:

- jāatbilst vienlīdzīgas attieksmes, vispārējās piekļuves, pieejamības, uzticamības, ilgtspējības, kvalitātes, efektivitātes, lietotāju tiesību nodrošināšanas, ekonomiskā un sociālā izdevīguma principiem;
- jāņem vērā noteiktu lietotāju grupu, piemēram, cilvēku ar invaliditāti, atkarīgu un nelabvēlīgākā stāvoklī esošu personu u. c., īpašās vajadzības.

3.3. Tādēļ EESK uzskata, ka nebūtu jāsniedz izsmeļoša VNP definīcija, bet jāpievērš uzmanība VNP uzdevumiem, lai gan vispārējās tautsaimnieciskās nozīmes pakalpojumi ir raksturīgi ar to, ka tiem jāpanāk kompromiss dažādos līmeņos:

- starp tirgu un vispārēju nozīmi,
- starp ekonomikas, sociālajiem un vides mērķiem,
- starp lietotājiem (individuāliem lietotājiem, tostarp sabiedrības atstumtajām grupām, uzņēmumiem, pašvaldībām utt.), kuriem nav vienas un tās pašas vajadzības vai intereses,
- starp katras dalībvalsts kompetenci un Kopienas integrāciju ⁽³⁾.

3.3.1. Savukārt vispārējās nozīmes sociālo pakalpojumu mērķis ⁽⁴⁾ ir risināt visas sociālās problēmas, kas rodas saistībā

ar slimību, vecumdienām, darba nespēju, invaliditāti, pastāvīga darba trūkumu, nabadzību, sociālo atstumtību, toksikomāniju, ģimenes un mājokļa problēmām un ārvalstnieku integrāciju.

3.3.2. Neskarot valsts pārvaldes iestāžu brīvo izvēli, EESK uzskata, ka minētajiem valsts, reģionālās un vietējās nozīmes pakalpojumiem tostarp jāietver ar obligāto izglītības sistēmu, veselību un sociālo aizsardzību, kultūras darbu, labdarību saistīti pakalpojumi, sociāla rakstura pakalpojumi vai pakalpojumi, kuru pamatā ir solidaritāte, kā arī audiovizuālie pakalpojumi un ūdens apgāde un attīrīšana. ⁽⁵⁾

3.4. EESK uzskata, ka būtu atbilstīgi uzsvērt VNP īpašās funkcijas un prasības (sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas saistības), kurām tiem jāatbilst, lai tie pildītu savas funkcijas, un kurām jābūt skaidri definētām.

3.5. Lisabonas līgumam pievienotajā protokolā par VNP ir iekļauta interpretējoša minēto pakalpojumu definīcija, kas atbilst EESK nostājai. Pirmo reizi ES primārajos tiesību aktos šim jautājumam pievērsta īpaša uzmanība, un, tā kā protokols ir saistošs, tas veidos uzticamu pamatnostādni ES iestāžu darbībai gan dalībvalstīs, gan ārpus tām.

3.6. Konkrēti, protokola 2. pantā noteikts, ka "līgumu noteikumi nekādā veidā neietekmē dalībvalstu kompetenci sniegt, pasūtīt un organizēt vispārējās nozīmes pakalpojumus, kam nav tautsaimnieciskās nozīmes".

3.6.1. Lai gan protokolā ir netieši nošķirti vispārējās tautsaimnieciskās nozīmes pakalpojumi un vispārējās nozīmes pakalpojumi, kam nav tautsaimnieciskās nozīmes, taču tā kā nav iestāžu pieņemta tiesiska akta, kurā abi pakalpojumu veidi būtu klasificēti, un saskaņā Deklarācijas par kompetenču noteikšanu (pielikums 2007. gada SVK Noslēguma aktam) un Protokola par kopīgas kompetences īstenošanu (kas pievienots Līgumam par Eiropas Savienību un Līgumam par Eiropas Savienības darbību) noteikumiem dalībvalstu nostāja minētajā jautājumā ir svarīgākā juridiskā pamatnostādne.

Tāpēc būs ļoti lietderīgi sekot Eiropas Komisija sagatavotajiem novērtējumiem par to, kā dalībvalstis piemēro Pakalpojumu direktīvu, jo vēlāk tai būs svarīga nozīme ES sarunās un līgumu slēgšanā par Eiropas Savienībā regulētās pakalpojumu tirdzniecības liberalizāciju.

⁽¹⁾ Skat. EESK izpētes atzinumu par vispārējās nozīmes pakalpojumiem, OV C 241, 7.10.2002., 119. lpp., EESK atzinumu par Balto grāmatu par vispārējās nozīmes pakalpojumiem, OV C 221, 8.9.2005., 17. lpp., EESK pašiniciatīvas atzinumu par tematu "Vispārējās nozīmes pakalpojumu nākotne", OV C 309, 16.12.2006., 135. lpp.

⁽²⁾ Skat. EESK atzinums par tematu "Neatkarīgs vispārējās nozīmes pakalpojumu novērtējums", OV C 162, 25.6.2008., 3.2. punktu.

⁽³⁾ Skat. EESK atzinums par tematu "Neatkarīgs vispārējās nozīmes pakalpojumu novērtējums", OV C 162, 25.6.2008., 3.7. punktu.

⁽⁴⁾ Skat. EESK atzinumu par tematu "Komisijas paziņojums "Kopienas Lisabonas programmas īstenošana – vispārējās nozīmes sociālie pakalpojumi Eiropas Savienībā, OV C 161, 13.7.2007., 80. lpp.

⁽⁵⁾ EESK atzinums par tematu "Vispārējās nozīmes pakalpojumu nākotne", OV C 309, 16.12.2006., 10.3. punkts.

3.6.2. Tādēļ ES rīcībā šajā jomā pašlaik jāievēro divi nosacījumi:

- a) turpmāko sekundāro tiesību aktu izstrādē un pieņemšanā jāņem vērā dalībvalstu juridiskās tradīcijas attiecībā uz VNP jēdzienu, kategorijām un darbības principiem;
- b) izstrādājot starptautiskos nolīgumus, tostarp līgumus, ko noslēdz organizācijās, kurās pārstāvēta ES un tās dalībvalstis, un nosakot kopējo nostāju jebkādas apaļā galda sarunās un starptautiskās konferencēs, jāpanāk ES un dalībvalstu savstarpējā vienošanās un jāiekļauj būtiski Lisabonas līguma un dalībvalstu VNP tiesiskā regulējuma aspekti.

4. Vispārējās vienošanās par pakalpojumu tirdzniecību (GATS) un PTO īpašā nozīme.

4.1. Pasaules Tirdzniecības organizācija (PTO) ir starptautiska organizācija, kas nosaka vispārējus valstu savstarpējās tirdzniecības noteikumus, pamatojoties uz daudzpusēju sistēmu. PTO darbības pamatā ir līgumi, kurus noslēdzis un parakstījis lielākais vairākums valstu, kas iesaistītas pasaules mēroga tirdzniecībā. ⁽¹⁾

4.2. Tās galvenais uzdevums ir nodrošināt, lai tirdzniecības plūsmas būtu pēc iespējas vienmērīgākas, labāk prognozējamas un brīvākas. Praksē visus lēmumus pieņem uz visu dalībvalstu konsensa pamata un pēc tam tos ratificē attiecīgie parlamentari; tirdzniecības konfliktus novērš ar PTO strīdu izšķiršanas mehānisma palīdzību.

4.3. Vispārējā vienošanās par pakalpojumu tirdzniecību ir pirmais daudzpusīgi pieņemto principu un noteikumu kopums starptautiskās pakalpojumu tirdzniecības pārvaldīšanai. Tajā norādītas pakalpojumu nozares, kuras PTO dalībvalstis ir gatavas atvērt ārvalstu konkurencei, un noteikta šo tirgu atvērības pakāpe, tostarp minēti daži vispārējās tautsaimnieciskās nozīmes pakalpojumi, piemēram, finanšu pakalpojumi, elektroniskie sakari, pasta pakalpojumi, transporta pakalpojumi un enerģētika.

4.4. EESK ir aicinājis pārējās Kopienas iestādes atbalstīt to ⁽²⁾, lai vispārējās nozīmes pakalpojumu pamatprincipi būtu

⁽¹⁾ Ar 1994. gada 22. decembra Lēmumu 94/800/EK (OV L 336, 23.12.1994.) Padome pieņēma tiesību aktus, kas izriet no Urugvajes sarunu kārtas daudzpusējām tirdzniecības sarunām, kuru rezultātā tika parakstīts Marakešas līgums un izveidota Pasaules tirdzniecības organizācija.

⁽²⁾ EESK atzinums par tematu "Vispārējās nozīmes pakalpojumu nākotne", OV C 309, 16.12.2006.

Eiropas Savienības nostājas pamatā tirdzniecības sarunās, īpaši PTO un Vispārējās vienošanās par pakalpojumu tirdzniecību (GATS) ietvaros. Tā ir atzinusi par nepieņemamu, ka starptautiskajās tirdzniecības sarunās Eiropas Savienība uzņemtos saistības liberalizēt nozares vai darbības, ja šādi soļi nav iepriekš saskaņoti, ņemot vērā Līguma īpašos noteikumus par vispārējās nozīmes pakalpojumiem. Nepieciešamība saglabāt dalībvalstu spēju regulēt vispārējās tautsaimnieciskās nozīmes pakalpojumus, lai sasniegtu Eiropas Savienības noteiktos mērķus sociālajā un attīstības jomā, nozīmē, ka minētajās sarunās nav jāiekļauj jautājums par neregulētiem vispārējās nozīmes pakalpojumiem.

4.5. Saskaņā ar GATS 1. panta 3. punkta b) apakšpunktu tās darbības jomā nav iekļauti "pakalpojumi, kurus sniedz, realizējot valsts varas pilnvaras", kas saskaņā ar minētā panta c) apakšpunktu "nozīmē jebkuru pakalpojumu, kuru nesniedz uz komerciāliem pamatiem vai konkurējot ar vienu vai vairākiem pakalpojumu sniedzējiem".

4.5.1. Tas, ka GATS nav tieši minēti "vispārējās nozīmes pakalpojumi", izņemot XVIII panta ii punkta c) apakšpunkta ⁽³⁾ nozīmē, rada lielu neskaidrību, kas traucē noteikt saskaņotu jēdzienu un atbilstīgus starptautiskus noteikumus, lai VNP darbību regulētu PTO ietvaros; tādēļ daži Kopienas tiesību aktu noteikumi varētu tikt apšaubīti.

4.5.2. Turklāt, tā kā ir daudz valdību (vai publisko) pasākumu, uz kuriem saskaņā ar vienošanās 1.1. pantu būtu attiecināms GATS ⁽⁴⁾, un tā kā apelācijas iestāde nepārprotami atbalsta vienošanās piemērošanu visiem pasākumiem, kas nav pietiekami pamatoti un kuri var izraisīt pakalpojumu tirdzniecības izkropļojumus ⁽⁵⁾, jānosaka vienota un stingra ES nostāja PTO, saglabājot Kopienas *acquis* sastāvdaļu veidojošos kopējos principus un vērtības.

4.5.3. Šajā sakarā vienīgais izņēmums noteikts GATS pielikuma par gaisa transporta pakalpojumiem 2. panta a) un b) apakšpunktos, paredzot, ka līgums, ieskaitot tā strīdu noregulēšanas procedūras nav spēkā "attiecībā uz pasākumiem, kuri ietekmē satiksmes tiesības, arī piešķirtas, vai pakalpojumus, kuri tieši saistīti ar satiksmes tiesību izmantošanu".

⁽³⁾ Šajā pantā sniegta definīcija un ir minēti "dalībvalstu pasākumi, kas ietekmē pakalpojumu tirdzniecību", tostarp "tādu pakalpojumu vispārēja pieejamība un izmantošana, ko nolūkā nodrošināt pakalpojumus, dalībvalstis pieprasa sniegt visiem iedzīvotājiem".

⁽⁴⁾ Tajā noteikts: "Šis līgums attiecas uz dalībvalstu pasākumiem saistībā ar pakalpojumu tirdzniecību."

⁽⁵⁾ Skat. Amerikas Savienoto Valstu lietu par pasākumiem, kas attiecas uz azartspēļu un derību pakalpojumu pārrobežu sniegšanu, WT/DS/AB/R(AB-2005-1). *Moreira González C. J.* publicētā analīze "Las cláusulas de Seguridad Nacional" (Valsts drošības klauzulas), Madride, 2007, 229. lpp.; līdzīga EK lieta (Banānu importēšanas, tirdzniecības un izplatīšanas kārtība, WT/DS27/AB/R/197).

4.6. Šajā situācijā paveras dažādas izvēles iespējas, par kurām PTO būs jāpauž nostāja. Dažas no tām ir šādas.

4.6.1. Jebkurā gadījumā jāpanāk vienošanās ar pārējām līgumslēdzējām pusēm, lai izstrādātu GATS I. panta 3. punkta termina "pakalpojums, kas sniegts, realizējot valsts varas pilnvaras" definīciju un lai minētā panta b) apakšpunkta noteikumi, kuros vispārēji paredzēta visu pakalpojumu liberalizācija visās tautsaimniecības nozarēs, neliegtu valstīm veikt izņēmuma pasākumus, kas izslēdz sociālo pakalpojumu un vispārējas nozīmes pakalpojumu liberalizāciju, un vienlaikus atbilst GATS prasībām par šķēršļu novēršanu pakalpojumu tirdzniecībā.

4.6.2. Dažādas pieejas, ar kuru palīdzību var novērtēt pakalpojuma sniegšanu un vajadzības gadījumā klasificēt to kā VNP, kuram jāpiemēro GATS, ņemot vērā to, vai pakalpojums ir vairāk virzīts uz pakalpojuma patērētāju, vai struktūru, kas

pakalpojumu sniedz. Vienīgais iemesls, kādēļ VNP varētu nepiemērot GATS, ir vispārējo interešu saglabāšana Kopienas līmenī un dalībvalstīs un pakalpojuma patērētāju aizsardzība, jo šādā gadījumā nav svarīgi, vai pakalpojumu sniedz publiska vai privāta, valsts vai ārvalsts struktūra.

4.6.3. Nepieciešamība Kopienas jēdzienu par publiskajām kredītiestādēm un sabiedriskas nozīmes finanšu pakalpojumiem (piemēram, pensiju plāni un valsts pensijas) saskaņot ar GATS pielikuma par finanšu pakalpojumiem 1. panta b) apakšpunkta trešo ievilkumu, kurā noteikts, ka par "pakalpojumiem, kas sniegti, realizējot valsts varas pilnvaras", uzskata "citus pasākumus, ko veic sabiedriska organizācija valsts vārdā vai ar tās garantiju, vai arī izmantojot valsts finanšu resursus".

4.6.4. Finanšu G20 ⁽¹⁾ varētu būt katalizators attiecībā uz lēmumiem, kas specializētajām starptautiskajām organizācijām (piemēram, PVO, FAO, Pasaules Banka, SVF utt.) jāpieņem finanšu pakalpojumu jomā, un attiecībā uz to principu un vērtību saglabāšanu, kuri ir vispārējas nozīmes pakalpojumu pamatā.

Briselē, 2008. gada 23. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

⁽¹⁾ Finanšu G20 veido G8 valstis un 11 finanšu ministri un centrālo banku vadītāji, pārstāvēti 85 % no pasaules IKP, un Eiropas Savienība (kuru pārstāv Padomes prezidentvalsts un Eiropas Centrālās bankas priekšsēdētājs).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Pasažieru drošība aviācijas nozarē"

(2009/C 100/07)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2008. gada 17. janvārī nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"Pasažieru drošība aviācijas nozarē".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2008. gada 24. septembrī. Ziņotājs – McDONOGH kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 448. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 21., 22. un 23. oktobrī (23. oktobra sēdē), ar 94 balsīm par un 2 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ieteikumi.

1.1. EESK iesaka izstrādāt iespējami vienotus īpašus aviācijas drošības pakalpojumu standartus papildu jau spēkā esošajiem kopējiem tiesiskajiem standartiem, kas nosaka Kopienas pieeju civilās aviācijas drošības jautājumiem.

1.2. Pēc Komitejas domām, pakalpojumu sniedzējiem nedrīkstētu ļaut piedalīties aviācijas drošības darbībās, ja tie cita starpā: ir bankrotējuši vai uzņēmums likvidēts, atrodas bankrota pasludināšanas procesā, atzīti par vainīgiem ar profesionālo darbību saistītu pārkāpumu nodarīšanā, vainīgi smagu profesionālo pārkāpumu nodarīšanā, nav izpildījuši pienākumu veikt sociālā nodrošinājuma iemaksas, nav izpildījuši nodokļu samaksas saistības, vainīgi informācijas nopietnā sagrozīšanā, iesniedzot vai izvairoties iesniegt šādu informāciju iepirkuma procedūrā, kā arī nav reģistrējušies profesionālos reģistros atbilstoši valsts tiesību aktos noteiktajām prasībām. Tāpat aviācijas drošības pakalpojumu uzņēmumiem jāizmanto iekšēji darbā pieņemšanas mehānismi, kas nodrošinātu personāla pietiekamu apmācību un garantētu iespējamās atbildības apdrošināšanu par līgumu izpildi.

1.3. EESK iesaka ieviest vienveidīgus, tiesiski saistošus un visiem kopīgus noteikumus par apmācības stundām un obligātu apmācības programmu drošības dienestu personālam visās 27 Eiropas Savienības dalībvalstīs.

1.4. Komiteja uzskata, ka pasākumiem jābūt skaidriem un pārskatāmiem.

1.5. EESK pauž viedokli, ka aviosabiedrībām, lidostām un drošības pakalpojumu sniedzējiem jāsaņem skaidra informācija par tādu tiesību aktu piemērošanu, kas saistīti ar drošības pasākumiem, kā arī, ievērojot stingrus ierobežojumus, jānodrošina lidostām, aviosabiedrībām un aviācijas drošības pakalpojumu uzņēmumiem tieša pieeja šādiem noteikumiem.

1.6. Komiteja uzskata, ka Kopienas tiesiskās kārtības obligātai prasībai jābūt tādu īstenošanas tiesību aktu daļu, kas saistītas ar

drošības pasākumiem un nosaka pienākumus pasažieriem vai ierobežo viņu tiesības un kuru pieejamība nav ierobežojama, publicēšanai *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī*, un šādi drošības pasākumi jāpārskata vismaz reizi sešos mēnešos.

1.7. EESK aicina Eiropas Komisiju īstenot iniciatīvas kompensāciju piešķiršanai noziedzīgu nodarījumu, piemēram, teroristu uzbrukumu, upuriem aviācijas nozarē.

1.8. Pasākumiem jāveicina profesionālās karjeras attīstības atzīšana drošības jomā.

1.9. Pasākumos jāizvairās no pārmērīgām drošības pārbaudēm, visā ES ieviešot "vienas pieturas drošības" koncepciju. Jāsekmē trešo valstu drošības pasākumu atzīšana.

1.10. Līdz ar pasākumiem jāattīsta pielāgota un novatoriska pieeja, kas ļautu noteikt dažādus drošības pasākumus apkalpei un pasažieriem, nepazeminot drošības līmeni.

1.11. Pēc Komitejas domām, aviācijas drošībai jābūt prioritāram statusam attiecībā uz drošības izpētei paredzēto līdzekļu piešķiršanu.

1.12. Eiropas Komisijai katrā ziņā jāveic tehnoloģiju un tehnoloģijām izvirzīto prasību neatkarīgs novērtējums. EESK uzskata, ka uz šāda neatkarīga novērtējuma pamata arī jāizstrādā aviācijas drošības jomā izmantoto tehnoloģiju standarti un jāizveido apstiprinātu piegādātāju centralizēts reģistrs.

1.13. EESK pauž viedokli, ka dalībvalstīm jāizmanto koordinēta pieeja cīņā pret terorismu un organizēto noziedzību. Turklāt stingriem dalībvalstu pasākumiem, kas nosaka pienākumus un/vai ierobežo pasažieru tiesības, jābūt balstītiem uz riska novērtējumu un, tos īstenojot, jāievēro cilvēka cieņa, šie pasākumi arī jāpārskata vismaz reizi sešos mēnešos, un ceļotāji par tiem jāinformē.

2. Ievads.

2.1. Pēc traģiskajiem 2001. gada 11. septembra notikumiem Eiropas Parlaments un Padome pieņēma pamatregulu ⁽¹⁾, ar ko ieviesa kopīgus noteikumus civilās aviācijas drošības jomā. Minētajā regulā ietverti galvenie noteikumi un kopīgi standarti, kas regulē Kopienas pieeju civilās aviācijas jomā. Kopienas tiesību aktos noteikti kopīgi pamata standarti, tomēr tie arī atļauj dalībvalstīm (vai atsevišķām lidostām) noteikt augstākus standartus, kas atšķirīgas pakāpes teroristu uzbrukuma riska dēļ atkarībā no dalībvalsts, lidostas vai aviosabiedrības.

2.2. Eiropas Komisija 2005. gadā uzsāka pieminētās aviācijas drošības pamatregulas pārskatīšanu ⁽²⁾, un 2008. gada 11. janvārī izdevās saskaņot Eiropas Parlamenta deputātu un Eiropas Savienības Padomes galīgo viedokli, kā arī 2008. gada 11. martā pieņemt jaunu Pamatregulu (EK) Nr. 300/2008 ⁽³⁾. Pārskatīšanas mērķis bija precizēt, vienkāršot un turpināt saskaņot juridiskās prasības, lai uzlabotu vispārējo drošību civilajā aviācijā.

2.3. Pamatregulas pārskatīšanas rezultātā radītais impulss būtu lietderīgi jāizmanto, jo tas nozīmē aviācijas drošību regulējošo noteikumu būtiskas izmaiņas. Kopējā transporta politika ir viena no senākajām Eiropas Kopienas kopējām politikām. Šajā izpratnē gaisa transports ir būtiski svarīgs personu un preču brīvai kustībai, kas ir divi no Eiropas Kopienas mērķiem. Vienas dalībvalsts pilsoņa tiesības brīvi ceļot uz kādu citu dalībvalsti nozīmē arī šīs personas aizsardzību pret kaitējumu. Turklāt traucējumiem (piemēram, teroristu uzbrukumam) gaisa transporta sistēmā būtu nelabvēlīga ietekme uz Eiropas ekonomiku kopumā. Tādēļ nav šaubu, ka gaisa transporta panākumu pamatā arī turpmāk jābūt drošībai.

2.4. Lai arī aviācijas drošības jomā ir īstenotas daudzas iniciatīvas, šobrīd aviācijas drošības jomā spēkā esošajā regulatīvajā sistēmā nav ņemtas vērā pasažieru, aviosabiedrību un privātu drošības pakalpojumu uzņēmumu dažas galvenās problēmas. Gaisa pārvadājumu nozarē vajadzīgi skaidrāki, visaptveroši un saskaņoti pasākumi. Tādēļ aviācijas drošības politikas vispārējam mērķim jābūt skaidras, efektīvas un pārredzamas regulatīvās sistēmas ar humānu ievirzi izveidei.

3. Nepieciešamība sertificēt privātus drošības pakalpojumu uzņēmumus.

3.1. Tā kā aviācijas drošība ir būtiski svarīga gaisa transporta sistēmas darbībai, jāizstrādā īpaši aviācijas drošības pakalpojumu standarti papildus jau spēkā esošajiem kopējiem tiesiskajiem

standartiem, kas reglamentē Kopienas pieeju civilās aviācijas drošībai. Praksē privātus drošības pakalpojumu sniedzējus bieži vien izvēlas pēc zemākās cenas, neraugoties uz šo pakalpojumu jutīgo raksturu. Jaunos, obligātos tiesību aktos, kuros iekļauti šādi specifiski standarti, būtu jānodrošina zināmi norādījumi par aviācijas drošības pakalpojumu sniedzēju izvēli un līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanu, pamatojoties uz kvalitātes kritērijiem.

3.2. Drošības pakalpojumu sniedzēju izvēles un līgumu piešķiršanas kritērijos cita starpā jābūt pakalpojumu sniedzēja finansiālajām un ekonomiskajām spējām, finansiālajai pārredzamībai, tehniskajām spējām un kapacitātei, jo visi minētie aspekti uzlabo pakalpojumu kvalitāti.

3.3. Eiropas Aviācijas drošības aģentūra nesen uzsāka pašregulējuma iniciatīvu, pieņemot Kvalitātes hartu un pielikumu par drošības pakalpojumu privātā personāla apmācību. Minētajā dokumentā ietvertos principus varētu izmantot par pamatu visu privāto aviācijas drošības pakalpojumu uzņēmumu sertifikācijai un arī parādīt nozares apņemšanos piedāvāt kvalitatīvi augstvērtīgus risinājumus.

3.4. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja iesaka izstrādāt tiesiski saistošus kvalitātes kritērijus privātiem aviācijas drošības pasākumu sniedzējiem. Pakalpojumu sniedzējiem varētu aizliegt piedalīties aviācijas drošības darbībās, ja tie cita starpā: ir bankrotējuši vai uzņēmums likvidēts, atrodas bankrota pasludināšanas procesā, atzīti par vainīgiem ar profesionālo darbību saistītu pārkāpumu nodarīšanā, vainīgi smagu profesionālo pārkāpumu nodarīšanā, nav izpildījuši pienākumu veikt sociālā nodrošinājuma iemaksas, nav izpildījuši nodokļu samaksas saistības, vainīgi informācijas nopietnā sagrozīšanā, iesniedzot vai izvairoties iesniegt šādu informāciju iepirkuma procedūrā, kā arī nav reģistrējušies profesionālos reģistros atbilstoši valsts tiesību aktos noteiktajām prasībām. Turklāt aviācijas drošības pakalpojumu sniedzējiem jāizmanto iekšēji darbā pieņemšanas mehānismi, kas nodrošinātu personāla pietiekamu apmācību un garantētu iespējamās saistības pēc līguma izpildes.

3.5. Tāpat Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja ierosina ieviest vienveidīgus, tiesiski saistošus un visiem kopīgus noteikumus par apmācības stundām un obligātu apmācības programmu visās 27 Eiropas Savienības dalībvalstīs.

4. Drošības pasākumu sniegšanā nodarbināto personu pārbaužu atzīšana.

4.1. Pirms pieņemšanas darbā saskaņā ar pašlaik spēkā esošo un arī jauno aviācijas drošības pamatregulu drošības pasākumu sniegšanas personālam jāpiedalās īpašās apmācībās, turklāt šīm personām jābūt pārbaudītām. Ir ļoti svarīgi, lai turpmākie drošības pakalpojumu sniedzēju darbinieki nebūtu saistīti ar iespējamām teroristu vai citām noziedzīgām grupām un lai par šīm personām nebūtu ierakstu sodāmības reģistros, jo viņu darbs ir būtiski svarīgs aviācijas drošības sistēmai.

⁽¹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 16. decembra Regula (EK) Nr. 2320/2002 par kopīgiem noteikumiem civilās aviācijas drošības jomā, OV L 355, 30.12.2002., 1. lpp.

⁽²⁾ COM(2003) 566, Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 2320/2002 par kopīgiem noteikumiem civilās aviācijas drošības jomā, OV L 97, 9.4.2008., 72. lpp.

⁽³⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 11. marta Regula (EK) Nr. 300/2008 par kopīgiem noteikumiem civilās aviācijas drošības jomā un ar ko atceļ Regulu 2320/2002, OV L 97, 9.4.2008., 72. lpp.

4.2. Šobrīd personu pārbaudes veic valstu iestādes, parasti – Tieslietu vai Iekšlietu ministrijas atbilstoši to jurisdikcijai. Tādēļ vairumā dalībvalstu šis darbā pieņemšanas priekšnoteikums nav savstarpēji atzīts. Šis jautājums ir īpaši svarīgs, ja ņem vērā darbinieku mobilitāti, kas ir Romas Līgumā noteikta pamatbrīvība.

4.3. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja aicina Eiropas Komisiju un Padomi izskatīt šo jautājumu atbilstoši to kompetencei policijas un tiesu iestāžu sadarbības jomā.

5. “Vienas pieturas drošība”.

5.1. Piešķirot Eiropas Savienībai pilnvaras aviācijas drošības jomā, mērķis bija ieviest kopīgu Eiropas pamatnoteikumu sistēmu, lai to vienoti piemērotu visās ES dalībvalstīs. Tā kā visi ES līmenī izstrādātie noteikumi ir jāpiemēro visās dalībvalstīs, likumsakarīga būtu ES drošības standartu savstarpēja atzīšana ES dalībvalstīs – tieši tas arī domāts ar “vienas pieturas drošības” koncepciju. No vienas ES dalībvalsts uz citu pārvadāta bagāža, pasažieri un krava būtu jāuzskata par drošu, līdz ar nepakļaujot to papildu drošības pārbaudēm ES tranzīta punktos pirms izlidošanas uz galamērķi.

5.2. “Vienas pieturas drošības” pieeja ir atzīta ES līmenī, un vēl vairāk nostiprināta aviācijas drošības jaunajā pamatregulā. Tomēr ES joprojām nav pabeigta ES dalībvalstu drošības standartu savstarpēja atzīšana. Ņemot vērā to, ka apdraudējuma pakāpe visās dalībvalstīs nav vienādi augsta, dažas dalībvalstis ir noteikušas stingrākus drošības pasākumus, lai tādējādi mazinātu to īpašo apdraudējumu.

5.3. Šāda atteikšanās atzīt drošības standartus visā ES nozīmē vairāk pārmērīgu pārbaudi, kas nav saistīta tikai ar papildu kavējumiem un izmaksām aviosabiedrībām, bet tām arī ir vajadzīgi resursi, ko varētu izmantot lietderīgāk mazāk aizsargātās jomās.

5.4. Būtu jāapsver visā ES ieviešamā “vienas pieturas drošības” principa izmantošana arī attiecībā uz citām valstīm. Nav iemesla par “nedrošiem” uzskatīt gaisa kuģus, kas ierodas no valstīm ar paaugstinātu aviācijas drošības režīmu, piemēram, ASV vai Izraēlas. Jābūt arī iespējai savstarpēji atzīt standartus ar “līdzīgi domājošām” valstīm, kas savukārt veicinātu līdzsvarotu globālās drošības režīmu, kur visa uzmanība pievērsta patiesam apdraudējumam.

5.5. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja tādēļ aicina Eiropas Komisiju nodrošināt “vienas pieturas drošības” principa visaptverošu piemērošanu visā ES un to, ka visas lidmašīnas, kas no vienas ES dalībvalsts ierodas citā ES dalībvalstī, tiek uzskatītas par “drošām”. Eiropas Komisijai arī tiek izteikts aicinājums pasteidzināt trešo valstu noteiktos drošības standartus, ja šos standartus var uzskatīt par līdzvērtīgiem, īpaši uzsverot tieši ASV.

6. Diferencēšana.

6.1. Ņemot vērā ar gaisa transportu ceļojošo pasažieru skaita prognozēto būtisko pieaugumu nākamajos gados, pašreiz īstenotās pasažieru un bagāžas drošības pārbaudes nevar būt ilgtspējīgs modelis. Pašlaik visus pasažierus pārbauda vienādi un viņiem visiem jāiziet vienāda drošības pārbaudes procedūra. Tieši šī apgrūtinātā procedūra ir galvenais pasažieru sūdzību iemesls, ja lūdz novērtēt viņu ceļošanas pieredzi. Pasažieru neapmierinātību vēl vairāk pastiprina apziņa, ka lielākā daļa ceļotāju nekādā veidā neapdraud ne lidostu, ne arī gaisa kuģus.

6.2. Jāatgādina, ka aviācijas drošībai pieejamie resursi ir ļoti ierobežoti. Tādēļ vispirms jāizšķir, kas ir mazāk iespējams un kas – vairāk iespējams. Visas sistēmas uzticamībai jābalstās uz tās spēju reaģēt uz iespējamajiem draudiem un nevis uz mēģinājumiem simtprocentīgi aptvert pilnīgi visus riskus. Iespējamā apdraudējuma apzināšanas pamatā jābūt šī apdraudējuma analīzei un tā riska novērtējumam, kas saistīts ar atbilstošas metodes izmantošanu.

6.3. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja aicina Eiropas Komisiju apsvērt pieeju, kurā pasažieru sistematizētas drošības pārbaudes varētu aizvietot ar pasažieru proaktīvu diferencēšanu, apvienojot informācijas apkopošanu un izlases kārtībā piemērotus profilaktiskus pasākumus.

7. Pētniecības un izstrādes finansējuma piešķiršana pasākumiem drošības jomā.

7.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja atzinīgi vērtē 1,2 miljardu EUR piešķiršanu ar Septītās pētniecības pamatprogrammas starpniecību pētniecības vajadzībām drošības jomā. Piešķirot finansējumu, aviācijas drošība jāuzskata par prioritāti, jo izmaksas aviācijas nozarē palielinās, un tai ir liela vispārējā ietekme uz sabiedrību. Turklāt ir ļoti svarīgi, lai izvēlētie projekti atbilstu izstrādājamajai politikai un lai līdzekļi būtu pieejami nepieciešamajiem pētījumiem, piemēram, tādu tehnoloģiju izpētei, ko izmanto, lai uzietu šķidrās sprāgstvielas, un arī citām aizliegtu vielu meklēšanas tehnoloģijām, piemēram, biometrijas pielietojumam.

7.2. Tādēļ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja lūdz Eiropas Komisiju iekšēji koordinēt savu darbu, lai panāktu finanšu resursu, tāpat nodokļu maksātāju naudas, izmantošanas optimizāciju.

7.3. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja arī iesaka Eiropas Komisijai piešķirt līdzekļus tehnoloģiju un tehnoloģijām izvirzīto prasību neatkarīgam novērtējumam. Uz šāda neatkarīga novērtējuma pamata arī jāizstrādā aviācijas drošības jomā izmantoto tehnoloģiju standarti un jāizveido apstiprinātu piegādātāju centralizēts reģistrs.

8. Grūtības pieņemt darbā un saglabāt personālu drošības pasākumu nodrošināšanai.

8.1. Dažās dalībvalstīs lidostas un drošības pakalpojumu sniedzēji ir saskārušies ar nopietnām problēmām pieņemt darbā atbilstošu personālu. Ir likumsakarīgi, ka, ņemot vērā šo darbinieku pienākumu nozīmīgumu, noteikti augstāki atlases kritēriji. Tādējādi kandidātu loku sašaurina tas, ka viņiem jābūt ne tikai nevainojamai pagātnei, bet arī jāprot viena vai vairākas svešvalodas, jābūt noteiktam izglītības līmenim, lai varētu izprast procedūras un strādāt ar pasažieriem konflikta situācijās.

8.2. Papildu problēma rodas arī pēc personāla pieņemšanas darbā un atbilstošas apmācības, proti, saglabāt darba attiecības ar šiem darbiniekiem ir ļoti grūti. Ņemot vērā elastīgo darba laiku apvienojumā ar pastāvīgo stresu un salīdzinoši zemo atalgojumu, daudzi cilvēki drošības pakalpojumu sniegšanas darbinieka profesiju vērtē zemu. Turklāt likumsakarīgi, ka sociālā novērtējuma un karjeras perspektīvu trūkums veicina ekspertu aiziešanu no minētās nozares.

8.3. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja uzskata, ka svarīga nozīme šo sociālo jautājumu risināšanā var būt Eiropas Komisijai, kas visā Eiropas Savienībā var veicināt dažādu priekšrocību piešķiršanu drošības jomā nodarbinātajiem, konkrētāk – celt šīs svarīgās profesijas prestižu.

9. Pārskatbildība.

9.1. Aviācijas nozare investē līdzekļus augstvērtīgi kvalitatīvu pakalpojumu nodrošināšanā, taču tai jāsakaras ar šķēršļiem, kas traucē skaidrai izpratnei par tiesiskajām prasībām un tādējādi kavē to pienācīgu izpildi.

9.2. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja uzskata, ka pasākumiem jābūt precīziem un formulētiem tik skaidri, cik vien tas praktiski iespējams. Pašreiz bieži vien spēkā ir vesela virkne noteikumu, kam noteikti izņēmumi un kuri iekļauti dažādos tiesību aktos. Tā rezultāts ir sarežģīts prasību kopums, kas neveicina efektivitāti, bet gan palielina stresu personālam, vairo reisu kavēšanos un pasažieru neērtības.

9.3. Turklāt drošības pasākumu gala patērētājiem, proti, aviosabiedrībām, lidostām un drošības pakalpojumu sniedzējiem, kas ir pasākumu faktiskie piemērotāji, nav tiešas piekļuves šiem noteikumiem. Svarīgu pakalpojumu nodrošinātājiem, piemēram, aviosabiedrībām, lidostām un drošības pakalpojumu sniedzējiem noteikumi ir pienācīgi jāpilda, taču viņi nesaņem tiešu informāciju par šiem noteikumiem, lai gan EK Līguma 254. pantā ir teikts, ka regulas jāpublicē *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī*, un ir absurdi vēlēties, lai pakalpojumu sniedzēji piemērotu noteikumus, par kuriem viņi nav informēti. Secinājums par vēl neizskatīto lietu C-345/06, kas labāk zināma kā "Heinrich lieta", ģenerāldadvokāts Sharpston ierosināja pasludināt aviācijas drošības īstenošanas regulu par spēkā neesošu. Pēc ģenerāldadvokāta domām, Regulas (EK) Nr. 2320/2002 pielikuma, kurā bija uzskaitīti arī priekšmeti, kurus aizliegts pārvadāt rokas bagāžā, ilgstoša un apzināta npublicēšana ir tik smaga nepilnība, kas nav savienojama ar Kopienas tiesisko kārtību⁽¹⁾.

9.4. Tādēļ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja iesaka sniegt skaidru un precīzu informāciju par drošības pasākumiem aviosabiedrībām, lidostām un drošības pakalpojumu sniedzējiem, kam šie pasākumi jāpiemēro, un tādējādi nodrošināt aviosabiedrību, lidostu un aviācijas drošības pakalpojumu sniedzēju tiešu piekļuvi noteikumiem, ievērojot stingrus ierobežojumus. Pakalpojumu augstu kvalitāti neveicina tas, ka privātiem drošības pakalpojumu sniedzējiem jāīsteno drošības pasākumi un zināmā mērā jāatbild par to piemērošanu, taču tajā pašā laikā tiem nav iespēju saņemt tiešu informāciju. Tomēr ņemot vērā minēto noteikumu augsto slepenības pakāpi, ir jānosaka un jāatbalsta īpaši nosacījumi attiecībā uz šo noteikumu slepenības nodrošināšanu. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja arī iesaka Regulas (EK) Nr. 2320/2002 īstenošanas tiesību aktu daļas, kas nosaka pienākumus pasažieriem vai ierobežo viņu tiesības un kuru pieejamība nav ierobežojama, publicēt *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī* saskaņā ar EK Līguma 254. pantu, kā arī drošības pasākumus, kas nosaka pienākumus pasažieriem vai ierobežo viņu tiesības, pārskatīt vismaz reizi sešos mēnešos. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja atzīst, ka dalībvalstīm jābūt pilnvarām noteikt stingrākus pasākumus, jo dažādās valstīs ir atšķirīgas riska pakāpes. Tomēr Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja uzskata, ka dalībvalstīm jāizmanto koordinētāka pieeja cīņā pret terorismu un organizēto noziedzību. Turklāt stingriem dalībvalstu pasākumiem, kas nosaka pienākumus un/vai ierobežo pasažieru tiesības, jābūt balstītiem uz riska novērtējumu un, tos īstenojot, jāievēro cilvēka cieņa, šie pasākumi arī jāpārskata vismaz reizi sešos mēnešos, un ceļotāji par tiem jāinformē.

10. Teroristu uzbrukumu sekas.

10.1. Viens no Eiropas Kopienas mērķiem ir brīva personu un preču kustība. Turklāt Eiropas Kopiena ir apņēmusies izveidot kopēju transporta politiku un aizsargāt cilvēktiesības, piemēram, tiesības uz dzīvību un īpašumu.

⁽¹⁾ Ģenerāldadvokāta Eleanor Sharpston secinājumi lietā C-345/06, 2008. gada 10. aprīlis, www.curia.europa.eu

10.2. *Cowan* lietā⁽¹⁾ Eiropas Kopienų Tiesa argumentējusi šādi: ja Kopienų tiesību akti garantē personas brīvību ieceļot citā dalībvalstī, tad no pārvietošanās brīvības izriet arī uzņēmējas valsts pienākums nodrošināt ieceļojošajai personai tādu pašu aizsardzību, kāda tā ir minētajā valstī dzīvojošajiem pilsoņiem un citiem iedzīvotājiem. Eiropas Savienības Padome savā Regulā 2004/80/EK papildus tam noteikusi, ka minētā mērķa īstenošanas sastāvdaļai jābūt arī pasākumiem, lai atvieglotu kompensāciju izmaksu noziegumu upuriem. Šie principi jāievēro arī civilās aviācijas nozarē gadījumā, ja persona cietusi no teroristu uzbrukuma.

10.3. Eiropadome 1999. gada 15. un 16. oktobrī. Tamperē notikušajā sanāksmē aicināja noteikt minimālos standartus noziegumu upuru aizsardzībai, īpaši attiecībā uz noziegumu upuru iespējām griezties tiesu iestādēs un viņu tiesībām saņemt kompensāciju par zaudējumiem, ieskaitot tiesvedības izdevumus.

10.4. Ņemot vērā, ka aviosabiedrības, lidostas un drošības pakalpojumu nozare, izmantojot pētniecību, investē līdzekļus kvalitatīvi augstvērtīgu pakalpojumu nodrošināšanā un tādējādi dod savu ieguldījumu sabiedrības drošībā, taču tām nav pilnīgu iespēju novērst teroristu uzbrukumus, Eiropas Savienībai būtu jāuzņemas iniciatīva, lai sniegtu atbalstu upuriem pēc teroristu uzbrukumiem.

10.5. Pašreiz nevienā ES tiesību aktā nav paredzētas kompensācijas upuriem pēc teroristu uzbrukumiem. Kompensāciju piešķiršana upuriem ir atkarīga no tiesvedības procedūras iznākuma un dalībvalstu piedāvātiem brīvprātīgiem risinājumiem. Tā kā nav vienota ES regulējuma, atbildībai būtu piemērojams valsts tiesiskais režīms, kas nav apmierinoši un nepasargā iedzīvotājus no teroristu uzbrukumu tālejošajām sekām. Piemēram, upuriem, kas vēlas saņemt kompensāciju, būtu jāuzsāk ilgstošas tiesvedības procedūras pret teroristiem, kuru atrašanās vieta var būt grūti nosakāma vai kuriem var nebūt finanšu līdzekļu, lai izmaksātu kompensāciju upurim. Turklāt dažādas iesaistītās

puses, piemēram, aviosabiedrības, lidostas un privāti drošības pakalpojumu sniedzēji var saskarties ar neierobežota apjoma prasībām, kas var būt noteiktas atsevišķās valstīs spēkā esošos atbildības režīmos. Pašreiz izmantotie apdrošināšanas risinājumi nav pietiekami, jo aviosabiedrībām, lidostām un privātiem drošības pakalpojumu sniedzējiem jāsaucas ar augstām apdrošināšanas prēmijām un ierobežotu atlīdzības apjomu. Protams, šie privātie uzņēmumi nespēj nodrošināt upuriem nepieciešamās kompensācijas, turklāt nav arī vēlams, ka privāti uzņēmumi maksā par darbībām, kas vērstas pret valsts politiku.

10.6. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja vēlas vārst uzmanību uz Eiropas Kopienų dibināšanas līguma 308. pantu, kurā Kopienai izteikts rīcības pilnvarojums gadījumā, ja izpildīti divi nosacījumi. Pirmkārt, rīcībai jābūt nepieciešamai, lai sasniegtu kādu no Kopienų mērķiem; otrkārt, vajadzīgais rīcības pilnvarojums nav ietverts nevienā citā Eiropas Kopienų dibināšanas līguma pantā.

10.7. Ievērojot iepriekšminēto, kā iespējamo risinājumu Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja ierosina veikt pasākumus jautājumā par kompensācijām teroristu uzbrukumu upuriem, atsaucoties uz Eiropas Kopienų dibināšanas līguma 308. pantu. Eiropas Kopienų rīcība ir nepieciešama, lai sasniegtu personu un preču brīvas kustības mērķi, aizsargātu gaisa transporta sistēmas darbības spējas, kā arī iedzīvotāju tiesības uz dzīvi un īpašumu.

10.8. Šajā atzinumā Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja Eiropas Komisijai un Padomei ierosina piemērot tos pašus principus, ko tās piemēro citām nozarēm (piemēram, kodolenerģijas jomā, jūrniecībā u. c.). Precīzāk – stingra atbildība, kas ir norobežota un vēsta tikai uz vienu dalībnieku, un kuras efektivitāti aizsargā trīs līmeņu atbildības režīms, proti, apdrošināšanas segums, visu ieinteresēto pušu finansēts fonds un valsts īstenoti pasākumi.

Briselē, 2008. gada 23. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

⁽¹⁾ EKT, *Ian William Cowan vs. Tresor public*, lieta 186/87, www.curia.europa.eu

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Eiropas Savienības uzdevumi pasaules mēroga pārtikas problēmu risināšanā"

(2009/C 100/08)

ES Padomes prezidentvalsts Francija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2007. gada 25. oktobrī nosūtīja vēstuli Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas priekšsēdētājam *Dimitris DIMITRIADIS* kgam, kurā lūdza sniegt izpētes atzinumu par tematu

"Eiropas Savienības uzdevumi pasaules mēroga pārtikas problēmu risināšanā".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2008. gada 8. oktobrī. Ziņotājs – *KALLIO* kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 448. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 21. 22. un 23. oktobrī (22. oktobra sēdē), ar 73 balsim par, 11 balsim pret un 27 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. EESK uzskata, ka ES būtu jāvērtē lauksaimniecības un tirdzniecības politikas ilgtermiņa mērķi un jāpārlicinās, vai apstākļos, kas mainījušies gan ES, gan pasaulē kopumā, ir nodrošināta apgāde ar pārtiku.

1.2. ES lauksaimniecības politikas centrā jāizvirza pārtikas produktu pieejamība, lai garantētu rentablu ražošanu visos ES reģionos. Tas jāveic, ņemot vērā KLP "veselības pārbaudi".

1.3. Pārtikas ražošanai jābūt prioritārai salīdzinājumā ar enerģijas ražošanu. Enerģijas ražošanai, kuras pamatā ir augi, būtu jāaprobežojas ar biomasu un augiem, kas dabīgā veidā nav piemēroti pārtikas ražošanai.

1.4. Pienācīgs ražotāju cenu līmenis nodrošina stabilu pamatu pietiekamai apgādei ar pārtiku (primārā ražošana un pārstrāde) gan ES, gan visā pasaulē.

1.5. Būtu jācenšas izstrādāt noteikumi lauksaimniecības preču tirdzniecībai, kas garantē apgādi ar pārtiku visās valstīs un jebkādos apstākļos. Attīstības valstīm būtu jāpiešķir tirdzniecības priekšrocības, lai atbalstītu ražošanu valstī.

1.6. ES būtu jāpaplašina sadarbība un jāatbalsta pārtikas ķēžu modernizācijas un to efektivitātes palielināšanas centieni attīstības valstīs.

1.7. EESK uzsver, ka ES jācenšas stiprināt ražotāju apvienību un tirgus organizāciju darbību attīstības valstīs un tādā veidā

atbalstīt pārtikas piegādes priekšnoteikumus. ES nedrīkst atkāpties no sava priekšlikuma nodrošināt atbalstu EUR 1 miljarda apjomā attīstības valstu lauksaimniekiem.

1.8. ES būtu jāpalielina investīcijas jaunās tehnoloģijās, tostarp biotehnoloģijā, lai varētu attīstīt to pielietojumu ražošanā.

1.9. Nākotnes stratēģijai jābūt vērstai uz pārtikas produktu kvalitātes uzlabošanu, kā arī jāuzlabo un pārtikas produktu nekaitīgums, izmantojot pārredzamu izcelsmes valsts marķējumu un izglītojot patērētājus.

1.10. Patēriņa cenas nav mākslīgi jāpazemina; būtu labāk ar sociālās politikas palīdzību ieviest cenu kompensācijas režīmu.

1.11. ANO un citām starptautiskajām organizācijām pārtikas ražošana būtu jāizvirza kā galvenā prioritāte, lai mazinātu nabadzību.

1.12. Lai nodrošinātu pārtikas pieejamību, būtu jāizveido pasaules līmeņa programma, ar ko uzliek saistības veidot rezerves, līdzīgi naftas uzglabāšanas sistēmai, kas darbojas ES.

1.13. Lai garantētu piegādes drošību ES, ir jāievieš labāka galveno produktu un ražošanas izejvielu (proteīnu, minerālmēslu, sēklas, pesticīdu) uzglabāšanas sistēma un jāveic aktīvi pasākumi, lai stiprinātu dalībvalstu, ES un tirdzniecībā iesaistīto dalībnieku sadarbību.

1.14. Lai nodrošinātu apgādi ar pārtiku, jāuzlabo izglītošana minētajā jomā, lai risinātu jaunās problēmas, ko izraisījuši pārtikas krīze gan ES, gan jo īpaši attīstības valstīs.

1.15. EESK uzskata, ka Eiropas Savienībai attīstības valstīs ir jābūvē kopuzņēmumi lauksaimniecības un zivsaimniecības nozarēs, lai šajās valstīs uzlabotu ekonomiskos apstākļus.

1.16. EESK rosina Komisiju sniegt priekšlikumus dalībvalstu investīciju palielināšanai pētniecības, izstrādes un inovāciju jomā, jo īpaši zivsaimniecības nozarē un okeanogrāfiskajai izpētei paredzēto kuģu būvniecībā un uzturēšanā. Veiktie pētījumi un īstenotais darbs palīdzēs gan saglabāt un attīstīt ilgtspējīgu zivsaimniecību, gan arī uzlabot ekonomiski vājāko valstu apgādi ar pārtiku un to sociāli ekonomiskos apstākļus.

2. Ievads.

2.1. Eiropas pilsoņu veselība un viņu bažas par nākotni, nesenis straujais lauksaimniecības produktu un pārtikas produktu cenu kāpums, kā arī aktuālais jautājums par badu pasaulē kopumā ir izvirzījis pasaules mēroga pārtikas problēmas publiskas apspriešanas centrā. Izejvielu cenas lauksaimniecības un pārtikas produktu nozarēs kritās kopš 1970. gada. Pēdējos trīs gados to pielāgošana uz augšu ir pozitīva attīstības tendence, kas radījusi grūtības ķēdes vājākajam posmam – patērētājiem. Dažos gadījumos cena, kas patērētājiem jāmaksā par galvenajiem uztura produktiem, ievērojami pārsniedz sākotnējo cenu, ko saņem lauksaimnieks. Lai gan atsevišķas lauksaimniecības nozares Eiropā cenu celšanās ietekmējusi labvēlīgi, noteikti jāuzsver, ka stāvoklis lopkopības nozarē ir kritisks, jo nav iespējams paaugstināt lopbarības cenu vai novirzīt šīs izmaksas patērētājiem. Šajā atzinuma projektā ir izskatītas ar pārtikas trūkumu saistītās problēmas no ES viedokļa un plašāk aplūkotas ES rīcības sociālās sekas ⁽¹⁾.

2.2. Galvenie jautājumi ir apgāde ar pārtiku un apgādes drošība. Mūsu mērķis ir noteikt pasaules mēroga pārtikas problēmas un ierosināt to risināšanas veidus. Ievērojamās izmaiņas tirgū ir izraisījušas dažas radikālas reakcijas, piemēram, vairāki avoti ir ierosinājuši no PTO sarunām atdalīt lauksaimniecības un pārtikas jautājumus un atgriezties pie tāda atbalsta sistēmas, kas piesaistīts ražošanai ES līmenī. Visbeidzot, mēs pētām šo problēmu ietekmi un iespējamo reakciju uz visvairāgakajiem sociālajiem jautājumiem: ko tās nozīmē Eiropas patērētājiem? Ko tās nozīmē attīstības valstu ilgtermiņa apgādei ar pārtiku? Un kā tās veicina lauku apvidu dinamismu?

⁽¹⁾ Saistībā ar minētā atzinuma izstrādi 2008. gada 22. septembrī notika uzklaušanās sanāksme par tematu "Kādas ir patiesās perspektīvas lauksaimniecības un pārtikas produktu cenu jomā?"

2.3. Mēs sākam ar īsu pārskatu par ES lauksaimniecības un pārtikas ražošanas un politikas attīstību un aplūkojam sistēmu, kādā pašlaik darbojas lauksaimniecība un pārtikas ražošana Eiropas Savienībā. Tad mēs aplūkojam, kādi nozīmīgi ārēji spēki varētu radīt izmaiņas, kas liktu attīstīt pašreizējo sistēmu. Balstoties uz šo analīzi, mēs gatavojam kopsavilkumu, kurā uzsverti visvairāgie ES lauksaimniecības un pārtikas piegādes turpmākie uzdevumi un izklāstīti iespējamie alternatīvie rīcības veidi. Visbeidzot, mēs vērtējam šos rīcības veidus un ES kā ražotājas un patērētājas lomu globālajā pārtikas piegādē.

3. ES lauksaimniecības un pārtikas politika un nozares tendences.

3.1. *EEK un ES pārtikas un lauksaimniecības nozares mērķi, kā arī nozares un tirgus tendences.*

3.1.1. Gadu desmitu gaitā lauksaimniecības un pārtikas ražošanas nozare ES ir attīstījusies atbilstoši izmaiņām pārējā sabiedrībā. Pirmajos gados uzmanība bija pievērsta produkcijas apjoma palielināšanai, kā rezultātā 80. gados radās nozīmīgs pārpalikums eksportam. Tā bija desmitgade, kurā pieredzēja ar vidi saistīto problēmu rašanos lauksaimniecībā, piemēram, jautājums par mēslojuma izsmidzināšanu intensīvas lauksaimniecības teritorijās un ūdens apgādes problēmas.

3.1.2. Bioloģiskās lauksaimniecības veidošanās bija atbilde uz intensīvu kultivāciju un vides problēmām, un tā ir viens no produktu diferenciācijas piemēriem: dažas patērētāju grupas ir gatavas maksāt vairāk par pārtiku, kas ražota, izmantojot metodes, ko uzskata par vidi nekaitīgām. Deviņdesmitos gados atcerēsies kā desmitgadi ar dzīvnieku saslimšanām un zoonozēm, kas ES liellopu audzēšanas un pārtikas ražošanas nozarei deva triecienu ar govju trakumsērgu un cūku drudzi. Kā nozīmīgs pārtikas piegādes faktors radās pārtikas nekaitīguma jēdziens, un daudzas valstis sāka vairāk resursu piešķirt tādiem jautājumiem kā salmonellas apkarošana un tās profilakse.

3.1.3. Minētās problēmas un pasākumi to risināšanai Eiropas Savienībā ir palīdzējuši veidot lauksaimniecības un pārtikas politiku. To aktuālo jautājumu skaitā, kas radušies pēdējos gados, ir bioenerģijas ražošana no lauksaimniecības izejvielām, t. i., lauksaimniecība kā bioenerģijas izejvielu avots.

3.1.4. Vēl viens aspekts, kas izvirzījies priekšplānā, ir pārtikas uzturvērtības kvalitāte un tās nozīmīgums sabiedrības veselības jomā, īpašu uzmanību pievēršot pārtikas sastāvam un tam, cik lielā mērā pārtikas rūpniecība ir vainojama pie Rietumos arvien pieaugošās aptaukošanās problēmas. Tas ir jautājums, kas jāņem vērā pārtikas nozarē, piemēram, plānojot un realizējot produktus, un kas, pieņemot lēmumu par patēriņu, jāapsver arī patērētājiem. Atbildīgs patēriņš jāatbalsta ar patērētāju izglītošanu.

3.1.5. Šobrīd aktuāls jautājums ir pārtikas produktu, lauksaimniecības izejvielu un galaproduktu straujais cenu kāpums: vai tas ir ilgstošs pieaugums un kā tas ietekmēs apgādi ar pārtiku pasaulē un nabadzīgo cilvēku dzīves apstākļus. Lēmējiem būtu jāņem vērā arī tirgus apstākļu maiņa: vai politikas pasākumi, kas pielāgoti tirgiem, kuros pārtikas cenas ir zemas un pakāpeniski turpina kristies, joprojām ir piemērojami jaunajos apstākļos?

3.2. Pārmaiņas ES lauksaimniecības politikā un zvejniecībā.

3.2.1. ES lauksaimniecības politika bija balstīta uz spēcīgu iekšējo tirgu un tirgus regulēšanu ar subsīdiu shēmām, kuru mērķis ir visās valstīs un jebkuros apstākļos nodrošināt stabilu apgādi ar pārtiku. ES ir veidojusi savu politiku, pamatojoties uz Eiropas lauksaimniecības modeli, kas aizsargā lauksaimniecības daudzveidību un nodrošina, ka lauksaimniecība ir rentabla pat ES mazāk labvēlīgajos apgabalos. Tās mērķis bija ražot augstas kvalitātes nekaitīgu pārtiku par ES patērētājiem pieņemamām cenām.

3.2.2. Lauksaimniecības politikas internacionalizācija kā globalizācijas daļa kopējās lauksaimniecības politikas reformai ir izvirzījusi jaunus uzdevumus. To skaitā ir augošā konkurence un lauksaimnieku ienākumu pārvaldības politikas problēma. Daudzus gadus lauksaimniecības produktu tirgos problēmas radīja produktu zemās cenas, ko mēģināja risināt ar ES lauksaimniecības reformām.

3.2.3. Ar 1999. un 2003. gada lauksaimniecības reformām līdztekus intervences sistēmu atcelšanai, administratīvo izmaksu samazināšanai un saistības starp tiešajām subsīdijām un produkcijas apjomu pārtraukšanai tika panākta virzība uz tirgus orientētu sistēmu. Pēc tam tika veiktas dažādu produktu tirdzniecības organizāciju reformas, kas radīja grūtības dažiem ES lauksaimniekiem. Šīs pārmaiņas veidoja ES mērķu pamatu pašlaik notiekošajā PTO daudzpusējo tirdzniecības sarunu kārtā.

3.2.4. ES pašlaik gatavo kopējās lauksaimniecības politikas "veselības pārbaudi", kurai vajadzētu būt kā iespējai veikt precīzāku pielāgošanu. Pārskatīšanas galvenie mērķi ir novērtēt 2003. gada KLP reformas īstenošanu un iekļaut reformā pielāgojumus politikas vienkāršošanai, ļaujot tai aptvert jaunas tirgus iespējas un sagatavojot to jaunu problēmu risināšanai tirgū un sabiedrībā. Ja apgāde ar pārtiku ir nopietni apdraudēta, pasaules lauksaimniecības produktu tirgū notiek lielas svārstības.

3.2.5. Līdztekus lauksaimniecībai zvejniecība ir ļoti nozīmīga mūsu apgādē ar pārtiku. 2005. gadā kopējie zvejniecības produkti pasaulē bija gandrīz 142 miljoni tonnu, kas ir 16,6 kg zivju uz vienu iedzīvotāju un vairāk nekā 15 % no dzīvnieku miltu produkcijas pasaulē. Zvejniecības produktiem ir liela nozīme apgādē ar pārtiku. Turklāt ar zvejniecību un akvakultūru saistītie pasākumi ir nozīmīgs uztura, darbavieta un ienākumu avots gan Eiropā, gan attīstības valstīs. Eiropas Savienībai būtu jācenšas nodrošināt, lai arī attīstības valstis spētu pēc iespējas efektīvi apsaimniekot un izmantot savas zivju rezerves.

3.2.6. ES rīcība šajā jomā būtu jākoncentrē uz visaptverošu pieeju, kas vienlaikus apvieno zivju resursu ilgtspējīgu izmantošanu un nabadzības mazināšanu, kā arī līdzsvara nodrošinājumu starp rūpnieciski attīstītajām un attīstības valstīm, balstoties uz šādiem apsvērumiem:

- 1) ES būtu jāizstrādā vietējas zvejas metodes un jāatbalsta ilgtspējīgas un atbildīgas zvejniecības un akvakultūras izvēršana;
- 2) ES būtu jāturpina ievest zvejas produkti un jāstiprina pārtikas nekaitīgums un patērētāju aizsardzības prakse;
- 3) ES ar Eiropas zvejnieku kopienu palīdzību būtu jāatbalsta zvejniecība trešo valstu ūdeņos, ja tas neapšaubāmi ir minēto valstu un to iedzīvotāju interesēs;
- 4) okeāni un jūras ir mūsu planētas dabas resursu daļa un pasaules mantojums. ES ir jāuzrauga, lai netiktu pārzvejoti tās vai trešo valstu ūdeņi.

3.3. Pārmaiņu nepieciešamība: ārēji faktori, kas ietekmē ES lauksaimniecības un pārtikas politiku.

3.3.1. Pēdējo 50 gadu laikā ES lauksaimniecības un pārtikas politikas sistēma ir attīstījusies, kā izklāstīts iepriekš, gan savu mērķu un iespēju, gan ārējo faktoru ietekmē. To ārējo faktoru skaitā, kas palīdzējuši mainīt un veidot politiku, jo īpaši ir ES tirdzniecības politika pašreizējā PTO daudzpusējo tirdzniecības sarunu Dohas sarunu kārtā, kā arī tehnoloģiju attīstība, vides problēmas un tendences pārtikas tirgos.

3.3.2. Daudzpusējās PTO tirdzniecības sarunas Dohas sarunu kārtā ir ilgušas gandrīz septiņus gadus. Sarunās ir panākti daži daļēji risinājumi, tomēr vispārīgi progress ir bijis ļoti lēns. ES ir ļoti aktīvi piedalījusies sarunu procesā par plašu jautājumu loku. Dažas valstis nav vēlējušās panākt progresu, kas novestu pie veiksmīga rezultāta. ES ir ievērojami piekāpusies, piemēram, attiecībā uz lauksaimniecību, rūpniecību un ar attīstības valstīm saistītajos jautājumos. Sarunu ceļā rasts risinājums būtu svarīgs starptautiskās tirdzniecības sistēmas darbībai.

3.3.3. Lauksaimniecība tradicionāli ir bijis sarunu klupšanas akmens, jo vairums valstu aizstāv savu produkciju pamatdrošības dēļ. Citas sarunu puses ir ļoti lielas eksportētājas, bet nevēlas atvērt importa tirgu. ES ir gan liela dažu produktu eksportētāja, gan arī pasaulē lielākā pārtikas importētāja. 2007. gadā ES pārtikas rūpniecības nozarē eksportēja pārtikas produktus par EUR 54,6 miljardiem un ievada pārtikas pārstrādes produktus par EUR 52,6 miljardiem.

3.3.4. Ja Dohas sarunu kārtas sarunās tuvākajā nākotnē tiks panākta vienošanās, tas nozīmēs jaunu stāvokli ES lauksaimniecības produktu tirgiem. Balstoties uz šobrīd apspriežamajiem piedāvājumiem, eksporta subsīdijas tiks atceltas līdz 2014. gadam un aizsargājošie tarifi samazināti par vairāk nekā 50 %. Tas ES lauksaimniecības nozarei varētu radīt finansiālus zaudējumus vairāk nekā EUR 20 miljardu apmērā. Nesenais lauksaimniecības produktu cenu pieaugums ietekmēs tirgus struktūru un gala rezultāta ietekmi.

3.3.5. ES ir izvirzījusi priekšlikumus attiecībā uz vairākiem nozīmīgiem faktoriem, kas saistīti ar lauksaimniecības preču tirdzniecību, piemēram, vides aizsardzības un sociālie standarti un dzīvnieku labturība (t. i., nekomerciāli faktori). Diemžēl šie priekšlikumi nav pārvirzījušies uz priekšu. Lai pasaules tirdzniecībā radītu vienlīdzīgus sākotnējos nosacījumus, ražošanas noteikumi un standarti būtu jāsapina.

3.3.6. Sarunu laikā ES ir ievērojami piekāpusies nabadzīgākajām attīstības valstīm, paaugstinot importa tarifus un plānojot, ka tas uzlabos to iespējas tirdzniecībai ar lauksaimniecības produktiem. Ir svarīgi arī, lai pašu attīstības valstu lauksaimniecības produktu ražošana gūtu labumu no lielākiem resursiem, atvieglojumu piemērošanas un tehniskās palīdzības. ES vajadzētu veicināt arī iniciatīvas, kas atbalsta ražošanu attīstības valstu vietējam tirgum un rosina dalībnieku organizāciju veidošanos lauku apvidos. Tirdzniecības nosacījumi attīstības valstīs ir ļoti atšķirīgi, un tas jāņem vērā jaunajos tirdzniecības noteikumos.

3.3.7. Nesenās radikālās pārmaiņas lauksaimniecības produktu pasaules tirgos ietekmēs pārtikas tirdzniecību un tās struktūru. Ja cenu pieaugums būs pastāvīgs, tas netieši ietekmēs jaunos tirdzniecības politikas nolīgumus un to noteikumus. ES ir sākusī paplašināt divpusējos tirdzniecības nolīgumus, kas tai ir ar daudziem tirdzniecības partneriem, gan daudzpusējo sarunu grūtību, gan straujo pārmaiņu dēļ, piemēram, pārtikas un enerģijas tirgū. Jāizvirza mērķis panākt vienošanos un tādu intervences mehānismu, ko varētu izmantot, lai mazinātu produktu cenu svārstības un līdzsvarotu tirgus.

3.4. *Vides izmaiņas un tehnoloģiskā attīstība.*

3.4.1. *Vides jautājumi.*

3.4.1.1. Visnozīmīgākais vides faktors ir klimata pārmaiņu radītās izmaiņas un jo īpaši politikas pasākumi, ko tās izraisījušas. Klimata pārmaiņas pašas par sevi noved pie klimatisko apstākļu izmaiņām pasaulē, un ražošanai jāpielāgojas šiem jaunajiem apstākļiem, kas samazina lauksaimniecības ražīgumu. Citu netiešu ietekmi izraisa politikas pasākumi: klimata pārmaiņu palēnināšanai uzsāktā rīcība prasa mainīt ražošanas struktūras un metodes, kas samazina produktivitāti. Papildus lauksaimniecībai klimata pārmaiņas ļoti ietekmē pārtikas rūpniecības iespējas un rentabilitāti.

3.4.1.2. Īpaši jāpiemin arī bioenerģijas ražošana no lauksaimniecības izejvielām. Pārtikas tirgi tagad ir cieši savstarpēji saistīti ar enerģijas tirgiem, jo bioenerģijas ražošanas un pārtikas ražošanas nozares konkurē par vienām un tām pašām izejvielām un lauksaimnieciskā ražošana mūsdienās lielā mērā ir atkarīga no izrakteņu kurināmā. Šīs konkurences rezultātā cenu izmaiņas enerģijas tirgos un politikas pasākumu ietekme uz tiem tieši ietekmē pārtikas tirgus.

3.4.1.3. Pārtikas izejvielu izmantošana par izejvielām bioenerģijas ražošanā palielina pieprasījumu pēc lauksaimniecības produktiem un tos sadārdzina.

3.4.1.4. Siltumnīcas efekts ir visaptveroša vides problēma, kas aizēno daudzus citus ar vidi saistītus jautājumus, starp kuriem bioloģiskā daudzveidība tomēr ir nozīmīga, jo tā ir pasaules līmeņa problēma. ES daudzveidīgas ģenētiskās bāzes aizsardzība kā ražošanas daļa vai tās papildinājums un gēnu bankas veidošanas pasākums kļūst arvien nozīmīgāka aizsargāto teritoriju, vietējās izcelsmes augu un dzīvnieku sugu saglabāšanā. Ārpus Eiropas vajadzības būtībā ir tādas pašas, bet sugu loks var būt daudz plašāks un ekonomiskās iespējas – mazākas.

3.4.1.5. Papildus bioloģiskajai daudzveidībai problēmas, kas starptautiskās tirdzniecības, pārvadājumu un sadarbības rezultātā izvirzās priekšplānā, ir dzīvnieku infekcijas slimības, zoonozes un svešzemju sugu ieviešanās. ES vispazīstamākie šāda bioloģiskās drošības apdraudējuma veidi ir cūku drudzis, govju sūkļveida encefalopātija (BSE), mutes un nagu sērga un salmonella, savukārt pasaules līmenī putnu gripa ir epidēmija, kas liek bažīties par iespējamu pandēmiju. Slimības un kaitēkļi izplatās katrs savā veidā — kopīgais tiem ir tieša vai netieša ietekme uz pārtikas ražošanu un kalpošana par nedrošības iemeslu, kad patērētājiem jāpieņem lēmumi par iepirkumiem. Papildus tiem ir nozīmīga ilgtermiņa ietekme kā faktoriem, kas mazina pārtikas apgādes drošību.

3.4.2. Jaunas tehnoloģijas.

3.4.2.1. Lai gan lauksaimniecības produktu kā bioenerģijas ražošanas izejvielu pieprasījums audzis galvenokārt to politikas pasākumu dēļ, kas veikti, lai novērstu apdraudējumu videi, šis pieaugums ir arī tehnoloģiskās attīstības rezultāts. Biotehnoloģija sniedz milzumdaudz jaunu efektīvākas produktu ražošanas un pārstrādes iespēju gan pārtikas, gan citos tirgos. Enerģētikas nozarē līdztekus no cietes iegūtai enerģijai par tirgū realizējamu produktu aizvien vairāk kļūst celulozes bioenerģija.

3.4.2.2. Biotehnoloģijas jauninājumi ir ieviesuši virkni jaunu ražošanas metožu. Biotehnoloģijas progresu uzskata par nozīmīgu soli, kas ļaus uzlabot ražošanas efektivitāti. Šo procesu būtu jāveicina ar pētniecību un izstrādi. Papildus priekšrocībām ir jāņem vērā arī tā radītais iespējama risks veselībai un videi. Problēma ir tā, ka daudzos gadījumos joprojām nav skaidra biotehnoloģijas izmantošanas blakus ietekme uz dzīvnieku veselību, augiem un ekosistēmām.

3.4.2.3. Tas, ka trūkst pietiekamu datu un pētījumu par mūsdienu biotehnoloģijas blakus ietekmi uz veselību un vidi, ir ietekmējis patērētāju attieksmi pret biotehnoloģijas izmantojuma ieviešanu. Nopietna uzmanība jāpievērš patērētāju uzskatiem un bažām par izstrādes centieniem, un tirgus produkti ir attiecīgi jāmarķē.

3.5. Cenu izmaiņas pārtikas tirgos.

3.5.1. Pēdējos divos gados strauji pieaugušas lauksaimniecības preču un vairāku nozīmīgu uztura pamatproduktu cenas. Tam ir vairāki iemesli, tostarp palielinātais pieprasījums iedzīvotāju

skaita pieauguma dēļ, augstākas enerģijas cenas, krājumu samazināšanās visā pasaulē, ieguldījumi un spekulatīvā interese, kas līdz ar to radusies par lauksaimniecības precēm, kā arī klimata pārmaiņas – gan vietēja līmeņa klimata satricinājumi, gan pastāvīgāku pārmaiņu draudi.

3.5.2. Pamatojoties uz prognozēm, ir grūti noteikt tirgu turpmāko attīstību. Cenu kritums pēdējos mēnešos nesniedz nekādu norādi par līmeni, kādā tas apstāsies. Jebkurā gadījumā cenu svārstības ietekmē attīstības valstu tirgu, un sekas ir jūtamas arī rūpnieciski attīstītajā pasaulē, tostarp ES valstīs.

3.5.3. Augstākas cenas pasaules tirgū ES ir radījušas uzskatu, ka lauksaimniecības un pārtikas politikā ir nedaudz lielāka rīcības brīvība nekā agrāk. Pārtikas pircējiem pārtikas preču cenu pieaugums liekas straujš, un tas patiešām jau ir ietekmējis kopējo inflāciju ES valstīs. Līdzīga, kaut arī saasinātāka situācija ir skaidri redzama attīstības valstīs – daudzās valstīs nesen pat ziņots par masu nekārtībām saistībā ar pārtikas pieejamību un cenām. Vienlaikus kļūst acīmredzams, ka cenu pieaugums pozitīvi ietekmē atsevišķas ražošanas nozares – daudzos gadījumos vietējie ražotāji tagad pirmo reizi kopš ilgāka laika spēj konkurēt ar pārtiku, kas importēta par pasaules tirgus cenām. Ilgtermiņā tas varētu palielināt pārtikas ražošanu un nodrošināt arī ražošanas iespējas vietējiem iedzīvotājiem. Lai gūtu sekmes, tam ir vajadzīga ekonomiska izaugsme, lai patērētājiem būtu pietiekami daudz naudas pārtikas iegādei.

3.5.4. Pārtikas cenu pieaugums pasaules tirgū varētu labvēlīgi ietekmēt pārtikas ražošanas apjomu. Tomēr augstākas cenas varētu saasināt badu pasaulē, jo nabadzīgajiem kļūst aizvien grūtāk nopirkt galvenās pārtikas preces, īpaši tad, ja lielāku labības ražas daļu izmanto nepārtikas produktiem. Jebkurā gadījumā jaunais stāvoklis nepārprotami ietekmē ienākumu sadalījumu valstīs, un tādēļ tas ir politiski jutīgs jautājums. Pasaules organizāciju attieksme pret turpmāko attīstību joprojām nav skaidra.

3.5.5. Protams, tas nav jautājums tikai par galaproduktu tirgiem – tā kā galaproduktu cenas pieaug, ražošanas izejvielām ir tendence kļūt dārgākām un otrādi. Tas pats notiek arī tagad – enerģijas un mēslošanas līdzekļu cenas palielinās, tādēļ lauksaimniekiem ne vienmēr kļājas labāk nekā agrāk. Ja pārtikas rūpniecība nespēj saglabāt nemainīgu savu relatīvo daļu galaprodukta cenā, arī tā cietīs no izejvielu sadārdzinājuma sekām.

3.5.6. Cenu pieaugums atspoguļo jauno tirgus līdzsvaru, kas atkarīgs no daudziem faktoriem. Praksē tas atspoguļo pasaules pārtikas rūpniecības spēju – globālo apgādes ar pārtiku drošību – paēdināt cilvēkus atbilstoši viņu vajadzībām. Agrāk bieži tika apgalvots, ka bads pasaulē nav ražošanas iespēju trūkums, bet drīzāk valsts un starptautiskās politikas rezultāts. Šis secinājums tuvākajā nākotnē tiks pārskatīts: vai nemitīgais iedzīvotāju skaita pieaugums, klimata pārmaiņas un nepārtikas produkti uz izsīkstošo izrakteņu enerģijas avotu fona maina stāvokli tādā veidā, ka turpmāk pārtikas trūkums vairs nebūs atkarīgs tikai no politikas, bet arvien vairāk no kopējā ražošanas apjoma ierobežojumiem?

3.5.7. Lai aplūkotu jautājumu par cenu attīstību pārtikas pamatproduktiem, tas ir rūpīgi jāpārbauda, apzinoties tā sarežģītumu, un noteikti jānodrošina cenu veidošanas pārredzamība visos lauksaimniecības un pārtikas produktu vērtības ķēdes posmos. Tādēļ valdību kompetencē ir rūpēties par cenu veidošanas izsekojamību, nosakot atbilstīgas pārbaudes, lai konstatētu dažu ekonomikas dalībnieku negodīgu darbību, un vienlaikus veicot intensīvu izglītojošu darbu, lai sniegtu precīzu un pilnīgu informāciju patērētājiem.

3.6. Pārtikas kvalitāte, pārtikas nekaitīgums un uzturvērtība.

3.6.1. Papildus pārtikas daudzumam nozīmīgi faktori pārtikas tirgos ir pārtikas kvalitāte, pārtikas nekaitīgums, uzturvērtība un patērētāju izvēle. Pārtikas nekaitīgumu nosaka standarti, kurus pārziņa jaunā Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestāde (EFSA).

3.6.2. Uzturvērtība ir komplekss lielums, kurā patērētāju izvēli nosaka ne tikai ar veselību saistīti faktori, bet arī kultūras ietekmēta uzvedība. Pārtikas produktu ietekme uz veselību un atbildības jautājums vienmēr ir diskusiju krustpunktā, un tirgus dalībnieki par to nav panākuši vienotu nostāju.

3.6.3. Patērētāju izvēle ir balstīta uz personīgām vērtībām un uzskatiem (piemēram, ekoloģiski tīra pārtika), kā arī ar kultūru saistītiem faktoriem, kas nav salīdzināmi. Tomēr tās kā pārtikas tirgu ietekmējoša faktora nozīmi nevajadzētu novērtēt pārāk zemu.

3.7. Patērētāju nostāja un loma.

3.7.1. Atbildīgai patērēšanai un ilgtspējīgam patēriņam, tostarp otrreizējai pārstrādei, jāklūst par vispārēju praksi. Tas attiecas gan uz piegādes ķēdi, gan patērētājiem. Minēto mērķi var sasniegt ar plašu sabiedrības diskusiju palīdzību.

3.7.2. Eiropas patērētāji uzskata par pašsaprotamu, ka pārtikas kvalitātei jābūt labai. Papildus cenai patērētājiem nozīmīgi apsvērumi ir izvēles brīvība un piedāvājuma klāsts. Parasti cilvēki nav gatavi kompromisam attiecībā uz pārtikas nekaitīgumu.

3.7.3. Praksē daudzi patērētāji tomēr pieļauj kompromisu attiecībā uz pārtikas produktu nekaitīgumu un to nozīmi kultūrā. Turklāt daudziem patērētājiem ir svarīgas pārtikas produktu konkrētas īpašības, piemēram, bioloģiskā lauksaimniecība un izejvielas no ĢMO ietekmē produktu pārdošanas cenu.

3.7.4. Kvalitātes jautājumos ir svarīgi sniegt izglītojošu informāciju: patērētājiem jāzina par riskiem un priekšrocībām, kas saistītas ar dažādām ražošanas metodēm un tai nepieciešamajiem resursiem, lai varētu vērtēt risku saistībā ar viņu izmantotajiem produktiem. Mums jābeidz domāt "melns-balts" kategorijās, lai patērētāji paši varētu vērtēt atsevišķa produkta priekšrocības un trūkumus.

3.7.5. Patērētājam ir svarīgi zināt, kā tiek nodrošināta kvalitāte, uz kuras pamata viņš/viņa izdara izvēli. Patērētāja uzticības veidošanas priekšnoteikums ir viegla piekļuve informācijai par produktu kvalitāti. Daudzi patērētāji cita starpā vairākkārt ir pieprasījuši atgriezties pie izcelsmes valsts marķējuma sistēmas, tostarp uz Eiropas pārtikas produktiem. Pateicoties labai patērētāju izglītībai un pārredzamībai, Eiropas produkti Eiropas tirgos ir lielā cieņā. Pienācīgas uzmanības pievēršana patērētāju aizsardzības politikai ir pārtikas ražošanas turpmākās attīstības galvenais faktors.

3.8. Attīstības politika un pārtikas ražošana.

3.8.1. Starptautiskos forumos ir pieņemti daudzi politiski lēmumi par bada problēmas likvidēšanu pasaulē, pēdējoreiz – saistībā ar Tūkstošgades attīstības mērķiem. Praktiskie rezultāti līdz šim bijuši samērā pieticīgi. Badacietēju skaits ir turpinājis pieaugt, un badu pasaulē joprojām cieš aptuveni viens miljards cilvēku. Ar lielāku lauksaimniecības produkcijas apjomu nav pieticis, lai mērotos ar iedzīvotāju skaita pieaugumu, un pasaules līmenī nav izdevies efektīvi risināt jauno situāciju pārtikas ražošanā. ES ir iesaistījusies šo centienu īstenošanā gan starptautiskās organizācijās, gan divpusējās attiecībās ar attīstības valstīm. Lai uzlabotu pārtikas ražošanas stāvokli attīstības valstīs, tā ir centusies aktīvi darboties gan attīstības sadarbībā, gan tirdzniecības politikā.

3.8.2. Lai mazinātu nabadzību, nodrošinātībai ar pārtiku jābūt galvenajam starptautiskās attīstības politikas darba kārtības jautājumam. Attīstības valstīs pārtikas ražošanas attīstībai jābūt valsts politikas stūrakmenim. Katrai attīstības valstij jābūt savai valsts lauksaimniecības politikai, uz kuru balstoties, tiktu organizēta tās pilsoņu apgāde ar uztura pamatproduktiem.

3.8.3. Minētā mērķa sasniegšanai attīstības valstīs jārada atbilstoši mācību, konsultāciju un izpētes resursi. Starptautiskajai sabiedrībai un ES jāpieliek mērķtiecīgākas pūles, lai minētos mērķus iekļautu attīstības politikas programmās.

3.8.4. Jāpalīdz attīstības valstu lauksaimniekiem, atbalstot ražotāju organizāciju centienus izvērst vietējo ražošanu, preču laišanu tirgū un pārstrādi, un stiprināt to tirgus pozīciju. Kā daļa no centieniem uzlabot ražošanas apstākļus attīstības valstīs jāuzlabo riska pārvaldība. Papildus ražošanai jāvelta uzmanība arī sociālajiem jautājumiem. Tāpat ANO sistēmā jāveic efektīvāki pasākumi, lai uzlabotu apgādi ar pārtiku.

3.8.5. Tirdzniecības politikā jābūt iespējai garantēt attīstības valstīm reālu pašām savas "zaļā atbalsta" shēmas iespēju. Šī mērķa sasniegšanai nepieciešami lieli īpašo zināšanu un prasmju (*know-how*) ieguldījumi attīstības valstu tirdzniecības noteikumu un sistēmu izveidē. ES varētu turpināt stiprināt savu lomu prasmju attīstīšanā attīstības valstīs. Skaidrāks attīstības valstu iedalījums vismazāk attīstītajās valstīs un lielās eksporta valstīs uzlabotu visnabadzīgāko valstu stāvokli. Kā daļu no PTO sarunām ES ir veicinājusi šos mērķus.

4. ES līmenī iespējamā rīcība un ierobežojoši faktori.

4.1. Pēdējos gadu desmitos ES bažas un debates par pārtiku no pārprodukcijas ir pievērsušās vides jautājumiem, dzīvnieku labturībai un vēlāk arī dzīvnieku un cilvēku veselības problēmām un sabiedrības veselības jautājumiem. Nākotnē, iespējams, pat ne visai tālā, mēs varētu pieredzēt "atgriešanos pie saknēm": Eiropā debates atkal atgriežas pie pārtikas pieejamības un cenas, un šī tendence jau iezīmējas vairākus gadus.

4.2. Vienlaikus ir skaidrs, ka ES nav sala: attīstības valstīs vislielākā problēma joprojām būs nabadzība un tās izraisītās sekas – ir neiespējami īsā laikā likvidēt nabadzību pasaulē. ES joprojām ir atbildīga par cīņu pret nabadzību.

4.3. Galvenās bažas Eiropas Savienībā – un arī pārtikas nozarē – ir saistītas ar enerģijas pieejamību. Pārtikas nozare šobrīd balstās uz milzīgu enerģijas patēriņu, tādēļ ir nepieciešams garantēt energoapgādi. Vēl viens ierobežojošs faktors, jo īpaši globālā mērogā, ir ūdens. Ir jānodrošina abu minēto faktoru pieejamība.

4.4. ES rīcībā ir vairākas iespējamās alternatīvas. Tā, piemēram, varētu padarīt efektīvāku ES lauksaimniecību un zveju, tomēr vienlaikus tai būtu jāņem vērā vides jautājumi, dzīvnieku labturība un sabiedrības veselība. Viens no ražošanas efektivitātes celšanas pasākumiem ES varētu būt lauksaimniecības uzņēmumu un ražotņu paplašināšana, tomēr arī tas jā dara saskaņā ar vides un dzīvnieku labturības prasībām, neaizmirstot arī ražotāju labklājību un nepieciešamību saglabāt apdzīvotu lauku vidi.

4.5. ES varētu palielināt pārtikas apgādes drošību, veidojot rezerves un, cita starpā, dažādojot enerģijas avotus. Bioenerģijas ražošana ir jāpaplašina, tomēr tas nedrīkst notikt uz pārtikas apgādes rēķina.

4.6. ES arī jāturpina ievērot humānisma principus un jāuzņemas atbildība par attīstības valstu emigrācijas jautājumiem un problēmām, vienlaikus līdz minimumam jāmazina konfliktu iespējamība kaimiņu reģionos, cenšoties nodrošināt cilvēkiem iespējas nopelnīt iztikai dzimtajā apvidū, gan ES, gan ārpus tās.

ES būtu jāatbalsta attīstības valstu ražotāji un viņu centieni veidot organizācijas tā, lai sadarbojoties un savstarpēji mācoties, ražotāji varētu labāk apgādāt savus reģionus ar pārtiku. Eiropas ražotājiem vajadzētu piedalīties lauksaimnieku savstarpējā sadarbībā. 2008. gada jūlijā ES pieņēma principiālu lēmumu no lauksaimniecības budžeta piešķirt EUR 1 miljardu, lai attīstības valstīs uzlabotu lauksaimniekiem saimniekošanas apstākļus.

4.7. Ir svarīgi arī attīstīt globāli atbildīgu patēriņu un veselīgas ēšanas ieradumus: ar augu valsts produktiem bagāts uzturs cilvēcei ļautu apmierināt vajadzību pēc pārtikas ar daudz mazāku enerģijas patēriņu nekā ar dzīvnieku olbaltumvielām bagāts uzturs. Ražotājiem no savas puses ir svarīgi turpināt ražošanas attīstību un paplašināt ar zinātnes atziņām pamatotu zinātību (*know-how*). ES ir jābūt proaktīvai visās minētajās jomās, gan savos pasākumos, gan starptautiskā līmenī.

5. Apgādes drošība – ES pārtikas apgādes pamats.

5.1. Apgādes drošība ir galvenais mehānisms, lai novērstu risku un nodrošinātu apgādi ar pārtiku un medikamentiem ārkārtas apstākļos. Apgādes drošības valsts sistēmas ES dalībvalstīs ir ļoti atšķirīgas. Dalība ES parasti nozīmē valsts apgādes drošības samazināšanos, jo ES uzskata, ka, vadot krīzes situācijas, ir spējīga uzņemties kopējo atbildību par apgādes drošību. ES iekšējais tirgus ir labs pamats minētā mērķa sasniegšanā. Nesenajos gados notikušās krīzes bija kvalitatīva rakstura, un to laikā netrūka pārtikas pamatproduktu.

5.2. Viens no galvenajiem apgādes drošības vadības mērķiem ir nodrošināt pārtikas izejvielu ražošanu. Krīzes gadījumā pārtikas produktu sadali var regulēt un kontrolēt. Šajā gadījumā ir izšķirīga lauksaimnieku, tirdzniecības un rūpniecības nozaru, iestāžu un citu struktūrvienību sadarbība.

5.3. Ja krīze ieilgst, ir jāgarantē piekļuve lauksaimnieciskās ražošanas izejvielām. Tās ietver mēslošanas līdzekļus, enerģijas

avotus, piemēram, naftu, augu aizsardzības līdzekļus, sēklu, dzīvnieku zāles, ūdeni utt. Saskaņā ar tiesību aktiem iestādēm ārkārtas situācijās jānodrošina apgāde ar ražošanas izejvielām. Minētajā nolūkā ir skaidri jānosaka darba dalīšana un plānošana starp dažādiem dalībniekiem. Valstu sistēmas un gatavības līmenis attiecībā uz apgādes drošību ir atšķirīgs. ES šobrīd veido jaunas sistēmas, īpaši tādēļ, ka palielinās starptautisku risku klāsts.

5.4. ES ir jāpalielina pārtikas nozares apgādes drošība, ieviešot stingrākus mehānismus un pasākumus nekā šobrīd, lai Savienība varētu sagatavoties jauniem iespējamiem riskiem. Apgādes drošības galvenais balsts ir pietiekami lielu uzkrājumu veidošana, kas aptveru visu ES. Stabili un darbojošies lauksaimniecības produktu tirgi dalībvalstīs un ES iekšējā tirgū ir apgādes drošības pamats. Krīzes situācijās piegādes drošības īstenošanā izšķirīga ir dažādu iesaistīto pušu uzticamība un reakcijas ātrums.

Briselē, 2008. gada 22 oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

PIELIKUMS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinumam

Šādi grozījumi saņēma vairāk nekā vienu ceturtdaļu balsu, bet tika noraidīti:

3.4.2.2. punkts

Grozīt šādi

“Biotehnoloģijas jauninājumi ir ieviesuši virkni jaunu ražošanas metožu. Daži sēkļu audzēšanas uzņēmumi un ķīmisko produktu ražotāji ~~Biotehnoloģijas~~ progresu uzskata par nozīmīgu soli, kas ļaus uzlabot ražošanas efektivitāti. Šo procesu būtu jāveicina ar pētniecību un izstrādi. Papildus priekšrocībām ir jāņem vērā arī tās radītie iespējamie ~~apdraudējumi~~ risks veselībai un videi, kuri rūpīgi jāpārbauda, un jānodrošina līdzekļi to izpētei. Problēma ir tā, ka ~~daudzos gadījumos~~ joprojām nav skaidra pilnībā zināma biotehnoloģijas izmantošanas blakus ietekme uz dzīvnieku veselību, augiem un ekosistēmām.”

Balsojuma rezultāts

Par: 41, Pret: 49, Atturējās: 18

1.8. punkts

Grozīt šādi

“ES būtu jāpalielina investīcijas jaunās ilgtspējas kritērijiem pielāgotās tehnoloģijās, ~~tostarp biotehnoloģijā,~~ lai varētu attīstīt to pielietojumu ražošanā. Attiecībā uz biotehnoloģiju EESK pievienojas nostājai, ko paudusi Pasaules Bankas, FAO un citu publisko iestāžu izveidotā Pasaules Lauksaimniecības padome, kas 2008. gada aprīlī konstatēja, ka pārtikas problēmas pasaulē, kuras rodas ārpus ES, jārisina nevis ar gēnu inženieriju un biotehnoloģijām, kā arī ķīmisko vielu turpmāku izmantošanu lauksaimniecībā, bet gan galvenokārt ar zemniecības metodēm un bioloģisko zemkopību.”

Balsojuma rezultāts

Par: 39, Pret: 47, Atturējās: 19

3.4.2.1. un 3.4.2.2. punkts

Grozīt šādi

“3.4.2.1. Lai gan lauksaimniecības produktu kā bioenerģijas ražošanas izejvielu pieprasījums audzis galvenokārt to politikas pasākumu dēļ, kas veikti, lai novērstu apdraudējumu videi, šo ~~is~~ pieaugums ir arī tehnoloģiskās attīstības rezultāts. Biotehnoloģija sniedz milzuma daudz jaunu efektīvākas produktu ražošanas un pārstrādes iespēju gan pārtikas, gan citos tirgos. Enerģētikas nozarē līdztekus no cietes iegūtai enerģijai par tirgū realizējamu produktu aizvien vairāk kļūst celulozes bioenerģija izraisījusi arī pasaules iedzīvotāju skaita palielināšanās un izmaiņas ēšanas ieradumos (lielāks gaļas patēriņš).

3.4.2.2. Biotehnoloģijas jauninājumus, ir ieviesuši virkni jaunu ražošanas metožu. Biotehnoloģijas progresu uzskata par nozīmīgu soli, kas ļaus uzlabot ražošanas efektivitāti. Šo procesu attīstot videi un sabiedrībai nekaitīgas metodes efektīvākai dzīvnieku barošanai (piemēram, smart breeding) un laukaugu audzēšanai, būtu jāturpina veicināt un atbalstīt ~~jāveicina~~ ar pētniecību un izstrādi. Papildus priekšrocībām ir jāņem vērā arī tā radītais iespējamais risks veselībai un videi. EESK piekrīt Pasaules Lauksaimniecības padomes nostājai, ka pārtikas problēmas, kas pasaulē, tomēr ārpus ES, ir vēl vairāk saasinājušās, ir jārisina tikai ar vietējai situācijai piemērotām metodēm, t. i., zemniecības metodēm, bioloģisko zemkopību utt., un noteikti ne ar gēnu inženierijas palīdzību.”

Balsojuma rezultāts

Par: 34, Pret: 53, Atturējās: 21

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Tālāk par IKP – ilgtspējīgas attīstības kritēriji”

(2009/C 100/09)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2008. gada 16 un 17. februārī saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Tālāk par IKP – ilgtspējīgas attīstības kritēriji”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2008. gada 8. oktobrī. Ziņotājs – Martin SIECKER kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 448. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 22 un 23. oktobrī (22. oktobra sēdē), ar 114 balsīm par, 2 pret un 8 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. IKP ir svarīgs tautsaimnieciskās izaugsmes rādītājs, bet tas nav pietiekams, lai noteiktu politisko virzību 21. gadsimta problēmjautājumu risināšanā. Tam nepieciešami citi, papildu rādītāji. Tādi secinājumi tika izdarīti gan Briselē 2007. gada 19 un 20. novembrī notikušajā Eiropas Komisijas konferencē par tematu “Tālāk par IKP”, gan arī Tilburgā 2008. gada 10. janvārī notikušajā konferencē “Ērta patiesība”.

1.2. IKP ir labs tautsaimniecības attīstības ritma rādītājs, kas liecina par kopīgajām pūlēm nopelnīt naudu, neatkarīgi no tā, vai tiek ražoti noderīgi produkti un pakalpojumi, vai arī tie ir videi un cilvēkiem kaitīgi. Mums visvairāk ir vajadzīgi novērtēšanas instrumenti, kas rāda, cik daudz mums vēl jāstrādā, lai izveidotu ilgtspējīgu un solidarū tautsaimniecību.

1.3. Tā kā runa ir par diviem atšķirīgiem aspektiem – ilgtspēju un labklājību – patiesībā nepieciešami ir divi novērtēšanas instrumenti. Ilgtspēja ir saistīta ar veselīgu vidi gan šobrīd, gan nākotnē, un ar paaudžu solidaritāti, un ir priekšnosacījums, savukārt labklājība ir saistīta ar sociālo attīstību un ir mainīga vērtība. Ilgtspējas ziņā pietiek nodrošināt dzīvesveida ilgstošu uzturēšanu visā pasaulē. Ja minētais kritērijs ir izpildīts, ilgtspēju nostiprināt vairs nav nepieciešams. Citādi ir ar labklājību: lielāka labklājība vienmēr ir labāka par mazāku labklājību, tātad ir iemesls vienmēr tiekties pēc lielākas labklājības.

1.4. Pastāv rādītājs ilgtspējas un tās tendenču novērtēšanai, proti, ekoloģiskā pēda, kas, neraugoties uz nepilnībām, ir labākais pieejamais ilgtspējīgas vides attīstības rādītājs.

1.5. Ekoloģiskā pēda ir lielisks komunikācijas līdzeklis, turklāt viens no retajiem, ja ne vienīgais instruments, kurā ņemta vērā

mūsu patēriņa un ražošanas modeļu (importa un eksporta) ietekme uz citu valstu vidi. Izmantojot minēto rādītāju, to var pilnveidot, vai arī nākotnē aizstāt ar citu, piemērotāku rādītāju.

1.6. Uzdevums ir izstrādāt sociālās attīstības rādītāju, ar kura palīdzību varētu novērtēt dzīves kvalitātes dažādus aspektus, iegūstot patiesu priekšstatu par situāciju. Šajā atzinumā ņemts vērā vienīgi iepriekš minētais dzīves kvalitātes rādītājs, jo (vēl) nav izstrādāts efektīvs politikas instruments.

1.7. Praktiski pielietojams un zinātniski uzticams dzīves kvalitātes rādītājs attiecas uz jomām, kuras uzskata par būtiskām dzīves kvalitātes ziņā, un tas atbilst šādiem kritērijiem:

- tas ir tādu objektīvu faktoru apkopojums, kas nosaka personu iespējas,
- tas ir jutīgs pret politikas ietekmi,
- dati ir pieejami noteiktajos termiņos,
- tas ir salīdzināms valstu starpā,
- tas ir salīdzināms hronoloģiski,
- tas ir saprotams plašai sabiedrībai.

1.8. Par dzīves kvalitātei būtiskām parasti uzskata šādas sešas jomas:

- fiziskā integritāte un veselība,
- materiālā labklājība,

- publisko pakalpojumu pieejamība,
- sociālā līdzdalība un svešautiešu integrācija,
- brīvais laiks,
- vides kvalitāte.

Turklāt ES dalībvalstīs ir pieejami pamatdati, kas nepieciešami, lai novērtētu attīstību minētajās jomās. Šo datu uzticamība tomēr vēl ir jāuzlabo (biežums, apkopošana, apstrāde).

1.9. Šeit aprakstītais rādītājs nav pilnīgs. Mēs to neizvirzām kā plānu vai pamatstruktūru, bet gan uzskatām par ieguldījumu notiekošajās diskusijās par šo tematu. Novērtēšana ir dinamisks process, jo tiek vērtētas izmaiņas sabiedrībā. Šīs izmaiņas var izraisīt nepieciešamību pēc citiem vai padziļinātiem rādītājiem. Arī rādītāju noteikšana ir dinamisks process, kuru uzsāk pēc tam, kad ir notikusi publiska apspriešana un domu apmaiņa, kā tas pienākas demokrātiskā sabiedrībā.

1.10. Pārejot uz politiku, kuras pamatā vairs nav tikai tautsaimnieciskā izaugsme, bet kuru ietekmē arī sabiedriski un vides faktori, var izveidot ilgtspējīgāku un solidarāku tautsaimniecību. Šis ir pārāk tālejošs projekts, lai to varētu īstenot īstermiņā. Lai tas būtu reāli īstenojams, bez šaubām, mērķis jānosaka ES dalībvalstu ietvaros, iespējams, iekļaujot kandidātvalstis Horvātiju un Turciju un valstis, kur ekonomiskā attīstība ir līdzīga, piemēram, ASV, Kanādu, Austrāliju, Jaunzēlandi un Japānu. Tautsaimnieciskās attīstības ievērojamās atšķirības neļauj izveidot vienotu un visaptverošu instrumentu, lai novērtētu attīstīto valstu un attīstības valstu attīstības tendences, piemērojot vienu skalu.

2. IKP ierobežojumi

2.1. Laime ir katra cilvēka galvenais mērķis. Valdības svarīgākais uzdevums ir radīt apstākļus, lai katram iedzīvotājam būtu vislabākās iespējas panākt savu laimi. Tas nozīmē, ka valdībai pastāvīgi jāvēroja sabiedrības pulss, lai iegūtu informāciju par tās stāvokli. Novērtēt nozīmē zināt. Tikai zinot kādu izjūtu vai neapmierinātības iemeslu un cēloņus, var mēģināt rast risinājumu.

2.2. Šobrīd iekšzemes kopprodukts (IKP) ir valdību visvairāk izmantotais novērtēšanas instruments, lai noteiktu sabiedrības stāvokli. IKP kā novērtēšanas instrumentu ieviesa pagājušajā gadsimtā pēc lielās depresijas un tai sekojošā Otrā pasaules kara. Lēmumu pieņēmējiem tas ir nozīmīgākais, pat ekskluzīvs līdzeklis, kas ļauj novērtēt tautsaimniecisko darbību un rezultātus. Tā pamatā ir starptautiski atzīta nacionālo kontu sistēma, kas izveidota saskaņā ar vienotu procedūru. Turklāt viss tiek pārvērst vienā un kopīgā vienībā – naudā. Tas arī ir skaidrojums tam, kāpēc IKP ir labs dažādu valstu salīdzināšanas instruments.

2.3. Tas tomēr nesniedz informāciju par cilvēku labklājību (laimi) vai par sabiedrības attīstības ilgtspēju. IKP uz vienu iedzīvotāju ASV ir viens no lielākajiem pasaulē, tomēr amerikāņi nav laimīgāki par citu valstu iedzīvotājiem, turklāt mēs nepieskaramies jautājumam par ASV sabiedrības ilgtspēju. Pasaules mērogā IKP uz vienu iedzīvotāju ir lielāks nekā pirms 60 gadiem, bet tas nav būtiski vairojis laimi. Papildus vispārējai nostaļģijai pēc "vecajiem, labajiem laikiem", 2008. gadā sasniegts rekordskaitlis: 900 miljonu bada cietēju. Un bads noteikti nedara cilvēku laimīgu.

2.4. Pašreizējās pārmaiņas sabiedrībā un pašreizējās ekonomiskās attiecības būtiski atšķiras no stāvokļa pagājušajā gadsimtā vidū. Jo īpaši attīstītajās valstīs pastiprinās nepieciešamība novērtēt arī tādus elementus, kas nav tirgus darījumu vai oficiālu tautsaimniecisku procesu rezultāts. Daudzi minētie aspekti un vajadzības IKP nav ņemti vērā, vai arī tiek ņemti vērā nepilnīgi. Aiz pieaugoša IKP var slēpties jūtams labklājības zudums.

2.5. Ja, piemēram, kāda valsts izcērt un pārdod visus savus mežus un bērniem liek strādāt, nevis apmeklēt skolu, tā panāks ļoti labu IKP rādītāju, jo ekonomiskās izaugsmes statistika atspoguļos augošu materiālo labklājību. Tāda izaugsme nebūt nebūs ilgtspējīga un cilvēkus, jo īpaši bērnus, nepadarīs laimīg(ā)kus.

2.6. Arī dabas un politiskas katastrofas uz IKP var atsaukties pozitīvi. Viesuļvētra Katrīna Luiziānas štatam bija veiksmē no IKP viedokļa, pateicoties ievērojamajiem pūļiem un tautsaimnieciskajai aktivitātei, kas bija nepieciešama atjaunošanas darbā. Tas pats attiecas uz dažu Āzijas un Āfrikas valstu IKP pēc cunami un uz gandrīz visu Eiropas valstu IKP pēc otrā pasaules kara. Papildus tam, ka nebūt ne visi vienādi varēja baudīt augošu labklājību, šīs katastrofas noteikti nav palīdzējušas vairojot cilvēku labklājību vai sabiedrības stabilitāti.

2.7. Arī mazāk galēji piemēri apliecina, ka IKP kā novērtēšanas instruments nav pilnīgs. Materiāli lielākas labklājības apstākļos tiek pārdots vairāk automobiļu un tiek būvēts vairāk ceļu. Palielinās nelaimes gadījumu skaits un izdevumi (automobiļa nomaiņa vai labošana, izdevumi par cietušo un invalīdu aprūpi, lielāka apdrošināšanas maksa). Jāmin arī tādas ekscēsiņas parādības kā tirdzniecība ar ieročiem un antidepresantu pārdošana bērniem. Tas viss ļauj palielināt IKP, bet netuvina cilvēku viņa galvenajam mērķim, pilnīgai laimei. Izņēmums varbūt ir tie daži, kas ar šādu darbību nopelna sev naudu.

2.8. IKP rādītāja dominance visspilgtāk izpaužas, līdzko IKP rādītāji krītas, proti, rodas panika, kas ne vienmēr ir pamatota. IKP kritums var būt pozitīvas attīstības rezultāts. Piemēram, ja rītdien visi iedzīvotāji nomainītu tradicionālās spuldzes pret LED spuldzēm, būtu vērojams būtisks energopatēriņa un līdz ar to arī IKP samazinājums, jo atšķirībā no klasiskajām spuldzēm LED spuldzes patērē tikai daļu elektrības.

2.9. Tātad IKP ir labs līdzeklis, kad jānovērtē tautsaimnieciskais sniegums, bet nepastāv tieša saikne starp tautsaimniecisko izaugsmi un progresīvu virzību citās sabiedrības dzīves jomās. Lai iegūtu pilnīgu priekšstatu, nepieciešami arī rādītāji, kas, cita starpā, atspoguļo attīstību sociālajā un vides jomā.

3. Citi labklājības faktori

3.1. Diskusija par citu, IKP papildinošu instrumentu nepieciešamību vienlaicīgi notiek dažādos forumos. Eiropas Komisija Briselē ⁽¹⁾ 2007. gada 19 un 20. novembrī organizēja konferenci par tematu "Tālāk par IKP", un arī Tilburgas Universitātē ⁽²⁾ šā gada 10. janvārī notika konference ar nosaukumu "Ērta patiesība". Abu konferenču secinājumos skaidri iezīmējās tā pati uzsvērtā nepieciešamība pēc citu faktoru, ne tikai tautsaimnieciskās attīstības rādītājiem. IKP ir labs tautsaimniecības attīstības ritma rādītājs, kas liecina par pūlēm nopelnīt naudu, neatkarīgi no tā, vai tiek ražoti noderīgi produkti un pakalpojumi, vai arī tie ir videi un cilvēkiem kaitīgi. Mums visvairāk ir vajadzīgi novērtēšanas instrumenti, kas rāda, cik daudz mums vēl jāstrādā, lai izveidotu ilgtspējīgu un solidāru tautsaimniecību. Neilgi pēc IKP izveides pazīstami ekonomisti, piemēram, Samuelsons ⁽³⁾, jau paredzēja, ka iekšzemes kopprodukta rādītājos būtu jāiekļauj tādi nemateriāli aspekti kā vide un ar dabu

saistītas vērtības, lai IKP darbības jomā ietvertu arī citus, nevis tikai tīri ekonomiskus aspektus. Tomēr šie mēģinājumi nav bijuši sekmīgi, lai pieņemtu IKP pielāgotu versiju, līdz ar to šobrīd joprojām dominē IKP klasiskais modelis. Daži zinātnieki šo jautājumu ir pētījuši padziļināti, un šajā atzinumā sniegts viņu ideju īss apkopojums.

3.2. Britu darba ekonomikas profesors **Richard LAYARD** savā grāmatā "Laime" ⁽⁴⁾ konstatē, ka Rietumu sabiedrībā cilvēki pēdējos 50 gados nav spējuši kļūt laimīgāki, lai gan viņu materiālā labklājība ir strauji augusi. Profesors uzskata, ka iemesls ir lielā savstarpējā konkurence, jo katrs vēlas nopelnīt vairāk nekā visi pārējie. Šī vienpusējā lielā vēlme novedusi pie vērtību, kas cilvēka laimei ir svarīgākas, degradācijas: stabila ģimene, gandarījums darbā un labas attiecības ar draugiem un sabiedrību. To visu apliecina statistika par šķirtajām laulībām, kuru skaits arvien pieaug, palielināto ar darbu saistīto stresu un augstajiem noziedzības rādītājiem. Lai atjaunotu līdzsvaru, vairāk jāuzsver vienlīdzīgas ienākumu pelnīšanas iespējas, nevis līdzvērtīgi ienākumi.

3.3. Savā labklājības ekonomikas teorijā indiešu ekonomists **Amartya SEN** ⁽⁵⁾ uzsver, ka labklājības būtība nav preces, bet darbība, kurai tās tiek iegādātas. Ienākumi cilvēkiem rada iespējas iesaistīties kādā darbībā un tādējādi sevi pilnveidot. Šīs iespējas, kuras **Sen** sauc par "spējām", ir atkarīgas arī no tādiem faktoriem kā veselība un mūža ilgums. Jo īpaši jaunattīstības valstīs informācija par mirstības līmeni ir svarīga, jo tā labi raksturo tādus faktorus kā sociālā nevienlīdzība un dzīves kvalitāte.

3.4. Savā pēdējā grāmatā "Nevienlīdzības robežas" amerikāņu filozofe **Martha NUSSBAUM** ⁽⁶⁾ min desmit obligāti nepieciešamas sociālās tiesības, kas ir būtiskas cienīgai dzīvei. Pēc viņas uzskatiem sabiedrība, kas nevar nodrošināt saviem locekļiem kādu noteiktu minimālo tiesību un brīvību līmeni, nav spējusi izpildīt savu pienākumu un nav patiesi taisnīga. Viņas minētās īpašās "spējas" ir iespēja nodzīvot normālu mūža garumu, baudīt labu veselību, brīvi ceļot, izmantot savas prāta spējas, būt saistītam ar lietām un citiem cilvēkiem, veidot labā jēdzienu, dzīvot ar citiem cilvēkiem un viņu dēļ bez jebkādas diskriminācijas, dzīvot, atbilstīgi rūpējoties par dzīvniekiem un dabu, smieties un rotaļāties, veikt politisku izvēli un iegādāties īpašumu. Šis saraksts nav galīgs un to var paplašināt.

⁽¹⁾ www.beyond-GDP.eu

⁽²⁾ www.economischegroei.net

⁽³⁾ P.Samuels "Evaluation of real national income", *Oxford Economic papers*, 1950, 1.–29. lpp.

⁽⁴⁾ R. Layard "Le prix du bonheur. Leçons d'une science nouvelle", Armand Colin, 2007.

⁽⁵⁾ A. Sen "Commodities and capabilities", Amsterdam North Holland, 1985.

⁽⁶⁾ M. Nussbaum "Frontiers of justice", Harvard University Press, 2005.

4. Citi rādītāji

4.1. Pastāv dažādas iniciatīvas, lai papildus IKP novērtētu citus mainīgus rādītājus, kuri ir svarīgi, lai saprastu sabiedrības stāvokli. Turpmāk tekstā sniedzam īsu raksturojošu pārskatu par šiem rādītājiem un četru šādu rādītāju apkopojosu aprakstu. Pastāv vēl citas iniciatīvas, piemēram, ilgtspējīgas attīstības federālās padomes iniciatīva Beļģijā ⁽¹⁾, Kanādas labklājības indekss (CIW ⁽²⁾), Kopējais nacionālās laimes indekss Butānā ⁽³⁾, iniciatīva Quars Itālijā ⁽⁴⁾, Stiglitz komisija Francijā ⁽⁵⁾ un pasaules mēroga ESAO projekts ⁽⁶⁾ attīstības un Eiropas Dzīves un darba apstākļu uzlabošanas fonda datu novērtēšanai. Attiecīgu informāciju var iegūt arī no Eiropas Dzīves un darba apstākļu uzlabošanas fonda (Eurofound ⁽⁷⁾). Šā atzinuma apjoms neļauj visas tās aprakstīt.

4.2. **Sabiedrības attīstības indekss (Human Development Index, HDI) ⁽⁸⁾** ir sabiedrības un sabiedrības grupu progresā rādītājs. Šo metodi kopš 1993. gada izmanto ANO Attīstības programma (UNDP), sagatavojot ikgadēju ziņojumu par stāvokli katrā valstī. Papildus ienākumiem tiek ņemti vērā paredzamais mūža ilgums, prasme lasīt un rakstīt un izglītības līmenis. Kopš 1977. gada tiek publicēts Sabiedrības nabadzības indekss (Human Poverty Index) ⁽⁹⁾, kuru nosakot, ņem vērā izglītības pieejamību, veselīgas pārtikas un ūdens pieejamību, kā arī veselības aprūpes pieejamību. HDI pamatā daļēji ir Sen teorijas. HDI labi piemērojams jaunattīstības valstīs, bet tas nav efektīvs, lai novērtētu attīstīto valstu progresu.

4.3. **Ekoloģiskās pēdas ⁽¹⁰⁾** pamatā ir doma, ka patēriņu var pārrēķināt platībā, kas nepieciešama attiecīgajai ražošanai. Tas ļauj salīdzināt dažādas patērētāju uzvedības (dzīvesveida) un dažādu iedzīvotāju grupu (valstu) ietekmi uz vidi. Uz katru pasaules iedzīvotāju ir 1,8 hektāri produktīvas zemes, lai apmierinātu individuālo patēriņu. Pašlaik visā pasaulē tiek izmantoti 2,2 hektāri zemes, un tas nozīmē, ka cilvēce strauji izsmēļ Zemes rezerves. Tomēr savstarpējās atšķirības ir milzīgas: ASV vidējā ekoloģiskā pēda ir 9,6 hektāri uz cilvēku, bet Bangladešā – 0,5 hektāri. Nemainot politiku, minētās problēmas tikai pastiprināsies. Erozijs un pārtuksnešošanās pastāvīgi samazina pieejamās ražīgās zemes platību, un pieaugošais iedzīvotāju skaits pasaulē nozīmē, ka arvien vairāk cilvēku ir atkarīgi no mazāka skaita hektāru, turklāt pieprasījums pieaug, jo labklājībai palielinoties, cilvēki patērē arvien vairāk. Ekoloģiskā pēda ir labs ilgtspējīgas attīstības rādītājs, tomēr tā nesniedz nekādu priekšstatu par cilvēku labklājību.

⁽¹⁾ www.developpementdurable.be

⁽²⁾ www.statcan.ca

⁽³⁾ www.bhutanstudies.org.bt

⁽⁴⁾ www.sbilanciamoci.org

⁽⁵⁾ <http://stiglitz-sen-fitoussi.fr/en/index.htm>

⁽⁶⁾ <http://www.oecd.org/statsportal>

⁽⁷⁾ www.eurofound.europa.eu

⁽⁸⁾ www.eurofound.europa.eu

⁽⁹⁾ <http://hdr.undp.org/en/statistics>

⁽¹⁰⁾ www.footprintnetwork.org

4.4. Dzīves kvalitātes indekss (**Leefsituatie Index**) ⁽¹¹⁾ sistemātiski atspoguļo un ļauj analizēt Nīderlandes iedzīvotāju dzīves apstākļus; to sauc arī par Nīderlandes Sociālo stāvokli (*Sociale Staat van Nederland*, jeb SSN). SSN atspoguļo dzīves apstākļu izmaiņas apmēram desmit gadu laikā. Tiek ņemti vērā ienākumi, nodarbinātība, izglītība, veselība, brīvā laika nodarbes, mobilitāte, noziedzība, mājoklis un dzīvojamā vide. Papildus nozarēm veltītām nodaļām, SSN ietver apkopojosu dzīves apstākļu indeksu. Tiek sniegti arī dati, kas attiecas uz sabiedrības viedokli par politiku un valdību. Pētījuma rezultātus katru otro gadu publicē Nīderlandes Sociālās plānošanas un kultūras plānošanas birojs (*Nederlandse Sociaal Cultureel Planbureau*). Dzīves kvalitātes indekss Nīderlandē nekad nav bijis plaši atzīts, jo tas būtībā ir daudzveidīgu elementu sajaukums un tādēļ nesniedz labu un konsekventu pārskatu par sociālo labklājību.

4.5. Roterdamas Erasma Universitātes profesors Ruut Veenhoven jau trīsdesmit gadus visā pasaulē pēta laimes izjūtu. Savā darbā "Pasaules laimes datu bāze" (**World Database of Happiness**) ⁽¹²⁾ viņš secina, ka naudas un laimes savstarpējā saistība ir ļoti vāja. Cilvēki, kas saņem vairāk naudas, īslaicīgi izbauda lielāku laimi, bet šīs izjūtas izzūd pēc viena gada. Brīvība organizēt savu laiku un veikt izvēli parasti laimi ļauj izjust dziļāk. Tāpat kā *Layard* viņš šajā ziņā saskata skaidri izteiktu atšķirību starp attīstītajām valstīm un jaunattīstības valstīm. Jaunattīstības valstīs ienākumu palielināšanās cilvēkus padara laimīgākus lielākā mērā un ilgstošāk nekā saimnieciski attīstītajās valstīs. Minētā atšķirība izzūd, kad IKP uz vienu iedzīvotāju pārsniedz 20 000 līdz 25 000 dolārus. Pasaules laimes datu bāzes trūkums ir tāds, ka laimes izjūtas novērtējumu var ietekmēt atsevišķu indivīdu izvēle. Turklāt laimes izjūtu grūti ietekmēt ar valsts politikas palīdzību.

5. Iespējama pielietojums

5.1. Vispārīgi pastāv divas iespējas sociālās ekonomikas politikā izskaust IKP lielo nozīmi. Pirmā iespēja ir izstrādāt vairākus citus rādītājus, kas papildina IKP attiecībā ilgtspēju un labklājību (to aspektiem) un kuriem politiku izstrādē būtu IKP līdzvērtīga nozīme. Otrā iespēja ir aizstāt IKP ar jaunu, aptverošu rādītāju, kas ietver visus attiecīgos ilgtspējas un labklājības elementus. Uz šo jauno rādītāju tad būtu jābalsta sociālā un ekonomikas politika.

⁽¹¹⁾ <http://hdr.undp.org/en/statistics/indices/hpi>

⁽¹²⁾ <http://worlddatabaseofhappiness.eur.nl>

5.2. Pirmā iespēja, proti, vairāki rādītāji, kas papildina IKP, faktiski jau pastāv, bet tā nav sevi attaisnojusi. Dažādus ilgtspējas un labklājības aspektus var novērtēt ar daudziem rādītājiem. Tādi ir demokrātijas, laimes un apmierinātības ar dzīvi rādītājs, veselības, izglītības līmeņa, prasmes lasīt un rakstīt rādītājs, viedokļa paušanas brīvības, noziedzības rādītājs, vides, CO₂ emisiju rādītājs, ekoloģiskā pēda u.c. Minētie rādītāji tomēr tiek ņemti vērā mazāk nekā IKP, kuru joprojām uzskata par visaptverošāko un vismazāk apstrīdamo labklājības rādītāju.

5.3. Otrā iespēja – viens visaptverošs rādītājs, kas aizstāj IKP – ir problemātiska, jo jāņem vērā divi pavisam atšķirīgi faktori, proti, ilgtspēja un labklājība. Ilgtspēja ir nosacījums, savukārt labklājība ir mainīgs mērķis. Ilgtspējas ziņā pietiek nodrošināt dzīvesveida ilgstošu uzturēšanu visā pasaulē. Ja minētais kritērijs ir izpildīts, ilgtspēju nostiprināt vairs nav nepieciešams. Citādi tas ir ar labklājību: lielāka labklājība vienmēr ir labāka par mazāku labklājību, tātad ir iemesls vienmēr tiekties pēc lielākas labklājības.

5.4. Tā kā ir grūti sakombinēt divus pilnīgi atšķirīgus aspektus, var apsvērt kādu trešo iespēju: divi rādītāji kā IKP papildinājums. Tie būtu ilgtspējas rādītājs un dzīves kvalitātes rādītājs. Pastāv rādītājs ilgtspējas un tās tendenču novērtēšanai, proti, ekoloģiskā pēda, kas, neraugoties uz nepilnībām, ir labākais pieejamais ilgtspējīgas vides attīstības rādītājs. Ekoloģiskā pēda ir lielisks komunikācijas līdzeklis, turklāt viens no retajiem, ja ne vienīgais instruments, kurā ņemta vērā mūsu patēriņa un ražošanas modeļu (importa un eksporta) ietekme uz citu valstu vidi. Izmantojot minēto rādītāju, to var pilnveidot, vai arī nākotnē aizstāt ar citu, piemērotāku rādītāju. Vēl nepastāv efektīvs sociālās attīstības rādītājs, ar kuru var novērtēt dažādus dzīves kvalitātes aspektus tā, lai iegūtu reālistisku vispārējo priekšstatu. Šajā atzinumā skatīts tikai minētā veida dzīves kvalitātes rādītājs.

6. Dzīves kvalitātes rādītājs

6.1. Praktiski pielietojamam un zinātniski uzticamam dzīves kvalitātes rādītājam jāattiecas uz jomām, kuras uzskata par būtiskām dzīves kvalitātes ziņā, un tam jāatbilst šādiem kritērijiem:

- tas ir tādu objektīvus faktoru apkopojums, kas nosaka personu spējas,
- tas ir jutīgs pret politikas ietekmi;

- dati ir pieejami noteiktajos termiņos;
- tas ir salīdzināms valstu starpā;
- tas ir salīdzināms hronoloģiski;
- tas ir saprotams plašai sabiedrībai.

6.2. Jomas, kuras Eiropas Savienībā parasti uzskata par būtiskām dzīves kvalitātei, kas atbilst minētajiem kritērijiem, ir šādas.

— **Fiziskā integritāte un veselība.** Ar šo rādītāju novērtē to iedzīvotāju procentuālo daudzumu, kurus ne "iekšējie" faktori (slimība, invaliditāte), ne "ārējie" faktori (noziedzība, ieslodzījums) fiziski neierobežo darboties atbilstoši vēlmēm.

— **Materiālā labklājība.** Ar to saprot vidējos standartizētos pieejamos ienākumus attiecībā pret pirktspējas paritāti, kas ir labākā vispārējā parasta iedzīvotāja efektīvās pirktspējas mērvienība. Pirktspēju dažādās valstīs salīdzina, koriģējot cenu līmeņa atšķirības.

— **Publisko pakalpojumu pieejamība.** IKP procentuāla daļa, kas piešķirta veselības aprūpei, izglītībai, sabiedriskajam transportam, mājokļa nodrošināšanai un kultūrai.

— **Sociālā līdzdalība.** To iedzīvotāju vecumā no 20 līdz 65 gadiem procentuālais daudzums, kas strādā algotu darbu + to iedzīvotāju, kas vecāki par 20 gadiem un ir iesaistīti brīvprātīgā darbā, procentuālais daudzums. Algota darba veikšanu parasti uzskata par vienu no vissvarīgākajiem sociālās līdzdalības un integrācijas veidiem. Papildus algotam darbam dažādu sociālo struktūru uzturēšanai svarīgs ir brīvprātīgs darbs, kurš tādējādi ir izaicinājums saimnieciskās jomas dominējošajam stāvoklim. Ņemot vērā iedzīvotāju pieaugošo mobilitāti, ir ļoti svarīgi uzņemt svešautiešus un atbalstīt viņu integrāciju vietējā kultūrā un sabiedrībā.

— **Brīvais laiks.** Vidējais to 20 līdz 65 gadu veco iedzīvotāju brīvā laika stundu skaits, kas nav veltītas izglītībai un algotam darbam (tostarp ceļam uz darbu un no tā, mājas darbiem un aprūpei). Jāatskaita brīvais laiks, kas pavadīts bezdarbnieka statusā, kas nav bijusi brīvprātīga izvēle. Pietiekams brīvā laika ilgums papildus algotam darbam ir būtisks, lai cilvēki savu dzīvi varētu veidot pēc saviem ieskatiem.

— **Dzīves vides kvalitāte.** Daba izteikta procentuālā daudzumā no visas zemes platības + to iedzīvotāju procentuālais daudzums, kuri nav pakļauti atmosfēras piesārņojumam. Šeit runa nav par dabas un vides ieguldījumu sociālajā un tautsaimnieciskajā attīstībā (uz kuru attiecas cits rādītājs, proti, ekoloģiskā pēda), bet gan par cilvēku dzīves kvalitāti. Tādēļ šis rādītājs aptver tikai divus aspektus – dabu un vidi, kurus iedzīvotāji tieši uztver pozitīvi vai negatīvi.

6.3. Minētās sešas jomas novērtē, izmantojot atšķirīgas vienības. Lai tās apvienotu vienā visaptverošā rādītājā, vispirms jānodrošina to salīdzināmība. Visvieglākais un efektīvākais veids, kā to izdarīt, ir katram rādītājam aprēķināt standartizētu rezultātu (*Z-score*), izmantojot starptautiski pieņemtu un bieži izmantotu statistikas metodi. *Z-score* ir mainīgs lielums, kura vidējais aritmētiskais ir 0 un standarta novirze ir 1. Tas nozīmē, ka apmēram trešā daļa valstu iegūst rezultātu starp 0 un 1, viena trešā daļa rezultātu starp 0 un -1, viena sestā daļa rezultātu virs +1 un vien sestā daļa rezultātu zem -1. Tādējādi vispārējo rādītāju var aprēķināt kā vidējo standarta vērtību (*Z-scores*) sešām jomām.

6.4. Lai novērtētu izmaiņas laika gaitā, vidējo standarta vērtību nevar pārrēķināt katru gadu, pamatojoties uz vidējo lielumu un standarta novirzi attiecīgajā gadā. Vidējā dzīves kvalitāte tad pēc definīcijas katru gadu būtu tāda pati. Tādēļ pirmajā gadā, kad rādītājs tiek izmantots, vidējo lielumu un standarta novirzi pielāgo arī vidējās standarta vērtības (*Z-score*) aprēķinam nākamajos gados. Ja vidējais lielums kādā gadā ir lielāks par to, kāds tas bijis iepriekšējā gadā, tad tas nozīmē, ka vidējā dzīves kvalitāte faktiski ir paaugstinājusies. Ja turpretī vidējais lielums kādā gadā ir mazāks par to, kāds tas bijis iepriekšējā gadā, tad tas nozīmē, ka vidējā dzīves kvalitāte faktiski ir pazeminājusies.

6.5. Plašākai sabiedrībai, kas nepārzina statistikas zinātniskos pamatus, šā aprēķina rezultāti nozīmē visai maz. Lai ievērotu sesto kritēriju (saprotams plašai sabiedrībai), būtu ieteicams katru gadu sastādīt tabulu, kuras pamatā būtu visiem saprotami statistikas dati, lai katrs redzētu, cik labu vai sliktu vietu viņu valsts ieņem salīdzinājumā ar citām valstīm un cik labi vai slikti rezultāti tai ir salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu. Šādas tabulas parasti cilvēkiem patīk un tādēļ var sekmēt instrumenta popularitāti. Tādējādi tas var veicināt gribu panākt dzīves kvalitātes uzlabošanu.

7. Virzībā uz līdzsvarotāku politiku

7.1. Dati, kas nepieciešami, lai noteiktu progresu iepriekš minētajās sešās jomās, ES valstīs parasti ir pieejami, lai gan to biežums un kvalitāte (vēl) var būt atšķirīgi. Finanšu un ekonomikas pārskatu sniegšana ir ierasta prakse; attiecīgā informācija

ir ikdienā pieejama biržas kursa rādītāju veidā. Pārskatu sniegšana par vidi un dzīves kvalitāti ir samērā jauna prakse, tādēļ attiecīgā pieejamā informācija nav tik plaša. Sociālās un vides statistikas dati bieži vien ir divus vai trīs gadus veci. Šo datu kvalitātes un pieejamības saskaņošana ir viens no svarīgākajiem priekšnoteikumiem, lai iegūtu atbilstošu un augstvērtīgu rādītāju. Tomēr pamati tam ir; principā ir iespējams sākt izmantot šo rādītāju diezgan drīz, ja šajā jautājumā tiks panākta politiska vienošanās. Viena no šāda rādītāja politiskajām priekšrocībām varētu būt tas, ka tā izaugsmes potenciāls – tuvākajā laikā ES noteikti – ir lielāks nekā IKP.

7.2. Ar novērtēšanu vien nepietiek, rezultāti ir jāņem vērā, veidojot politiku. Šajā, 21. gadsimtā mēs sastopamies ar daudzām problēmām, kuru risinājumi mums nav zināmi un jāpārbaudīti, jo tās ir salīdzinoši jaunas. Mums jāspēj rīkoties ātri, jo planētu nogurdina strukturālu risinājumu trūkums. Pārejot uz politiku, kuras pamatā nav tikai saimnieciska izaugsme, bet tiek ņemta vērā arī ilgtspējīga attīstība ekonomikas jomā (saimnieciskās attīstības noturība), sociālajā jomā (radot cilvēkiem iespējas baudīt veselīgu dzīvesveidu, gūt ienākumus, bet tiem, kas to nevar, nodrošinot atbilstošu sociālo drošību), vides jomā (saglabājot bioloģisko daudzveidību, pārejot uz ilgtspējīgu ražošanu un patēriņu), ir iespējams kontrolēti risināt daudzas neatliekamas problēmas (nodarbinātība, nevienlīdzība, izglītība, nabadzība, migrācija, laime, klimata pārmaiņas, pasaules resursu izsmelšana).

7.3. Šajā atzinumā aplūkots rādītājs nav pilnīgs. Mēs to arī neizvirzām kā plānu vai pamatstruktūru, bet gan uzskatām par ieguldījumu pašreizējās debatēs par šo jautājumu. Varbūt būs jāpaplašina jomu skaits un jānosaka stingrāki kritēriji. Tāda veida rādītājs nekad nav līdz galam izstrādāts. Novērtēšana ir dinamisks process, jo tiek vērtētas izmaiņas sabiedrībā. Šīs izmaiņas var izraisīt nepieciešamību pēc citiem vai padziļinātiem rādītājiem. Arī rādītāju noteikšana ir dinamisks process, kuru uzsāk pēc tam, kad ir notikusi publiska apspriešana un domu apmaiņa, kā tas pienākas demokrātiskā sabiedrībā.

7.4. Šis ir pārāk tālejošs projekts, lai to varētu īstenot īstermiņā. Ņemot vērā īstenošanas iespējas, ir skaidrs, ka mērķis jānosaka ES dalībvalstu ietvaros. Iespējams, procesu varētu paplašināt, iekļaujot kandidātvalstis Horvātiju un Turciju un valstis, kur politiskā un ekonomiskā sistēma ir līdzīga, piemēram, ASV, Kanādu, Austrāliju, Jaunzēlandi un Japānu. Ekonomiskās attīstības ievērojamās atšķirības neļauj izveidot vienotu un visaptverošu instrumentu, lai novērtētu attīstīto valstu un jaunattīstības valstu dzīves kvalitāti, piemērojot vienu skalu. Ņemot vērā minēto valstu politiskās sistēmas līdzīgās iezīmes, kā viens no dzīves kvalitātes svarīgākajiem rādītājiem nav ietverts demokrātiskās brīvības rādītājs, jo minēto valstu grupā tas uzskatāms par pašsaprotamu.

7.5. Piemērojot politiku, kuras pamatā vairs nav tikai ekonomiskā izaugsme, bet kuru nosaka arī sabiedriski un vides faktori, var nodrošināt labākus un līdzsvarotākus politiskos risinājumus un arī ilgtspējīgāku un solidarāku tautsaimniecību. Komiteja izsaka cerību, ka Eiropas Komisija šajā sakarā paudīs skaidru nostāju progresa ziņojumā par ES ilgtspējīgas attīstības stratēģiju, ko tā publicēs 2009. gada jūnijā. Par mērķi var izvēlēties Eiropas sociālo modeli kā tas definēts vienā no iepriekšējiem Komitejas atzinumiem ⁽¹⁾. Šā modeļa princips iespēja veidot demokrātisku, videi draudzīgu, konkurētspējīgu, solidarū un uz visu ES iedzīvotāju sociālo iekļaušanu pamatotu labklājības telpu.

Briselē, 2008. gada 22. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

⁽¹⁾ OV C 309, 16.12.2006., 119. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Importēto lauksaimniecības un pārtikas produktu nekaitīgums"

(2009/C 100/10)

Prezidentvalsts Francija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2008. gada 3. jūlija vēstulē nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Importēto lauksaimniecības un pārtikas produktu nekaitīgums" (izpētes atzinums).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2008. gada 8. oktobrī. Ziņotājs — BROS kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 448. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 21., 22. un 23. oktobrī (22. oktobra sēdē), ar 92 balsīm par, 1 balsi pret un 4 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. Pēc smagām pārtikas krīzēm Eiropas Savienība ir izstrādājusi sarežģītu drošības mehānismu, lai nodrošinātu patērētāju veselības aizsardzības, dzīvnieku un augu veselības augstu līmeni. Palielinoties lauksaimniecības un pārtikas produktu tirdzniecības apjomam pasaulē, pieaug arī draudi veselībai; Eiropas Savienībā ar importētās pārtikas nekaitīgumu saistīti incidenti joprojām notiek bieži. Tie rada draudus cilvēku, dzīvnieku un augu veselībai un rada ievērojamas izmaksas sabiedrībai.

1.2. EESK atzinīgi vērtē memorandu ar nosaukumu "Pārtikas produktu, dzīvnieku un augu importa drošība un atbilstība Kopienas noteikumiem", kuru 2008. gada jūnijā Lauksaimniecības padomē ir atbalstījušas 15 dalībvalstis ⁽¹⁾. Ar šo atzinumu Komiteja vēlas sniegt ieguldījumu pārdomās par Eiropas pārtikas nekaitīguma sistēmas pilnveidošanu. PTO sniedz nepieciešamo tiesisko regulējumu, lai novērstu nepamatotus tirdzniecības šķēršļus. EESK atbalsta minēto noteikumu ievērošanu un ierosina veikt vairākus pielāgojumus.

1.3. Tā kā dalībvalstīs piemērotās importa kontroles prakses atšķirības ir ļoti bīstamas, EESK ierosina ātri veikt minētās prakses saskaņošanu.

1.4. EESK konstatē, ka tikai importēto dzīvnieku izcelsmes produktu pārvaldībā ir veikti daudzi efektīvi pasākumi, un uzskata, ka daži pasākumi būtu jāpiemēro arī augu izcelsmes produktiem. Tas ļautu labāk pārraudzīt pesticīdu atliekvielu radītos riskus, toksisko vielu piesārņojumu vai augu slimības. EESK iesaka īpaši palielināt augu produktu pārbaūžu skaitu,

izveidot to uzņēmumu sarakstu, kuriem ir atļauts importēt minētos produktus, un ieviešanas vietās veikt sistemātiskas pārbaudes.

1.5. EESK uzskata, ka lēmumiem par importēšanas pasākumiem jābūt pārskatāmākiem un jābalstās uz objektīviem datiem. Tādēļ Komiteja vēlas, lai sistemātiski piemērotu risku analīzes principus un precīzāk noteiktu atbilstīgos aizsardzības līmeņus, kas paredzēti Nolīgumā par sanitāro un fitosanitāro pasākumu piemērošanu.

1.6. Būtu neatkarīgi un precīzi jānovērtē tādi sociāli ekonomiskie faktori kā lēmuma ekonomiskā ietekme vai sociālā pieņemamība un jānovērtē ar pārtikas nekaitīgumu saistītie riski. Dažās valstīs, piemēram, Kanādā un Apvienotajā Karalistē, pārtikas nekaitīguma aģentūrās jau ir izveidotas ekspertu sociālekonomiskās nodaļas. EESK ierosina Komisijai izvērtēt, vai būtu lietderīgi izveidot neatkarīgu sociālekonomiskās analīzes aģentūru.

1.7. EESK uzskata, ka izsekojamības sistēma, kas ir Eiropas pārtikas nekaitīguma modeļa pamatā un kura nodrošina informāciju par pārtikas produktu "no fermas līdz galdam", būtu jāpiemēro produktiem, kas ievesti no trešām valstīm. Tam būtu jāklūst par prioritāru tematu divpusējās sarunās un tehniskā atbalsta programmās mazāk attīstītajās valstīs.

1.8. EESK norāda, ka vismazāk attīstīto valstu ražotājiem ir grūtības piemērot Eiropā noteiktās sanitārās normas. Komiteja iesaka veicināt tehnisko atbalstu tirdzniecības un tehnoloģiju pārneses jomā, kā arī sniegt atbalstu izsekojamības un agrinās brīdināšanas sistēmu izveidei minētajās valstīs.

⁽¹⁾ Padomes dokuments 10698/08.

1.9. Izsekojamības, dzīvnieku labturības un plašākā nozīmē vides jomā prasības, ko piemēro importētajiem lauksaimniecības un pārtikas produktiem, ir zemākas nekā Kopienas izcelsmes produktiem. Tā kā pašreiz starptautiskajos tirdzniecības noteikumos šīs Eiropas Savienībai nozīmīgās jomas nav pietiekami ņemtas vērā, EESK pauž vēlmi, lai Komisija ierosinātu stratēģiju Eiropas kopējo preferenču atbalstam. EESK uzskata, ka ES jāuzņemas vadošā loma, lai panāktu, ka starptautiskajā tirdzniecībā ņem vērā arī citus tiesiskos faktorus. Lai to panāktu, ES stingri jāievēro kopējās preferences, starptautiskajās iestādēs jāaizstāv "citi ar šīm jomām saistīti faktori" un jāatsāk debātes par saikni starp PTO un citiem starptautiskiem līgumiem.

2. Vispārīgas piezīmes.

2.1. Pēc vairākām sabiedrības veselības krīzēm, kas piemeklēja Eiropas Savienību, Eiropas Komisija uzsāka pārtikas aprites tiesību aktu plašu pārstrādāšanu. Tika izstrādāts jauns, vispusīgs institucionālais un tiesiskais regulējums, kas ir ievērojams progress šajā jomā.

2.2. Regulā 178/2002 ir precizēts, ka "Kopiena ir nolēmusi sasniegt augstu veselības aizsardzības līmeni" un ka tiesību aktus "nediskriminējošā veidā piemēro neatkarīgi no tā, vai pārtiku vai dzīvnieku barību pārdod iekšējā vai pasaules tirgū" ⁽¹⁾.

2.3. Eiropas modeļa pamatā ir vairāki pārdomāti principi:

- izsekojamība "no lauku saimniecības līdz patērētājam", kas nozīmē spēju izsekot pārtikai visos ražošanas, pārstrādes un izplatīšanas posmos ⁽²⁾;
- risku novērtējuma nošķiršana no risku pārvaldības;
- visu pārtikas ražošanas ķēdes dalībnieku juridiskā atbildība;
- efektīva agrīnās brīdināšanas sistēma.

2.4. Sabiedrības veselības apdraudējums saistībā ar ievestiem produktiem tomēr joprojām ir bieža parādība. Pēdējos gados Eiropas Savienībā importētajos augļos ir konstatētas pesticīdu atliekvielas, riekstos un kukurūzā – aflatoksīni, dzīvnieku izcelsmes produktos – veterināro zāļu atliekas, mutes un nagu sērga utt. Agrīnās brīdināšanas sistēmu 2007. gadā 314 gadījumos izmantoja saistībā ar produktiem, kas importēti no trešām valstīm ⁽³⁾, proti, 32 % gadījumu. Šāds bieži atkārtots apdraudējums norāda uz virkni problēmu, kas jāatrisina.

⁽¹⁾ Regula (EK) Nr. 178/2002, 8. apsvērumš.

⁽²⁾ Regula (EK) 178/2002, 3. pants.

⁽³⁾ RASFF (agrīnās brīdināšanas sistēma pārtikas un barības jomā) 2007. gada ziņojums.

2.5. Ar importētiem produktiem saistītie veselības apdraudējumi vienlaikus apdraud Eiropas patērētāju drošību un rada ievērojamas papildu izdevumus sabiedrībai kopumā. Kad ir izsludināta trauksme, sabiedrības brīdināšana vai pārtikas produkta izņemšana no apgrozības rada ievērojamas izmaksas attiecīgajiem uzņēmumiem. Būtiskas sekas, kas var turpināties ilgtermiņā, ir arī drošības pasākumiem, lai apkarotu dzīvnieku vai augu slimības konkrētajā zonā (piemēram, prasība vakcinēt ganāmpulkus vai izmantot insekticīdus visā reģionā).

3. Labāka sagatavošanās veselības apdraudējumam.

3.1. Ar pārtikas nekaitīgumu saistītu incidentu skaitu var samazināt, efektīvāk sagatavojoties veselības apdraudējumam.

3.2. Šobrīd notiek importa kontroles prakses saskaņošana Kopienas līmenī, un tai jāklūst par prioritāti. Dalībvalstu importa kontroles prakses atšķirības ir ļoti bīstamas. Nav pieņemams tas, ka tirgotāji var brīvi izvēlēties ievest savu produkciju vienotajā tirgū caur valsti, par kuru zināms, ka tajā ir mazāk stingra kontrole. Piemēram, citrusaugļu importētāji cenšas izvairīties no Spānijas ostām, jo tajās ir specializētas laboratorijas šo augu slimību vai atkritumu noteikšanai.

3.3. Pašlaik daudzus importa drošības pasākumus piemēro tikai dzīvajiem dzīvniekiem un dzīvnieku izcelsmes produktiem. Stingrāk būtu jāuzrauga atsevišķi riski, piemēram, pesticīdu atliekvielas, kancerogēno vai toksisko vielu (piemēram, smago metālu, biotoksīnu, krāsvielu utt.) radītais fizikālais un ķīmiskais piesārņojums un augu slimības. Efektīvi pasākumi būtu jāpiemēro arī augu izcelsmes produktiem.

3.4. Pirmām kārtām būtu jāpastiprina atsevišķu augu produktu kategoriju pārbaudes. Pārtikas un veterinārijas biroja (OAV) programmā 2008. gadam tikai viena no trim pārbaudēm attiecas uz augu produktiem.

3.5. Bez tam būtu jāizveido to uzņēmumu un valstu saraksts, no kurām drīkst ievest augu izcelsmes produktus, tāpat kā tas ir izdarīts attiecībā uz aptuveni piecpadsmit dzīvnieku izcelsmes produktu grupām.

3.6. Importēto augu produktu sistemātiska kontrole būtu jāuzsāk tieši ieviešanas punktā un jāturpina turpmākajos posmos, kas pagaidām netiek darīti. Attiecībā uz dzīvnieku izcelsmes produktiem robežkontroles punktu darbs ir izrādījies efektīvs. Turklāt būtu arī jāuzlabo valsts uzraudzības iestāžu un importētāju privāto inspektoru sadarbība. Importētāji aizvien biežāk veic pārbaudes jau produkta ražošanas vietā. Pārtikas produktu uzraudzības iestādēm jābūt pieejamiem šādu pārbaudžu rezultātiem.

3.7. Visbeidzot, "TRACES" datu bāzē, kurā reģistrē informāciju par dzīvnieku un dzīvnieku izcelsmes produktu tirdzniecību un importu un nodrošina minētās informācijas apmaiņu, varētu iekļaut arī fitosanitāro jomu, sadarbojoties ar "EUROPHYT" sistēmu.

4. Risku analīzes principu piemērošanas uzlabošana.

4.1. PTO atzītās starptautiskās organizācijas ir noteikušas risku analīzes principus kā triju posmu procesu, kurā ietilpst risku novērtējums, risku pārvaldība un informācija par riskiem. Eiropas pārtikas aprites tiesību aktu reforma ir pirmais solis ceļā uz riska analīzes piemērošanu. Būtiska nozīme bija tam, ka ar Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestādes (EFSA) izveidi riska novērtējums tika nošķirts no riska pārvaldības. EFSA "neatkarīgi, objektīvi un pārredzami" ⁽¹⁾ veiktais riska novērtējums, pamatojoties uz pieejamiem zinātniskajiem datiem, ļauj riska pārvaldītājam – Komisijai vai dalībvalstīm – pieņemt lēmumus par veicamajiem pasākumiem.

4.2. Tomēr ES un trešās valstīs Komisijas pieņemtos pasākumus par importa plūsmu apturēšanu vai saglabāšanu dažkārt neizprot. Par to liecina nesen notikušās plašās debātes par Amerikas hlorētās vistas gaļas vai Brazīlijas liellopu gaļas importu. Dažos gadījumos Komisijai pārmet to, ka tā dod priekšroku tirdzniecības interesēm, kaitējot patērētājiem. EESK uzskata, ka lēmumiem par importēšanas pasākumiem lielākā mērā jābalstās uz objektīviem datiem.

4.3. Tomēr bieži vien sasniedzamie mērķi ir atšķirīgi, un ir jāizvērtē to svarīguma pakāpe. Vērtējot atsevišķu mērķu svarīgumu, šis process jāpadara pārredzams patērētājiem.

4.4. EESK aicina Komisiju sistemātiskāk piemērot riska analīzes principus, piešķirot līdzekļus EFSA metodoloģijas ieviešanai.

4.5. Līguma par sanitārajiem un fitosanitārajiem pasākumiem 5.7. pantā noteikts, ka pagaidu pasākumus var īstenot gadījumos, kad zinātniskie dati par produktu vai metodi ir nepietiekami. Tātad starptautiskajos noteikumos ir atzītais piesardzības princips atbilst Kopienas tiesībās definētajam piesardzības principam. Līgumā par sanitārajiem un fitosanitārajiem pasākumiem noteikts, ka var piemērot noteikumus, kas ir stingrāki par starptautiskajiem standartiem, ar nosacījumu, ka tiek definēts

"atbilstīgs aizsardzības līmenis". ES būtu jācenšas precīzāk noteikt atbilstīgos aizsardzības līmeņus, lai uz tiem varētu atsaukties riska analīzē.

4.6. Turklāt Regulā ir precizēts, ka "ka zinātnisks riska novērtējums vien dažkārt nevar sniegt visu informāciju, uz kuru pamatojoties būtu jāpieņem lēmums par riska pārvaldību, un ka tiesību aktos noteiktajā kārtībā būtu jāņem vērā citi ar konkrēto jautājumu saistīti faktori" ⁽²⁾. Minētie faktori, kas atzīti arī Līgumā par sanitārajiem un fitosanitārajiem pasākumiem, var attiekties uz lēmuma saimniecisko ietekmi, sabiedrības atbalstu šim lēmumam vai tā ieviešanas izmaksu atbilstību rezultātiem. Pašreiz šos faktorus novērtē apspriešanās vai Komisijas izstrādātajos ietekmes novērtējumos.

4.7. Arī sociāli ekonomiskie faktori būtu objektīvi un neatkarīgi jāizvērtē ar tikpat lielu zinātnisku precizitāti, kā veicot novērtējumu par riskiem veselībai, iesaistot novērtēšanā ekonomikas, socioloģijas un tiesību ekspertus. Dažās valstīs, piemēram, Kanādā un Apvienotajā Karalistē, pārtikas nekaitīguma aģentūrās ir izveidotas sociālekonomisko ekspertu nodaļas ⁽³⁾. EESK vēlas, lai Komisija izskatītu iespēju izveidot neatkarīgu sociāli ekonomiskās analīzes aģentūru.

5. Problēma, kas saistīta ar dažādām importēto produktu atbilstības novērtēšanas prasībām.

5.1. Daudzās jomās prasības importētajiem lauksaimniecības un pārtikas produktiem ir zemākas nekā Kopienas izcelsmes produktiem. Tas neattiecas uz privātajiem standartiem, ko nozare nosaka visiem piegādātājiem, bet gan uz atsevišķām reglamentējošām prasībām. Piemēram, prasība par dzīvnieku izsekojamību kopš dzimšanas, prasība ievērot dzīvnieku labturības noteikumus vai aizliegums izmantot konkrētus pesticīdus neattiecas uz trešo valstu izcelsmes produktiem.

5.2. Eiropas tiesību aktos, piemēram, regulā par pārtikas nekaitīgumu, pamatoti vai nepamatoti, bet atspoguļojas ES kopējā preference. Institucionālo procesu, kurā notika debātes Parlamentā, Padomē un ar pilsonisko sabiedrību un kura rezultātā ir izstrādāta minētā regula, var uzskatīt par Eiropas iedzīvotāju izvēles likumīgu izpausmi. Ražotājiem noteiktās prasības ir kopējas izvēles rezultāts un Eiropas Savienībā tās attiecas uz visiem. Tā kā minētās prasības nav piemērojamas trešo valstu ražotājiem, vienotajā tirgū vienlaikus ir gan produkti, kas atbilst šādām prasībām, gan produkti, kuri tām neatbilst.

⁽²⁾ Regula (EK) Nr. 178/2002, 19. apsvērumš.

⁽³⁾ ESAO 2003. gada ziņojums "Pārtikas nekaitīguma sociāli ekonomisko aspektu ievērošana: atsevišķās valstīs veikto novatorisko pasākumu novērtējums".

⁽¹⁾ Regula (EK) Nr. 178/2002, 6. pants.

5.3. Šī problēma, kas pastāv arī citās jomās (vides standarti, sociālās tiesības u. c.) patērētājiem nav pieņemama. Patērētāji neapzinoties var iegādāties produktus, kas neatbilst Eiropas iedzīvotāju izvēlei. Piemēram, patērētāji var atrast tirgū no trešām valstīm likumīgi importētus apelsīnus, kas apstrādāti ar "Lebaicid" – spēcīgu insekticīdu, kura sastāvā ir fentions. Taču ES kopš vairākiem gadiem minētās vielas lietošana ir aizliegta vides apsvērumu dēļ. Tādējādi Eiropas kopējās preferences zināmā mērā nav ievērotas un patērētāji ir maldināti.

5.4. Eiropas standarti, kurus nepiemēro importētajiem produktiem, Eiropas ražotājiem rada konkurences izkropļojumus. Francijas Lopkopības institūts ir mēģinājis izvērtēt dažas no minētajām papildus izmaksām. Piemēram, lai nodrošinātu izsekojamību, Eiropā ir pieliktas lielas pūles dzīvnieku identifikācijai. Liellopu audzēšanā minētais ieguldījums ES-25 ir 0,4 euro par 100 kg liemeņa jeb aptuveni 32 miljoni euro. Lai nodrošinātu dzīvnieku labturību, kaujamo teļu novietnēm ES-25 ir paredzēti 4 euro par 100 kg liemeņa jeb 31 miljons euro.

6. Eiropas standartu ietekme uz attīstības valstīm.

6.1. ES ir attīstības valstu lauksaimniecības un pārtikas produktu galvenā importētāja, jo īpaši agrāk piešķirto ievērojamo tirdzniecības koncesiju dēļ. ANO Tirdzniecības un attīstības konference (CNUCED) regulāri brīdina par Eiropas sanitāro normu ietekmi uz ražotājiem un uzņēmumiem mazāk attīstītās valstīs.

6.2. ES nedrīkst ielaisties kompromisos pārtikas drošības jomā. Apzinoties to, EESK tomēr aicina sniegt tehnisku atbalstu, uzsākt dialogu un sadarbību ar ES tirdzniecības partneriem, kurus minētā problēma skar visvairāk. Komiteja aicina Komisiju turpināt atbalsta iniciatīvu, lai izveidotu izsekojamības un agrās brīdināšanas sistēmas attīstības valstīs.

7. Atbilstības un izsekojamības princips.

7.1. Līgums par sanitāro un fitosanitāro pasākumu piemērošanu (SPS) un TBT (tehniskie šķēršļi tirdzniecībā) nolīgums nodrošina PTO dalībvalstīm tiesisko regulējumu, kam ir būtiski svarīga nozīme, lai novērstu nepamatotus ierobežojumus importam un nodrošinātu tirgus piekļuves nosacījumu labāku pārredzamību.

7.2. Kopienas tiesību aktos ir precizēts, ka importētajiem pārtikas produktiem jāpiemēro Eiropas pārtikas aprites tiesību akti vai "nosacījumi, ko Kopiena atzinusi par vismaz līdzvērtīgiem minētajām prasībām" ⁽¹⁾. EESK grib vērst uzmanību uz risku, ka ES varētu pārāk plaši interpretēt atbilstības principu, kas atzīts starptautiskajos noteikumos.

7.3. Pārtikas produktu izsekojamība Eiropā ir pārtikas nekaitīguma modeļa pamatā. Tā ir nodrošināta "sākot no primārās ražošanas (...) līdz pārtikas produktu pārdošanai vai piegādei patērētājiem" (no lauku saimniecības līdz patērētājam), jo "katram elementam var būt potenciāla ietekme uz pārtikas produktu nekaitīgumu" ⁽²⁾. Lielākajā daļā gadījumu importēto produktu izsekojamības principu piemēro, sākot tikai ar eksportētāju. Neraugoties uz privātā sektora nozīmi, EESK pauž šaubas, ka atsevišķu trešo valstu praksi var uzskatīt par "atbilstīgu" no drošības viedokļa. EESK uzskata, ka minētajā jomā vajadzīga proaktīva pieeja, piešķirot šim jautājumam prioritāti gan divpusējās sarunās, gan sniedzot tehnisku atbalstu mazāk attīstītām valstīm.

8. Citi tiesiskie faktori un starptautisko tiesību attīstība.

8.1. GATT (Vispārējā vienošanās par tarifiem un tirdzniecību) dokumentos un dažādos PTO nolīgumos paredzēts, ka, reglamentējot starptautisko tirdzniecību, jāņem vērā ne tikai drošības, bet arī "citi tiesiski" faktori. Taču starptautisko tiesību attīstība šajā jomā ir bijusi daudz lēnāka. ES lēmumi tomēr ne vienmēr ir pamatojami tikai no veselības aizsardzības viedokļa. Komisijai bija grūtības pierādīt, ka Amerikas Savienotajās Valstīs praktizētā vistas gaļas dekontaminācija hlorēta ūdens peldē var kaitēt Eiropas patērētāju veselībai. Jāatzīst, ka priekšstati par pārtikas produktu kvalitāti abos kontinentos ir atšķirīgi. Citā jomā lēmuma par roņādu importa aizliegumu pamatā nav apsvērumi par veselības aizsardzību, bet gan dzīvnieku labturība. Jautājums par minēto pasākumu atbilstību PTO noteikumiem pašlaik ir starptautisko debašu centrā.

8.2. Tomēr Strīdu izšķiršanas padomes praksē ir vērojamas pozitīvas iezīmes. Piemēram, Amerikas Savienoto Valstu un Malaizijas strīdā par bruņurupučiem un garneļiem ekspertu komisija attaisnoja Amerikas Savienotās Valstis un atzina, ka saskaņā ar starptautisko nolīgumu par bioloģiskās daudzveidības aizsardzību garneļu importa aizliegums ir bijis pamatots. Malaizijas zvejniekiem bija jāmaina zvejas paņēmieni, lai nenozvejotu bruņurupučus, kuru aizsardzība ir paredzēta minētajā nolīgumā. Arī pašlaik norisinās debates, lai noskaidrotu PTO noteikumu un citu starptautisku nolīgumu savstarpējo saikni.

⁽¹⁾ Regula (EK) Nr. 178/2002, 11. pants.

⁽²⁾ Regula (EK) Nr. 178/2002, 3.16. pants un 12. apsvērumus.

8.3. ES jāuzņemas vadošā loma šādu jautājumu apspriešanā. Lai to panāktu, ES būtu jāaizstāv savas kopējās preferences, starptautiskajās iestādēs jāargumentē "citi tiesiskie faktori" un jāatsāk debātes par PTO saikni ar citiem starptautiskajiem nolīgumiem. Bez tam jāveicina kopējo preferenču un tiesisko faktoru objektivitātes nodrošināšanas metožu pētīšana, lai panāktu to atzīšanu starptautiskā līmenī.

9. Patērētāju informēšana.

9.1. Eiropas patērētāji arvien vairāk pieprasa plašāku informāciju par to, kādos apstākļos ražoti viņu pārtikā lietotie produkti. Privātais sektors ir uzsācis vairākas iniciatīvas patērētāju informēšanas jomā. Turklāt pašreiz tiek apspriestas dažādas idejas, piemēram, par ES marķējumu vai dzīvnieku labturības marķējumu. Būtu lietderīgi ierosināt, lai kāda starptautiska organizācija

sniegtu patērētājiem neatkarīgu informāciju par ražošanas metodēm dažādās valstīs. Šādas neatkarīgas informācijas sniegšanas struktūras uzdevumam jābūt arī informācijas nodrošināšanai vēl neizveidotās agrīnās brīdināšanas globālas sistēmas vajadzībām.

9.2. Patērētāju informēšana tomēr nevar būt vienīgais risinājums problēmām, kas izvirzītas šajā ziņojumā. Izcelsmes marķējums uz pārstrādātiem produktiem, kurus arvien biežāk lieto uzturā, kļūst pārāk sarežģīts gan uzņēmumiem, gan patērētājiem. Tādēļ valsts iestādēm ir jābūt atbildīgām par to, lai iekšējā tirgū nonāktu produkti, kas atbilst Eiropas iedzīvotāju prasībām. Patērētāji vēlas, lai viņu izvēle nebūtu atkarīga no tādiem politiskajiem procesiem (piemēram, Transatlantiskā dialoga), kuru mērķis ir tikai atsevišķu tirdzniecības partneru publiskās atpazīstamības vairošana vai viņiem labvēlīgas vides radīšana.

Briselē, 2008. gada 22. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Strukturālās un konceptuālās pārmaiņas – pasaules līmenī konkurētspējīgas Eiropas rūpniecības struktūras priekšnoteikums, kas balstās uz zināšanām un pētniecību (Eiropa: panākt vai izvīrīties priekšgalā?)”

(2009/C 100/11)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2008. gada 17. janvārī nolēma sagatavot pašiniciatīvas atzinumu par tematu:

“Strukturālās un konceptuālās pārmaiņas – pasaules līmenī konkurētspējīgas Eiropas rūpniecības struktūras priekšnoteikums, kas balstās uz zināšanām un pētniecību (Eiropa: panākt vai izvīrīties priekšgalā?)”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija savu atzinumu pieņēma 2008. gada 10. septembrī. Ziņotājs – TÓTH kgs, līdzziņotājs – LEO kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 448. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 22. un 23. oktobrī (22. oktobra sēdē), ar 98 balsīm par un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. Klimata pārmaiņas, demogrāfiskās pārmaiņas, globalizācija, izejvielu un energoresursu nepietiekamība izraisīs Eiropā ievērojamas pārmaiņas ekonomikā un sociālajā jomā. Minēto procesu ietekme uz dzīves līmeni un konkurētspēju Eiropā būs atkarīga no tā, vai izdosies savlaicīgi īstenot atbilstošus pasākumus. Nepieciešamība rast novatoriskus risinājumus jaunajām problēmām izskaidrojama arī ar to, ka Eiropa veiksmīgi pārvarējusi atpalcību daudzās jomās. Sasniedzot visaugstāko tehnoloģisko līmeni, patstāvīgi izstrādāti un ieviesti jauninājumi kļūst par vissvarīgāko faktoru, kas ietekmē izaugsmi, taču ir jāveic pārmaiņas jomās (piemēram, izglītības un apmācības jomā), par kurām ilgi valdījis uzskats, ka tās ļāvušas gūt minētos panākumus. Vienlīdz svarīgs Kopienas mērķis ir arī kohēzijas veicināšana. Turpmāk veicamie pielāgojumi būs pārbaudījums Eiropas sociālajam modelim, un tā rezultāti ietekmēs pašreizējo un nākamo paaudžu dzīves kvalitāti. Sociālajam dialogam, kā arī dialogam ar visiem nozīmīgākajiem dalībniekiem, kas pārstāv pilsonisko sabiedrību, būs svarīga nozīme, meklējot novatoriskus risinājumus minētajām problēmām.

1.2. Lai atrisinātu radušās problēmas un palielinātu Eiropas attīstības iespējas, noteikti ir jāuzlabo pielāgošanās spēja un jāpalielina pielāgošanās ātrums. Lisabonas stratēģijā⁽¹⁾ izvīrīti Eiropai nozīmīgi un minētajai perspektīvai kopumā atbilstoši mērķi. Jāsecina tomēr, ka izpratne par pielāgošanās nolūkā veicamo pasākumu mērogu bieži bijusi nepietiekama un ekonomiskās politikas stratēģijas izvīrīto mērķu sasniegšanai bieži izstrādātas ar pārāk lielu vilcināšanos. Šādas rīcības sekas ir visiem zināmas, un tagad ir jāvelta lielākas pūles, lai aktīvi turpinātu minēto mērķu īstenošanu. Tāpēc ierosinām ilgtspējīgā veidā palielināt finansējumu Lisabonas stratēģijas īstenošanai.

1.3. Jāapzinās arī, ka nav iespējams izstrādāt visiem gadījumiem piemērotu stratēģiju, un dažās politikas jomās dalībvalstīm, lai

nodrošinātu politikas efektivitāti, Eiropas mērķi ir jāīsteno, veicot virkni citu, apstākļiem attiecīgajā valstī atbilstošu pasākumu. Vienlaikus uzmanība tomēr jāvelta tam, kā Eiropas līmenī un attiecīgajā dalībvalstī īstenotie pasākumi papildina viens otru. Protams, ka arī Eiropas līmenī paredzētajiem pasākumiem ir jābūt savstarpēji papildinošiem. Arī horizontālajās politikas jomās, proti, risinot jautājumus, kas ir dažādu ģenerāldirektorātu kompetencē, stratēģija ir jāīsteno saskaņoti. Abos minētajos gadījumos savstarpējo papildināmību nodrošina tieša sadarbība un kopīgi izstrādāto un īstenoto politikas stratēģiju un pasākumu koordinācija.

1.4. Mūsdienās bieži izskan solījumi sadarboties un koordinēt darbību, bet to īstenošanai netiek veltītas pietiekamas pūles. Šajā ziņā nepieciešamas pārmaiņas, lai cik vien iespējams palielinātu koordinētas rīcības pozitīvo ietekmi⁽²⁾. Arī dalībvalstu līmenī, padziļinot sadarbību pasākumu izstrādē un īstenošanā, iespējams paaugstināt efektivitāti. Lai sekmētu minēto procesu, daļa no papildu līdzekļiem būtu jārezervē tieši Eiropas līmeņa un dalībvalstu sadarbības programmu izstrādei. Minētos līdzekļus varētu saņemt, ja paredzēts īstenot pasākumus, kas precīzi saskaņoti un ļaus sasniegt kopīgus mērķus.

1.5. Tikai dažas dalībvalstis ir radījušas attiecīgos priekšnosacījumus, lai izvīrītos vadošajās pozīcijās, un tas ir sarežģītākais problēmjautājums, kas jārisina Eiropā. Daudzās dalībvalstīs pāreja no atpalcības likvidēšanas posma uz ražošanu visaugstākajā tehnoloģiskajā līmenī vēl nav beigusies. Pārejot uz ekonomiku, kas balstīta uz zinātnes atziņām, palielinās pieprasījums pēc kvalificētāka darbaspēka. Izglītības un apmācības jomā

⁽¹⁾ Lisabonas stratēģija neapšaubāmi ir daudz plašāka nekā šajā atzinumā izklāstītie jautājumi. Sīkāku informāciju skat. http://ec.europa.eu/growthandjobs/index_en.htm

⁽²⁾ Politikas koordinācija sniedz labumu sabiedrībai (piemēram, informācija un zināšanas, vides un klimata aizsardzība) un veicina pozitīvu ārējo efektu rašanos. Arvien ciešākai Eiropas ekonomikas integrācijai ir ārēja ietekme, un tikai politikas koordinācija ļauj palielināt pozitīvo ārējo ietekmi un samazināt ārējās izmaksas.

pārstrukturēšana jāveic, pamatojoties uz prognozēm par darbinieku kvalifikācijas līmeni, kas būs nepieciešams vidējā termiņā un ilgtermiņā.

1.6. Lai atrisinātu radušās problēmas un uzlabotu ekonomikas sniegumu, pētniecības un izstrādes jomā ir jārada struktūras, kas spēj nodrošināt izcilus sasniegumus. Pastāvīgi arī jāvelta pūles, lai ne tikai palielinātu pētniecības efektivitāti, bet arī pilnveidotu mācību procesu un daudzās jomās sasniegtu pasaulē vadošo valstu līmeni. Eiropas līmenī pēc Lisabonas stratēģijas atjaunināšanas jau ir radīti daži priekšnoteikumi, lai minēto mērķi sasniegtu. Eiropas Pētniecības padome un Eiropas Tehnoloģiju institūts paātrinās minēto pārmaiņu procesu. Nākotnē ir vēl vairāk jāpalielina ieguldījumi minētajās struktūrās, lai rosinātu dalībvalstis īstenot stratēģijas, kas papildina viena otru. Turpmāk jāveicina arī ciešā sadarbība starp uzņēmumiem un zinātnieku, universitāšu un pētnieku apvienībām un jāpalīdz veidot atbalsta infrastruktūru, piemēram, zinātnes, inovāciju, tehnoloģiju un rūpniecības parkus.

1.7. Līdztekus ieguldījumiem cilvēkresursos un zinātnes sistēmās dalībvalstīm, veicinot pētniecību, daudz lielāks atbalsts jāsniedz riskantiem inovācijas projektiem, jāuzlabo īpašumtiesību aizsardzība (piemēram, Eiropas patents un pirātisma apkarošanas pasākumi), preču un darba tirgū jāievieš inovāciju veicinoši noteikumi, jāparedz riska pakāpei atbilstošas finansēšanas iespējas un pasākumi, kas veicina pieprasījumu pēc jauninājumiem (piemēram, iekšējā tirgū, publiskā iepirkuma jomā, vadošajos tirgos), jāpalielina mobilitāte visos līmeņos un jāsteno atbilstoša konkurences un makroekonomikas politika. Ja minētie politikas pasākumi tiks veiksmīgi īstenoti, pūliņi inovācijas jomā un līdz ar to arī ieguldījumi pētniecībā un izstrādē būtiski palielināsies.

1.8. Visbeidzot jānorāda, ka ir jāizveido sistēma, kas elastīgi un ātri reaģē uz problēmām, kuras rodas. Šādas ierosmes pamatā ir pārliecība, ka pašreizējā bezdarbība nākotnē radīs daudz lielākas izmaksas nekā pasākumi, kas būtu jāīsteno šobrīd. Tas lielā mērā attiecas uz pasākumiem vides politikas jomā, bet ne tikai uz tiem vien. Eiropa līdz šim aktīvi īstenojusi tieši minētos pasākumus, un tās aktivitāte ir jāpalielina, konsekventi turpinot sāktu stratēģijas īstenošanu. Vides aizsardzības pasākumi, saskaņojot vides aizsardzības noteikumus, nosakot standartus, veicinot inovāciju vides tehnoloģiju jomā un atbalstot jauninājumus sociālajā jomā, var labvēlīgi ietekmēt rūpniecības politikas īstenošanu (aizsācēja priekšrocības) un sniegt labumu sociālajā un vides jomā.

1.9. Tomēr šādas uz nākotni vērstas stratēģijas veiksmīga īstenošana nebūs iespējama arī bez iedzīvotāju atbalsta. Ja nav saprotams, kāpēc pārmaiņas nepieciešamas un kādu labumu tās sniegs, un nav nodrošināta minēto labumu taisnīga sadale, sabiedrība un indivīdi nevēlēsies vēltīt lielas pūles, lai pielāgotos. Stratēģijas izstrādes un sabiedrības informēšanas procesā ļoti svarīga nozīme ir pilsoniskās sabiedrības organizācijām. Lai stratēģija un pasākumi gūtu atbalstu, sabiedrībai jāpaver iespēja ietekmēt to izstrādi. Nodrošinot plašu līdzdalību un diskusijas

jau sagatavošanas posmā, iespējamība, ka tiks īstenots kopīgs projekts, ir lielāka. Kaut arī diskusijas par Lisabonas stratēģijas turpmāko īstenošanu ir jau gandrīz beigušās, būtu jāmēģina tajās iesaistīt pēc iespējas vairāk ieinteresētās sabiedrības pārstāvjus.

2. Stāvokļa raksturojums.

2.1. Eiropas ekonomiskie rādītāji pēdējo 50 gadu laikā ir nepārtraukti uzlabojušies, un 19. gadsimtā un 20. gadsimta pirmajā pusē vērojama atpalcība ir pārvarēta⁽¹⁾. Darba ražīgums 1 stundā Eiropā pašlaik ir jau gandrīz tikpat augsts kā ASV, taču kopprodukts uz vienu iedzīvotāju jau ilgstoši nepārsniedz aptuveni 70 % no ASV līmeņa (skatīt *Gordon*, 2007. gads). Atpalcības pārvarēšanas process 1995. gadā negaidīti apstājās, un turpmākajos gados ASV bija vērojama straujāka izaugsme nekā Eiropā. Kā būtisks faktors, kas ietekmējis ASV straujo ekonomisko izaugsmi, tiek minēta ātrāka jauno tehnoloģiju – šajā gadījumā informācijas un saziņas tehnoloģiju – ieviešana. ASV izstrādāja un ieviesa minētās tehnoloģijas ātrāk nekā lielākā daļa Eiropas valstu.

2.2. Atšķirības tehnoloģiju izstrādes un ieviešanas ātrumā tomēr nav vērojamas vienīgi informācijas un saziņas tehnoloģiju jomā, bet to cēloņi ir meklējami izveidotajā ekonomikas politikas sistēmā. ASV izvirzījusies vadošajās pozīcijās daudzu jaunu tehnoloģiju izstrādes jomā, un minēto panākumu pamatā ir universitāšu un pētniecības iestāžu sistēma, kas ir cieši orientēta uz tirgu, augsti kvalificēti darbinieki no visiem pasaules reģioniem, gatavība riskēt, jaundibināto uzņēmumu strauja izaugsme un viendabīgs iekšējais tirgus.

2.3. Eiropas valstis savukārt izveidojušas struktūras un īsteno ekonomikas politikas pasākumus, kas palīdz pārvarēt atpalcību un ļauj ātri ieviest tehnoloģijas. Par šādu pieeju vēl joprojām skaidri liecina ne tikai lielais ieguldījumu apjoms, bet arī izglītības sistēmas, kas lielāku vēribu velta profesionālai apmācībai, inovāciju finansēšanas struktūras, kurām raksturīga nevēlēšanās riskēt, mazāki ieguldījumi augstākajā izglītībā un nepietiekami apņēmība turpināt produktu un tehnoloģiju izstrādi.

2.4. Eiropas lēnā izaugsme pēdējos gados (piemēram, skatīt *Breuss*, 2008. gads) liecina, ka daudzās jomās, īstenojot atpalcības pārvarēšanas stratēģiju, izaugsmes iespējas ir gandrīz izsmeltas. Lai pēc atpalcības pārvarēšanas izvīrītos priekšgalā, nepieciešama plaša pārorientēšanās, kas Eiropā tikai nesen un – daudzviet negribīgi – sāka. Arvien vairāk tuvojoties visaugstākajam tehnoloģiskajam līmenim, visplašākās izaugsmes iespējas pavērs patstāvīgi izstrādāti un radikāli jauninājumi (unikāli jaunievedumi tirgū). Lai minēto virzību veicinātu, jāveic

⁽¹⁾ Kopumā ES ir sekmīgi saglabājusi vadošās pozīcijas gan globālajā preču, gan pakalpojumu sektorā. Eiropas uzņēmumi ir vadošie tirgus dalībnieki daudzās rūpniecības nozarēs ar vidēju tehnoloģiju izmantošanas līmeni, kā arī kapitālietilpīgu preču ražošanā. Bažas izraisa augošais tirdzniecības bilances deficīts ar Āziju un, salīdzinot ar ASV, visai vāji ES sasniegumi IKT jomā (skatīt *CCMI/043*).

pārmaiņas jomās (piemēram, izglītība un apmācība, preču un darba tirgus regulējums, makroekonomiskā vadība), par kurām līdz šim valdījis uzskats, ka tās nodrošina panākumus atpalcības pārvarēšanas procesā. Pārmaiņu nepieciešamība Eiropā izskaidrojama arī tādām pašlaik aktuālām problēmām kā klimata pārmaiņas, globalizācija, demogrāfiskā attīstība, izejvielu un energoresursu nepietiekamība. Tāpēc ir jāizveido struktūras, kas spēj ātri reaģēt uz jaunām problēmām un rast sociāli pieņemamus, vides interesēm atbilstošus un konkurētspējīgus risinājumus.

2.5. Visbeidzot jānorāda, ka ir jāizveido sistēma, kas elastīgi un ātri reaģē uz problēmām, kuras radušās. Šādas ierosmes pamatā ir pārliecība, ka pašreizējā bezdarbība nākotnē radīs daudz lielākas izmaksas nekā pasākumi, kas būtu jāīsteno šobrīd. Tas lielā mērā attiecas uz pasākumiem vides politikas jomā, bet ne tikai uz tiem vien. Eiropa līdz šim aktīvi īstenojusi tieši minētos pasākumus, un tās aktivitāte ir jāpalielina, konsekvēnti turpinot sāktu stratēģijas īstenošanu. Vides aizsardzības pasākumi, saskaņojot vides aizsardzības noteikumus, nosakot standartus, veicinot inovāciju vides tehnoloģiju jomā un atbalstot jauninājumus sociālajā jomā, var labvēlīgi ietekmēt rūpniecības politikas īstenošanu (aizsācēja priekšrocības) un sniegt labumu sociālajā un vides jomā.

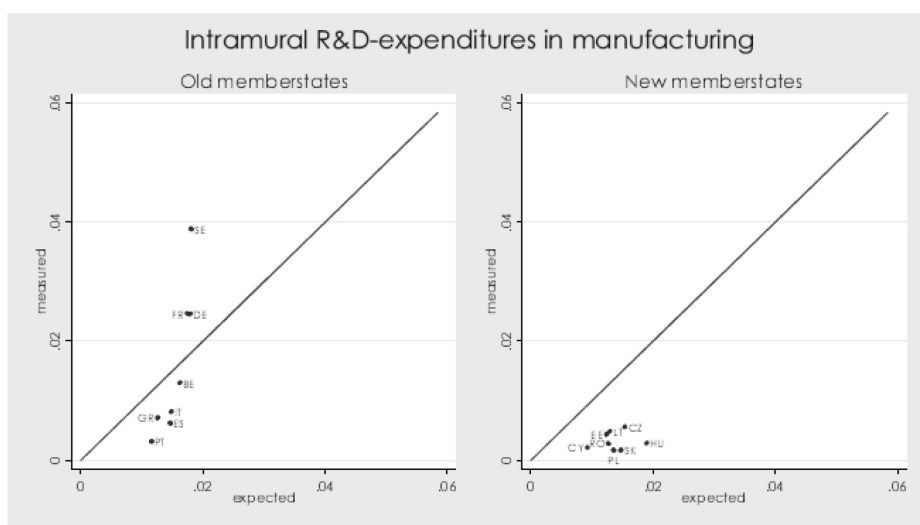
2.6. Turpmākie apsvērumi veltīti tām Lisabonas stratēģijas daļām, kas saistītas ar inovāciju. Atzinumā aplūkotas iespējas, kā Eiropas neviendabīgajā vidē palielināt politikas veidošanas efektivitāti.

3. Eiropas centieni paātrināt lēno ekonomisko izaugsmi 90 gados: Lisabonas stratēģija.

3.1. Eiropa, cenšoties pārvarēt atpalcību no ASV darba ražīguma un ekonomiskās izaugsmes jomā, sāka īstenot Lisabonas stratēģiju, ko 2005. gadā atjaunināja, paredzot palielināt finansējumu pētniecībai un izstrādei līdz 3 % no IKP un panākt, ka darba spējīgo iedzīvotāju nodarbinātības līmenis sasniedz 70 %.

3.2. Vēlmi palielināt ieguldījumus pētniecībā un izstrādē pamato daudzi ekonomiski pētījumi, kas skaidri liecina, ka ieguldījumi pētniecībā un izstrādē pozitīvi ietekmē ekonomikas attīstību. Izvirzot mērķus, pārāk maz uzmanības veltīts tam, ka nozaru struktūra būtiski ietekmē pētniecībā un izstrādē ieguldīto līdzekļu apjomu, ko var novērt vienīgi tad, ja ņem vērā attiecīgās nozares struktūru. Jaunākie pētījumi (*Leo, Reinstaller, Unterlass, 2007. gads, Pottelsberghe, 2008. gads*) liecina, ka vairumā "veco" dalībvalstu ieguldījumi pētniecībā un izstrādē ir gandrīz sasnieguši līmeni, kas atbilst nozaru struktūrai minētajās valstīs, savukārt lielākajā daļā "jauno" dalībvalstu šis līmenis nav sasniegts (proti, tas ir zemāks nekā 45 %, skatīt 1. attēlu). Zviedrija un Somija (un arī ASV) pētniecībā un izstrādē iegulda daudz vairāk līdzekļu nekā varētu prognozēt, ņemot vērā nozaru struktūru minētajās valstīs. No vienas puses, tas izskaidrojams ar to, ka minētās valstis dažās nozarēs sasniegušas visaugstāko tehnoloģisko līmeni, salīdzinājumā ar konkurentiem vairāk uzmanības velta pasākumiem inovāciju jomā un ražo (tas attiecas uz ASV) liela iekšējam tirgum. No otras puses, lielāki ieguldījumi pētniecībā un izstrādē var būt saistīti arī ar aktīvu pētniecības darbu, kas noris augstākās izglītības iestādēs (skatīt *Pottelsberghe, 2008. gads*).

1. attēls. Ieguldījumi pētniecībā un izstrādē, ņemot vērā dalībvalstu ekonomikas nozaru struktūru.

Source: New-Cronos; Fourth Community Innovation Survey (CIS-4); Countries included: Belgium (BE), Bulgaria (BG), Cyprus (CY), Czech Republic (CZ), Estonia (EE), Finland (FI), France (FR), Germany (DE), Greece (GR), Hungary (HU), Iceland (IC), Italy (IT), Latvia (LV), Lithuania (LT), Norway (NO), Poland (PL), Portugal (PT), Romania (RO), Slovakia (SK), Slovenia (SL), Spain (ES), Sweden (SE). Where available we have included the data for Iceland and Norway. New member states are the countries that have joined the EU since 2004; old memberstates are the countries that were members of the EU prior to 2004.

3.3. Ja Eiropas uzņēmumu ieguldījumi pētniecībā un izstrādē (vismaz vecajās dalībvalstīs) kopumā atbilst nozaru struktūrai, nav lietderīgi tos būtiski palielināt, jo tie arī ietekmē izmaksas un to ienesīgums samazinās. Lielāki ieguldījumi pētniecībā un izstrādē ir lietderīgi, ja sasniegts visaugstākais tehnoloģiskais līmenis vai notiek strukturālas pārmaiņas⁽¹⁾, attīstoties nozarēm, kurās noris aktīva pētniecība⁽²⁾. Abi minētie pārmaiņu procesi ir nenovēršami, ja gribam, lai Eiropa būtu konkurētspējīga un "Eiropas modelis" pastāvētu arī turpmāk.

3.4. Lai minētais process sāktos, ne tikai jāpalielina ieguldījumi pētniecībā un izstrādē, bet vairāk jāatbalsta arī riskantas stratēģijas inovācijas jomā, jāiegulda pētniecības infrastruktūrā un jāuzlabo izglītības un apmācības sistēma. Jāveic ar tādas pārmaiņas kā jauninājumiem labvēlīgu tirgus apstākļu radīšana un mobilitātes veicināšana visos līmeņos (skatīt *Aho et al.*, 2006. gads). Jāveic arī papildu pasākumi tādās jomās kā, piemēram, darba tirgus regulējums, finansēšanas sistēma, kā arī konkurences un makroekonomikas politika. Ja minētie politiskie pasākumi tiks veiksmīgi īstenoti, būtiski palielināsies pūliņi inovācijas jomā un vienlaikus arī ieguldījumi pētniecībā un izstrādē.

3.5. Uzsvāru maiņa ekonomikas politikā no pētniecības un izstrādes uz inovāciju nozīmē, ka mazinās arī netiešās priekšrocības, kas tika piešķirtas "augsto tehnoloģiju rūpniecībai", mēģinot palielināt ieguldījumus pētniecībā un izstrādē. Tādējādi nozīmīgākas kļūst nozares, kas no tehnoloģiju izmantošanas viedokļa pieskaitāmas augsto tehnoloģiju nozarēm, bet kuras neveic lielus ieguldījumus pētniecībā un izstrādē, jo to pūliņi inovācijas jomā balstās uz tehnoloģiju lietpratīgu izmantošanu un darbinieku radošumu. Piemēram, daudzi no tehnoloģiju viedokļa izcili jauninājumi radošajā industrijā, tērauda rūpniecībā vai tekstilrūpniecībā un apģērbu ražošanā ieviesti, neieguldot līdzekļus vai ieguldot maz līdzekļu pētniecībā un izstrādē. Jānorāda arī, ka gandrīz visās nozarēs maziem un vidējiem uzņēmumiem (tā dēvētajām "gazelēm" ("*gazelles*") paveras straujas izaugsmes iespējas (skatīt *Hölzl, Friesenbichler*, 2008. gads), un tas ir vēl viens iemesls, kāpēc īpaši jāveicina inovācijas process. Īpašā uzmanība, kas veltīta augsto tehnoloģiju nozarēm, izskaidrojama ar tajās vērojamo straujo pieprasījuma pieaugumu (tāpēc tās nezaudēs savu īpašo nozīmi arī turpmāk). Ja pētniecības un izstrādes procesā izdodas radīt efektīvus jauninājumus, lielā pieprasījuma dēļ ieguvumi – gan no ekonomiskās izaugsmes, gan no nodarbinātības pieauguma viedokļa – var būt ļoti lieli (*Falk, Unterlass*, 2006. gads).

⁽¹⁾ Par strukturālām pārmaiņām liecina jaunu uzņēmumu dibināšana, esošo uzņēmumu darbības dažādošana vai jaunu uzņēmumu pārvietošana uz attiecīgo teritoriju.

⁽²⁾ Šeit apzīmēti minētas nozares, "kurās noris aktīva pētniecība", jo, iedalot nozares augsta, vidēja un zema tehnoloģiskā līmeņa nozarēs atkarībā no to ieguldījumiem pētniecībā un izstrādē, netiek ņemta vērā tehnoloģiju izmantošanu daudzās nozarēs. Ja ņem vērā arī citur izstrādātu tehnoloģiju izmantošanu produktos un ražošanas procesos, bieži arī nozares, kas saskaņā ar tradicionālo iedalījumu tiek uzskatītas par nozarēm ar zemu tehnoloģisko līmeni, būtu pieskaitāmas vidēja vai augsta tehnoloģiskā līmeņa nozarēm (skatīt *Peneder*, 2007. gads).

3.6. Lai atrisinātu jaunās un jau iepriekš radušās problēmas, jāgūst izcili panākumi gan pētniecībā, gan tās rezultātu ieviešanā. Globālu pārbaudījumu laikā Eiropas konkurētspēju iespējams saglabāt tikai ar izciliem sasniegumiem fundamentālajās un pielietojamās zinātnēs. Cilvēku kapitāls ir joma, kas jau tagad būtiski un turpmāk vēl vairāk kavēs minētās stratēģijas īstenošanu. Lai īstenotu strukturālas pārmaiņas un sasniegtu visaugstāko tehnoloģisko līmeni, vajadzīgs vairāk kvalificētu darbinieku ar vidējo un augstāko izglītību. Līdz šim vērojamos trūkumus iespējams novērst tikai ilgākā termiņā, un daudzviet to novēršanai vēl netiek veltītas vajadzīgās pūles. Vienlaikus izglītības struktūrām uzmanība jāvelta ne tikai tam, lai mācekļu vietu piedāvājums atbilstu pieprasījumam⁽³⁾, bet arī darbaspēka nepārtrauktai tālākizglītībai (mūžizglītība), lai darbinieku darba ražīgums un nodarbinātības iespējas nemazinātos visos viņu profesionālās dzīves posmos.

3.7. Pēc Lisabonas stratēģijas atjaunināšanas Eiropas līmenī īstenoti nozīmīgi pasākumi, lai pāatrinātu strukturālās pārmaiņas un tādu ekonomisko struktūru veidošanos, kuras aktīvi nodarbojas ar pētniecību un nodrošina izcilus sasniegumus. Šajā sakarā jānorāda uz pasākumiem, lai uzlabotu riska kapitāla pieejamību un palielinātu pētnieku mobilitāti, Eiropas Inovāciju un tehnoloģiju institūta un Eiropas Pētniecības padomes izveidošanu un "vadošā tirgus" iniciatīvu. Jāpiemin arī pamatprogrammām paredzēto līdzekļu palielināšana un vadošo projektu plašināšana Eiropas līmenī.

4. Eiropa: efektīva politika, neraugoties uz daudzveidību

4.1. Kaut arī Eiropas izvirzītie mērķi kopumā ir skaidri un visi tos atbalsta, jāpauž, vai Eiropā tās nevienādības dēļ vispār iespējams īstenot "vienotu politiku"? Dalībvalstu atšķirīgais sniegums, nevienādie panākumi tehnoloģiju izmantošanas jomā (piemēram, GSM standarts un informācijas un komunikācijas tehnoloģiju izmantošana) un lielās atšķirības nozaru līmenī – gan starp nozarēm, gan vienas nozares ietvaros – arī liecina par Eiropas daudzveidību (skatīt *Falk*, 2007. gads, *Leo, Reinstaller, Unterlass*, 2007. gads, skatīt 3. pielikumu).

4.2. Minētā daudzveidība apgrūtina ekonomikas politikas īstenošanu, jo ekonomikas politikas pasākumu rezultāti ir atkarīgi no ekonomikas attīstības līmeņa. Veiksmīgas valstis ekonomikas politikas stratēģiju tieši vai netieši pielāgo ekonomikas attīstības līmenim, mēģinot sekmēt atpalicības pārvarēšanu vai ražošanu visaugstākajā tehnoloģiskajā līmenī. Virkne zinātnisku pētījumu

⁽³⁾ *Cedefop* norāda: "Total employment in Europe is projected to grow by more than 13 million jobs between 2006 and 2015. This comprises increases of almost 12.5 million jobs at the highest qualification level (roughly ISCED levels 5 and 6) and almost 9.5 million jobs at medium level (ISCED level 3 and 4). On the other hand, there is a decline of over 8.5 million jobs for those with no or few formal qualifications (ISCED levels 0-2)." Avots: *Cedefop, Future skill needs in Europe Medium-term forecast*, 2008. gads.

liecina, ka ekonomikas politikas pielāgošana ekonomikas attīstības līmenim ir lietderīga. Secināts, ka vieniem un tiem pašiem politikas pasākumiem atkarībā no valsts attīstības līmeņa var būt dažādi rezultāti. Piemēram, attiecīgajam pasākumam, ko īsteno valstī, kur ražošana ir augstā tehnoloģiskā līmenī, var būt labi rezultāti, savukārt valstī, kas mēģina pārvarēt atpalicību, tam var būt sliktāki rezultāti vai pat negatīva ietekme uz ekonomikas attīstību.

4.3. Izglītības sistēmas ir labs piemērs, kas liecina, ka minētais apgalvojums ir patiess ⁽¹⁾. Lai cik vien iespējams palielinātu izglītības sistēmā veikto ieguldījumu izdevīgumu, uzmanība jāvelta arī to dažādajai ietekmei atkarībā no valsts attīstības līmeņa, piemēram, augstākās izglītības nozīme palielinās, valstij tuvojoties visaugstākajam tehnoloģiskajam līmenim. Savukārt izglītības sistēmas, kurās lielāka uzmanība tiek veltīta profesijas apguvei, vairāk piemērotas atpalicības pārvarēšanai. *Aghion et al.* (2005. gads) uzskata, ka, palielinot augstākās izglītības finansējumu uz vienu cilvēku par 1 000 \$, valstīs ar augstu tehnoloģisko līmeni ikgada izaugsme palielināsies par 0,27 procentu punktiem, bet valstīs, kas vēl nav sasniegušas visaugstāko tehnoloģisko līmeni, izaugsme palielināsies tikai par aptuveni 0,1 procentu punktiem. Valstīs ar augstu tehnoloģisko līmeni augstāko izglītību ieguvušo nodarbināšana ir ekonomiski izdevīgāka, jo tās cenšas izstrādāt radikālākus jauninājumus, kas iespējams vienīgi zinātniskās pētniecības ceļā.

4.4. Jo augstāka izglītība, jo lielāka elastība tehnoloģiju izvēlē. Tieši 60 % no atšķirībām Eiropas valstu un ASV izaugsmes rādītājos ir izskaidrojami ar to, ka Eiropas izglītības sistēmas ir orientētas uz profesionālo izglītību un vidējo izglītību (*Krueger, Kumar, 2004. gads*). Zināšanu sabiedrībā vajadzīgas vispārējas pamatprasmes un augstāks izglītības līmenis, kas sekmē jaunu tehnoloģiju ieviešanu un jaunu nozaru, kurās darbojas jauni uzņēmumi, veidošanos. Tāpēc, tuvojoties visaugstākajam tehnoloģiskajam līmenim, attīstību sāk kavēt Eiropai raksturīgā koncentrēšanās (atpalicības pārvarēšanas posmā tā bija pareizais risinājums) uz vidējo izglītību.

4.5. Eiropas Savienības ekonomikas politikas izstrādi un īstenošanu, protams, kavē tās sastāvā ietilpstošo valstu neviendabība. Tā kā neviendabība ir liela, īstenošanas pilnvaras parasti tiek nodotas dalībvalstīm, lai tās rastu vietējiem apstākļiem piemērotus risinājumus ⁽²⁾. Būtiski tomēr ir, lai kopīgās politikas pamatnostādnes dažādu līmeņu starpā tiktu saskaņotas un to īstenošana tiktu koordinēta, tādējādi panākot pēc iespējas lielāku izvēlētas stratēģijas efektivitāti. Tas jā dara arī Eiropas Savienībā valdošās savstarpējās atkarības dēļ. No dalībvalstu sasniegumiem labumu gūst arī citi, un labumu gūšana uz citu rēķina nav atbalstāma.

⁽¹⁾ Kopumā secināts, ka ieguldījumi cilvēku kapitālā ir ļoti izdevīgi. Par vienu gadu palielinot vidējo laiku, kas pavadīts, mācoties skolā, ilgtermiņā ekonomiskā izaugsme varētu pieaugt par 6 % (*De la Fuente, 2003. gads*).

⁽²⁾ Lai arī minētā "kompetenču sadale" laika gaitā būtu regulāri jāpārskata, atzinumā iztīrējot arī šo jautājumu, atzinuma apjoms būtu pārāk liels (skatīt *Falk, Hölzl, Leo, 2007. gads*).

4.6. Jāapzinās, ka nav iespējams izstrādāt visiem gadījumiem piemērotu stratēģiju un vienīgi attiecīgās valsts apstākļiem piemērotu pasākumu kopums var nodrošināt panākumus. Svarīga ir arī atziņa, ka, sasniedzot visaugstāko tehnoloģisko līmeni, ekonomiskās politikas struktūras un stratēģijas ir jāmaina, jo esošie, vairāku desmitu gadu laikā veidotie instrumenti neveicina izaugsmi vai veicina to tikai nedaudz un (vismaz daļa no tiem) ir kļuvuši neefektīvi. Tas pats – tikai no cita skata punkta – sakāms arī par valstīm, kas cenšas pārvarēt atpalicību. Tās būs izvēlējušās neefektīvu risinājumu, ja mēģinās īstenot tādas pašas stratēģijas kā valstis ar augstu tehnoloģisko līmeni. Ikvienai Eiropas stratēģijai ir jāsniedz atbilde, kā

— stiprināt ne tikai kohēziju, bet arī izcilus sasniegumus, vienlaikus ņemot vērā ekonomikas attīstības līmeni,

— izvirzāmi mērķi un izstrādājami pasākumi, ņemot vērā, ka daudzas politikas jomas ir horizontālas (piemēram, vides un jauninājumu politika), un kā tos efektīvi īstenot, neraugoties uz nepietiekamo koordināciju minētajās politikas jomās,

— lietpratīgi sadalīt pienākumus starp Eiropas līmeni un dalībvalstīm un

— noteikt, ka paredzētie pasākumi ir obligāti, un kādas ir sankcijas par atkāpēm to īstenošanā.

4.7. Gandrīz visas struktūras un mehānismi šādas politikas īstenošanai Eiropā ir jau izveidoti, atliek "vienīgi" tos izmantot, piešķirot tiem atbilstošu formu un saturu. Pamatvilcienos ir arī skaidrs, kādai jābūt minētajai formai un saturam, un par to jau ir notikušas plašas diskusijas. Trūkst vienīgi politiskas gribas, lai veiktu pozitīvas pārmaiņas ekonomikā un Eiropas sabiedrībā.

5. Izmantotā literatūra.

Acemoglu, D. Aghion, P., Zilibotti, F, Appropriate Institutions for Economic Growth, 2006.

Aghion, P., A Primer on Innovation and Growth, Bruegel Policy Brief 02, 2006.

Aghion, P., Bloom, N., Blundell, R., Griffith, R., Howitt, P., *Competition and Innovation: An Inverted-U Relationship*, Quarterly Journal of Economics, Vol. 120, No. 2, pp. 701-728, 2005.

Aghion, P., Blundell, R., Griffith, R., Howitt, P., Prantl, S., *The Effects of Entry on Incumbent Innovation and Productivity*, NBER Working Paper 12027, 2006.

Aghion, P., Boustan, L., Hoxby, C., Vandebussche, J., *Exploiting States' Mistakes to Identify the Causal Impact of Higher Education on Growth*, Working Paper, Harvard University, 2005.

Aghion, P., Fally, T., Scarpetta, S., *Credit Constraints as a Barrier to the Entry and Post-Entry Growth of Firms: Lessons from Firm-Level Cross Country Panel Data*, 2006.

Aghion, P., Marinescu, I., *Cyclical Budgetary policy and Economic Growth: What Do We Learn from OECD Panel Data?* 2006.

Aho, E., (Chairman), Cornu, J., Georghiou, L., Subirá, A., *Ein innovatives Europa schaffen*, Bericht der unabhängigen Sachverständigen-gruppe für FuE und Innovation, eingesetzt im Anschluss an das Gipfeltreffen in Hampton Court, 2006.

Breuss, F., *Die Zukunft Europas*, in: BMWA, *Das österreichische Außenhandelsleitbild – Globalisierung gestalten – Erfolg durch Offenheit und Innovation*, Wien, 2008.

Cedefop, *Future skill needs in Europe, Medium-term forecast*, 2008.

De la Fuente, A., *Das Humankapital in der Wissensbasierten globalen Wirtschaft, Teil II: Bewertung auf der Länderebene*, Abschlussbericht für die EU-Kommission Beschäftigung und Soziales, 2003.

Falk, M. *Sectoral Innovation Performance, Evidenc from CIS 3 micro-aggregated data*, Europe Innova, 2007, <http://www.europe-innova.org>

Falk, M., Unterlass, F., *Determinanten des Wirtschaftswachstums im OECD-Raum, Teilstudie 1*, WIFO-Weißbuch, 2006.

Falk, R., Hölzl, W., Leo, H., *On the Roles and Rationales of European STI Policies*, WIFO Working Paper, 299/2007.

Falk, R., Leo, H., *“What Can Be Achieved By Special R&D Funds When There is No Special Leaning Towards R&D Intensive Industries?”*, WIFO Working Papers, 2006, (273).

Gerschenkron, A., *“Economic Backwardness in Historical Perspective”*, Harvard University Press, 1962.

Giddens, A., Liddle, R., Diamond, P. (eds.), *Global Europe, Social Europe*, Polity Press, Cambridge, United Kingdom, 2006.

Gordon, R. J., *Issues in the Comparison of Welfare Between Europe and the United States*, Paper presented to Bureau of European Policy Advisers, “Change, Innovation and Distribution”, Brussels, 04 December 2007.

Griffith, R., Redding, S., Van Reenen, J., *Mapping the Two Faces of R&D: Productivity Growth in a Panel of OECD Industries*, The Review of Economics and Statistics, 86 (4): 883 – 895, 2004.

Hollanders, H., *Innovation Modes: Evidence at the Sector Level*, Europe-Innova, Innovation Watch, 2007, <http://www.europe-innova.org>

Hölzl, W., Friesenbichler, K. *Final Sector Report Gazelles*, Sectoral Innovation Watch, Europe Innova, 2008, <http://www.europe-innova.org>

Kommission der Europäischen Gemeinschaften (KEG), *Umsetzung des Lissabon-Programms der Gemeinschaft: Ein politischer Rahmen zur Stärkung des Verarbeitenden Gewerbes in der EU – Auf dem Weg zu einem stärker integrierten Konzept für die Industriepolitik*, KOM(2005) 474 endgültig, Brüssel, 5.10.2005.

Krueger, D., Kumar, K., *US-Europe Differences in Technology-Driven Growth: Quantifying the Role of Education*, Journal of Monetary Economics, 2004.

Leo, H., Reinstaller, A., Unterlass, F., *Motivating sectoral analysis of innovation. Performance*, Europe Innova, 2007, <http://www.europe-innova.org>

Nicoletti, G., Scarpetta, S., *Regulation, Productivity and Growth: OECD Evidence*, Economic Policy, 18:36 9, 2003.

OECD, *Education at a Glance*, OECD, 2006.

Peneder, M., *Entrepreneurship and technological innovation, An integrated taxonomy of firms and sectors*, Europe Innova, Wifo, 2007, <http://www.europe-innova.org>

Sapir, A. et al., *“An Agenda for a Growing Europe”*, Oxford University Press, 2004.

Vandenbussche, J., Aghion, P., Meghir, C., *Growth, Distance to Frontier and Composition of Human Capital*, *Journal of Economic Growth*, Vol. 11, No. 2, pp 97-127, 2006.

Briselē, 2008. gada 22. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Elektrisko sadzīves iekārtu (mājsaimniecības elektroierīču) ražošanas nozares pārstrukturēšana un attīstība un tās ietekme uz nodarbinātību, klimata pārmaiņām un patērētājiem"

(2009/C 100/12)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja, darbojoties saskaņā ar sava Reglamenta 29. panta 2. punktu, 2008. gada 17. janvārī nolēma sagatavot pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"Elektrisko sadzīves iekārtu (mājsaimniecības elektroierīču) ražošanas nozares pārstrukturizācija un attīstība un tās ietekme uz nodarbinātību, klimata pārmaiņām un patērētājiem".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija savu atzinumu pieņēma 2008. gada 10. septembrī. Ziņotājs – DARMANIN kdze, līdzziņotājs – GIBELLIERI kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 448. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 22. un 23. oktobrī (22. oktobra sēdē), ar 86 balsīm par un 2 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ieteikumi un secinājumi

1.1. EESK uzskata, ka Eiropas mājsaimniecības iekārtu ⁽¹⁾ ražošanas nozares spēks ir tās spējā izgatavot augstas kvalitātes un ilgtspējīgus ražojumus; šis spēks ir jāatbalsta un jāpalielina ar atbilstošu Eiropas politiku, kas balstīta uz tehnoloģiju jauninājumu pastāvīgu izstrādi un uzlabošanu un pastāvīgu apmācību, lai uzlabotu darbinieku prasmi. Šādai politikai jāveicina energoefektīvu mājsaimniecības iekārtu izstrāde ar lielākām otrreizējās pārstrādes iespējām. Pamatojoties uz ekspluatācijas cikla analīzi, būtu jāsamazina kopējā ietekme uz vidi.

1.2. EESK noteikti uzskata, ka Eiropas Savienības tiesību akti var tieši ietekmēt nozares konkurētspēju, galvenokārt ar priekšlikuma par Ekodizaina direktīvas darbības jomas paplašināšanu un priekšlikuma par Ekomarķējuma regulas pārskatīšanu starpniecību, kuru rezultāts ir paaugstināta energoefektivitāte un samazināts CO₂ emisiju daudzums, tādējādi samazinot draudus sakarā ar nozares pārvietošanu ārpus Eiropas un šādu tendenci, kā arī darbavietu zaudēšanu un patērētāju interešu ierobežošanas risku.

1.3. Lai aizsargātu Eiropas ražošanas nozari, nozares darbiniekus, patērētāju intereses un vidi, īpaši svarīga ir tirgus uzraudzība. Tirgus uzraudzība būtu jāīsteno ar šādiem līdzekļiem:

— dalībvalstīm un ES piešķirot vairāk resursu, lai stingrāk pārbaudītu ražojumu, jo īpaši importēto ražojumu atbilstību Eiropas kopējā tirgus standartiem un tiesību aktiem; ⁽²⁾

⁽¹⁾ Mājsaimniecības iekārtas ir ledusskapji, veļas mazgāšanas mašīnas, trauku mazgāšanas mašīnas, apsildīšanas katli, sildītāji un visas mājās lietojamās elektroierīces.

⁽²⁾ Jaunais tiesiskais regulējums (NLF), pazīstams arī kā "Ayrat pakete", ir jaunākā "laba regulējuma pakete", kas attiecas uz tirgus uzraudzību, produktu marķēšanu un standartizāciju un kuru ir pieņēmis Eiropas Parlaments un Padome 2008. gada 23. jūnijā, http://ec.europa.eu/enterprise/regulation/internal_market_package/index_en.htm

— izskaužot negodīgu konkurenci un dempingu. Rūpīgi jāizpēta antidempinga pasākumi, lai tie nedarbotos pret Eiropas ražošanas nozari, rosinot nozares pārcelšanu ārpus Eiropas vai palielināt importu; minētie pasākumi jāattiecinā ne tikai uz visu iekārtu, bet arī uz tās sastāvdaļām;

— pārskatot marķēšanas sistēmu, lai atspoguļotu panākumus tehnoloģiju jauninājumu jomā, neradot nepatiesu priekšstatu par vērtības izmaiņām;

— stingrāku kontroli, lai samazinātu viltošanu, maldināšanu, atdarināšanu/kopēšanu;

— kontrolējot, vai preču, jo īpaši importēto, marķējums patiešām atbilst tajā apgalvotajam, lai tas nebūtu maldinošs.

1.4. EESK uzskata, ka marķēšanas sistēmas pielāgojumi ir ārkārtīgi svarīgi. Marķējums vienmēr būtu jāatjaunina, ja tehniski efektīvākas iekārtas paaugstina standartu. Sistēmai jābūt dinamiskai, lai uz tirgū jauniem ražojumiem ar labākām specifikācijām attiektos jaunais marķējums, nevis zemākas kategorijas marķējums iepriekš klasificēto iekārtu klasifikācijā. Šāda pārskatīšana jāsaista ar tehnoloģiju jauninājumiem, bet jāierobežo ar 5 gadu termiņu, kā noteikts Energoefektivitātes rīcības plānā. Būtiski svarīgi ir pārskatīšanas procesā iesaistīt ieinteresētās puses. Bez tam Komisijai būtu jāveicina to tiesību aktu ieviešana, ar ko minētais marķējums tiek pārvērsts par pārliecinošāku instrumentu ražotājiem, importētājiem un mazumtirgotājiem.

1.4.1. Lai nodrošinātu ilgtspēju, ES būtu lietderīgi ietekmēt arī citas valstis pieņemt augstos standartus, ko ES pati gatavojas pieņemt iekšējā tirgū, jo tādējādi varētu nodrošināt enerģijas ietaupījumus globālā mērogā.

1.5. Eiropas mājsaimniecības iekārtu ražošanas nozari iespējams ievērojami atbalstīt, dalībvalstīs ieviešot stimulu shēmas, lai rosinātu iekārtu aizvietošanu ar modernākām un energoefektīvākām, kādas nozare jau ražo, bet kuras vēl nav pietiekami populāras tirgū. Šādam atbalstam jābūt pārdomātam, lai mazu rīgākus cilvēkus atbalstītu ar piemērotiem finanšu instrumentiem un tas nebūtu diskriminējošs. Jāmācās no gūtajiem panākumiem Eiropā un ārpus Eiropas.

1.6. Ir lietderīgi arī pastiprināt atbalstu patērētājiem saistībā ar mājsaimniecības iekārtu apkopi un rezerves daļām; efektīvu un uzticamu pakalpojumu sniegšanai nodrošinot darbinieku prasmju pastāvīgu paaugstināšanu un atjaunināšanu. Rezultātā varētu paaugstināties un/vai saglabāties nodarbinātības līmenis.

1.7. EESK uzskata, ka ES politikai jāveicina nozares pāriešana uz novatoriskākiem ražojumiem un ar tiem saistītiem pakalpojumiem, kuri ir stratēģiski atbilstoši to ietekmes dēļ uz CO₂ emisijām un enerģijas patēriņu, piemēram, saules bateriju paneļi, fotoelektriskās ierīces, siltuma sūkņi, ūdeņraža baterijas, mikroģenerācijas iekārtas un augstas efektivitātes gaisa kondicionēšanas iekārtas. Tas veicinātu jaunu darba vietu radīšanu un lielāku izvēli patērētājiem.

1.8. EESK atkārtoti uzsver, ka ieteikumus par mājsaimniecības iekārtu ražošanas nozares reālu pārstrukturēšanu, palielinot tās ilgtspēju, iespējams sekmīgi un maksimāli efektīvi īstenot tikai tad, ja risinās pamatīgs un efektīvs dialogs Eiropas līmenī.

2. Vispārīga informācija

2.1. Mājsaimniecības iekārtu ražošanas nozares pārvietošanās ne tikai uz Centrāleiropas un Austrumeiropas valstīm, bet arī uz Krieviju, Turciju un Ķīnu pašlaik ir nozares visnopietnākā problēma. Pārvietošanās notiek ne tikai starp ES dalībvalstīm, bet veseli mājsaimniecības iekārtu nozares segmenti gandrīz pilnībā pārvietojas no Eiropas uz Ķīnu.

2.2. Uzņēmumi tagad atklāj Krieviju, kur izveidotas jaunas veļas mazgājamo mašīnu un ledusskapju ražotnes, no mājsaimniecības elektroierīču nozares pārņemot tajā pastāvošos uzņēmumus. Šobrīd Krievijas teritorijā ceļ 15–20 mājsaimniecības elektroierīču ražotnes. Tas ir būtiski svarīgi, lai nodrošinātu Eiropas ražotāju iekļūšanu šādā jaunā, ļoti potenciālā tirgū.

Uzmanība tomēr jāpievērš tam, ka nākotnē minētās ražotnes var apkalpot ne tikai savas valsts tirgu, bet arī eksportēt produkciju uz Eiropu, ja mēs neatrisināsim Eiropas tirgus galvenās problēmas.

2.2.1. Eiropas ražotājiem ir iespējas eksportēt savus produktus arī uz Āzijas, Ziemeļāfrikas un Vidējo Austrumu reģioniem, un tādēļ jau pieaug tendence eksportēt ES ražotās mājsaimniecības iekārtas. Eiropas ražotāji var izmantot pašreizējos apstākļus, piemēram, pieaugošo vidusslāni minētajos reģionos, Eiropas produktu labo reputāciju utt., lai vēl vairāk iekļūtu šādos potenciālajos tirgos.

2.3. Lētu un apšaubāmu produktu iespiešanās tirgū padziļina krīzi Eiropas mājsaimniecības elektroierīču ražošanas nozarē. Zema kvalitāte papildina dažādās nodokļu sistēmas, darbaspēka izmaksu priekšrocības un salīdzinoši zemās transporta izmaksas, lai uzbruktu Eiropā vispāratzītiem ražotājiem.

2.4. Eiropa neapšaubāmi nevar konkurēt ar mēnešalgām, ko maksā Ķīnā. Ķīnā ražots ledusskapis vai saldētava ir nepārspējami lēta, un tas pats attiecināms uz vienkāršām sastāvdaļām, piemēram, motoriem vai kompresoriem. Konkurences priekšrocības nav panākamas, ja Eiropas ražojumus pārdod atbilstoši tikai cenas, nevis kvalitatīvajām priekšrocībām. Eiropas mājsaimniecības iekārtu ražošanas nozares spēks ir tās spēja izgatavot augstas kvalitātes ražojumus. Citas konkurences priekšrocības saistītas ar modeli, produkta garantijām, apkopi rezerves daļu savietojamību un remontu. Minēto spēku var atbalstīt un palielināt, īstenojot skaidri formulētu Eiropas politiku.

2.5. Eiropas rūpnīcas ražo ledusskapjus un saldētavas, kas atbilst A++, A+, A un B energoefektivitātes klasei. Vairums pašreiz ražoto preču atbilst A+ un A klasei. A++ preces veido mazāk par 4 %.

2.6. Energoefektīvu ledusskapju izmantojums patērētāju vidū joprojām ir zems. Saskaņā ar CECED (Eiropas mājsaimniecības iekārtu ražotāju komiteja – *European Domestic Equipment Manufacturers Committee*) datiem Eiropas mājsaimniecībās joprojām apmēram 188 miljoni ledusskapju un saldētavu ir vairāk kā 10 gadu veci. Vecas iekārtas (no 1990. gada) patērē apmēram 600 kWh/gadā, A+ klases iekārtas – apmēram 255 kWh/gadā un A++ klases iekārtas – apmēram 182 kWh/gadā. Lai pirkums patērētājiem atmaksātos, pie pašreizējām cenām un pašreizējos apstākļos ⁽¹⁾ klases A++ iekārtai tomēr jādarbojas apmēram 12 gadus.

⁽¹⁾ Ieskaitot enerģijas cenas un degvielas izmaksas.

2.7. Papildus šādām vecākām iekārtām Eiropas ražotāji arvien vairāk ir nobažījušies par potenciāli nedrošu, enerģijas patēriņa ziņā neefektīvu un neuzticamu importu. Tas jo īpaši attiecas uz tūlītējas piegādes ievestām precēm, ko ātri izpārdod ES tirgū.

2.7.1. Tādēļ mājsaimniecību elektroenerģijas pieprasījums ir aptuveni 25 % no kopējā ES elektroenerģijas pieprasījuma un, pateicoties jaunu lietojumu un produktu ieviešanai, pēdējos gados visvairāk ir palielinājies elektroenerģijas patēriņš mājsaimniecības elektroierīču vajadzībām.

2.8. Labākas kvalitātes materiāla izmantošana magnētiskajai serdei kopā ar motora modeļa optimizēšanu, izmantojot jaunu materiālu īpašības, varētu paaugstināt mājsaimniecības iekārtu elektromotoru efektivitāti (līdz 15 %), ievērojami veicinot elektroenerģijas taupīšanu sadzīves patēriņā.

2.9. Vēl viena attīstības izpausme, kas jāatbalsta Eiropas Komisijai, ir tādu mājsaimniecības iekārtu izstrāde, ko ērti ekspluatēt un kuras piemērotas otrreizējai pārstrādei. Jāatzīmē, ka Eiropas ražotāji ir ieguldījuši lielu darbu šajā jomā un ievērojami samazinājuši enerģijas un ūdens patēriņu lielās iekārtās. Tomēr kopš tā laika arvien lielāks izejmateriālu klāsts ir kļuvis būtisks ne tikai vides, bet arī izmaksu ziņā. Tas attiecas uz tēraudu, plastmasu, niķeli, hromu, varu u. e. Minēto izejmateriālu un naftas blakusproduktu cenas paaugstinās. Tie, kas spēj samazināt materiāla saturu attiecīgajā produktā, iegūst nozīmīgu konkurences priekšrocību. Iespējas, ko mājsaimniecības iekārtu ražošanas nozarei piedāvā nanotehnoloģijas un Eksploataācijas cikla analīzes (LCA) metodoloģija, lai pilnveidotu un izvērtētu materiālu pareizo izvēli, nav pietiekami izpētītas, lai iegūtu šādu priekšrocību.

2.9.1 Šobrīd bažas izraisa tas, ka ne visus pārstrādei paredzētos materiālus, kā noteikts spēkā esošajos noteikumos par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem, patiešām nosūta atpakaļ ražotājiem, kā rezultātā ražotāji pastāvīgi sedz pārstrādes izmaksas, faktiski nesaņemot attiecīgās preces.

2.10. Komisijas finansētās pētniecības politikas mērķim jābūt šādas izpētes veicinātājai un tādu sastāvdaļu kā, piemēram, motori, radiatoru, kompresori utt., miniaturizēšanas virzīšanai. Šādā aspektā tādu iekārtu izstrāde, kurās izmanto pēc iespējas mazāk materiālu, nozīmē otrreizējai pārstrādei piemērotu mājsaimniecības iekārtu izstrādi. Šai sakarā nozīmīgs izejas punkts ir ES 2005. gada ekodizaina pamatdirektīva ar savām

prasībām par enerģiju patērējošo ražojumu ekodizainu. Eiropas Komisijai nav no jauna jāievieš politikas instrumenti, bet drīzāk jāpilnveido pašreiz pieejamie. Tas attiecas arī uz pašreizējo energoefektivitātes un patēriņa marķējumu. Uz pieaugošās energoresursu krīzes un izejmateriālu izsīkšanas fona Komisijai būtu minētais marķējums jāpapildina ar obligātu piemērojamu regulu par produktu laišanu tirgū. Tikai tiem ražotājiem, kuri izgatavo augstas kvalitātes produktus, būtu jāsaņem atļauja pārdot mājsaimniecības iekārtas Eiropas iekšējā tirgū: tas būtu pamatjums tiesību aktiem, ar ko uzņēmumiem pieprasa ražot augstas kvalitātes un ilgliegtas mājsaimniecības iekārtas.

2.11. Ar šādu direktīvu lietderīgi būtu arī prasīt ražotājiem un mazumtirgotājiem ražot un pārdot remontējamas mājsaimniecības iekārtas, turot gatavībā rezerves daļas remontiem, kā arī piedāvāt klientu apkalpošanu. Eiropas patērētāji sagaida šādu apkalpošanu un, to sniedzot, Eiropas ražotāji un mazumtirgotāji var nošķirt sevi no ražotājiem ar zemām izmaksām, kuru ražojumus nav iespējams labot, bet tikai izmest un aizstāt ar jauniem. Tas nevar būt atbilstoši ilgtspējīgas attīstības stratēģijai.

2.11.1. Tādēļ EESK ar nepacietību sagaida turpmākās diskusijas par Komisijas "Ilgtspējīga patēriņa un ražošanas un ilgtspējīgas rūpniecības politikas rīcības plāna" ⁽¹⁾ īstenošanu.

2.12. Mājsaimniecības iekārtu ražošanas nozarē Eiropā joprojām ir nodarbināti apmēram 200 000 darbinieku. Nozarē daudzus gadus ir bijusi vērojama lejupslīde. Rietumeiropā divās pēdējās desmitgadēs izzudušas apmēram 57 000 darba vietas. Mājsaimniecības iekārtu ražošanas nozare sabruka Centrāleiropā un Austrumeiropā pēc vecās politiskās sistēmas beigām, un kopš tā laika radītas apmēram 20 000 jaunas darba vietas.

2.13. Mājsaimniecības iekārtu ražošanas nozares, ko vissmagāk skārusi pārvietošana uz valstīm ārpus Eiropas (Krieviju, Ķīnu, Turciju), ir gaisa kondicionēšanas un nelielo iekārtu ražošanas nozares. Eiropas ledusskapju/saldētavu ražošanas rūpnīcās joprojām ir nodarbināti apmēram 23 000 cilvēku.

2.14. Pārstrukturizācija Eiropas mājsaimniecības iekārtu ražošanas nozarē turpināsies arī nākamajos gados. Tās vēriens būs atkarīgs ne tikai no tirgus un tehnoloģiskās attīstības, bet arī no politiskiem lēmumiem un likumdošanas pasākumiem.

3. Īpašas piezīmes

3.1. Eiropas politikai jāatrod risinājums četrām problēmām.

⁽¹⁾ COM(2008) 397 galīgā redakcija (16.7.2008.).

3.1.1. Kā nodrošināt, ka nozare netiek zaudēta līdz ar pārvietošanu uz valstīm ārpus Eiropas Savienības. Tendence ir skaidra – nozare pārvietojas, tādēļ mums jāneitralizē paredzami reālie draudi zaudēt šo nozari, atdodot to ārpus ES valstīm.

3.1.2. Kā veidot strukturālās pārmaiņas Eiropā, lai nodrošinātu, ka Rietumeiropas valstis nezaudē savu zinātnisko un tehnisko produkciju, īpašās zināšanas (*know-how*) un darba vietas, kas ar to saistītas, tai pat laikā ļaujot Centrāleiropas un Austrumeiropas valstīm stabilizēt topošo mājsaimniecības iekārtu ražošanas nozari nākotnei.

3.1.3. Kā atrast ekonomiski saprātīgu reakciju uz Āzijas importa, kura vērtība ir zemāka nekā tā Eiropas ekvivalentam un kvalitāte zemāka vai neatbilstoša iekšējā tirgus standartiem, straujo uzbrukumu.

3.1.4. Kā nodrošināt, ka sasniegtais ilgtspējīgu iekārtu izstrādē dod augļus iekšējā tirgū, paaugstinot pieprasījumu pēc šādām precēm, un turpināt ieguldīt tādu iekārtu pētniecībā un izstrādē, kurām ir mazāka ietekme uz klimata pārmaiņām un ilgtspējību.

3.2. Ražošanas nozares stāvoklis.

3.2.1. Šī ir attīstīta ražošanas nozare energoefektivitātes pētniecības un attīstības jomā panākto sasniegumu ziņā. Brīvprātīgie nolīgumi ir bijuši efektīvi, un nozare tos ir pildījusi.

3.2.2. Diemžēl apbēdina tas, ka nozare pieprasa Eiropas politiku padarīt stingrāku, lai nodrošinātu, ka nozarē paveiktais patiešām dod augļus. Pagājušajā gadā nozare nolēma neatjaunot brīvprātīgos nolīgumus, kas iepriekš ir bijuši tik veiksmīgi.

3.2.3. Tirgus uzraudzība šobrīd ir īpaši nozīmīga. Jādomā par stingrāku kontroli, lai nodrošinātu, ka visi ražojumi tirgū patiešām ir tādā līmenī un tādā kvalitātē, kas ir daudzsoļā, jo īpaši saistībā ar ietekmi uz klimata pārmaiņām.

3.2.4. Nepieciešams lielāks atbalsts no dalībvalstīm, lai nodrošinātu ka īpaši energoefektīvus ražojumus, kas padarīti pieejami tirgū, patērētāji patiešām izmanto. Klases A++ ražojumus joprojām uzskata par pārāk dārgiem, kuru iegādei veikto ieguldījumu atmaksāšanās nav rentabla, līdz ar to mums ir tirgus,

kurā joprojām izvēlas A+ klases iekārtas. Stimuli var būt dažādi, un dalībvalstīs, kā arī ārpus Eiropas jau ir daži gadījumi, kurus var minēt kā labu praksi⁽¹⁾.

3.2.5. Dalībvalstu un arī Eiropas Savienības līmenī šajā nozarē atbalstam no dalībvalstīm un godīgai konkurencei jābūt tandēmam ar tehnoloģisko jauninājumu ātrumu.

3.2.6. Svarīgs posms piegādes ķēdē ir mazumtirgotāji. Eiropas mazumtirgotājiem vairāk jāapzinās dažādās sekas, kādas ir to produktu importam, kurus ievie un pārdod vietējā tirgū. Bez tam nozares centieni būs vērtīgi, ja mazumtirdzniecības sektors turpinās ievest un pārdot produktus, kas neatbilst standartam, ir nedroši un to lietošana nav ilgtspējīga. Šajā sakarā EESK uzskata, ka vēl daudz kas darāms mazumtirdzniecības sektora izglītošanas jomā, lai saasinātu uzmanību attiecībā uz jautājumiem saistībā ar mājsaimniecības iekārtu ražošanas nozari iekšējā tirgū un šādu iekārtu ilgtspējīgu ražošanu.

3.3. Sociālais aspekts.

3.3.1. Realitāte ir tāda, ka nozarei pārvietojoties, tiek zaudētas darba vietas. Rezultātā ir liels skaits cilvēku ar prasmēm, kuras nevar citādi izmantot, kā tikai tad, ja pārvietojas arī pats darbinieks. Nozares pārstrukturizācija ir īpaši svarīga, lai nodrošinātu, ka netiek zaudētas darba vietas un nozare joprojām ir pievilcīga augstākās kvalifikācijas darbiniekiem.

3.3.2. Nozare, kurai jāpievērš pienācīga uzmanība, ir apkalpošana, jo īpaši iekārtu remonta nozare. Jāsaglabā remonta nozares dzīvotspēja, lai nodrošinātu, ka augstas kvalitātes iekārtas ir patiešām remontējamas un ir reāla rezerves daļu pieejamība, padarot remontu praktiski iespējamu.

3.3.3. Tajā pašā laikā kopīgai Eiropas un dalībvalstu politikai jāsekmē nozares pāreja uz novatorisku izstrādājumu ražošanu, radot jaunas nodarbinātības iespējas. Šis process jāatbalsta ar sociālo partneru labi strukturētu sociālo dialogu Eiropas, valstu un uzņēmumu līmenī. Nozares saistība ar Eiropas standarta kvalitāti jānodrošina arī jaunajās ražotnēs, kas atrodas jaunajās ES dalībvalstīs.

⁽¹⁾ **Itālija:** 20 % no A+ un A++ ledusskapju/saldētavu cenas ar ierobežojumu līdz EUR 200 atskaita no ienākumu nodokļa.

Spānijas atlaižu sistēma: 2008. gadā patērētāji, kas iegādājas energoefektīvus produktus, būs tiesīgi saņemt pabalstu EUR 50–125 apmērā atkarībā no iegādātās iekārtas.

Brazīlijas federālā valdība septembrī plāno ieviest programmu, lai dotētu 10 miljonu ledusskapju iepirkumu pilsoņiem ar zemiem ienākumiem. Lai saņemtu kredītu jaunāka un ekonomiskāka ledusskapja iegādei, patērētājiem būs jānodod vecais ledusskapis, kas parasti patērē vairāk enerģijas.

3.3.4. Efektīvs un pastāvīgs nozares sociālais dialogs Eiropas līmenī līdz ar tirgus uzraudzību un standartu ievērošanas nodrošināšanu Eiropā ir viens no galvenajiem aspektiem, lai panāktu, ka tiek zaudēts mazāk darba vietu.

3.4. Patērētāju stāvoklis

3.4.1. Patērētāji jānodrošina ar labas kvalitātes un veikspējas ražojumiem, kuri ir arī energoefektīvi, tādēļ patērētājiem vienkāršā, patiesā un efektīvā veidā jābūt pieejamai kvalitatīvai informācijai.

3.4.2. Marķēšanas shēmai jābūt dinamiskākai, ar sistēmu, kas attīstās un tiek atjaunināta līdz ar jauninājumiem nozarē. Bez tam marķējumā precīzi jānorāda iekārtu standarts, tādēļ testēšanai jābūt stingrākai un precīzākai.

3.4.3. Tirgus uzraudzība ir ļoti nozīmīga visās dalībvalstīs, lai nodrošinātu, ka iekārta patiešām sniedz to, ko tā sola, un patērētāji gūst to, ko cerējuši.

3.4.4. Jāatzīmē iespējamās negatīvās sekas, kādas jaunu mājsaimniecības iekārtu iegādei var būt uz vidi, ja patērētāji līdztekus jaunajām iekārtām patur arī vecās, tādējādi radot "bumeranga efektu".

3.4.5. Patērētāju veikti neatkarīgi testi ir efektīvu un racionālu mājsaimniecības iekārtu vislabākā reklāma. Šādi testi nodrošinātu iekārtas vispārējo kvalitāti un atbilstību standartam attiecīgā produkta pamatfunkciju izpildē.

3.5. Vides stāvoklis

3.5.1. EESK atzīst, ka šī nozare var dot īpašu ieguldījumu vides saglabāšanā, CO₂ emisiju un klimata pārmaiņu samazināšanā. Šajā sakarā EESK atkārtu savu nostāju pašiniciatīvas atzinumā par ekoloģiski nekaitīgu ražošanu⁽¹⁾ ietverto nostāju, kurā uzsvērts, ka iekšējā tirgū pastāv zaļā tirgus izaugsmes iespēja, kā arī izklāstīti ar marķēšanu un produkta izmantošanas ciklu saistīti jautājumi.

3.5.2. Visām precēm, kas neatbilst "labam standartam", jāpieņem 5 gadu termiņš, lai panāktu vēlamo standartu. Mēs uzskatām, ka, piemēram, ledusskapji, kas pēc minētā termiņa neatbilst konkrētam standartam, vairs nedrīkst parādīties Eiropas tirgū. Tas atbilst Eiropas Komisijas 2006. gada 24. oktobrī iesniegtajam energoefektivitātes rīcības plānam ("Ražojumus, kas neatbilst pieņemtajām obligātajām prasībām, nedrīkst laist tirgū"). Minētie priekšlikumi atbilst arī Ekodizaina direktīvai un Ekomarķējuma regulai.

3.5.3. Bez tam ir svarīgi panākt, ka tiesību aktus ekodizaina jomā iespējami īsā laikā piemēro visām attiecīgajām lielajām iekārtām un ka pārskata tiesību aktus ekomarķējuma jomā, kas dos iespēju ātri izstrādāt ļoti efektīvus produktus: tādā veidā ar tiesību aktu starpniecību uzņēmumiem tiktu noteikta prasība ražot augstas kvalitātes un ilglietojamas mājsaimniecības iekārtas.

3.5.4. Atbilstoši ES pašreizējai enerģētikas politikai un ņemot vērā to, ka marķējuma mehānisms pats par sevi nav pietiekams, lai sasniegtu ES noteiktos mērķus enerģētikas jomā, EESK mudina Komisiju apsvērt jaunus juridiskos instrumentus minēto mērķu sasniegšanai.

Briselē, 2008. gada 22. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

⁽¹⁾ Atzinums EESK (OV C 224, 30.8.2008., 1. lpp.) ziņotāja – DARMANIN kdze.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Kā eksperimenti sociālajā jomā var sekmēt aktīvas iekļaušanas valsts politikas izstrādi Eiropā?”

(2009/C 100/13)

Nākamās Eiropas Savienības prezidentvalsts Francijas Ārlietu un Eiropas lietu ministrija 2008. gada 5. marta vēstulē lūdza Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai izstrādāt izpētes atzinumu par tematu

“Kā eksperimenti sociālajā jomā var sekmēt aktīvas iekļaušanas valsts politikas izstrādi Eiropā?”.

Šā lūguma pamatā ir Augstā komisāra aktīvai solidaritātei cīņā pret nabadzību izklāstītie sākotnējie pamatelementi.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2008. gada 11. septembrī. Ziņotājs – BLOCH-LAINÉ kgs, līdzziņotājs – EHNMARK kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 448. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 22 un 23. oktobrī (23. oktobra sēdē), ar 66 balsīm par un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ievads.

1.1. Šā atzinuma pieprasījums ir saistīts ar Francijas valdības lēmumu novembrī Grenoblē rīkot tikšanos par eksperimentiem sociālajā jomā Eiropā. Tikšanās mērķis ir Kopienas un dalībvalstu līmenī veicināt kopīgu ieinteresētību par eksperimentiem un to izmantošanu kā līdzekli valsts politikas izstrādei sociālajā jomā, tostarp arī cīņai pret nabadzību ar “aktīvas iekļaušanas” palīdzību. Konferences uzdevums būs sekmēt eksperimentu “kultūru” šajā jomā un, vajadzības gadījumā, turpmāk izstrādāt jaunas iniciatīvu programmas, kurām Komisija varētu sniegt atbalstu. Nākamās prezidentvalstis – Čehijas Republika un Zviedrija –, ja tās būs ieinteresētas, varēs šo darbu turpināt.

1.2. Šajā sakarā ir svarīgi (no Francijas prezidentūras viedokļa), pirmkārt, apzināt un darīt zināmu 27 dalībvalstu praksi attiecīgajā jomā un, otrkārt, izvērtēt tās piemērotību, pilnveidošanas iespējas, kopīgas izstrādes, izplatīšanas un tālāk nodošanas iespējas. Plānoto, uzsākto vai īstenoto eksperimentu mērķiem nav noteikti nekādi ierobežojoši nosacījumi; tajos būtu jāatspoguļo dalībnieku, sadarbības veidu, juridisko metožu un praktisko pasākumu daudzveidība. Galīgais mērķis ir stingri noteiktā, reālā iespējami īsākā termiņā izveidot regulāri atjauninātas informācijas bāzi par novērtētiem eksperimentāliem jauninājumiem Eiropas izcilības tīkla ietvaros.

1.3. Pēc piezīmju un norādījumu apkopošanas atzinuma mērķis ir apstiprināt nostāju un sagatavot ieteikumus.

2. Piezīmes un norādījumi.

2.1. Bažas, kas rosināja šo atzinuma pieprasījumu, nav ne negaidītas, ne sporādiskas, ne arī neparedzamas. Eiropā (tāpat kā Amerikas Savienotajās Valstīs un Kanādā) sociālajā jomā veikti neskaitāmi eksperimenti.

2.1.1. Pēdējos desmit gados dažās ES dalībvalstīs par šo tematu veikti izcili pētījumi, aptaujas un zinātniskā izpēte. Ir notikušas, notiek vai tiek gatavotas daudzas noderīgas starptautiskas sanāksmes, darba grupas, semināri un kolokviji.

2.1.2. Taču “eksperimenti sociālajā jomā” kā koncepcija daudzos aspektos šobrīd vēl ir **ļoti neskaidra**: plašās un daudzveidīgās jomas aprises ir neskaidras; tās saturs, kas nepārtraukti attīstās, ir ļoti daudzveidīgs; tās sastāvdaļu definīcijas dažkārt ir ļoti neprecīzas; visbeidzot, rezultātu novērtējums (ja tāds vispār ir) bieži vien ir pārāk neskaidrs vai strīdīgs, jo tas ir divdomīgs un diskutējams.

2.1.3. Par šo tematu, protams, ir pieejami saturiski pat ļoti interesanti katalogi, atskaites, liecības un piezīmes. Tomēr Komitejai šķiet (ja vien tā nekļūdās), ka līdz šim nekur – ne ministrijās, decentralizētajās pašvaldībās, valstu ekonomikas un sociālo lietu padomēs, Kopienas konsultatīvajās iestādēs, ne arī sociālo partneru “vadības” organizācijās⁽¹⁾ u. c. – nav vispusīgu reģistru šā vārda metodoloģiskajā nozīmē.

⁽¹⁾ Centrālajās, federālajās, konfederālajās vai citās.

2.1.4. Ņemot vērā noteikto termiņu, šā atzinuma mērķis nebija plaši apkopot eksperimentus, kas būtu noderīgi valsts politikas izstrādei. Pamatideja bija izstrādāt īsu atzinumu, kura nosaukums "izpētes atzinums" (sākotnējs, iepriekšējs) burtiskā nozīmē atspoguļo tā mērķi – apzināt pārbaudītus un noderīgus prakses piemērus Eiropā ne tikai iestāžu, bet arī NVO līmenī.

2.2. "Eksperimenta" jēdziens sociālajā jomā sākotnēji netika iekļauts Kopienas politiku vadlīnijās. Pirmā programma cīņai pret nabadzību (1975–1980) jau paredzēja nelielu projektu eksperimentus. Otro (1985–1989) un trešo programmu (1989–1994) cita starpā raksturo vēlme apkopot gūto pieredzi. Taču eksperimenta jēdziens tajās netika uzsvērts. Neraugoties uz to, ka Amsterdamas līgumā ieviestie jauninājumi un ievērojama progress, kas panākts Lisabonas Eiropadomē, skaidri atspoguļo vēlmi kopīgi izvērtēt "labas prakses" piemērus, valstu programmās vai rīcības plānos un kopīgajos ziņojumos par sociālo aizsardzību eksperimentālajiem pasākumiem pievērsta niecīga uzmanība. Arī "atklātās koordinācijas metodei" netika pievērsta pietiekama uzmanība.

2.2.1. Tomēr sociālās politikas jomā Eiropas Savienībā pēdējo gadu laikā ir īstenots liels progress. Lieli nopelni tajā ir Eiropas Komisijai. Pateicoties divām darba sanāksmēm ar Nodarbinātības, sociālo lietu un vienlīdzīgu iespēju ģenerāldirektorātu, Komitejai bija iespēja pārdomāt programmas *EQUAL*, *PROGRESS* un "profesionālspēks" veiksmīgos rezultātus. Šā atzinuma raksturs un forma neļauj tajā sīki izklāstīt minētos aspektus.

2.2.2. Savlaicīgi tiks sagatavota dokumentācija, lai to varētu izmantot iepriekš minētajā konferencē Grenoblē šā gada novembrī. Tajā būs iekļauta informācija par veiksmīgiem novatoriskiem eksperimentiem. Tajā būs norādītas arī noderīgas tīmekļa vietnes.

2.2.3. Atgādināsim tikai dažus faktus: programmas *EQUAL* ietvaros, kas darbojās sešus gadus (2002–2008) un tagad ir beigusies, trīs miljardi *euro* no Eiropas Sociālā fonda līdzekļiem ieguldīti jauninājumos sociālajā jomā, kas saistīti ar darba tirgu un aktīvu sociālo iekļaušanu vairākās Eiropas Savienības dalībvalstīs. Tās ietvaros izveidotas 3 480 partnerības ar vairāk nekā 2 000 dalībniekiem. Tā bija paredzēta vairāk nekā 200 000 nelabvēlīgā situācijā nonākušām personām. Tā, iespējams, ir visatbilstošākā un visplašākā Eiropā īstenotā jauninājumu programma sociālajā jomā.

2.2.4. Papildus šiem skaitļiem, *EQUAL* un "salīdzinošie pārskati" ES līmenī ļāva izveidot līdz šim nebijušu metodoloģisku zināšanu kopumu. Iespējams, ka tieši tas būs vissvarīgākais turpmākajā darbā. Daļa no šīm zināšanām ir skaidri izklāstītas rokasgrāmatās. *EESK* uzskata, ka arī turpmāk ir jāveic novērtējums par šo programmu rezultātiem un ietekmi uz sociālo iekļaušanu.

2.2.5. Attiecībā uz izpētes posmā apkopotajām darbībām *EESK* ar visaptverošu pieeju īpašu uzmanību pievērta novatoriskiem eksperimentiem, kas paredzēti iekļaušanai ar uzņēmējdarbības palīdzību. Šajā sakarā Komiteja konsultējās ar NVO sadarbības tīklu pārstāvjiem un organizācijām⁽¹⁾, kas uzklauššanas sēdē⁽²⁾ varētu iepazīstināt ar plaši izpētītiem un novērtētiem veiksmīgiem pasākumiem, ko Eiropas sociālie uzņēmumi īstenojuši, integrējot ar darba palīdzību. Komiteja apzinās, ka "aktīva iekļaušana" ietver sevī daudz plašāku jēdzienu nekā integrācija ar darba palīdzību. Bet tā kā integrācijā ar darba palīdzību ir iesaistīti pieredzējuši dalībnieki, kas apvienojušies ļoti organizētos tīklos, pirmajā posmā tikšanās ar viņiem bija ļoti noderīga.

2.2.6. Arī uzklauššanas sēdē (2008. gada 16. jūnijā) apkopotā informācija un sēdes protokols tiks iekļauts dokumentācijā, kas būs pieejams iepriekš minētajā konferencē. Šajā atzinumā uzsvērsim šādus norādījumus.

2.2.6.1. Vairāki eksperimenti, kuru pamatā ir novatorisku ideju liela daudzveidība un kuriem ir atšķirīgs juridisks statuss, ir devuši pozitīvus rezultātus.

2.2.6.2. Visus minētos piemērus raksturo dažādu aktīvi iesaistīto pušu efektīva sadarbība.

2.2.6.3. Vairākās valstīs veiktos pasākumus atbalstīja ar likumiem. Bet bieži vien tas ir prasījis daudz laika.

⁽¹⁾ Nacionālā padome iekļaušanas veicināšanai ar uzņēmējdarbības palīdzību (*CINAE*), ES sadarbības tīkls nabadzības mazināšanai (*EAPN*), *EMES*, Eiropas sociālās integrācijas uzņēmumu tīkls (*ENSIE*), Eiropas Nacionālo organizāciju federācija darbam ar bezpajumtniekiem (*FEANTSA*).

⁽²⁾ Uzklauššanas sēde notika 2008. gada 16. jūnijā, pēc 2008. gada 22. aprīli notikušās sagatavošanas sanāksmes.

2.2.6.4. Šajā jomā “laika faktors” ir noteicošais. Vairākos aspektos lielas bažas rada eksperimentu ilgspēja (piemēram, EQUAL programmas pabeigšana). Jārisina jautājums, kā nodrošināt ieinteresēto pušu, īpaši vietējo pašvaldību, iesaistīšanos ilgtermiņā.

2.2.6.5. Visas iesaistītās puses uzsver, ka eksperimentu izmaksu un rezultātu attiecības vērtējumam jābalstās uz visaptverošu novērtējumu un līdzekļiem.

2.2.6.6. Tāpat tiek uzsvērts, ka būtiska nozīme ir ES līmeņa darbībai gan prasmju nodošanas, gan arī uzsāktu projektu ilgspējas jomā.

3. Nostāja.

3.1. Komiteja pauž pārliecību, ka novatoriski eksperimenti ir potenciāli noderīgs līdzeklis Eiropas Savienības dalībvalstu un starptautisko politiku izstrādē. To varētu pamatot šādi.

3.1.1. Tiek atzīts, ka mūsdienās nabadzības un atstumtības formas ir sarežģītas, un tādēļ ilgu laiku to analīze un prognozēšana bija apgrūtināta. Iegūto datu apjoms, īpaši Eiropas Savienības ierosināto pētījumu rezultātā, pēdējos gados ir ievērojami palielinājies. Bet attiecībā uz risinājumiem jāatzīst, ka pastāv vēl daudz nezināmā un neskaidrā. Vairākās valstīs īstenotās vispārējās politikas nav sasniegušas izvīzītos mērķus. Vispārējie noteikumi, kas izstrādāti uz teorētisku pieņēmumu bāzes, drīz pēc to ieviešanas izrādījās nepiemēroti, neefektīvi, pat novecojuši vai kaitīgi; tas notika tādēļ, ka noteikumos netika konkrēti ņemti vērā risināmo problēmu galvenie iemesli, to specifika un savstarpējā saikne vai arī tādēļ, ka savlaicīgi netika paredzētas vai atklātas negatīvās sekas. Eksperiments pēc savas būtības ir līdzeklis, ar kura palīdzību, izmantojot uzmanīgu novērošanu, ieviest precizējumus, labojumus un plašākā nozīmē izvairīties no “viltus labām idejām”.

3.1.2. Zinātnieku darbā būtiska nozīme ir metodei, ko filozofijā sauc par “induktīvo” metodi (“virzība no faktiem uz teoriju”). Savukārt, sociālās politikas jomā izmantojot “deduktīvo” metodi

(“virzību no teorijas uz konkrētā gadījuma izpēti”), ir pieļautas kļūdas (!). Jāprecizē, ka mūsu nodoms nebūt nav aicināt atteikties no vispārīgām politikām un tās vienkārši aizstāt ar konkrētiem eksperimentāliem pasākumiem. Tas būtu absurdi. Taču ikreiz, kad tas iespējams, būtu plaši jāizmanto novatoriski eksperimenti, lai sekmētu un sniegtu atbalstu vispārīgās valsts politikas izstrādei. Ir jāattīsta un jāpilnveido eksperimentālie jauninājumi kā dalībvalstu un Kopienas iestāžu pārvaldības līdzeklis Eiropas Savienībā.

3.1.3. Atšķirībā no tūlītējas vispārējas noteikumu piemērošanas, eksperimenta laikā bieži vien ir vieglāk noskaidrot, kā mobilizēt dažādus iesaistītos un vēlmi sadarboties izrādījušos dalībniekus iespējami tuvāk katras personas reālajām vajadzībām.

3.1.4. Eksperiments pieļauj “tiesības kļūdīties”, neradot lielus zaudējumus un neizraisot ikreiz skeptisku attieksmi.

3.1.5. “Eksperimenti sociālajā jomā” jāiekļauj sociālās solidaritātes sistēmās, tiem jābalstās uz vispārpieņemtiem jēdzieniem un ieinteresēto dalībnieku atbildību. Eksperimentu izmantošana arī veicinātu “atklātās koordinēšanas metodes” darbības jomas stiprināšanu un paplašināšanu.

3.2. Lai gan šādi argumenti visbiežāk tiek atbalstīti, tomēr nedrīkst aizmirst, ka dažkārt pastāv arī šaubas un piesardzība, kas jāņem vērā un jāapspriež, lai izvairītos no efektīvu pasākumu diskreditēšanas vai šķēršļiem to īstenošanā.

3.2.1. Šajā jautājumā visbiežāk izteiktie iebildumi ir šādi.

3.2.1.1. Termins “eksperiments” ir šokējošs, jo cilvēki nav izmēģinājuma trusīši; labāk būtu lietot terminu “pētījumi” vai vēl labāk – “jauninājumi”.

3.2.1.2. Ko darīt, lai pētījumi sociālajā jomā nebūtu tikai laboratorijas prakse? Kā atklāt tādas parādības kā parodija, šķietamība, izkropļojums, ilūzija, karikatūra vai geto?

(¹) Jāatgādina, ka traģiskākā aspektā un plašākā mērogā dažādas ideoloģijas un dogmas bija un joprojām ir briesmīgu katastrofu cēlonis.

3.2.1.3. Pētījumu norises vietu un mēroga specifika parasti un neizbēgami padara eksperimentus nereproducējamus.

3.2.1.4. Pastāv iespēja, ka eksperimenti varētu kļūt par attaisnojumu valsts lēmējinstādēm, kuras nevēlas īstenot vispārējas reformas. Eksperimenti var ierobežot vai atcelt esošos un aizsargājošos sociālos noteikumus.

3.2.1.5. Eksperimentu rezultātā vieni var gūt nepamatotas priekšrocības vai arī, atsakoties no tiem, tiks gūts īslaicīgs un pārejošs labums un sagādāta sāpīga vilšanās.

3.2.1.6. Vai novērtējuma protokoli ir ticami?

3.3. Lai atspēkotu minētos iebildumus un piesardzību, EESK uzskata, ka ir būtiski skaidri noteikt, kādi eksperimenti būtu jāveic ar valsts lēmējstāžu atbalstu un to atbildībā.

3.3.1. Kā jau iepriekš minēts (2.1.2. punktā), "eksperimentu" jēdziens sociālajā jomā vēl ir "neskaidrs". Šāds Komitejas izteikums nav domāts kā izsmieklis. Ja tas tā būtu, tas būtu nenopietni, nelietderīgi un necienīgi; bet šajā gadījumā tas tā nav. Komitejas vienīgā vēlme ir apkopot pārdomas ar mērķi pēc iespējas samazināt šīs koncepcijas "neskaidros" aspektus.

3.3.2. Lai to panāktu, pirmais solis neapšaubāmi ir vienoties par definīciju. Tas nebūs viegli, jo pastāvīgi rodas neskaidrības saistībā ar saturu. Galvenā neskaidrība ir tā, vai "eksperimentu" mērķis sociālajā jomā ir tikai apstiprināt pastāvošas metodes vai arī tie paredzēti, lai izstrādātu jauninājumus.

3.3.3. Komiteja nevēlas ieslīgt definīciju doktrinārā un semantiskā saraksta izskatīšanā. Komiteja pievērsa uzmanību divām definīcijām.

3.3.3.1. Pirmo definīciju izstrādājis šajā jomā pazīstams ASV institūts⁽¹⁾. Tajā paredzēti četri posmi:

⁽¹⁾ URBA Institute.

— izlases veidā noteikt saņēmējus un kontroles grupu (*random assignment*),

— valsts politikas pasākumi (*policy intervention*),

— uzraudzības pasākumi (*follow up data collection*),

— novērtējums (*evaluation*).

3.3.3.2. Otru definīciju izstrādājusi Francijas ministrija, kas pieprasījusi šo atzinumu; tajā paredzēti šādi aspekti:

— sociālās politikas atjaunināšana, kas sākotnēji norisinās nelielā mērogā, ņemot vērā tās neparedzamās sekas;

— atjaunināšana jāveic apstākļos, kas nodrošina tās seku novērtēšanu;

— un orientējoties uz turpmāku vispārēju piemērošanu.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja dod priekšroku un stingri atbalsta otro definīciju.

3.3.4. Vēlreiz atgādinām, ka eksperimentālās inovācijas ideju ir ļoti daudz. Netrūkst arī neskaidru labas gribas izpausmju; ar tām ir "bruģēts ceļš uz eļļu". Vislielākā kļūda attiecībā uz "eksperimentu" koncepciju sociālajā jomā un tās nākotni būtu veicināt valsts iniciatīvas, kuras jau sākotnēji nolemtas neveiksmei vai arī kuras nav iespējams reproducēt.

3.3.5. EQUAL programma, piemēram, ļāva izstrādāt noteikumus un metodes, ar kurām pārbaudīt veiksmes un neveiksmes faktorus. Komiteja uzsver un atzinīgi vērtē galvenokārt Eiropas Sociālā fonda vadītāju paveikto darbu, kas varētu būt noderīgs visām vietējām un valstu lēmējinstādēm, kuras vēlas uzsākt novatorisku eksperimentu projektus.

3.3.6. Uzmanība būtu jāvelta tikai tādiem eksperimentiem, kurus raksturo

3.3.6.1. precīzi noteikti pasākumu termiņi un izmaksas,

3.3.6.2. izmantoto līdzekļu precīza plānošana,

3.3.6.3. dažādu dalībnieku – valsts pārvaldes iestāžu, pētnieku, sociālo partneru un citu pilsoniskās sabiedrības dalībnieku (fondu, kooperatīvu, savstarpējās palīdzības iestāžu, apvienību u. c.) aktīva un efektīva iesaistīšanās un pastāvīga sadarbība,

3.3.6.4. pasākumi, kuru mērķis ir nodrošināt eksperimentu “mērķa grupu” aktīvu un konkrētu līdzdalību to izstrādē, īstenošanā un rezultātu novērtēšanā, tātad arī eksperimentu un politikas “līdzveidošanā”. Eiropas kultūrā cilvēks pirmām kārtām ir **persona**, nevis “lietotājs”, “subjekts”, “klients”, “vēlētājs” vai tāds, kas saņem palīdzību utt.,

3.3.6.5. metodoloģiski izstrādāta un pirms darbības uzsākšanas stingri noteikta uzraudzības un īpaši vērtēšanas sistēma; šajā sistēmā jāiekļauj nopietni ietekmes novērtējumi, jāparedz uztīcamu vērtētāju iesaistīšana un tai ir jābūt izstrādātai, lai varētu nopietni izvērtēt rezultātu ilgtspēju,

3.3.6.6. pieredzes atkārtošanas iespēju atbilstīga izvērtēšana (ņemot vērā, ka arī nepārvietojamā projektā var būt noderīgi elementi un sastāvdaļas).

3.3.6.7. Visi minētie nosacījumi, protams, ne vienmēr nodrošinās eksperimentu veiksmīgu rezultātu. Ja nenotiek principiāla atteikšanās no eksperimentiem, ir jārēķinās arī ar neveiksmi.

4. Ieteikumi.

4.1. *Vispārīgas nostādnes.*

4.1.1. Ne eksperimenti, ne inovācija patiesībā vēl nav Eiropas sociālās stratēģijas, ne arī “atklātās koordinācijas metodes” neatņemama sastāvdaļa. Tomēr pēdējos gados ir izveidojies kopējs konceptuāls pamats: ideja par sociālās politikas modernizēšanu; novērtējums kā viens no efektīvas pārvaldības galvenajiem

faktoriem; pieredzes apmaiņa un labas prakses nodošana. Komisija 2008. gada 2. jūlijā pieņēma atjauninātu Sociālo programmu, kurā liela vērība pievērsta atklātās koordinācijas metodes stiprināšanai sociālajā jomā. Dokumentā uzsvērts, ka PROGRESS programma nodrošinās atbalstu “eksperimentiem” sociālajā jomā. Bet lai to panāktu, ir aktīvi jādarbojas un jāsekmē šā mērķa sasniegšana, un ir svarīgi pārliecināties, ka EQUAL programmas principi tiks iekļauti Eiropas Sociālā fonda turpmākajā pārvaldībā un darbībā. Papildus jau veiktajiem pasākumiem, jauninājumu programmās aktīvas iekļaušanas jomā varētu iesaistīties arī Eiropas Sociālais fonds un struktūrfondi.

4.1.2. EESK iesaka izstrādāt integrētāku pieeju, koncepciju daudzām un dažādām Eiropas programmām, lai straujāk sekmētu novatoriskus “eksperimentus” sociālās kohēzijas un iekļaušanas jomā. To varētu attiecināt, piemēram, uz Pētniecības un izstrādes 7. programmu un dažām reģionālās attīstības programmām (*Jeremie, Jaspers*, Mikrokredīti), dažām lauku attīstības programmām (piemēram, *Leader*), kā arī ilgtspējīgas attīstības programmām.

4.2. “Eksperimentu” projekti sociālajā jomā cīņai pret atstumtību parasti ir vietējā un valsts līmeņa dalībnieku iniciatīvas rezultāts, bet Eiropas iestāžu un īpaši Komisijas darbība varētu būt aktīvāka un sniegt izšķirošo sviras efektu. Pašreizējais periods ir labvēlīgs šā jautājuma risināšanai.

4.3. Pirmām kārtām ir svarīgi apzināt pašreizējo situāciju Eiropas Savienības 27 dalībvalstīs. Tā ir arī viena no problēmām, kas rosināja šā atzinuma pieprasījumu; ņemot vērā tā izstrādes termiņu un plašo tematiku, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja uzskata, ka atzinums ir tikai pirmais solis turpmākā darba sagatavošanā.

4.3.1. Šajā sakarā Komiteja neiesaka izveidot kārtējo novērošanas centru pēc tradicionālā iestāžu modeļa. Komiteja uzskata, ka šis sarežģītais risinājums, kas prasīs izdevumus, nedos cerētos rezultātus. Komiteja stingri iesaka izveidot struktūru Eiropas tīkla veidā, kura uzdevums būtu apkopot un izplatīt informāciju par ES dalībvalstīs veiktajiem eksperimentiem, to saturu, formu,

nosacījumiem, gūtajām atziņām un rezultātiem. Tajā ir jāiesaista dažādi dalībnieki: pētniecības iestādes un partneri, kas kopīgi atbild par projektiem (politiskie, ekonomiskie un sociālie partneri...). Eiropas Savienībai būtu jāuzņemas vadošā loma šā tīkla izveidē, darbībā un ilgtspējīgā attīstībā. Atbildība par to būtu jāuzņemas Komisijai. Šajā tīklā sava loma ir arī EESK, kas ir "tilts" ar organizētu pilsonisko sabiedrību, un, ja Komiteja saņemtu uzaicinājumu, tā savu iespēju robežās labprāt tajā iesaistītos.

4.3.2. Komiteja iesaka izmantot tādus pieejamus avotus kā EQUAL rezultātus, salīdzinošos pārskatus, NVO pieredzes jomas⁽¹⁾.

4.3.3. Komiteja ierosina veikt aktīvus pasākumus, lai iekļautu valstu programmu plānos, kā arī kopīgajos ziņojumos jaunāko informāciju par novatoriskiem eksperimentiem sociālajā jomā.

4.3.4. Parlaments un Padome varētu regulāri organizēt vismaz vienu tikšanos gadā par sociālo "eksperimentu" tematiku, ikreiz aplūkojot kādu konkrētu darbības jomu. Tādējādi varētu iekļaut Eiropas gada cīņai pret nabadzību un sociālo atstumtību programmā vienu vai vairākus kopīgus šiem jautājumiem veltītus pasākumus.

4.3.5. Būtu lietderīgi biežāk rīkot "salīdzinoša novērtējuma sanāksmēm" līdzīgas vietējā līmeņa tikšanās Eiropā.

4.3.6. Šo ieteikumu mērķis ir veicināt pakāpenisku "kartogrāfijas" izstrādi par aktīvas iekļaušanas teritoriālajiem projektiem, kuriem Kopiena varētu sniegt savu atbalstu un kuri varētu sekmēt sociālos eksperimentus starptautiskā līmenī. Regulāra "veiksmīgu piemēru" un labas prakses apzināšana varētu bagātināt Kopienas līmenī tik nozīmīgo apmaiņas procesu un pieredzes tālāk nodošanu Eiropas Savienībā.

⁽¹⁾ Savu ieguldījumu šajā darbā varētu sniegt EESK un NVO sadarbības komiteja.

4.4. Komiteja vēlas, lai turpmāk pieejamā finansējuma apjoms būtu līdzīgs EQUAL programmas finansējumam.

4.5. Atzinīgi ir vērtējams fakts, ka EQUAL programmas atbildīgās personas un citi šīs programmas eksperti uzsver, ka jāturpina pārdomas par "eksperimentiem" sociālajā jomā, jāizstrādā to nākotnes perspektīvas un jānoskaidro labākais veids, kā Eiropas Savienība varētu tajā aktīvāk piedalīties un attīstīt zināšanas, tostarp īstenošanas un atkārtošanas iespēju un profesionālās ētikas jautājumos. Lai sekmētu šīs lietas tālākvirzību, Komiteja vēlas, lai Komisija ierosinātu Padomei izstrādāt ziņojumu, kurā visos nozīmīgākajos aspektos būtu izvērtēta sociālo "eksperimentu" pievienotā vērtība Eiropā. Vienlaikus tā būtu iespēja rast atbildes arī uz vairākiem citiem jautājumiem.

4.5.1. Joprojām nav skaidrs, cik liela plaisa pastāv starp eksperimentiem sociālajā jomā un to atzīšanu, īpaši to vispārēju piemērošanu. Šī plaisa nav nejaušība, kļūme vai banāla sagādīšanās. Jautājums par šo "plaisu" ir aktīvi jārisina.

4.5.2. Vai ir nepieciešams precīzi paredzēt nosacījumus, saskaņā ar kuriem nosaka tos eksperimentus sociālajā jomā un jauninājumus, kuri ir vērtīgi?

4.5.3. Vai ir jāprecizē konceptuālas vadlīnijas, pēc kurām nosaka, ko uzskata par jauninājumu un ko ne? Ja jā, tad kādā veidā?

4.5.4. Eksperimenti iekļaušanas jomā galvenokārt paredzēti, lai novērstu pastāvošās problēmas, proti, rastu tām risinājumu. Kā, risinot šo jautājumu, piešķirt lielāku nozīmi preventīviem pasākumiem – vai mēģinot prognozēt turpmākās problēmas (demogrāfiskās, ekonomiskās un sociālās), kas šobrīd vēl nav plaši izplatītas?

4.5.5. Kā paplašināt partnerību skaitu starp aktīvas iekļaušanas procesā iesaistītajiem dalībniekiem? Kā uzlabot apvienību, iekļaušanas un vispārējo tiesību iestāžu sadarbību, lai izstrādātu un pilnveidotu efektīvu iekļaušanas procesu? Kā stiprināt, vairojot iespējas pārvarēt atstumtību un kā panākt iekļaušanu uzņēmumu sociālās atbildības paplašināšanas ietvaros? Vai jāsekmē, piemēram, sadarbība ar uzņēmumu padomēm? Vai jāatbalsta prasība, lai uzņēmumi, kuros nodarbināto skaits pārsniedz noteikto robežvērtību, ik gadus publicētu ziņojumu par šo tematu?

5. Secinājumi.

5.1. Mūsdienas "eksperimenti" sociālajā jomā ir viens no nozīmīgākajiem uzdevumiem, kas jārisina valsts, centrālo, decentralizēto iestāžu, dalībvalstu un Eiropas Savienības pārvaldības jomā. To var uzskatīt par sarežģītu, prasīgu un pilnveidojamu metodoloģisku līdzekli, kura efektivitāte būs ilgtspējīga.

5.1.1. EESK uzsver, ka konkrēti eksperimentāli pasākumi nekādā gadījumā nevar aizstāt vispārīgās valsts politikas. Komiteja uzskata, ka novatoriski eksperimenti var sekmēt šo politiku izstrādi.

5.2. Eiropas Savienība ir tiesīga noteikt valstu un vietējo politiku sistēmu. Tas ir viens no ES galvenajiem mērķiem. Proti, cīņa pret nabadzību un aktīvas iekļaušanas nodrošināšana. Eiropas Savienība jau ir uzsākusi pilnīgi jaunu, drosmīgu un pārdomātu darbību. Tomēr šajā jomā tā var veikt daudz vairāk Eiropas nākotnes un tās iedzīvotāju labā.

5.3. EESK iesaka, lai Eiropas Savienība, veltot tam vajadzīgo laiku un līdzekļus, novērstot tādējādi liekas ilūzijas, uzņemtas pienākumu plašāk un aktīvāk izplatīt, veicināt un atbalstīt novatoriskus sociālos eksperimentus dažādās, mainīgās un nozīmīgās iekļaušanas politikas darbības jomās.

Briselē, 2008. gada 23. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Eiropas finanšu iestāžu ētiskā un sociālā dimensija"

(2009/C 100/14)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2007. gada 25. septembrī nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"Eiropas finanšu iestāžu ētiskā un sociālā dimensija".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ekonomiskās un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2008. gada 2. oktobrī. Ziņotājs – IOZIA kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 448. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 22. un 23. oktobrī (23. oktobra sēdē), ar 122 balsi par, 23 balsīm pret un 45 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. Ņemot vērā pēdējos neparedzamos un negaidītos ar finanšu krīzi saistītos notikumus zaudējumu milzīgā apjoma, kā arī tirgus aizsardzībai un tātad arī noguldītāju, uzņēmumu un investoru aizsardzībai paredzēto regulatīvo līdzekļu acīmredzamās neefektivitātes kontekstā, ir radusies vajadzība vēlreiz apspriest atzinuma saturu. Visā pasaulē vērojami bankrota gadījumi un šķietami stabili banku un apdrošināšanas uzņēmumu glābšanas pasākumi liek izjust bažas un nedrošību miljoniem iedzīvotāju.

1.1.1. Eiropadomes 15. un 16. oktobra sanāksmes galvenais temats bija finanšu krīze, un Eiropadome pauda apņēmību rīkoties saskaņoti globālā līmenī, lai aizsargātu Eiropas finanšu sistēmu un noguldītājus. Pēc eirozonas valstīm arī visa Padome kopumā apstiprināja 12. oktobrī Parīzē pieņemtos pamatprincipus, lai tādējādi saglabātu finanšu sistēmas stabilitāti, pastiprinātu Eiropas finanšu sektora, īpaši – daudznacionālu uzņēmumu, uzraudzību un Eiropas līmenī uzlabotu uzraudzības saskaņotību, kā arī atbalstītu svarīgākās finanšu iestādes, novērstu bankrotus un garantētu ieguldījumu drošību.

1.1.2. Padome arī aicināja paātrināt ar reitinga aģentūru darbības regulējumu un noguldījumu garantijām saistīto darbu, kā arī mudināja dalībvalstis ar piemērotiem pasākumiem nodrošināt, lai tiesības saņemt akcijas un vadītāju atalgojums, īpaši finanšu nozarē, neveicinātu vēlmi uzņemties pārmērīgu risku vai pastiprināti pievērsties tikai īstermiņa peļņai.

1.1.3. Eiropadome uzsvēra vajadzību veikt nodarbinātības un izaugsmes atbalsta pasākumus, kā arī censties īstenot patiesu un apjomīgu starptautiskās finanšu sistēmas reformu tā, lai tās pamatā būtu pārredzamība, banku stabilitāte, atbildība, integritāte un globāla regulatīvā politika un lai varētu izvairīties no interešu konfliktiem.

1.1.4. EESK jau ilgu laiku ir neveiksmīgi aicinājusi veikt pasākumus regulatīvu instrumentu stiprināšanai, uzraudzības iestāžu sadarbībai, kā arī uzraudzības pasākumu koordinēšanai un saskaņošanai; Komiteja nosodīja Eiropas un starptautiskās banku sistēmas pārāk lielo vēlmi uzņemties nesamērīgu risku, ko veicina pārmērīgs un no īstermiņa rezultātiem atkarīgs atalgojums, tādējādi vedinot šajā nozarē nodarbinātos īstenot nekontrolēti izvēlētu un īpaši riskantu produktu pārdošanas kampaņas.

1.1.5. Neraugoties uz finanšu skandāliem arī Eiropā, netika veikti nekādi konkrēti pasākumi, un tikai tagad, kad krīzes apjoms dramatiski apdraud visu tautsaimniecību, kļūst skaidrs, ka bezatbildīga un neierobežota kapitālisma un bezgalīgas un neapstādināmas izaugsmes solījumi bija nepārdomāti un noveda dziļā krīzē.

1.1.6. Šāds modelis vairs nevar pastāvēt. EESK cer, ka politisko lēmumu pieņēmēji beidzot uzņemsies atbildību un:

— stiprinās uzraudzības iestādēm noteiktos mērķus un darbības jomas,

— aizliegs turēt ārpusbudžeta līdzekļus, aizdevumus un vērtspāpīrus,

— paplašinās un saskaņos valstu regulatīvo iestāžu veiktos pasākumus,

- ieviešs piemērotus un pārredzamus darbības standartus riska fondiem, investīciju bankām, finanšu darījumiem paredzētiem strukturētiem ārzonu instrumentiem, valstu fondiem un akciju fondiem, noteiks tiem kompetento iestāžu uzraudzību, kā arī saskaņā ar Eiropas Parlamenta prasību noteiks, ka minēto organizāciju struktūrai un kvalitātei jāatbilst “uzņēmuma” jēdzienam, lai tām varētu piemērot attiecīgās spēkā esošās tiesību normas,
- mainīs nodokļu sistēmu, atsakoties no stimuliem vai atvieglojumiem liela riska vai pārmērīgu parādsaistību gadījumā,
- izveidos Eiropas reitinga aģentūru,
- atbilstoši Padomes izteiktajai prasībai regulēs vadītāju atalgojuma sistēmu un iniciatīvas, kas stimulē nepiemērotu finanšu produktu pārdošanu finanšu tirgus dalībniekiem,
- uzraudzīs neregulētus tirgus un
- attiecīgi pielāgos sarežģītiem un atvasinātiem finanšu produktiem noteiktās kapitāla prasības.

1.1.7. EESK uzskata, ka, ņemot vērā patiešām smago finanšu krīzi un atzinīgi vērtējamo “kazino” kapitālisma galīgo sagrāvi, ir jāīsteno lietderīgāki pasākumi, lai nākotnē pasargātu finanšu sistēmu un vienlaicīgi stimulētu tautsaimniecību. Jāpieliek visas iedomājamās pūles, lai novērstu draudus, ka finanšu nozari inficējušais “vīruss” apdraud visu tautsaimniecību. Pieprasījuma pieaugumu var sekmēt investīcijas infrastruktūrā, “zaļās investīcijas”, piemēram, energoefektivitātē, atjaunojamos enerģijas avotos, jauninājumos un pētniecībā. Izmantojot jaunu, dalībvalstu finansētu un EIB pārvaldītu Eiropas fondu, finanšu krīzes radītās problēmas tautsaimniecībā varētu atrisināt, īpaši tas sakāms par tādiem uzņēmējdarbības projektiem, kam vajadzīgas vidēja un ilgtermiņa investīcijas.

1.1.8. EESK atzinīgi vērtē dalībvalstu, Eiropas Centrālās bankas un Padomes līdzšinējos pasākumus un aicina visas Eiropas iestādes šajā iedzīvotājiem, darba ņēmējiem un uzņēmumiem tik dramatiskajā situācijā rīkoties ātri un vienoti, lai pēc iespējas drīzāk atjaunotu Eiropas un visas pasaules finanšu sistēmas pienācīgu darbību.

1.1.9. Līdzās vajadzīgajiem finanšu pasākumiem minētā svarīgā mērķa sasniegšanai EESK arī aicina pielikt visas iespējamās pūles, lai neļautu izplatīties ar finanšu krīzi saistītajai ekonomiskajai krīzei.

1.1.10. Banku glābšanai ir piešķirti vairāki simti miljardu *euro*. EESK iestājas par to, lai tikpat enerģiski un izlēmīgi tiktu īstenoti arī uzņēmumu, īpaši MVU, glābšanas pasākumi un lai pieprasījums tiktu veicināts arī ar augstāku algu un pensiju palīdzību, tādējādi novēršot recesijas drīzu pārtapšanu depresijā.

1.2. Finanšu pakalpojumu piedāvājuma pārpilnība un daudzveidība ir salīdzināma ar dabas pārpilnību. Cilvēku apziņā ir jau nostiprinājusies vajadzība aizsargāt dabas bioloģisko daudzveidību. Arī finanšu pakalpojumu sniedzēju daudzveidība ir Eiropas kultūras un sociālā mantojuma daļa, ko nedrīkst pazaudēt un kura jāatbalsta tās lielās sabiedriskās nozīmes dēļ. Jānostiprina un jāaizsargā Eiropas finanšu sistēmas ētiskā un sociālā dimensija.

1.3. Lisabonas līguma 2. panta 3. punktā ir noteikts: “. [Eiropas Savienības] darbība ir vērsta uz to, lai panāktu stabilu Eiropas attīstību, kuras pamatā ir līdzsvarota ekonomiskā izaugsme un cenu stabilitāte, sociālā tirgus ekonomika ar augstu konkurētspēju, kuras mērķis ir panākt pilnīgu nodarbinātību un sociālo attīstību, kā arī vides augsta līmeņa aizsardzību un tās kvalitātes uzlabošanu. (..) Tā veicina zinātnes un tehnikas attīstību. Tā respektē savu kultūru un valodu daudzveidību un nodrošina Eiropas kultūras mantojuma aizsardzību un sekmēšanu.”

1.4. Eiropas iestādēm un dalībvalstīm jāveicina un jāatbalsta ne tikai konkurētspēja, bet arī finanšu tirgus ētiskā un sociālā dimensija. “Sociāla tirgus ekonomika nozīmē arī sociāli taisnīgu tirgus ekonomiku,”⁽¹⁾ un tālāk: “Sociāla tirgus ekonomika ļauj ekonomikai sasniegt tās galveno mērķi – visas tautas labklājību un laimi, pasargājot no nabadzības.”⁽²⁾

1.5. Iepazīstinot ar savu priekšlikumu izveidot augsta līmeņa Eiropas komiteju finanšu tirgus krīzes novēršanai, izstrādāt jaunus priekšlikumus un cīnīties pret “trakajām finansēm, kuras nedrīkst valdīt pār mums,” *Jacques Delors* kgs paziņoja, ka pašreizējā krīze nozīmē “gandrīz neregulētu vai slikti regulētu tirgu neveiksmi, un nākamā reize pierādīs, ka paši tie noregulēties nespēj”.

1.6. Nesenā krīze liecina, ka Eiropas finanšu sistēmas plurālisms un daudzveidība ir ne tikai Eiropas kultūras un sociālā mantojuma daļa, bet tā ir vajadzīga arī ētiska un sociāla rakstura iniciatīvām, un tā ir būtisks faktors konkurētspējas palielināšanai un finanšu sistēmu krīžu rašanās sistemātiskai samazināšanai.

⁽¹⁾ A.F. Utz, *Ekonomikas ētika*, Sanpaulu, *Cinello Balsamo*, 1999.

⁽²⁾ *Konrad Adenauer*, Atmiņas (1945–1953), *Mondadori Milano*, 1966.

1.7. Ekonomikas izaugsme, kas pārsniedz noteiktas robežas, nespējot apmierināt citas vajadzības, nepalielinās cilvēku laimi. Spekulatīvo finanšu dominēšana pār reālo ekonomiku jāierobežo, un atkal jāatjauno saprātīga, sociāli ilgtspējīga un ētiski pieņemama attieksme.

1.8. Jāpalielina ētisku un uz sabiedrības labklājību vērstu finanšu nozīme. Komiteja uzskata, ka regulatīva pieeja šajā jomā ir nepareiza. Pieredze rāda, ka iniciatīvas ar spēcīgu sociālu un ētisku virzību vislabāk rodas spontāni.

1.9. Ētiskā dimensija nav raksturīga tikai kādam specifiskam darbības veidam. Īpaša uzmanība jāpievērš dažādo kooperatīvo kustību un krājbanku atzītajai un svarīgajai nozīmei, lai veicinātu ētiskas vai sociālas iniciatīvas un vietējās sistēmas. Lai gan ētiskā dimensija ir atzīta Eiropas Kopienas dibināšanas līgumā, dažās dalībvalstīs tā aizvien vēl netiek nepārprotami atzīta un aizsargāta. Jāveicina šā uzņēmumu pārvaldības modeļa sistemātiskāka un plašāka atzīšana. Nesenās sūdzības pret kooperatīvu kustību, kas, ņemot vērā atbilstošu Eiropas tiesību aktu trūkumu, Eiropas Komisijai tika iesniegtas Itālijā, Spānijā, Francijā un Norvēģijā, apliecina šādu vajadzību.

1.10. EESK uzskata, ka tiesību akti nekad nav neitrāli attiecībā uz juridisku un fizisku personu rīcību. Pamatojoties uz minēto apsvērumu, Komiteja uzskata, ka sistēmā, kas jau veicina noteiktus izturēšanās veidus, princips, saskaņā ar kuru ētiskajām un sociālajām iniciatīvām jānodrošina kompensāciju sistēma uz sistematizēta un vispārēja pamata, atbilst valsts pasākumu taisnīguma un lietderīguma kritērijiem ekonomikā un sabiedrībā.

1.11. Ja var pierādīt, ka organizācija vismaz daļēji, taču konstruktīvi un pastāvīgi atsakās no peļņas palielināšanas principa, lai veicinātu ētiska vai sociāla rakstura iniciatīvas, uz to jāattiecinā nodokļu un tiesību aktu noteikumi, kas vismaz daļēji atšķiras no vispārējā režīma, izņemot uzraudzības pamatnoteikumus. Dažās dalībvalstīs investori, kas rīkojas saskaņā ar ētikas principiem, jau izmanto atbrīvojumu no Banku direktīvas. Jācenšas panākt, lai minētais princips darbotos visās valstīs.

1.12. Komitejai rodas jautājums, vai ētiskām/sociālām iniciatīvām, ko īsteno organizācijas, kuras viennozīmīgi orientējas uz peļņas gūšanu, jāsaņem normatīvas vai nodokļu priekšrocības. Ja uz peļņas gūšanu orientēta organizācija uzsāk iniciatīvu, kas

strukturāli ir nodalīta no tās parastās saimnieciskās darbības, tad šaubām par iespēju piešķirt kompensāciju, salīdzinot ar parasto procedūru, nevajadzētu rasties. No otras puses, ja iniciatīvas nav strukturāli nodalītas no organizāciju parastās saimnieciskās darbības, ir jāpadziļina debātes, lai izvērtētu, vai ir lietderīgi ieviest kompensāciju sistēmu.

1.13. Daudzos tirgus segmentos sociālajai dimensijai netiek pievērsta īpaša uzmanība. Uzņēmumu sociālā atbildība (USA) dod priekšroku noturīgai, saskaņotai izaugsmei, kas respektē cilvēka cieņu un vidi. Savukārt prēmiju sistēmas, kas saistītas tikai ar pārdoto preču apjomu, nevis pakalpojuma kvalitāti, pašreiz rada lielu neapmierinātību klientu un darba ņēmēju vidū, kurus ietekmē peļņas gūšanas mērķa radītais stress, proti, pastāvīgs komerciālais spiediens.

1.14. EESK uzskata, ka sistemātiski un mērķtiecīgi jāpiemēro tā saucamais "proporcionalitātes princips". Saskaņā ar to uz mazu starpnieku, kas veic vienkāršu komercdarbību, noteikumus nevar attiecināt tādā pašā mērā kā uz sarežģītu daudz nacionālu koncernu, protams, saglabājot tās pašas tirgus garantijas. Noteikumi ir pieņemti, lai aizsargātu tirgu.

1.15. Eiropas Komisija var veicināt finanšu, banku un apdrošināšanas pakalpojumu daudzveidības aizsardzību, nepieļaujot dalībvalstu pasākumus, kas rada konkurences traucējumus. Šie aspekti jāņem vērā noteikumos par valsts atbalstu.

1.16. "Kazino kapitālisms" un "turbokapitālisms" izvēlējās svarīgus rūpniecības un finanšu uzņēmumus, sadalīja tos un pārdeva, tādējādi ievērojami mazinot šo uzņēmumu vērtību un ar šādiem "iznīcināšanas" darījumiem īpaši nelabvēlīgi ietekmējot tūkstošiem darba ņēmēju, viņu ģimeņu, uzņēmumu akcionāru un visu ekonomiku kopumā.

1.17. Minētajā atzinumā EESK vēlreiz uzsver, ka ekonomika atkal jāievirza tā, lai tā kalpotu cilvēkam, kā to apgalvoja kāds pazīstams ekonomikas zinātnieks⁽¹⁾: "Lielākās briesmas ir prāta pakļaušana modernās rūpniecības sistēmas vajadzībām. Tās mērķus un vērtības veido tas, ka tehnoloģijas vienmēr ir labas, ka ekonomikas izaugsme vienmēr ir laba, ka uzņēmumiem visu laiku jāattīstās, ka mantas patēriņš ir galvenais laimes avots, ka slinkot ir slikti, ka nevar apšaubīt prioritāti, ko mēs piešķiram teknikai, izaugsmei un patēriņa palielināšanai."

⁽¹⁾ John Kenneth Galbraith, *Liberty, Happiness ... and the Economy*, publicēts *The Atlantic Monthly*, 1967. g. jūnijā.

2. Ievads.

2.1. Ētiskā un sociālā dimensija.

2.1.1. Lai vispirms definētu jēdzienus “ētika” un “sociāls”, jāizmanto sengrieķu kultūras idejas, kas ir stabils Rietumeiropas kultūras pamats.

2.1.2. Aristotelis ir uzskatījis, ka ētikas priekšmets ir cilvēka labums, turklāt šis labums nav abstrakts, bet gan ir augstākais labums, ko var iegūt un īstenot rīkojoties. Augstākais labums, pēc kā tiecas katrs cilvēks, ir laime; laimes augstākā forma ir tikumīga rīcība.

2.1.3. “Laime ir vislabākais, visskaistākais un vispatīkamākais vienlaicīgi, un šīs īpašības nav atdalāmas”, vēstī uzraksts Dēlas salā:

a) Visskaistākais ir taisnība,

b) vislabākais – veselība,

c) bet vispatīkamākais ir sasniegt to, ko katrs vēlas.

d) Bet mēs domājam, ka laime arī ir šīs darbības vai viena vislabākā no tām.” (Aristotelis, *Nikomaha ētika*, 1. sējums, 9. nodaļa, E. Rolfes tulkojums).

2.1.4. Filosofija palīdz mums saprast, ka līdzās absolūtai ētikas īstenībai pastāv arī relatīvā īstenība, kas atbilst mazām vai lielām sabiedrības grupām, kuru izpratne par laimi ir līdzīga un kas apvienojas, lai to sasniegtu.

2.1.5. Ētika un vērtību plurālisms eksistē līdzās; tās raksturo daudzveidīgo cilvēces attīstību tās dažādajās izpausmes formās, ieskaitot fenomenu, kas nesen ir nosaukts par “laimes ekonomiku” – empīriskā veidā sistemātiski tiek pētītas laimes īpašības un iespējamie veidi, kā to sasniegt.

2.1.6. Ir pierādīts, ka ekonomikas izaugsme bez atbilstīgas citu apmierinātības faktoru izaugsmes neveicina cilvēku laimes pieaugumu. Gluži pretēji: “Ekonomikas izaugsme noteiktā brīdī vairs nedod laimes sajūtu. Neierobežots patēriņa pieaugums veicina neierobežotu papildu slodzi darbā, lai sevi finansētu,

un darbā jāpavada pārāk daudz laika, kura vairs nepietiek cilvēku attiecībām. Taču tieši tās ir galvenais laimes avots.”⁽¹⁾

2.1.7. No dažādiem Eurostat pētījumiem izriet, ka pēdējos 25 gados ienākumi uz vienu iedzīvotāju Eiropā gan ir pieauguši, taču laimes sajūta būtībā ir palikusi nemainīga. Līdzīgi rezultāti raksturo arī situāciju ASV.

2.2. 2007.–2008. gada finanšu krīze un tās sekas.

2.2.1. Nestabilitātes periods, kas kopš 2007. gada februāra satricina finanšu tirgus un skar arī augstākā līmeņa finanšu iestādes un bankas, aizvien vairāk kļūst par starptautisku politisko diskusiju tematu.

2.2.2. Amerikas Savienoto Valstu kredītu krīzes sekas izplatījās un saasinājās tādēļ, ka daudzi paaugstināta riska kredītu parādi, t. i., kuru atmaksa ir maz iespējama, pārvēršot tos vērtspapīros, tika iekļauti plašākās parādu “paketēs”. Tas tika izdarīts ar pilnīgu pārskatāmības trūkumu attiecībā uz problēmas apjomu, kā rezultātā finansēs iesaistītajām personām tagad pieder nedroši un devalvēti vērtspapīri.

2.2.3. Šī nedrošība ir izraisījusi turpmāku uzticības zudumu finanšu sistēmai ar izteiktu negatīvu ietekmi uz visām saimnieciskajām aktivitātēm, kas ir atkarīgas no nepārtrauktas izdevīgu kredītu plūsmas.

2.2.4. Riska ieguldījumu fondi vai spekulāciju fondi, tostarp arī lielās komercbankas, bija pirmie finanšu krīzes upuri. Daudzas Eiropas bankas konstatēja, ka to portfeļos atrodas liela daļa ASV paaugstināta riska kredītu. Bija ļoti cietušas dažas Vācijas bankas, kas ir pazīstamas ar savu piesardzību. Tomēr krīze aptvēra arī netieši iesaistītas finanšu iestādes, jo nesamērīgi pieauga kredītu izmaksas. Tas bija iemesls, kāpēc *Northern Rock Bank* gandrīz bankrotēja.

2.2.5. *Société Générale* (*SocGen*) gadījums daļēji ir saistīts ar pagājušajā vasarā uzliesmojušo finanšu krīzi, daļēji – ar zināmu tendenci rosināt finanšu tirgus operatorus uzņemties pārmērīgi lielu risku, kura rezultātā var gūt ļoti lielu peļņu vai arī, ja netiek ievērota piesardzība, ciest zaudējumus lielos apmēros. Šis gadījums liecina par nepietiekamām iekšējām kontroles procedūrām šajā iestādē un vieš neuzticību visas banku sistēmas praksei šajā jomā.

⁽¹⁾ Luca de Biase, *Laimes ekonomika*, Feltrinelli, 2007.

2.2.6. Tas ir "kazino kapitālisms", kad par bankrotējušu banku diemžēl jāmaksā noguldītājiem, sevišķi visvājākajiem, kas tādā vai citādā veidā spiesti apmaksāt rēķinus, par kuriem nav atbildīgi, darbiniekiem (līdz šim finanšu nozarē jau ir atlaisti vairāk nekā 100 000 darbinieku, un tas vēl turpināsies ⁽¹⁾), kā arī pilsoņiem, kuri redz savas drošības samazināšanos un jautā, vai finanšu sistēmai vēl var uzticēties.

2.2.7. Līdz šim deklarētie zaudējumi ir 400 miljardi ASV dolāru, un saskaņā ar ticamiem aprēķiniem tie var sasniegt 1 200 miljardus ASV dolāru ⁽²⁾. To neapšaubāmi izjūt lielle institucionālie investori, pensiju fondī, bet arī visa ekonomikas sistēma, kas izjūt smagas sekas, jo palielinās izmaksas un samazinās naudas līdzekļu pieejamība, tādējādi palielinoties cenām un inflācijai, kura izraisa ekonomikas palēnināšanos. Apburtais loks, kas aptver ekonomisko darbību kopumu. Dažās dalībvalstīs jau runā par recesiju.

2.2.8. Ir skaidrs, ka Eiropas finanšu sistēma, neņemot vērā atsevišķus, ierobežotus gadījumus, drīzāk jāuzskata par upuri, nevis vaininieci. Skaidrs ir arī tas, ka ekonomikas "finansializēšana", aizvien sarežģītāku līdzekļu un veidu meklēšana, lai palielinātu peļņas iespējas, agresīvāku spekulācijas līdzekļu darbība un valsts kontrolētu investīciju fondu ar milzīgiem līdzekļiem izveide aizvien vairāk nobīda malā reālo ekonomiku. Šādi var redzēt arī valsts kontroles sistēmu trūkumu, dažādu iestāžu sadarbības neefektivitāti un satraucošo nozīmi, kāda ir reitinga aģentūrām, tostarp tām, kuras veido tā sauktos ētiskos reitingus un ir pozitīvi novērtējušas tādu uzņēmumu kā *Parmalat*.

2.2.9. Krīze ir skārusi visus tirgus dalībniekus neatkarīgi no tā, vai to spekulāciju profils ir augsts, zems vai tā pavisam nav. Tirgu integrācija ir sasniegusi stadiju, kad neviens vairs nav pasargāts no negatīvas ietekmes. Problēma ir apstākļi, ka ar citiem tiek dalīti tikai zaudējumi, turpretī peļņa nepārprotami paliek spekulantu rokās.

3. Eiropas finanšu sistēma.

3.1. Bankas.

3.1.1. Finanšu starpnieku vidū galvenā nozīme ir bankām. Dažās valstīs tās ievērojami kontrolē reālo ekonomiku, un tām ir ne tikai ekonomiskā vara, bet tās ietekmē arī reģionu un uzņēmumu attīstību un daudzķāršo savas peļņas iespējas.

3.1.2. Kaut arī visas kredītiestādes darbojas tirgus apstākļos, un būtībā visas piedāvā vienus un tos pašus pakalpojumus – no parastajiem pakalpojumiem līdz šauras specializācijas piedāvājumiem, tomēr tām ir ļoti atšķirīga izcelsme, kas ir saglabājusies laika gaitā.

3.1.3. Līdzās komercbankām un investīciju bankām, kas tirgū ieņem līderpozīcijas, jāmin krājbankas, kas ir izveidotas, lai krīzes gadījumā sniegtu atbalstu vietējai sabiedrībai un jo īpaši nabadzīgākajiem iedzīvotāju slāņiem. Arī citās valstīs šis nosaukums ir cēlies no pirmajām krājkašēm, kuras tika nodibinātas Vācijā 19. gadsimta sākumā. Taču bieži vien tie bija veci lombardi, kas saglabājušies no 15. gadsimta un vienkārši nomainījuši nosaukumu. Ar 160 miljoniem klientu un 980 000 nodarbināto šīs bankas pašlaik apkalpo vairāk nekā trešdaļu no visiem privātajiem klientiem. Piemēri krājbanku sociāli iekļaujošiem pasākumiem ir "Zweite Sparkasse" Austrijā un "Parcours confiance" Francijā.

3.1.4. Dažos attālos un lauku reģionos attīstījās lauku un amatnieku krājkašu kustība. To dibinātājs bija *Friedrich Wilhelm Raiffaisen*, kurš, lai cīnītos pret augļošanu, 1864. gadā nodibināja pirmo aizdevumu kasu apvienību (*Darlehenskassenverein*). Tautas bankas (*Volksbanken*), kas arī piederēja kooperatīvajām bankām, ir cēlušās no *Franz Hermann Schulze-Delitzsch* idejas, kurš 1850. gadā nodibināja pirmo *Vorschussverein* (tautas banka). Balstoties uz šo pieredzi, attīstījās liela kooperatīvo kredītu un tautas banku kustība, kas ar 140 miljoniem klientu, 47 miljoniem locekļu un 730 000 darba ņēmēju kontrolē vairāk 20 % no ES tirgus.

3.1.5. Šis vēstures apraksts liecina, ka pilsoniskā sabiedrība vienmēr ir atvēlējusi bankām tādu lomu ekonomikas sistēmā, kas vismaz daļēji atšķirās no citiem uzņēmumiem. No tām vienmēr tika sagaidīts, ka līdzās centieniem gūt peļņu tām būs arī ētiski un sociāli mērķi.

3.1.6. Nozīmīgs aspekts, kam jāpievēršas finanšu nozarei, ir pēc iespējas plaša finanšu pakalpojumu pieejamība. Lai gan jaunattīstības valstīs kredīti ir pieejami tikai 20 % iedzīvotāju, Eiropā šis skaits ir sasniedzis iedrošinošo 90 % līmeni. Tomēr tas nav pietiekami, jo 10 %, kas tajā nav ietverti, faktiski var būt ievērojami diskriminēti.

⁽¹⁾ Avots: UNI (*United Network International*), Ženēva, 2008. g.

⁽²⁾ Itālijas Bankas paziņojums Nr. 52, 2008. gada aprīlis.

3.2. Apdrošināšanas sabiedrības.

3.2.1. Ja pirmās modernās bankas radās 15. gadsimta sākumā Itālijā (*Banco di San Giorgio*, 1406. g.), no kurām dažas darbojas vēl joprojām (*Monte dei Paschi di Siena*, 1472. g.), apdrošināšanas sabiedrības ir daudz senākas. Pirmie apdrošināšanas veidi radās 3. un 2. gadu tūkstoši pirms mūsu ēras Ķīnā un Babilonijā. Grieķi un romieši pirmie ieviesa dzīvības un veselības apdrošināšanu "labdarības apvienībās", kas apmaksāja izdevumus par medicīnisko palīdzību, atbalstu ģimenei un pat par apbedīšanu. Viduslaiku cunftēm bija tāds pats mērķis. Turpretī 14. gadsimtā (1347. g.) Dženovā tika izgudrots no ieguldījuma neatkarīgs apdrošināšanas līgums, kas bija *Edward Lloyd* panākumu pamatā. Londonā 1688. gadā *Tower Street* viņš atvēra kafejnīcu, ko apmeklēja kuģu īpašnieki, tirgotāji un kuģu kapteiņi; tā bija ideāla vieta, lai satiktos cilvēki, kas gribēja apdrošināt kuģi un kravu, un cilvēki, kuri vēlējas finansiāli piedalīties riskā. Tajos pašos gados pēc liela ugunsgrēka Londonā 1666. gadā, kad noauga 13 200 mājas, *Nicholas Barbon* nodibināja pirmo apdrošināšanas sabiedrību "*The Fire Office*", kas apdrošināja ugunsgrēka izcelšanās risku.

3.2.2. Ņemot vērā *Lloyds* (kas tehniskā nozīmē nav apdrošināšanas sabiedrība) pieredzi, šis apdrošināšanas modelis izplatījās visā Eiropā, un apdrošināšanas sabiedrības sāka strādāt. Modernu apdrošināšanas sabiedrību attīstība ir saistīta ar moderno varbūtības teoriju, kuras priekšteči bija Paskāls, Fermā, kā arī Galilejs. Cits modelis šajā jomā ir uz abpusēju interešu pamata izveidotas apdrošināšanas sabiedrības, kas pieder nevis investoriem, bet gan apdrošinājumaņēmējiem – tātad tieši pašiem klientiem. Pagājušajā gadsimtā radās apdrošināšanas kooperatīvi. Dažās valstīs kooperatīvi iesakņojās visā tirgū, pateicoties to spējai piedāvāt kvalitatīvus produktus. Tāpat kā kooperatīvās bankas, arī savstarpējās apdrošināšanas sabiedrības ir cieši saistītas ar vietējām ekonomikas sistēmām un dod būtisku ieguldījumu to attīstībā, tostarp reinvestējot ievērojamu daļu no to radītās pievienotās vērtības.

3.3. Ētiskās bankas un apdrošināšanas sabiedrības.

3.3.1. Pirms vairākiem gadiem darbību ir uzsākušas ētiskās bankas un apdrošināšanas sabiedrības. Tās sniedz finansiālu atbalstu tikai tiem projektiem un uzņēmumiem, kas atbilst stingriem priekšnoteikumiem attiecībā uz vērtībām, kuras atbalsta kopiena, kas ir izveidojusi šīs bankas un apdrošināšanas sabiedrības. Vides ilgtspējas prasības, bezkompromisa attieksme pret darījumiem ar ieročiem, pastāvīga iesaistīšanās pret jebkuru diskriminācijas formu – tie ir tikai daži "vērtību" piemēri, kas raksturo šo jomu.

3.3.2. Ētiskas finanses un mikrofinanses.

3.3.2.1. "Ētiskas finanses" nozīmē finanšu darbību, lai veicinātu cilvēciskās, sociālās un ekoloģiskās iniciatīvas, ņemot vērā to ietekmes uz vidi un sabiedrību ētisku un ekonomisku novērtējumu, ar galveno mērķi finansiāli atbalstīt attiecīgus pasākumus

vai arī piešķirt mikrokrēdītus atsevišķām personām.

3.3.2.2. Mikrofinanses balstās uz specializētām bankām, kas strādā ar mazām summām un ir paredzētas nabadzīgākajai iedzīvotāju daļai, kurai nav pieejas tradicionālajai banku sistēmai. Mikrofinanses pārsvarā ir izplatītas trešās pasaules valstīs. Tomēr nedrīkst aizmirst, ka arī rietumvalstīs ir nozīmīgas mikrouzkrājumu tradīcijas (kad mikrokrēdītiem bija margināla nozīme, agrāk bija, piemēram, lombardi). Mikrouzkrājumi ir, piemēram, ilgtermiņa ieguldījumi ar maziem izdevumiem.

3.3.2.3. Ētiska finanšu darbība tiek veikta saskaņā ar šādiem principiem (1):

- a) krēdītņēmēju nediskriminēšana ne dzimuma, etniskās izcelsmes vai reliģiskās piederības dēļ, ne viņu mantiskā stāvokļa dēļ, uzskatot krēdītu visos tā veidos par cilvēka tiesībām;
- b) pieejamības nodrošināšana vistrūcīgākajiem iedzīvotājiem, kas balstīta uz personisku, noteiktiem slāņiem specifisku vai kopienas garantijas veidu derīgumu, kura ir līdzvērtīga materiālām garantijām;
- c) efektivitāte, pamatojoties uz kuru ētiskās finanses netiek uzskatītas par labdarību, bet gan par svarīgu un sabiedriski lietderīgu saimniecisko darbību;
- d) noguldītāja līdzdalība uzņēmuma izvēlē, kas apkopo uzkrājumus, gan norādot līdzekļu izmantošanas prioritātes, gan demokrātiskā procesā piedaloties lēmumu pieņemšanā;
- e) pilnīga informācijas pārskatāmība un pieejamība visiem. Tāpēc jābūt zināmai ieguldītāju identitātei, kā arī klientam ir tiesības zināt finanšu iestādes darbības principus un tās lēmumus par līdzekļu izlietošanu un ieguldījumiem;
- f) atteikšanās no iedzīvošanās, kas pamatojas tikai uz īpašumu un naudas maiņu. Tādēļ procentu likmei, kas aprēķināta, pamatojoties ne tikai uz ekonomiskiem, bet arī sociāliem un ētikas apvērumiem, jābūt maksimāli taisnīgai;

(1) Līdzdalības demokrātija: definīcijas no pētījuma, kas tika veikts pēc Lacijas reģiona (Itālija) Budžeta departamenta lūguma.

g) nekādas finansiālās attiecības ar tādiem tirgus dalībniekiem un saimniecisko darbību, kas traucē cilvēku attīstību, veicina cilvēku pamattiesību pārkāpšanu, piemēram, ieroču ražošana un tirdzniecība, veselībai un videi kaitīgu produktu ražošana un tirdzniecība, kā arī darbību, kas balstās uz nepilngadīgo ekspluatāciju vai pilsonisko brīvību apspiešanu.

3.3.2.4. "Ētiska apdrošināšana" ir apdrošināšanas uzņēmējdarbība, kas veikta saskaņā ar šādiem principiem⁽¹⁾:

- a) savstarpēja apdrošināšana, ar ko saprot apdrošināšanu sākotnējā nozīmē kā solidaritātes līdzekli starp personām, kam netiek nodarīts kaitējums, un personām, kurām nodarīts kaitējums un nepieciešama atlīdzība;
- b) apdrošināšanas spēja, ar ko saprot apdrošināšanas aizsardzības garantiju katram indivīdam, lai novērstu iespējamo problēmu, neņemot vērā vecumu, iespējamo invaliditāti vai citas sociālās grūtības;
- c) pārredzamība, ar ko saprot līgumu skaidrību un kritēriju pārbaudes iespēju, lai aprēķinātu apdrošināšanas prēmiju;
- d) labuma radīšana attiecīgajā reģionā;
- e) vienādu tiesību nodrošināšana līgumslēdzējam pusēm.

3.3.3. Ētiski ieguldījumi.

3.3.3.1. Ētiski ieguldījumi ir paredzēti, lai finansētu iniciatīvas vides aizsardzības, ilgtspējīgas attīstības, sociālo pakalpojumu, kultūras un starptautiskās sadarbības jomā. Vērtspāpīru izvēle nenotiek vienīgi saskaņā ar tradicionālajiem finanšu kritērijiem, bet balstās arī uz sociālās atbildības kritērijiem, piemēram, darba attiecību kvalitāti, draudzīgumu pret vidi, pārredzamību.

4. Uzņēmumu sociālā atbildība.

4.1. Komisijas Uzņēmējdarbības ģenerāldirektorāts un Sociālo lietu ģenerāldirektorāts dažās tematiskās jomās sadarbojas ar uzņēmumu apvienībām. Viena no šīm jomām ir noguldītāju atbilstoša informēšana, lai viņi varētu labāk saprast finanšu tirgu darbības mehānismus un pieejamos produktus. Izglītošanas iniciatīvas finanšu jautājumos ir efektīvs sociālas atbildības līdzeklis, lai izvairītos no noguldītāju ieguldījumiem produktos, kas neatbilst viņu vēlmēm un riska profiliem.

4.2. Ieinteresēto personu dalība USA iniciatīvās aprobežojas ar nedaudziem uzņēmumiem un daļēji arī ar darbībām, kas

paredzētas ieinteresēto personu kopumam. Darāmā vēl ir ļoti daudz, taču dažas jomas, piemēram, tautas bankas, kooperatīvi, krājbankas, kooperatīvās apdrošināšanas sabiedrības un savstarpējās apdrošināšanas sabiedrības vēlas veicināt un optimizēt attīstību.

4.3. Nesen radusies problēma attiecas uz augstākā līmeņa vadītāju un investīciju banku atbildīgo darbinieku atalgojuma veidiem. Tie jāpārskata, jāpielāgo atbilstošam līmenim un jāsaista ar uzņēmumu ienākumiem un darbības rezultātiem. Pašlaik darbinieki un patērētāji, kurus skar finanšu krīze, neatbalsta augstākā līmeņa vadītāju pārspilēto atalgojumu, kas tikai padziļina darbinieku un patērētāju finanšu problēmas. Minētais atalgojums, neatkarīgi no darba panākumiem vai neveiksmēm, bieži vien ir pārāk augsts.

4.4. Jaunie finanšu uzņēmumu pārvaldības modeļi, kas ir orientēti uz ļoti īsa termiņa peļņas maksimālu palielināšanu galvenokārt sakarā ar darbības rezultātu ceturkšņa novērtējumu, dažreiz izraisa bezatbildīgu rīcību, ko pierāda pēdējie finanšu skandāli dažās ES valstīs. Turpretī sociālās atbildības mērķis ir iespēja padarīt peļņu stabilu un ilglaicīgu, palielinot uzņēmuma materiālā un nemateriālā kapitāla vērtību, ko finanšu uzņēmumu gadījumā veido darbinieki un uz uzticēšanos balstītas attiecības ar klientiem.

4.5. EESK vēlas, lai tiktu plaši pieņemti uz USA balstīti rīcības kodeksi. Minētajiem rīcības kodeksiem jābūt pārbaudāmiem un pārbaudītiem. Tas ir izšķiroši svarīgi, lai neatkārtotos tādi gadījumi, kad izcilus rīcības kodeksus izstrādā un publisko vadītāji, kas piekrāpj simtiem tūkstošu noguldītāju, kā tas ir noticis pēdējo gadu visnopietnākajos finanšu skandālos⁽²⁾.

5. Vietējās bankas un vietējās ekonomikas un MVU attīstība.

5.1. Vienā un tajā pašā tirgū konkurē dažādu veidu bankas, piedāvājot pārsvarā vienāda veida pakalpojumus. Vienota prasība visām bankām ir to ekonomiskā efektivitāte. Akciju sabiedrības un privātbankas ir vairāk orientētas uz akcionāru peļņas gūšanu; citi uzņēmumi vairāk tiecas uz attiecīgā reģiona ekonomikas un sociālo attīstību, īpašu uzmanību pievēršot kredītu pieejamības problēmai trūcīgākiem klientiem, MVU attīstībai un sociāli trūcīgāko sabiedrības slāņu atbalstīšanai, kā arī atāliem un vistālākajiem reģioniem.

⁽¹⁾ *Idem.*

⁽²⁾ Šiem cilvēkiem tika pat piešķirts goda grāds ar šādu pamatojumu: "(..) iesaistīts vietējā, valsts un starptautiskajā līmenī, lai vadītu uzņēmumu, izrādot drosmi, neatlaidību, izdomas spējas, augstu profesionālo līmeni, gaišredzību, ko papildina rīcības ētiskums, kas atraida tos, lai gan nedaudzus, kuri uzskata, ka ētika un ekonomika ir gandrīz nesavienojami jēdzieni."

5.2. Jāatzīmē, ka reģionos ar vairāk attīstītu vietējo banku sistēmu vietējās ekonomikas izaugsmes rādītājs ir ievērojami lielāks. Turklāt jāuzsver, ka daudzās valstīs vietējās bankas darbojas galvenokārt kā kooperatīvās sabiedrības un krājbankas, kas lielu peļņas daļu reinvestē reģionā.

5.3. "Banku sistēmai ir dubulta atbildība: uzņēmumu līmenī – uzlabot kredītiestāžu pārvaldības efektivitāti, ko izsaka ne vien ar rentabilitāti ("peļņas gūšanu"), bet arī ar inovācijas spēju un iesaistītā cilvēkkapitāla kvalitāti; teritoriālā līmenī – atbildība dot ieguldījumu vietējā attīstībā ("attīstības veicināšanā"), ko lēš ne tikai pēc kredītu izsniegšanas apjoma, bet arī pēc spējas ieguldīt, izvēloties projektus, kā arī novērtējot uzņēmēju un uzņēmumu iespējas, ko var definēt kā reģionālo efektivitāti. Darbības efektivitātei jāsekmē reģiona efektivitāte. Nav nozīmes efektīvām bankām, ja tās neveicina vietējo attīstību." (1).

5.4. Pateicoties nodrošinājuma un garantijas uzņēmumiem, kas ir dibināti arī Eiropas līmenī, MVU ir atraduši noderīgu instrumentu, lai atvieglotu piekļuvi kredītam. Minētie uzņēmumi veicina investīciju kredītu pieejamību maziem un vidējiem uzņēmumiem, kas neizmanto personīgās garantijas, kuras pieprasa kreditori, lai radītu stabilas banku attiecības.

6. Politikas veidotāju nozīme.

6.1. Šajā sakarā EESK norāda, ka regulatīvā pieeja ir nepareiza, jo pieredze rāda, ka iniciatīvas ar spēcīgu sociālu un ētisku virzību vislabāk rodas spontāni. Katra "aktīva" iesaistīšanās ir saistīta ar risku negatīvi ietekmēt un novirzīt spontānumu, kas ekonomikas un finanšu sistēmā ir galvenais "daudzveidības" garants. Vienlaicīgi EESK uzskata, ka politikas veidotājiem jārikojas tā, lai negatīvi neietekmētu jau esošās iniciatīvas vai jaunas iniciatīvas, kas rodas spontāni.

6.2. Komitejai rodas jautājums, vai ētiskām/sociālām iniciatīvām, ko īsteno organizācijas, kuras viennozīmīgi orientējas uz peļņas gūšanu, jāsaņem nodokļu vai normatīvas priekšrocības. Šajā jautājumā ir lietderīgi nodalīt divas dažādas situācijas.

6.2.1. Uz peļņas gūšanu orientēta organizācija uzsāk iniciatīvu, kas strukturāli ir nodalīta no tās parastās saimnieciskās darbības (skat., piemēram, operāciju "Point Passerelle" bankā *Crédit Agricole*). Šajā gadījumā nevarētu rasties šaubas par kompensācijas piešķiršanas lietderīgumu, salīdzinot ar parasto rīcību.

(1) P. Alessandrini, "Bankas starp pārvaldības efektivitāti un teritoriālo efektivitāti. Dažas pārdomas" (2003).

6.2.2. Uz peļņas gūšanu orientēta organizācija uzsāk iniciatīvu, kas nav strukturāli nodalīta no tās parastās saimnieciskās darbības. Šajā gadījumā jautājums par to, vai jāparedz kompensācijas sistēma, ir strīdīgs. Nodokļu, finansiālas vai normatīvas kompensācijas atbalstītāji uzskata, ka to attaisno iniciatīvas panāktās ārējās priekšrocības. Tomēr ir arī pretēji uzskati, kas balstās uz diviem galvenajiem apsvērumiem. Ilgtermiņā var saglabāties tikai ekonomiski sevi atpelnošas iniciatīvas (citiem vārdiem sakot, tādas, kas spēj nodrošināt atbilstīgu peļņu). Turklāt patiešām ētiskai un sociālai rīcībai nav ekonomisku interešu un to nevar rosināt ar juridiskām, finansiālām vai nodokļu priekšrocībām. Ētiska/sociāla rīcība pati sevi atalgo. Vienkārši darīt labu – tas pilnībā apmierina tos, kas šādi rikojas.

6.2.3. EESK uzskata, ka pašlaik jau visās sistēmās ir praktiski atzīta kompensācija par ētiskām un sociālām iniciatīvām. Nodokļu tiesību aktos ir atļauts atvilkt izmaksas tikai tad, ja tās ir saistītas ar ienākumu gūšanu. Šis atkarības princips, kas ir apliekamo ienākumu aprēķināšanas pamatā, gan nav spēkā (protams, noteiktās robežās), ja runa ir par izdevumiem un ziedojumiem labdarības iestādēm vai sabiedriskā labuma organizācijām. Šajā gadījumā atvilkums no apliekamajiem ienākumiem ir iespējams arī tad, ja izdevumi nav tieši saistīti ar ienākumu gūšanu.

6.2.4. EESK uzskata, ka tiesību akti nekad nav neitrāli attiecībā uz juridisku un fizisku personu rīcību. Pamatojoties uz šo apsvērumu, Komiteja uzskata, ka sistēmā, kas jau veicina noteiktus izturēšanās veidus, princips, saskaņā ar kuru ētiskajām un sociālajām iniciatīvām jānodrošina kompensāciju sistēma uz sistematizēta un vispārēja pamata, atbilst valsts pasākumu taisnīguma un lietderīguma kritērijiem ekonomikā un sabiedrībā.

6.2.5. Princips, ko ierosina EESK, paredz, ka kompensāciju saņem nevis tieši iestādes, bet gan drīzāk to ētiskās/sociālās iniciatīvas. EESK neuzskata, ka minētais princips ir nepiemērots. Nevar piespiedu kārtā nodalīt ētiku un ekonomiku, nosakot, ka tikai tās aktivitātes, kas nedod nekādu ekonomisku labumu, ir uzskatāmas par patiesi ētiskām. Šādi rīkojoties, ētiskas iniciatīvas būtu jāpielīdzina tikai labdarībai vai devīgumam.

7. Finansiāla kompensācija un nodokļi.

7.1. Komiteja atzinīgi vērtē iniciatīvas, kas tiek īstenotas šajā virzienā. Tam ir arī ekonomisks pamatojums. Dažādu iemeslu dēļ saistībā ar politiskiem lēmumiem, budžeta ierobežojumiem vai saimnieciskās efektivitātes pamatnostādņem pēdējos 10–20 gados bija konstatējams labklājības samazinājums. Lai izvairītos no iedzīvotāju labklājības pārmērīgas samazināšanās, uz ekonomikas izaugsmi nevar paļauties kā uz vienīgo līdzekli, no kā ir atkarīgs finansiālais un sociālais nodrošinājums. Tieši pretēji – jāsaņemas pamats augšupējām iniciatīvām.

7.2. Piemērs tādām regulējumiem, kas veicina publiskā un privātā sektora sadarbību, lai turpinātu nodrošināt augstus valsts labklājības standartus, ir veselības apdrošināšana Nīderlandē. No vienas puses, apdrošināšanas sabiedrībām ir pienākums visiem iedzīvotājiem sniegt apdrošināšanas aizsardzību, no otras puses, par lielākiem riskiem, kas tām jāuzņemas, tās var saņemt kompensācijas no valsts. Nīderlandes tirgū īstenotas arī veiksmīgas iniciatīvas, lai nodrošinātu dzīvības apdrošināšanu ar HIV inficētām personām.

7.3. Beļģija sniedz interesantu finansiālās kompensācijas piemēru, lai veicinātu pieeju finanšu pamatpakalpojumiem. Šim nolūkam ir izveidots Starptanku fonds kompensāciju izmaksām starpniekiem, kas piedāvā vieglāku pieeju pakalpojumiem. Šādā veidā starpnieki ar stingrākiem noteikumiem veic iemaksas fondā, bet tie, kam ir atvērtāka pieeja, saņem no tā līdzekļus.

7.4. Attiecībā uz nodokļu atvieglojumiem jau pastāv plaša sistēma, lai atbalstītu kooperatīvās sabiedrības, kas darbojas kā savstarpējās apdrošināšanas sabiedrības.

7.5. Piemērs tiesiskajam regulējumam kas piešķir nodokļu atvieglojumus organizācijām ar nepārprotami sociāliem mērķiem, ir Itālijas ONLUS (*Organizzazioni Non Lucrative di Utilità Sociale* – bezpeļņas sabiedriskā labuma organizāciju) paredzētie tiesību akti.

8. Tiesiskais regulējums.

8.1. Noteikumi ir saistīti ar izmaksām un ierobežojumiem, kas ir apgrūtinājums uzņēmumiem un starpniekiem. Pēdējo

divdesmit gadu laikā pasākumi tika īstenoti saskaņā ar taisnīguma kritēriju. Padarot visus salīdzināmos iesaistītos dalībniekus par līdztiesīgiem (piemēram, bankas, apdrošināšanas sabiedrības utt.), noteikumi palīdzēja palielināt konkurenci un saimniecisko efektivitāti. Tomēr, ja šis princips tiek piemērots pārāk stingri un bez atbilstīgiem labojumiem, tas kļūst par nepārvaramu šķērslī, lai rastos un varētu pastāvēt ētiskas un sociālas iniciatīvas. Šo risku var ierobežot, sistemātiski un mērķtiecīgi piemērojot tā saukto "proporcionalitātes principu". Saskaņā ar to uz mazu starpnieku ar vienkāršu komercdarbību noteikumi neattiecas tādā pašā mērā kā uz sarežģītu daudz nacionālu koncernu.

8.2. Ja var pierādīt, ka organizācija vismaz daļēji, taču konstruktīvi un pastāvīgi atsakās no peļņas palielināšanas principa, lai veicinātu ētiska vai sociāla rakstura iniciatīvas, uz to jāattiecinā nodokļu un tiesību aktu noteikumi, kas vismaz daļēji atšķiras no vispārējā režīma. Dažās dalībvalstīs investori, kas rīkojas saskaņā ar ētikas principiem, jau izmanto atbrīvojumu no Banku direktīvas. Jāstrādā, lai minētais princips darbotos visās valstīs.

8.3. Lai gan ētiskā un sociālā dimensija ir atzīta Eiropas Kopienas dibināšanas līgumā, dažās dalībvalstīs tā aizvien vēl netiek nepārprotami atzīta un aizsargāta. Jāveicina šā uzņēmumu pārvaldības modeļa sistemātiskāka un plašāka atzīšana.

8.4. Eiropas Komisija var veicināt finanšu, banku un apdrošināšanas pakalpojumu daudzveidības aizsardzību, nepieļaujot dalībvalstu pasākumus, kas rada konkurences traucējumus. Minētie aspekti jāņem vērā valsts atbalsta noteikumos.

Briselē, 2008. gada 23. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “ES un Brazīlijas attiecības”

(2009/C 100/15)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2008. gada 16. janvārī nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“ES un Brazīlijas attiecības”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ārējo attiecību specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2008. gada 30. septembrī Ziņotājs – BARROS VALE kgs. Līdzziņotājs – IULIANO kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 448. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 22 un 23. oktobrī (22. oktobra sēdē), ar 116 balsīm par un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Kopsavilkums

1.1. Šajā atzinumā apskatīta ES un Brazīlijas attiecību attīstība un Brazīlijas jauniegūtā politiskā un ekonomiskā loma, kas starptautiskajā mērogā kļūst arvien ievērojamāka.

1.2. Tā kā 2007. gadā tika izveidota jauna ES un Brazīlijas stratēģiskā partnerība ⁽¹⁾, 2007. gada 4. jūlijā norisinājās pirmā ES un Brazīlijas valstu vadītāju un valdību augstākā līmeņa sanāksme. Šajā atzinumā EESK izvirza ieteikumus saistībā ar priekšlikumiem, kas izklāstīti kopīgajā rīcības plānā, kura pamatā ir stratēģiskā partnerība, tajā skaitā līdzdalība un ekonomiskā un sociālā kohēzija, saimnieciskā un tirdznieciskā sadarbība, izglītība, pētniecība un izstrāde, sociālais dialogs, vide, klimata pārmaiņas, biodeģvielas un imigrācija.

1.3. Saistībā ar EESK lomu atzinumā ierosināts iedibināt ES un Brazīlijas pilsoniskās sabiedrības apaļo galda sarunas, vadoties pēc tādiem pašiem principiem kā iepriekš ar Indiju un Ķīnu. EESK sadarbības partneris šajā jaunajā struktūrā būtu Brazīlijas Ekonomikas un sociālās attīstības padome — Komitejai līdzīga Brazīlijas iestāde, ko 2003. gadā izveidoja *Lula da Silva* kgs. Atzinumā izvirzīti priekšlikumi par turpmāko apaļā galda sarunu dalībniekiem un darbību, kā arī precizēti jautājumi, kas, pēc Komitejas domām, būtu jāapskata dienas kārtībā un kas aptver ekonomikas, sociālos un vides jautājumus, daudzpusējās attiecības, trīspusējās attiecības starp ES, Brazīliju un trešām valstīm, Brazīlijas lomu *Mercosur* integrācijā un ES un *Mercosur* attiecībās.

⁽¹⁾ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei “Gatavošanās ES un Brazīlijas partnerības izveidei”, COM(2007) 281 galīgā redakcija, 30.5.2007.

2. Atzinuma mērķis

2.1. Šā atzinuma mērķis ir sagatavoties ES un Brazīlijas pilsoniskās sabiedrības apaļā galda sarunu iedibināšanai, tāpat kā iepriekš ar Ķīnu un Indiju, un paust EESK nostāju attiecībā uz paša apaļā galda būtību.

2.2. Jānorāda, ka apaļā galda sarunas veido daļu no plašākas ES stratēģijas, ar ko ir nodibināta ES un Brazīlijas stratēģiskā partnerība, un tas ir skaidri redzams Lisabonā notikušā ES un Brazīlijas sammita secinājumos, kuros ir pausts atbalsts Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas un Brazīlijas Ekonomikas un sociālās attīstības padomes (*CDES*) sadarbībai kā abu pušu attiecību institucionālajam pamatam ⁽²⁾.

2.3. Atzinumā apskatītas ES un Brazīlijas pašreizējās attiecības, to priekšvēsture un nākotnes perspektīvas, izcelta Brazīlijas nostāja attiecībā uz *Mercosur* un starptautisko sabiedrību, un pievērsta uzmanība jautājumiem, kas tieši vai netieši iespaido vai veido visus Brazīlijas un ES attiecību aspektus.

2.4. EESK iniciatīva ir virzīta uz to, lai noteiktu veidu, kādā apaļais galds darbosies, kā arī galvenos jautājumus, kas iespaido sarunu forumu un tā darbību. Iniciatīva būs Eiropas pilsoniskās sabiedrības ieguldījums ES un Brazīlijas sammitā 2008. gada decembrī. Cerams, ka sammitā tiks saņemts politisks atbalsts, lai izveidotu šo apaļo galdu.

⁽²⁾ ES un Brazīlijas sammits Lisabonā 2007. gada 4. jūlijā, kopīgā paziņojuma 16. punkts, PR 11531/07 (Press 162).

3. Rīcības pamatprincipi

3.1. Pamatojums.

3.1.1. Kopš koloniālā perioda beigām līdz pat šim brīdim Brazīlija ir saglabājusi labas attiecības ar visām Eiropas valstīm. Tādēļ vienīgais jaunais elements idejā par ES un Brazīlijas attiecību strukturēšanu ir pati ES, kas iemieso vērtības un vēlas turpināt attīstīt sistemātisko un pastāvīgo abu teritoriju ilgstošās sadarbības veidošanu.

3.1.2. Ir bijušas vairākas iniciatīvas, lai oficiāli noformētu šīs ciešas saites visos līmeņos, piemēram, saistībā ar organizēto pilsonisko sabiedrību tas redzams EESK un CDES 2003. gada jūlijā parakstītajā lēstāžu nolīgumā, pirms kura Eiropas Ekonomikas Kopiena 1992. gadā bija noslēgusi sadarbības pamatnolīgumu ar Brazīlijas Federatīvo Republiku. CDES, ar kuru EESK ir ciešas attiecības, tika izveidota 2003. gada maijā, un pašlaik to vada Republikas prezidents. Tās sastāvā ir 102 locekļi ⁽¹⁾.

3.1.3. Neraugoties uz abu pušu izrādīto apņēmību, attiecības, it īpaši ekonomiskajā un sociālajā ziņā, nav attīstījušās tā, kā bija cerēts, tomēr visas pazīmes norāda uz to, ka 2007. gadā tās nostiprinājās, īpaši ar tirdzniecību nesaistītās jomās. Saskaņā ar Komisijas 2007. gada maija paziņojumu tika aizsākta virkne iniciatīvu ⁽²⁾, un 2008. gadā darbība kļuvis vēl intensīvāka, pamatojoties uz ES un Brazīlijas stratēģiskajām partnerattiecībām. Tomēr intensitāte, ar kādu dalībvalstis veic divpusējo integrāciju ar Brazīliju ekonomikas un uzņēmējdarbības jomās, atšķiras no ES un Brazīlijas lēnās sadarbības gan vispārīgi, gan konkrētās jomās. Eiropas valstu ieguldījumi Brazīlijā, sadarbība tirdzniecības un rūpniecības jomā, atbalsts attīstībai un sociālo dalībnieku dialogi ir pozitīvi vēstneši, kas liecina par skaidrāku un spēcīgāku pilsoniskās sabiedrības lomu sociālās dimensijas nodrošināšanā tajās ekonomiskajās un sociālajās attiecībās, kuras ir jānostiprina.

3.1.4. Lisabonas sammits, kas norisinājās 2007. gada 4. jūlijā, beidzot augstākajā politiskajā līmenī noteica stabilu pamatu oficiālām divpusējām attiecībām, ieviešot mehānismus ilgstoša dialoga veidošanai un viešot cerības par jaunu un produktīvu attiecību posmu. Šī jaunā fāze veidojas kā stabilāki nozaru poli-

tikas dialogi, atbilde uz dažādām pašreizējām un turpmākām globālajām problēmām, tirdzniecības un ekonomikas sakaru paplašināšana un padziļināšana, Eiropas un Brazīlijas iedzīvotāju ciešākas saites.

3.1.5. Komisijas paziņojumā teikts, ka ES un Brazīlijas stratēģiskā partnerība varētu sniegt ievērojamu atbalstu Brazīlijas virzībā uz pozitīvas vadības īstenošanu gan globālā, gan reģionālā mērogā. Šajā sakarā paredzēts, ka stratēģiskā partnerība papildinās un veicinās reģionālās integrācijas procesus, īpaši saistībā ar Mercosur un šīs organizācijas sarunām ar Eiropas Savienību par abu reģionu partnerības līguma nodrošināšanu un saistībā ar Dienvidamerikas valstu savienības (UNASUR) veicināšanu.

3.2. Vispārīga informācija

3.2.1. Brazīlijas teritorijas lielums (tā robežojas ar gandrīz visām Dienvidamerikas valstīm), iedzīvotāju skaits un ekonomika padara to par vienu no vadošajiem starptautiskajiem partneriem. Tai ir svarīga loma Mercosur attīstībā, Latīņamerikā kopumā un arvien lielāka nozīme sarunās par pasaules tirdzniecības noteikumiem. Jaunā gadsimta sākumā Brazīlija uzskatāma par vienu no jaunajiem pasaules mēroga dalībniekiem (BRIC ⁽³⁾). Brazīlijai, kas savu modeli izveidojusi, vadoties pēc Eiropas ekonomiskās un sociālās attīstības pieredzes, ir bijusi liela nozīme arī politiskās un sociālās dimensijas veicināšanā Mercosur stratēģijās, kuras patiesībā ir ļoti līdzīgas tām, kuras pieņemtas Kopienas integrācijas modeli.

3.2.2. Ņemot vērā ES un Brazīlijas attiecību tālejošos mērķus, īpaši ekonomiskās un sociālās integrācijas jomā, jāstiprina Brazīlijas institucionālā struktūra, lai veidotu abu pušu mijiedarbību un sekmētu abu pušu vēlamās sadarbības efektivitāti un rezultātus.

3.2.3. Brazīlijas attiecības ar ES pašlaik balstās uz tirdzniecības un ekonomiskajiem aspektiem, piemēram, biodeģvijas, trīspusējā sadarbība (ES, Brazīlija un jaunattīstības valstis), tās nostāja un darbība līdztekus Eiropas Savienībai klimata pārmaiņu jautājumā un zinātnes un tehnikas jomā.

⁽¹⁾ Apmēram puse no CDES locekļiem ir sociālie partneri. Tās locekļi nāk arī no privātiem uzņēmumiem, laicīgām un reliģiozām NVO, asociācijām, kuras pārstāv cilvēkus ar invaliditāti, tie nāk no darba ņēmēju un kooperatīvu apvienībām, studentu organizācijām un universitāšu rektoru vidus, kā arī no pētījumu un pētniecības centriem, kas specializējas sociālajās zinātnēs, ekonomikā, valsts politikā u. c.

⁽²⁾ Saistībā ar pilsonisko sabiedrību īpaša uzmanība jāpievērš šādiem aspektiem: kopīgais (CDES un EESK) seminārs jūlijā Brazīlijā par tematu "ES un Mercosur: kā pilsoniskās sabiedrības iestādes var dot ieguldījumu valsts un reģionālajā attīstībā?" un EESK un CDES Kopīgās deklarācijas parakstīšana, kas nosaka pušu nodomu pastiprināt ES un Brazīlijas attiecības.

⁽³⁾ Brazīlija, Krievija, Indija, Ķīna.

3.2.4. Pateicoties Brazīlijas ievērojamajam stāvoklim pasaulē, tās divpusējās attiecības ar ES dalībvalstīm sniedzas ārpus ekonomikas un tirdzniecības attiecībām un ir cieši saistītas ar ārkārtīgi lielu dažādu Eiropas tautu kopienu klātbūtni Brazīlijā un ievērojamām Brazīlijas migrantu kopienām daudzās Eiropas valstīs. Jau gadsimtiem ir pastāvējusi cilvēku plūsma divos virzienos, kas veidojusi ciešu saikni starp Brazīliju un ES dalībvalstīm.

3.2.5. Nākamais ES un Brazīlijas sammits notiks Riodežaneiro 2008. gada decembrī, un tas iezīmēs jaunu posmu neatkarīgi no tā, kāds progress varētu būt sasniegts ES un *Mercosur* līguma sakarā. ES ir ierosinājusi virkni mērķu, lai izveidotu pamatus kopīgam rīcības plānam, kuru varēs izstrādāt un piemērot vēlākais šā gada sammitā: kopīga darba plāna sagatavošana, daudzpusējas pieejas sekmēšana, pastiprināta cilvēktiesību aizsardzība, demokrātijas un pārvaldības standarti, sociālās un humānās attīstības veicināšana, vides aizsardzība, energoapgādes drošība, stabilitāte un labklājība Latīņamerikā, spēcīgākas ekonomiskās un tirdzniecības saites (koncentrējot uzmanību uz finanšu tirgus jautājumiem), informācijas sabiedrība, gaisa un jūras transports, zinātniskā un tehnoloģiskā sadarbība, abu pušu miera un izglītības, kultūras un pilsoniskās sabiedrības apmaiņas veicināšana.

3.2.6. Lai arī ir svarīgi izveidot skaidrus ES un Brazīlijas attiecību priekšnoteikumus, ikdienas attiecības pārsvarā neveido tā sauktie "politiskie pārstāvji", bet gan neskaitāmie pilsoniskās sabiedrības veidi. Šo attiecību galvenais virzītājspēks ir uzņēmumi, visa veida bezpeļņas organizācijas un pilsoņi gan individuāli, gan kolektīvi. Piemēram, arodbiedrībām un darba devēju apvienībām ir bijusi un būs nozīmīga loma valsts reformu procesos; savā pārskata ziņojumā par Ameriku (2006) *ILO* uzsvēra to, ka Brazīlijā ir uzlabota veselības aprūpe un darba drošība un ka arodbiedrības un uzņēmumi šajā valstī ir sapratuši darbinieku integritātes sekmēšanas nozīmi, kas neietver vienīgi algas paaugstinājuma pieprasīšanu. Arī NVO ir atbalstījušas valsts centienus resursu pārdalīšanā, sākot ar sociālo jomu un beidzot ar nabadzīgākajām teritorijām. Tas nav bijis tikai darbs cīņā ar nabadzību. Vēl viens faktors ir sociālās un ekonomiskās kohēzijas veicināšana, pateicoties visa reģiona sociālo partneru, kooperatīvu un NVO tīklu līdzdalībai. Šis ir patiesi veiksmīgs attīstības modelis, kurā iesaistīta liela daļa pilsoniskās sabiedrības, kurš ir atzīts ANO Attīstības programmā un ar kura palīdzību, saņemot plašas sabiedrības aktīvu atbalstu, ir izdevies nodrošināt tautas attīstības indeksa uzraudzību visās 5 000 Brazīlijas pašvaldībās. Turklāt Eiropas Komisija norāda,

ka 2005. gadā ES ar vietējo NVO atbalstu īstenoja 37 projektus, kuru kopējās izmaksas bija 24 miljoni EUR. Komisija ⁽¹⁾ norāda, ka šajos projektos iesaistītie partneri ir apzinīgi, kompetenti, spējīgi risināt problēmas un piemēroties izmaiņām.

3.2.7. ES un Brazīlijas attiecības vairākos līmeņos ir apgrūtinātas, jo nav skaidras politikas par portugāļu valodas izmantošanas veicināšanu un trūkst valodas izplatīšanas mehānismu.

3.2.8. Ņemot vērā katras puses tirgus izmērus un to specifiskās iezīmes, ES tūrisma potenciāls Brazīlijā vēl nav atbilstoši sekmēts, un tas pats attiecas uz Brazīlijas tūrisma potenciāla sekmēšanu ES.

3.3. Nākotnes perspektīvas

3.3.1. **Līdzdalības dimensija un ekonomiskā un sociālā kohēzija.** Brazīlijas politikā attīstība un demokrātijas konsolidācija ir prioritātes. Šī procesa politiskā aspekta pamatā galvenokārt ir līdzdalības demokrātijas stiprināšana. Līdzdalības demokrātijai balstās uz Brazīlijas konstitūciju, un ir izveidoti dažādi līdzdalības mehānismi. Organizēta pilsoniskā sabiedrība un jo īpaši *CDES* piešķir ievērojamu nozīmi šiem sabiedrības viedokļa izpausmes veidiem.

Brazīlija vāc pieredzi, kā dažādos līmeņos sekmēt līdzdalību, lai īstenotu galvenās programmas resursu sadalei un sociālā stāvokļa uzlabošanai. ES no savas puses jau vairākas desmitgades izmanto līdzīgu sistēmu, ieviešot praksē ekonomiskās un sociālās kohēzijas politiku. Gūto pieredzi ir lietderīgi salīdzināt, īpaši ņemot vērā to, ka, neraugoties uz *Gini* indeksa ⁽²⁾ uzlabošanu, reģionālās atšķirības Brazīlijā joprojām ir ievērojamas. Ir jānosver, ka minētie līdzdalības veidi satuvina sociālo partneru organizācijas (arodbiedrības un darba devējus), nevalstiskās organizācijas un valsts, reģionālās un vietējās pārvaldes iestādes, tādējādi izveidojot ieinteresēto personu tīklus, kuri ir kopīgi atbildīgi par attīstības un vienlīdzības politiku.

⁽¹⁾ *Brazil – Country Strategy Paper* (Brazīlijas valsts stratēģijas dokuments) (2007–2013).

⁽²⁾ Tas ir parametrs, ko bieži izmanto, lai aprēķinātu nevienmērīgu ienākumu sadali, grafiski attēlojot iedzīvotāju skaitu uz vertikālās ass un ienākumus uz horizontālās ass.

3.3.2. Ekonomiskā un tirdzniecības sadarbība un zemes jautājums. Jāievieš stratēģijas un instrumenti, lai atbalstītu aizvien plašākās ekonomiskās un tirdzniecības integrācijas attīstību, sākot ar stratēģiski svarīgām nozarēm, kurās Brazīlija un ES ir nozīmīgi partneri pasaules līmenī; turklāt jārada līdzdalības iespējas organizētai pilsoniskajai sabiedrībai, lai tā varētu uzraudzīt ieguldījumu tendences un sadarbības rezultātus. Brazīlija jau šobrīd ir viena no pasaules lielākajām pārtikas preču eksportētājvalstīm, un tā uzskata, ka spētu apmierināt pieaugošo pasaules pieprasījumu šajā jomā, ja saņemtu nepieciešamos ārvalstu ieguldījumus. Brazīlijas lauksaimniecības ražošanas apjoma pieaugums ir sasniegts drīzāk palielinot ražīgumu, nevis paplašinot apstrādātās zemes platību, kas varētu būt nozīmīgs faktors, lai samazinātu Amazones mežu izciršanu. Grūtības, kas radās PTO (Dohas sarunu laikā un progresēja G20 tikšanās laikā) saistībā ar debatēm par subsīdijām lauksaimniekiem un preču muitas tarifiem, atspoguļo ES un Brazīlijas interešu atšķirības. KLP reforma jāpielāgo, lai panāktu lielāku taisnīgumu un labāku līdzsvaru lauksaimniecības preču tirdzniecībā. Tāpat ir svarīgi panākt tirgus pārskatāmību un uzlabot pārtikas nekaitīgumu un dzīvnieku veselību, lai stiprinātu patērētāju uzticību.

3.3.3. Sadarbība izglītības jomā. Minētais jautājums jāizvirza par apaļā galda sarunu prioritāti, jo sadarbība izglītības jomā ir viena no Komisijas izvēlētajām prioritātēm. EESK iesaka to saglabāt, īpašu uzmanību pievēršot Eiropas pieredzei mūžizglītības jomā, ko kā daļu no sociālā dialoga un Luksemburgas nodarbinātības veicināšanas stratēģijas atbalsta Eiropas sociālie partneri. To varētu minēt kā Eiropas labo praksi, kas noderīga arī Brazīlijai. Ir pareizi, ka valsts stratēģijas dokumentā (*Country Strategy Paper*) likts uzsvars uz atbalstu augstākajai izglītībai, tomēr Brazīlija saskaras ar būtiskām problēmām pamatizglītības un vidējās izglītības jomā. Brazīliju un ES varētu ievērojami tuvināt, ieviešot apmaiņas programmas dažādu līmeņu izglītības iestādēm un jo īpaši iesaistot izglītojamos un mācītspēkus. ES pieredze izglītojamo apmaiņas jomā varētu kalpot kā pamats līdzīgai ES un Brazīliju aptverošai sistēmai papildus jau Valsts stratēģijas dokumentā 2007.–2013. gadam paredzētajai *Erasmus Mundus* programmai (kura neizbēgami ir ierobežota mēroga programma), kas veidotu vēl ciešāku saikni un labāku savstarpējo iepazīšanos nākotnē.

3.3.4. Sadarbība pētniecības un izstrādes jomā. Dažādas attiecīgo zinātnisko un tehnoloģisko kopienu izmantotās pieejas, kā arī abu ekonomiku un kultūru izvēlētas prioritātes varētu radīt nozīmīgu savstarpējo papildināmību un sinerģiju. ES vajadzētu īpaši izpētīt iespēju Brazīlijas pētniekiem piemērot paātrinātu apmaiņas procedūru saskaņā ar ES Septīto pamatprogrammu zinātnes un tehnikas attīstībai.

3.3.5. Sociālais dialogs Eiropas starptautiskajos uzņēmumos, kas darbojas Brazīlijā. Pieredze, ko guvušas Eiropas arodbiedrību komitejas, kuras ir Eiropas starptautisko uzņēmumu darbinieku informēšanas un viņu viedokļa uzklaušanās instruments, ir vēl viens Eiropas labās prakses piemērs, ko brīvprātīgi vai uzņēmumu sociālās atbildības vārdā varētu ieviest Eiropas starptautiskajos uzņēmumos, kas darbojas Brazīlijā.

3.3.6. Vide, klimata pārmaiņas un biodeģvielas. Šobrīd klimata pārmaiņu novēršanas pasākumi un ilgspējīgu enerģijas avotu meklēšana ir starptautiskās darba kārtības galvenās prioritātes, tādēļ Brazīlija var būt nozīmīgs sadarbības partneris Eiropai un visai pasaulei arī biodeģvielu, it īpaši bioetanola, nodrošināšanas jomā; šajā nozarē nesens sasniegts ievērojams progress. Turklāt Eiropa un Brazīlija var darboties kopīgi, lai izveidotu sadarbību ar Āfriku, nododot tai Brazīlijas tehnoloģiju un zinātību bioetanola ražošanas uzsākšanai un tādējādi veicinot tās attīstību ar jaunas paaudzes trīspusējas politiskas sadarbības palīdzību.

Eiropai un pasaulei nozīmīgs jautājums ir Amazones mežu saglabāšana.⁽¹⁾ Lai tos aizsargātu, ir jādibina starptautiskas partnerības, procesā iesaistot sabiedriskas un/vai privātas organizācijas, pastāvīgi paturot prātā ierobežojumus attiecībā uz šo pasaules mantojumu, ko nosaka Brazīlijas tiesību aktu un valsts suverenitāte. Sabiedriskais viedoklis un Brazīlijas iestādes šajā jautājumā reaģē ļoti jūtīgi, tomēr pašreizējā situācija pasaulē un paredzamā attīstība padara to par ļoti būtisku prioritāti Brazīlijas un Eiropas sadarbībā.

Jānorāda, ka pirms trim gadiem tika uzsākts oficiāls dialogs ar nosaukumu "ES un Brazīlijas dialogs par ilgspējīgu attīstību un klimata pārmaiņām", lai gan līdz šim tas aprobežojas tikai ar darba kārtības noteikšanas sanāksmēm, lai abas puses pieņemtu nostāju apspriežamajos jautājumos.

⁽¹⁾ Brazīlijas valdība pašlaik īsteno ilgspējīgas Amazones plānu (*Sustainable Amazon Plan – PAS*), kas ietver stratēģijas, prognozes un pasākumus attiecībā uz Amazoni un kas ir sagatavots, lai šajā reģionā veiktu valsts pasākumus, piemēram, mežu izciršanas ierobežošanai, ne tikai vides, bet arī integrētas valdības politikas aspektā. Lai atbalstītu emisiju apjoma samazināšanu Amazones reģionā, ir nodibināts fonds, kuram var ziedot jebkurš interesents; fonds ir izveidots, lai atbalstītu praksē pārbaudītus pasākumus, nevis eksperimentālus vai izmēģinājuma projektus.

3.3.7. Nabadzība un sociālās problēmas. 2007. gadā Brazīlija ieņēma 70. vietu pasaulē pēc ANO tautas attīstības indeksa, kas ir diezgan pieticīgs rādītājs salīdzinājumā ar citām valstīm, kurās ir līdzīgs ekonomiskās un tehnoloģiskās attīstības līmenis. Saskaņā ar ANO datiem no 2003. gada līdz 2005. gadam zem nabadzības robežas dzīvojošo Brazīlijas iedzīvotāju skaits samazinājās par 19,3 %; šobrīd tie ir 22,8 % no kopējā iedzīvotāju skaita (jeb 43 miljoni iedzīvotāju). *Lula* kunga valdības īstenotās sociālās programmas ir ļāvušas īstenot vairākus nelielus, bet nodēriģus pasākumus cīņā ar nabadzību un nevienlīdzību⁽¹⁾. Tomēr Brazīlija ir viena no valstīm ar vislielāko iekšējo nevienlīdzību; nabadzīgākie 20 % iedzīvotāju, galvenokārt valsts ziemeļaustrumu daļā, saņem 4,2 % no valsts līdzekļiem. Pēdējo gadu laikā ir palielinājusies izglītības pieejamība, tomēr reģionālajā līmenī vēl joprojām pastāv nevienlīdzība, it īpaši augstākās izglītības jomā. Lasītpratēju skaits ir diezgan liels (93,6 %) jaunu cilvēku vidū (15–24 gadi), kamēr pieaugušo vidū joprojām ir izplatīts analfabētisms (12 %). Arī veselības rādītāji ir uzlabojušies, un Brazīlija tērē 7,9 % no IKP veselības aprūpei (ESAO vidējais rādītājs ir 8,72 %). Sociālās politikas ir veicinājušas zīdaiņu mirstības līmeņa samazināšanos (36 no 1 000), tomēr šajā jomā vēl joprojām ir daudz darāmā, īpaši valsts ziemeļu un ziemeļaustrumu reģionos. Saskaņā ar *UNAIDS* aptuveni 650 000 Brazīlijas iedzīvotāju ir HIV inficēti; valsts tiesību aktos Brazīlija garantē vispārēju pieeju medicīniskajai aprūpei, tai skaitā pretretrovīrusu medikamentiem. Bezdarba līmenis samazinājās no 12,3 % līdz 8,4 % laika posmā no 2004. gada līdz 2006. gadam. Arī jauniešu (vecumā no 18 līdz 24 gadiem) bezdarba līmenis samazinājās, bet vēl joprojām ir augsts. Tādēļ darba vietu radīšana, tāpat kā bērnu un piespiedu darba spēka izmantošanas izskaušana, ir valdības prioritāte⁽²⁾. Zemes īpašuma tiesību iegūšana ir ļoti delikāts jautājums; tiek lēsts, ka 1 % zemes īpašnieku kontrolē pusi no auglīgās zemes. Zemes reforma ir valdības darba kārtībā, un tās mērķis ir iedalīt zemi 430 000 zemnieku ģimenēm. Šim procesam vajadzēja noslēgties līdz 2007. gadam, tomēr minētais mērķis ne tuvu nav sasniegts⁽³⁾. Vēl daudz jādarā, lai atrisinātu nopietno dzīvojamā fonda problēmu, kuras dēļ miljoniem brazīliešu joprojām dzīvo graustu rajonos.

3.3.8. Migrācijas plūsma. Jau vairākus gadus migrācijas plūsmas starp Eiropu un Brazīliju ir pastāvīga un divvirzienu parādība. (Piezīme. Visa 20. gadsimta garumā no Eiropas uz Brazīliju emigrēja galvenokārt cilvēki no Itālijas un Vācijas, kā arī no Portugāles, Spānijas un Polijas attiecīgi izbraukušo iedzīvotāju skaitam dilstošā secība. Tādēļ Brazīlijā dzīvo vairāk nekā 30 miljoni itāļu izcelsmes iedzīvotāju un 8 miljoni vācu izcelsmes iedzīvotāju.) Migrācijas jautājumi jāiekļauj ES iniciatīvās un ierosinājumos par imigrāciju no trešām valstīm,

ņemot vērā nepieciešamību apkarot nelegālo imigrāciju, tomēr rosinot migrācijas veidus, kas nes labumu abām iesaistītajām pusēm⁽⁴⁾. ES valdībām jāatzīst, ka Eiropa atrodas demogrāfiskās lejupslīdes posmā, kamēr dažos Brazīlijas reģionos paredzams ievērojams iedzīvotāju skaita pieaugums⁽⁵⁾. ES un Brazīlijas paredzamā stratēģiskā partnerība ir ļoti svarīga, tādēļ jautājumus par migrācijas plūsmu no Brazīlijas un uz to jārisina atbilstoši noteiktiem kritērijiem, t. i., abām pusēm jākoncentrējas uz vīzu un uzturēšanās atļauju izsniegšanas procedūru vienkāršošanu, jāsniedz plašāka informācija par legālas migrācijas iespējām, jāsekme izglītojamo un zinātnieku apmaiņa, neveicinot intelektuāla darbaspēka emigrāciju. Kopīgi jāievieš pasākumi abpusējai kvalifikāciju, prasmju un pieredzes atzīšanai, kā arī pensiju pārnesamībai.

3.3.9. “Cilvēku tuvināšana” Šā jautājuma nozīmība abu bloku valdībām tika atspoguļota Lisabonas augstākā līmeņa sanāksmē un minēta sanāksmes secinājumu 16. punktā⁽⁶⁾. Lai gan Brazīliju un Eiropu šķir Atlantijas okeāns, tās vieno kopīga vēsture, tādēļ tām ir jāveicina apmaiņa un jāuzzina vairāk par otras sabiedrību, dabu un vidi, mākslu, kultūru un zinātni. Pilsoniskā sabiedrība ir lielisks līdzeklis, lai veicinātu kultūras, sporta un citus pasākumus, kas Brazīlijas un Eiropas iedzīvotājiem ļautu labāk iepazīt vienu otru un regulāri organizēt kopīgus pasākumus.

3.3.10. Ekonomiskās attiecības Tirdzniecības apjoms starp Brazīliju un ES skaidri palielinās, kā liecina Brazīlijas valdības dati par laika posmu no 2008. gada janvāra līdz 2008. gada maijam; eksporta apjoms no Brazīlijas uz ES ir palielinājies par 19 % salīdzinājumā ar to pašu laika posmu iepriekšējā gadā. ES ir galvenais Brazīlijas eksporta galamērķis pēc LAIA (Latīņamerikas Integrācijas asociācija), Āzijas un ASV. ES ir Brazīlijas otra lielākā tirdzniecības partnere pēc Āzijas. Ja šādas abpusējās tirdzniecības tendences turpināsies 2008. gadā, varētu tikt sasniegts tirdzniecības apjoma rekords – 84 miljardi USD (25 % pieaugums salīdzinājumā ar 2007. gadu)⁽⁷⁾. Tirdzniecības apjoms starp ES un Brazīliju varētu būt vēl lielāks, tomēr, lai tas notiktu, ir jāvienkāršo procedūras, jāsamazina birokrātija un jānodrošina standartu un intelektuālā īpašuma tiesību ievērošana. Brazīlijas valdībai arī jāpārskata muitas nodokļi, kas noteikti atsevišķu preču importam, jo tie kavē ES preču ievešanu Brazīlijā.

(1) Skatīt inovatīvo “*Bolsa Familia*” programmu (2,38 miljardi BRL), kas ļāvusi sniegt atbalstu 8,7 miljoniem ģimeņu (saskaņā ar datiem 2007. gada beigās).

(2) Bērnus minētā problēma skar visvairāk. Saskaņā ar SDO datiem 2002. gadā aptuveni 450 000 nepilngadīgo bija spiesti strādāt mājas darbus, lauksaimniecībā vai seksa nozarē.

(3) Zemnieku kustība “*Movimento dos Sem Terra*” (1,5 miljoni biedru) aicina ieviest radikālu zemes reformu. Minētā organizācija vēl nav iesaistīta CDES.

(4) Attiecībā uz ES imigrācijas noteikumiem EESK pētījumi un ierosinājumi ir pilnīgi dokumentēti vairākos atzinumos par ierosinātajiem pasākumiem, kā arī pašiniciatīvas un izpētes atzinumos.

(5) Saskaņā ar Brazīlijas PNAD datiem 2006. gadā Brazīlijā vidējais dzimstības līmenis bija 2 bērni uz vienu sievieti.

(6) http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/er/95167.pdf (dokuments pieejams tikai angļu valodā).

(7) Turpmākai informācijai par minēto jautājumu, lūdzu, skatīt finanšu pielikumu.

4. ES un Brazīlijas apaļā galda sarunas

4.1. Organizācija un darbība.

4.1.1. ES un Brazīlijas apaļā galda izveidošana būtu skaidrs signāls tam, cik nozīmīgas abām pusēm ir nākotnes attiecības.

4.1.2. EESK uzskata, ka apaļā galda sanāksei jānotiek divas reizes gadā, vienu reizi Brazīlijā un otru – Eiropā, lai palielinātu un attīstītu pilsoniskās sabiedrības nozīmi ES un Brazīlijas partnerattiecībās.

4.1.3. Dalībai apaļā galda sarunās jābūt līdzsvarotai, ar vienādu skaitu EESK un CDES pārstāvju. Katrā delegācijā būtu lietderīgi iekļaut 12 locekļus.

4.1.4. Apaļā galda sanāksmes dalībniekiem pašiem jāapspriež un jānosaka darbības principi, lai nodrošinātu līdzsvaru un konsekventus darbības noteikumus.

4.1.5. EESK uzskata, ka ļoti lietderīgi būtu EESK mājas lapā izveidot ES un Brazīlijas apaļā galda sarunām veltītu sadaļu, kuras mērķis būtu veicināt pilsoniskās sabiedrības ieguldījumu.

4.2. Ierosinātie temati turpmākajai dialoga darba kārtībai.

Pievienotā vērtība, ko apaļā galda sarunas varētu sniegt stratēģisko partnerattiecību attīstībai, lielākoties ir atkarīga no prioritāri apspriestajiem jautājumiem. Tādēļ EESK uzskata, ka priekšroka dodama šādu tematu apspriešanai ⁽¹⁾.

4.2.1. Ekonomikas un sociālie jautājumi

— Ekonomiskā sadarbība, divpusēja tirdzniecība un investīcijas;

— globalizācijas sekas, tās negatīvās ietekmes mazināšana un ieguvumu palielināšana;

⁽¹⁾ Ierosināto tēmu saraksts izveidots, ņemot vērā Lisabonas stratēģijas nosacījumus, jo tas ir ārkārtīgi svarīgs ES stratēģiskais instruments. Tādēļ EESK, izstrādājot priekšlikumus, nedrīkst pārāk daudz atkāpties no minētajā dokumentā ietvertajām pamatnostādnēm, koncepcijām un mērķiem.

— sociālo modeļu novērtēšana, pieredzes apmaiņa, politikas priekšlikumu izstrāde šajā jomā, lai veicinātu pilsoniskās sabiedrības nozīmi un efektīvu darbību;

— PTO priekšlikumu, modeļu un pasākumu progresa novērošana;

— migrācijas plūsmas analīze un sadarbība saistībā ar emigrējušo eiropiešu tiesību aizsardzību Brazīlijā un imigrējušo brazīliešu tiesību aizsardzību Eiropā, lai tos kā pilsoņus pilnā mērā integrētu galamērķa valstu sabiedrībā;

— pieredzes apkopošana sociālo un darba attiecību jomā, jo īpaši runājot par sociālo partneru nozīmi līdzsvarotas valstu attīstības nodrošināšanā, par darba devēju un darba ņēmēju attiecībām, par arodbiedrību organizāciju un biedriem, darba tiesību aktiem un sarunām par darba koplīguma slēgšanu;

— pārtikas nekaitīguma un augu aizsardzības jautājumu apspriešana saistībā ar lauksaimniecības preču tirgus darbību un savstarpējo tirdzniecību, veicinot pieredzes un paraugprakses apmaiņu, lai nodrošinātu šīs nozares ilgtspējīgu attīstību;

— informācijas sabiedrības jautājumu apspriešana un IKT nozīme ilgtspējīgas valstu attīstības kontekstā;

— debates par uzņēmumu sociālo atbildību un izpratnes veicināšanas kampaņu rīkošana dažādu ieinteresēto personu vidū, lai uzņēmēji varētu ātri un efektīvi pārņemt atbilstošās sistēmas;

— tādu iniciatīvu apspriešana un veicināšana, kas paredz pieņemt un efektīvi integrēt koncepcijas par dzimumu līdztiesību, iespēju vienlīdzību un etnisko un sociālo minoritāšu tiesībām;

— infrastruktūras un pakalpojumu jautājuma apspriešana, vēršot uzmanību uz tādām jomām kā autoceļu būvēšana un enerģijas konsorciju izveide;

— pieredzes apmaiņa darba pamatstandartu jomā;

— publiska un privātā sektora partnerību potenciāls valsts mērķu sasniegšanā, kā arī iespējamie šķēršļi šādām partnerībām.

4.2.2. Politiskie un diplomātiskie jautājumi un atbalsts attīstībai

— Trīspusēja sadarbība starp ES, Brazīliju un trešām valstīm, pašreizējās situācijas un iniciatīvu analīze, kā arī apspriešanās par nākotnes iniciatīvām un rīcību;

— ES un *Mercosur* integrācijas progresa uzraudzība;

— ES un Brazīlijas stratēģiskās partnerības izmantošana, lai veicinātu reģionālo integrāciju, pilnveidotu *Mercosur* un veidotu šīs organizācijas attiecības ar Eiropu.

4.2.3. Vide un enerģija

— Vides aizsardzības un ilgtspējīgas attīstības kā valsts izaugsmes un pasaules attīstības pamata novērtēšana un rīcība minētajā jomā;

— enerģētikas problēmu, alternatīvo enerģijas avotu un sadarbības izvērtēšana šajā jomā, jo tie ir cilvēku, valstu un planētas nākotnei svarīgi un izšķiroši jautājumi. Saistībā ar minēto tematu īpašs uzsvars jāliek uz biodeģvielām un nepieciešamību ieviest to tirdzniecības noteikumus un standartus.

4.2.4. Pētniecība, izstrāde un intelektuālais īpašums

— Abpusēja intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzība;

— zinātniskās un tehnoloģiskās sadarbības pasākumu izstrāde, lai veicinātu pētniecību, kas sekmē savstarpējus ieguvumus.

4.2.5. Izglītība

— Skolu un universitāšu apmaiņas programmu veicināšana, izveidojot izglītojamo un mācībspēku apmaiņas programmas, apmācības periodus un citus zināšanu nodošanas un pilnveidošanas veidus izglītības jomā;

— izglītības un apmācības jautājumu apspriešana un analīze saistībā ar mūžizglītību, kas ir individuālās un kolektīvās attīstības pamats.

4.2.6. Kultūras apmaiņa un tūrisms

— Kultūras apmaiņas sekmēšana, pašreizējās situācijas un vēstures izpratnes veicināšana, tā rosinot labāk iepazīt un izprast vienam otru;

— pētījumi par tūrisma nozīmi ES un Brazīlijas tuvināšanā un stratēģiju izveide līdzsvarotas un ilgtspējīgas tūrisma attīstības veicināšanai.

Briselē, 2008. gada 22. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "ES loma Ziemeļīrijas miera procesā" (pašiniciatīvas atzinums)

(2009/C 100/16)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja savā 2007. gada 12. un 13. decembra plenārsēdē saskaņā ar Reglamenta 19. panta 1. punktu izveidoja apakškomiteju ar uzdevumu sagatavot pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"ES loma Ziemeļīrijas miera procesā".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā apakškomiteja par tematu "ES loma Ziemeļīrijas miera procesā" savu atzinumu pieņēma 2008. gada 23. septembrī. Ziņotāja – Jane MORRICE Kdze.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 448. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 22. un 23. oktobrī, ar 151 balsīm par, 1 pret un 2 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi

1.1. No ES lomas Ziemeļīrijas miera procesā var daudz mācīties. Kopš reģiona nemierīgās vēstures vistumšākajām dienām ir panākts nepieredzēts progress sociālajā, ekonomiskajā un jo īpaši politiskajā jomā. Drošības situācija ir uzlabojusies, tiek īstenota publiskās pārvaldes reforma, iebraucēji no ārvalstīm – gan imigranti, gan tūristi – ne tikai veicina reģiona ekonomiku, bet arī sekmē tradicionālās savrupās domāšanas atmešanu; pārrobežu sadarbība pārsniedz cerēto, un varas sadale starp agrākajiem pretiniekiem tiek akceptēta kā "politkorekta".

1.2. Tomēr pašapmierinātība šajā posmā būtu pilnīgi nevietā. Šokējošais skats ar "miera sienām", kas Belfāstā atdala katoļu un protestantu kopienas, ir skumjš, taču realistisks atgādinājums par joprojām pastāvošajām nopietnajām grūtībām miera procesā, īpaši starpkopienu izlīguma ziņā, un par to, cik daudz vēl ir darāms. Vardarbības, naida, aizdomu, ignorances un neiecietības desmitgades ir radījušas bezprecedenta plaisu starp kopienām Ziemeļīrijā. Kaut gan ļaudis aiz minētajām sienām var dzīvot "pieņemamos" miera apstākļos, viņu mājokļos, ciematos, dievnamos, skolās un sporta objektos šīs "paralēlās dzīves" atspoguļo pārejas posmu ceļā uz savstarpēju cieņu, sapratni un saskaņu, kuras īstenošanai var būt vajadzīgas vairākas paaudzes.

1.3. ES lomai Ziemeļīrijas miera procesā vēsturē nebija un nav precedenta. Fakts, ka stāsts par ES atbalstu Ziemeļīrijas miera procesam panākumiem ir relatīvi maz izskanējis, liecina par šīs pieejas pareizību. Tas nebija veltīgs mēģinājums iejaukties bezcerīgā situācijā vai nomaskēt problēmas. ES miera veicināšanas metode Ziemeļīrijā bija ievērojamu resursu unikāla ilgtermiņa iesaistīšana, kas tika stratēģiski plānota un īstenota, balstoties uz sociālās partnerības un subsidiaritātes principiem un ikvienā posmā nodrošinot visaptverošas vietējā līmeņa konsultācijas.

1.4. Apvienojot tiešu un netiešu intervenci, ES veicināja miera procesu, radot politiskus nosacījumus sekmīgam risinājumam un darbojās kā katalizators patiesa miera veidošanai, kuras nodrošināšana pilnā apmērā vēl ir jāsteno.

1.5. ES nav tiekusies izcelt savus nopelnus miera procesa panākumu nodrošināšanā. Tomēr vēsture nebūtu pilnīga, ja tajā netiktu atspoguļota ES loma un nozīme, ne tikai tāpēc, ka ES atbalstu saskaņas veicināšanai vajadzētu turpināt nākamo gadu laikā, bet arī tāpēc, ka ES PEACE programmu īstenošanas gaitā gūtā pieredze varētu sekmēt centienus miera un saskaņas veicināšanā citos pasaules reģionos. ES nekad nebūs visas atbildes, taču, kā ir pierādījies attiecībā uz Ziemeļīriju, tai ir līdzekļi un pieredze, lai palīdzētu citiem rast atbildes.

1.6. Kā pasaules lielākajam "paraugmodelim" miera veidošanā, ES kopā ar tās dalībvalstīm ir īpašās zināšanas, pieredze, daudzveidība, resursi un reputācija, lai veicinātu konfliktu risināšanu un miera veidošanu jebkur pasaulē. Bet tai ir vēl vairāk. Tai ir pienākums to darīt, un miera veicināšana jāiekļauj ES nākotnes stratēģiskās virzības pamatā.

2. Ieteikumi

2.1. Ieteikumi ir iedalīti divās atsevišķās grupās. Pirmā ietver tās darbības jomas Ziemeļīrijā un pierobežas teritorijās, kurās būtu jākoncentrē ES atbalsts, lai veicinātu turpmāko izlīguma procesu. Otrā pievēršas ES atbalstam Ziemeļīrijas miera procesam plašākā kontekstā un secinājumiem, kas apkopotī pievienotajā konfliktu risināšanas "instrumentu komplektā".

2.2. Ziemeļrijas konteksts

2.2.1. Mācības, kas gūtas no Ziemeļrijas pieredzes, parāda, ka miera veidošana ir stratēģisks un ilgtermiņa process. Tas sākas ar vardarbīgu konfliktu izbeigšanu un pakāpeniski attīstās virzībā uz politisku stabilitāti, mierīgu līdzāspastāvēšanu, izlīgumu un gala rezultātā – uz sociālu saskaņu, ekonomisku labklājību un “kopēju sabiedrību”. Tāpēc ES atbalstam attiecībā uz šo procesu ir ilgtermiņa raksturs, atzīstot sākotnējo posmu trauslo dabu un laiku, kas vajadzīgs, lai panāktu patiesu izlīgumu. Kaut gan ES finansiālā atbalsta apjoms var samazināties un tikt vairāk specializēts, reģionam izejot no konflikta, ES kā partnera nozīmei šajā procesā un tās spējai veidot attiecības ar reģionu citos inovatīvos veidos būtu jāturpina palielināties.

2.3. 1. ieteikums: ES būtu jāturpina ilgtermiņa atbalsts Ziemeļrijas miera procesam, vairāk koncentrējoties uz:

— **starpkopienu saskaņas** veicināšanu tādās jomās kā kultūra, māksla, sports, atpūta, mājokļi un izglītība, kā arī darba vietu radīšana un publisko pakalpojumu sniegšana;

— **atstumtām grupām**, darbojoties starpkopienu kapacitātē kā galvenajām saņēmējām, paredzot atbalstu “**vienas identitātes**” darbībai tikai izņēmuma gadījumos, kad tas ir būtisks priekšnoteikums starpkopienu kapacitātes veidošanai;

— palīdzēt “**nemieru upuriem**” no jauna veidot savu dzīvi, tikt galā ar traumām un dalīties pieredzē ar līdzīgām grupām no citām kopienām un citās konfliktu zonās;

— atbalstīt uz “**kopīgu sabiedrību**” vērstas iniciatīvas, lai mazinātu nepieciešamību dublēt pakalpojumus mājokļu, veselības, izglītības, atpūtas un sporta objektu jomā;

— **brīvprātīgo un kopienu organizāciju, arodbiedrību un uzņēmēju** iekļaušanu visu līmeņu lēmumu pieņemšanas procesos attiecībā uz ES PEACE fondiem;

— to **vietējās partnerības struktūru** atjaunošanu, kuras veicināja sociālo partneru un politiķu dialogu PEACE programmas sākotnējos posmos;

— **birokrātijas** samazināšanu, īpaši attiecībā uz maza mēroga projektiem lauku un pilsētu kopienās, projektus izvērtējot gan sociālajā, gan ekonomiskajā aspektā.

2.4. **2. ieteikums: Eiropas Komisijas darba grupai Ziemeļrijas jautājumā** jāturpina virzīt, veicināt un atbalstīt radošus un inovatīvus risinājumus, lai sekmētu reģiona attīstību, ārpus PEACE finansējuma, tādās jomās kā pētniecība, zināšanu apmaiņa, izglītība un starptautisku tīklu veicināšana konfliktu risināšanai.

2.5. Plašākais globālais konteksts

2.6. ES ir ne tikai pienākums mācīties no Ziemeļrijas pieredzes, bet arī nodot šīs zināšanas citiem, kuri saskaras ar dažāda līmeņa konfliktu problēmām gan tās robežās, gan to tuvumā vai pārējā pasaulē. Tas ļaus maksimāli palielināt pozitīvo lomu, ko ES var pildīt globālā konfliktu risināšanā.

2.7. **3. ieteikums:** jānodrošina **būtiskākās pieredzes apmaiņa** starp ES iestādēm, dalībvalstu iestādēm un starptautiskajā arēnā. Tā veicināšanai būtu jāizmanto:

— visaptveroša datubāze par labāko praksi konfliktu risināšanā (EP priekšlikums);

— programmas PEACE vērtējumu un sekmīgu projektu apkopojums;

— turpmāka izpēte par ES lomu dažādās jomās (iekšējās, pārrobežu un ārējās konfliktsituācijas).

2.8. **4. ieteikums:** to varētu veicināt, izveidojot **Eiropas institucionālo mehānismu konfliktu risināšanai** Ziemeļrijā, balstoties uz paveikto darbu konfliktu risināšanā gan vietējā, gan starptautiskā mērogā. Tas būtu detalizēti apspriežams ES mēroga debatēs ar sociālajiem partneriem, ko rosinātu EESK, lai izvērtētu, kā labāk izstrādāt konfliktu risināšanas mehānismu ar Eiropas dimensiju.

2.9. **5. ieteikums:** Būtu jāpieņem un jāattīsta turpmākais **instrumentu kopums**, lai palīdzētu analizēt konfliktu situācijas un vajadzības gadījumā informēt par nepieciešamo ES intervenci. Šis instrumentu komplekts apkopo ES izmantoto instrumentu klāstu, kas var kalpot kā atskaites punkts un darba

resurss, tostarp minoritāšu aizsardzība, līdztiesība, kapacitātes veidošana, starpkopieniu un pārrobežu sadarbība un sociāli ekonomiskā attīstība citur ES iekšienē, tās robežu tuvumā un ārpus tās teritoriālajām robežām esošās konfliktu zonās.

ES konfliktu risināšanas instrumentu komplekts

Diagnostikas komplekts Sociāli ekonomiskā un politiskā analīze	Atsauces materiāli Pieredze no citienes (piemēram, konfliktu risināšanas mehānismiem) Programmu/projektu datu bāze Konfliktu risināšanas teoriju apsvērumi	Stratēģiskais redzējums Mērķis (pārnacionāls) ilgtermiņa redzējums apvienojumā ar riska izvērtēšanas pieeju Iegūtās pieredzes izmantošana Zināšanu apguve un attīstība Konflikta stadijas novērtējums Intervences veida noteikšana atkarībā no konflikta stadijas un vietas (ES iekšienē, pie ES robežām vai ārpus tām)
FINANSIĀLIE INSTRUMENTI		NEFINANSIĀLIE INSTRUMENTI
Lielie instrumenti (makro līmenis)	ES finansēti tīkli , kas vērsti uz konfliktu pārveidošanu ES iestādes, politikas, iespējas ES koncepcijas, metodoloģija, piemēri	Eiropēizācija (valstu līmenī) – ES normas, vērtības, institūcijas, procedūras (tostarp sociālo partneru līdzdalība) Neitrāla telpa , lai atvieglotu dialogu/veidotu vienprātību Vienāda pieeja , lai radītu uzticību ES miera veidošanas modelis – vadīšana ar piemēru Cieša partnerība – ar lielākajiem donoriem
Sviras un uzgriežņatslēgas (vidējais līmenis)	Pielāgotas ES PEACE programmas Struktūrfondi . Novirzīti, lai būtu vērsti uz konfliktu risināšanu (kas definēta ar atbilstošiem "rakstur-pazīmju" kritērijiem) Divpusējā/pārrobežu sadarbība Vienošanās un iniciatīvas Sociālās partnerības modelis Programmas līmeņa novērtējums	Darba grupa , lai savāktu vietējo informāciju un noteiktu iespējas /sadarbības jomas un rosinātu piedalīšanos ES līmeņa programmās Partnerības pieeja , strādājot ar vietējiem politiķiem Vietējā apspriešana , kas rada atbildību par programmas izstrādi un attīstību Vietējo institūciju iesaistīšana Šķēršļu likvidēšana , izmantojot ES politikas
Smalkās skaņošanas ierīces (mikro līmenis)	Vietējie starpnieki , lai piekļūtu tuvāk plašām masām Globālās dotācijas , lai nodrošinātu vietējo jutīgumu un sasniegtu pareizo mērķi Nosacījuma finansējums , lai veicinātu visla-bāko praksi Uzraudzība pastāvīgas mācīšanās nodrošināšanai Atbalsts spēju attīstībai un sadarbībai "Augšupējā" pārrobežu sadarbība ekonomikas, sociālajā un kultūras jomā Pašnovērtējums	Eiropēizācija (vietējā līmenī) – sociālo partneru līdzdalība, iedzīvotāju iesaistīšana, sabiedrības līdzdalība, Eiropas Komisijas ierēdņu norīkošana Panākumu atzīmēšana Informētības veicināšana , izmantojot presi un publicitāti

3. Ievads

3.1. Šī atzinuma mērķis ir iepazīstināt ar relatīvi maz izskanējušo stāstu par ES atbalsta Ziemeļrijas miera procesam panākumiem, veicināt Eiropas pilsoniskās sabiedrības izpratni par Ziemeļrijas pieredzi un izstrādāt "instrumentu komplektu" no tām metodēm, ko ES izmantoja miera un izlīguma veicināšanai, lai vajadzības gadījumā tās pielietotu citās konfliktu zonās.

3.2. Atzinumā uzmanība pievērsta galvenokārt ES atbalstam miera procesam, izmantojot ES PEACE programmas, Starptautisko Īrijas fondu (SĪF) un INTERREG. Tajā analizēts, kā šie fondi

tika veidoti, kādi mehānismi izmantoti, un kāda ietekme tiem bijusi uz reģiona sociālo, ekonomisko un politisko dzīvi, pievēršot īpašu uzmanību ES atbalstam pilsoniskajai sabiedrībai (uzņēmējiem, arodbiedrībām, brīvprātīgo sektoram).

3.3. Atzinums pievēršas arī ES sniegtajām plašajām iespējām Lielbritānijas un Īrijas politiskajai, diplomātiskajai un administratīvajai sadarbībai, kā arī tam, kādā mērā "Eiropas miera veidošanas modelis" izmantots kā orientieris, lai panāktu pozitīvas pārmaiņas Ziemeļrijā.

4. Metode

4.1. Notika četras darba sanāksmes, tostarp Konsultatīvā konference 2008. gada aprīlī Ziemeļīrijā. Konference apkopoja informāciju no ieinteresētajām pusēm un ekspertiem, izmantojot aptaujas un e-konsultācijas, lai sniegtu secinājumus, balstoties uz tiešu ES programmu un politiku pieredzi. Turklāt apakškomitejas locekļi piedalījās izpētes braucienā un apmeklēja ES finansētus projektus Belfāstā.

4.2. Konference noritēja vienlaicīgi ar notikumiem, kas iezīmē nozīmīgu politisko progresu Ziemeļīrijā, un to apmeklēja premjerministrs un premjerministra pirmais vietnieks, Īrijas valsts ministrs un augsta līmeņa ES pārstāvji, kuri bija iesaistīti programmas PEACE izstrādē.

4.3. Viens no galvenajiem elementiem šajā atzinumā ir auglīgā sadarbība starp trim EESK darba grupām, to ekspertiem un apakškomitejas locekļiem no Francijas, Spānijas, Īrijas un Apvienotās Karalistes, ar Eiropas Parlamentu (*de Brún* ziņojums) un ar Eiropas Komisiju.

5. Vispārēja informācija

5.1. Ģeogrāfija/ekonomika

5.1.1. Ziemeļīrija atrodas Īrijas salas ziemeļaustrumu daļā. Tā aizņem 5 500 kvadrātjūdžu lielu teritoriju (skatīt pievienoto karti), un tās iedzīvotāju skaits atbilstoši pēdējai tautas skaitīšanai (2001. gadā) ir 1 685 000, no kuriem 53,1 % no iedzīvotājiem ir protestanti, 43,8 % – katoļi, 0,4 % – “citi” un 2,7 % – bez reliģiskās piederības. Iedzīvotāji ir vieni no jaunākajiem Eiropā ar vairāk kā 40 % jaunākiem par 29 gadiem. Lai gan līdz šim iedzīvotāju skaits sakarā ar migrāciju no šī reģiona ir bijis statisks, paredzams, ka līdz 2011. gadam tas pārsniegs 1,8 miljonu atzimi.

5.1.2. Ekonomikā notiek evolūcija no tradicionālās ražošanas (kuģu būvniecība, tekstilrūpniecība) uz pakalpojumiem un pārorientācija ārējās perspektīvas virzienā. Kopš 2004.–2005. gada bruto pievienotā vērtība (BPV) pieauga par 3,5 % (reālā izteiksmē), kas ir tikai nedaudz zem Apvienotās Karalistes vidējā rādītāja un krietni zem Īrijas IKP pieauguma līdz 10 % IKP gadā “ķeltu tīģera” gados. BPV uz vienu iedzīvotāju izteiksmē sasniedz apmēram 80 % no Apvienotās Karalistes vidējā līmeņa; bezdarbs ir samazinājies līdz 3,6 %, kas ir krietni mazāk par maksimumu 17,2 % 1986. gadā. Tomēr zem šīs statistikas slēpjas vairākas nopietnas problēmas, tostarp augstais ekonomiskās pasivitātes līmenis, kas sasniedz 26,9 % un ir augstākais no visiem Apvienotās Karalistes reģioniem, un ievērojamā atkarība no publiskā finansējuma gan publiskajā, gan privātajā sektorā, kura slāpē uzņēmējdarbības garu (publiskais finansējums veido 62 % no BPV).

5.2. Nesensais vēsturiskais/politisks fons

5.2.1. Kā Apvienotās Karalistes reģions Ziemeļīrija izveidojās pēc “Īrijas valdības akta”, kas 1921. gadā izraisīja Īrijas ziemeļu un dienvidu daļas norobežošanu. Tas Īrijas salā radīja robežreģionu un iezīmēja sākumu procesam, ko raksturoja sociāla, ekonomiska un politiska savrupība. Šis dalījums turpmāk bija avots strīdiem starp Ziemeļīrijas nacionālistiem (galvenokārt katoļiem) un unionistiem (galvenokārt protestantiem). Kopumā pirmie tiecas panākt apvienotu Īriju, kamēr otrie vēlas, lai Ziemeļīrija paliktu Apvienotās Karalistes sastāvā.

5.2.2. 1921. gadā 60 % iedzīvotāju bija protestanti un 40 % katoļi. Vairākumā esošajai unionistu kopienai vairāk kā pusgadsimtu piederēja vara. 1960. gadu beigās cīnījās par pilsoņtiesībām izgāja ielās, pieprasot izbeigt diskrimināciju. Sekoja vardarbīgas sadursmes un dumpji, ko daudzi uzskata par sākumu Ziemeļīrijas “nemieriem”. “Nemieru kulminācijā” 1972. gadā atlaida Ziemeļīrijas parlamentu, un ieviesa tiešo pārvaldi no Londonas.

5.2.3. Turpmākajās desmitgadēs notika daudzi mēģinājumi stabilizēt stāvokli, tostarp samierināšanas iniciatīvas, ko rosināja galvenokārt pilsoniskās sabiedrības organizācijas, tostarp arodbiedrības. Tomēr šajā laikposmā notika drausmīga vardarbība, kura 35 gados paņēmusi vairāk kā 3 500 cilvēku dzīvības, un vēl daudzi tūkstoši tika fiziski un garīgi sakropļoti uz mūžu.

5.2.4. Pamieri 1994. gadā iezīmēja ceļu sarunām starp politiskajām partijām. 1998. gadā tika noslēgts Lielās piektdienas/Belfāstas nolīgums, kas ar pārliecinošu vairākumu tika atbalstīts atsevišķos referendumos abpus robežai starp ziemeļiem un dienvidiem. Nākamajā gadā tika izveidota Ziemeļīrijas izpildinstitūcija un Ziemeļīrijas asambleja, kā arī vairākas ziemeļu/dienvidu institūcijas, un tūkstošgades pēdējās nedēļās tika atjaunota pilnvaru nodošana.

5.2.5. 2002. gadā Asamblejas darbība tika apturēta, un tikai 2007. gada maijā tika atjaunota izpildinstitūcija ar dalītu varu DUP (unionistu partijas) un Sinn Féin (republikāņu partijas) vadībā. Reģions patlaban piedzīvo visilgāko politiskās stabilitātes periodu gandrīz četru desmitgažu laikā.

5.3. ES iesaiste miera procesā

5.3.1. Apvienotā Karaliste un Īrija pievienojās Eiropas Savienībai 1973. gadā “nemieru” kulminācijas laikā, un Ziemeļīrijai noteica “īpašu statusu”, piešķirot “pirmā mērķa statusu”, lai gan tas ekonomiskā ziņā ne vienmēr atbilda attiecīgajām prasībām. Tas nozīmēja papildu finansējumu ekonomiskajai un sociālajai attīstībai. Tas bija paredzēts kā papildinājums Apvienotās Karalistes valdības finansējumam, taču daudzi uzskatīja, ka to izmanto publiskā finansējuma prasību apmierināšanai.

5.3.2. Pirmajās tiešajās **Eiropas Parlamenta vēlēšanās 1979. gadā** no Ziemeļīrijas ievēlēja trīs deputātus (*Ian Paisley, John Hume* un *John Taylor*). EP 1984. gadā publicēja “**Haagerup ziņojumu**” par stāvokli Ziemeļīrijā, un Eiropas Komisijas priekšsēdētāja vietnieks *Lorenzo Natali* atbildēja ar solījumu “ar labvēlīgu attieksmi izvērtēt priekšlikumu par integrētu plānu Ziemeļīrijai un pierobežas teritorijām”. Tomēr viņš uzsvēra, ka vajadzīga piekrišana no Apvienotās Karalistes un Īrijas valdības pusēs.

5.3.3. Apvienotās Karalistes un Īrijas valdības 1986. gadā izveidoja **Starptautisko Īrijas fondu**, lai “veicinātu sociālo un ekonomisko attīstību un rosinātu izlīgumu starp nacionālistiem un unionistiem Īrijas salā”. ES līdz ar ASV, Kanādu, Austrāliju un Jaunzēlandi ir viena no galvenajiem fonda donoriem, piešķirot 849 milj. EUR un atbalstot vairāk nekā 5 700 projektu Ziemeļīrijā un Īrijas pierobežas teritorijās vairāk nekā 20 gadu laikā. Līdz 2013. gadam ES kopējais finansējums SĪF sasniegs 349 milj. EUR.

5.3.4. **Eiropas Komisijas priekšsēdētāja Jacques Delors** vizīte Ziemeļīrijā 1992. gadā un konsultācijas ar vietējiem pārstāvjiem deva jaunu impulsu viņa centieniem veicināt mieru šajā reģionā. Tajā pašā gadā līdz ar Eiropas vienotā tirgus izveidošanu salā tika likvidēti ekonomiskie šķēršļi tirdzniecībai starp ziemeļiem un dienvidiem, paverot nozīmīgas iespējas pārrobežu tirdzniecībai un uzņēmējdarbībai.

5.3.5. 1994. gadā, uzreiz pēc paramilitārajiem pamieriem, *Delors* tikās ar trim Eiropas Parlamenta deputātiem no Ziemeļīrijas (šoreiz *Ian Paisley, John Hume* un *Jim Nicholson*), un paziņoja par plāniem saistībā ar jaunu nozīmīgu ES paketi. Viņš izveidoja darba grupu un pēc plašām vietējā līmeņa konsultācijām ES samītā 1994. gadā, tikai dažas nedēļas pirms *Delors* prezidenta termiņa beigām, tika panākta vienošanās par priekšlikumu piešķirt 300 miljonus EUR trīs gadu programmai *PEACE*. To pagarināja vēl uz diviem gadiem, piešķirot papildu ES finansējumu 204 milj. EUR apmērā.

5.3.6. Tā kļuva par pirmo **Īpašā atbalsta programmu mieram un saskaņai Ziemeļīrijā un Īrijas pierobežas teritorijās** jeb **PEACE I**. Programmas plašā apspriešana ietvēra arī *Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas* 1995. gadā sagatavoto atzinumu⁽¹⁾, kurā atzinīgi novērtēta šī iniciatīva un uzsvērtā ilgtermiņa pieejas, kā arī elastīguma nepieciešamība finansējuma piešķiršanā.

5.3.7. **PEACE I** 2000. gadā sekoja **PEACE II**, par kuru vienotās jaunās Ziemeļīrijas izpildinstitūcijas puses, ar ES finansējumu 531 milj. EUR apmērā. 2005.–2006. gadā to papildināja ar ES finansējumu 78 milj. EUR apmērā. EESK izstrādāja otru atzinumu (ziņotājs – *Simpson* kgs) par *PEACE II* finansējumu, aicinot to vairāk orientēt uz saskaņas veicināšanas projektiem un ar viesstrādniekiem saistītu problēmu risināšanu. 2007. gadā sāka darboties **PEACE III** laikposmam no 2007. līdz 2013. gadam ar ES finansējumu 225 miljonu EUR apmērā. Minētajām programmām ES ir piešķirusi kopsummā 1,338 miljardu EUR.

5.3.8. Pēc pilnvaru nodošanas 2007. gada maijā **Eiropas Komisijas priekšsēdētājs Jose Manuel Barroso** izveidoja jaunu darba grupu, ko vadīja reģionālās politikas komisāre **Danuta Hübner**, lai izvērtētu ES un Ziemeļīrijas turpmāko sadarbību. Darba grupas ziņojumā, kas publicēts 2008. gada aprīlī, ierosināti dažādi veidi, kā veicināt reģiona iesaisti ES politikās, un atzīmēta Ziemeļīrijas iestāžu interese attiecībā uz to, lai veicinātu *Eiropas institucionālā konfliktu risināšanas mehānisma* attīstību, sekmējot pētniecību, konsultācijas un pieredzes apmaiņu.

6. ES iesaistes ietekme

6.1. ES iesaiste miera procesā ir notikusi dažādos veidos, sākot ar augsta līmeņa politisko atbalstu līdz finansiālai interencei vietējā līmenī. Šī darbība visintensīvāk izpaudās 1990. gados, atbalstot politisko progresu, kas panākts pamieru un Lielās piektdienas/Belfāstas nolīguma rezultātā; šis atbalsts turpinās arī patlaban ar Eiropas Komisijas darba grupas līdzdalību, pievērsties jaunām sadarbības jomām, *PEACE III*, SĪF un *INTERREG*.

6.2. **ES finansējums** miera veicināšanai ir bijusi būtisks ES atbalsta elements miera procesam. Tomēr **nefinansiālajiem faktoriem**, kas automātiski tiek pārmantoti līdz ar dalību ES, ir nozīmīga ietekme uz pozitīvām pārmaiņām. Eiropas “ietekmes joma” var tikt iedalīta divās atsevišķās, tomēr daļēji sakrītošās grupās, ko var raksturot kā **finansiālos** un **nefinansiālos faktorus**.

⁽¹⁾ EESK atzinums par Paziņojumu dalībvalstīm par pamatnostādņēm attiecībā uz Īpašā atbalsta programmu mieram un saskaņai Ziemeļīrijā un Īrijas pierobežas teritorijās, COM(1995) 279 galīgā redakcija, OV C 155, 21.6.1995, un OV C 236, 11.9.1995.

6.3. Nefinansiālie faktori

6.3.1. Pēc pievienošanās ES nodrošināja **“neitrālu telpu” dialoga veicināšanai** starp britu un īru politiķiem, sniedzot jaunas iespējas regulāram dialogam neitrālā teritorijā. Tas bija visnotaļ noderīgi arī Ziemeļīrijas parlamentāriešiem, un labākais dialoga piemērs bija **Paisley, Hume, Nicholson** un **Delors** tikšanās 1994. gadā, kas vainagojās ar pirmo PEACE programmu; šo tikšanos Paisley vēlāk raksturoja to kā vienu no visproduktīvākajām savā karjerā. Arī **pārrobežu sadarbība** starp Apvienotās Karalistes un Īrijas amatpersonām ikdienas jautājumos sekmēja administrāciju ciešākus kontaktus un pozitīvi ietekmēja miera procesu.

6.3.2. Šī **“neitrālā telpa”** ieguva vēl lielāku vērtību, īstenojot ES atbalstu miera procesam vietējā līmenī. Pilsoniskās sabiedrības iesaisti, līdzdalību un pilnvarošanu veicināja iestāžu un amatpersonu darbība, nodrošinot **vienlīdzīgu** un iekļaujošu pieeju.

6.3.3. Vēl viens svarīgs **nefinansiāls** elements bija iespēja Apvienotās Karalistes un Īrijas lēmumu pieņēmējiem gūt pieredzi no **vienprātības veidošanas stila** ES likumdošanā. Padomes sarunās dalībvalstis izmantoja jaunu daudzpusēja dialoga, saskaņošanas un kompromisu stilu, kas bija noderīgs instruments vietējā līmeņa politiskās sarunās.

6.3.4. Arī **Eiropas vienotā tirgus** spēkā stāšanās 1992. gadā radīja ievērojamu **nefinansiālu** ietekmi uz miera procesu. Administratīvo šķēršļu likvidēšana pārrobežu tirdzniecībai veicināja aktīvāku sadarbību starp uzņēmumiem abpus robežai un sekmēja ilgtermiņa pārrobežu sadarbību starp arodbiedrībām. Tomēr robežkontrole turpināja kavēt virzību uz progresu ekonomiskās un sociālās sadarbības jomā.

6.3.5. Vēl viens **nefinansiāls faktors**, kaut gan ar ierobežotu ietekmi, bija **Eiropas miera veidošanas modeļa** kā parauga, no kura vadīties reģioniem, izmantošana. Kad Ziemeļīrija pievienojās ES, daudzi cerēja, ka stabilizējošā ietekme no pievienošanās ES būs gandrīz tūlītēja. Tomēr plaša starp kopienām bija tiktāl nostiprinājusies, ka bija vajadzīgs ilgāks laiks, lai Eiropas modelis varētu ietekmēt procesu.

6.3.6. Pat tagad, pēc 35 dalības gadiem ES, Belfāstā joprojām pastāv **“miera sienas”**, kas atdala katoļu un protestantu kopienas. Vairums bērnu apmeklē **“atsevišķas”** skolas, un 90 % cilvēku dzīvo **“atsevišķās”** kopienās.

6.4. Finansiālā ietekme

6.4.1. Programmas PEACE I ietekme uz miera procesu bija nozīmīga, jo šī programma bija **unikāla un novatoriska**, kas nelīdzinās nekam, ko ES jebkad agrāk mēģinājusi īstenot. Ieguldījums 500 miljonu EUR apmērā no 1995. līdz 1999. gadam atbalsta programmā mieram un izlīgšanai bija vislielākais palīdzības apjoms, kas paredzēts konkrētajam mērķim. Tas veidoja 73 % no kopējā ieguldījuma, savukārt pārējo daļu sedza abu valstu iestādes un nevalstiskais sektors.

6.4.2. Nozīmīgs programmas PEACE I faktors, kas veicināja tās pozitīvo ietekmi, bija **plašais konsultāciju process**, ko ņēma vērā, izstrādājot programmu. Organizētā pilsoniskā sabiedrība, tostarp NVO, arodbiedrības un uzņēmumi jutās līdzdalīgi, jo to ieguldījums tika atzīts. Arī Ziemeļīrijas EP deputāti bija tieši iesaistīti. PEACE I guva plašu publicitāti un tādēļ sasniedza savu mērķauditoriju. Šī **“atzīšana”** ir spēkā arī šobrīd. Statistika liecina, ka gandrīz puse no iedzīvotājiem ir guvuši labumu no PEACE programmām.

6.4.3. Vēl viens PEACE panākumu faktors bija tās novatoriskie **finansēšanas mehānismi**. **Finansēšanas starpniecības institūcijas** bija asprātīgs līdzeklis, lai nodotu atbildību vietējam līmenim un vienlaikus veicinātu kapacitātes attīstību. **Rajonu partnerības**, vietējā līmenī iesaistot uzņēmēju, lauksaimnieku, brīvprātīgo darbības un kopienu sektoru pārstāvjus un vēlētas vietējo pašvaldību locekļus, vispirms tika izveidotas Ziemeļīrijā. Šī **partnerības pieeja** lēmumu pieņemšanai tiek uzverta vienlīdz kā miera veidošanas procesa un pašas finansēšanas sastāvdaļa.

6.4.4. Ir plaši atzīts, ka šī **“augšupējā”** pieeja nozīmēja, ka finansējums bija pieejamāks **“tiem, kas ir atstumti no vietējās ekonomiskās un sociālās dzīves”**. Jo īpaši tā bija mērķorientēta uz grupām, kuras līdz šim saņēmušas maz atbalsta vai nebija to saņēmušas nemaz, piemēram, **upuri un bijušie ieslodzītie**, un palielināja finansējumu citām grupām, ieskaitot **starpkopienu un pārrobežu organizācijas, sieviešu un jauniešu grupas**.

6.4.5. Šo programmu finansiālā ietekme bija lielāka kā jebkuram iepriekšējam ES finansējumam, jo tas bija garantēts kā **“papildu”**. Tas padarīja to vērtīgāku un redzamāku, jo tas bija **“papildus”** valsts finansējumam reģionam. Nereti tiek apgalvots, ka tā nebija attiecībā uz citām ES struktūrfondu programmām.

6.4.6. Ietekme bija arī akcentu maiņai starp programmām. Ja no programmas PEACE I finansējuma lielākā daļa bija piešķirta "sociālajai iekļaušanai", tad no programmas PEACE II vairāk saņēma "ekonomikas atjaunošana". Programmā PEACE III kā galvenais mērķis tika izvirzīts "izlīgums", ko atzina kā labāko līdzekli, lai risinātu plašais starp kopienām problēmu.

6.4.7. Arī atbildība par PEACE II/III pārgāja jaunizveidotās Īpašās ES programmu struktūrvienības (SEUPB) kompetencē. Tās darbību atbalsta monitoringa komitejas, kas pārstāv publiskā sektora, arodbiedrību un privātā sektora intereses Ziemeļīrijā un pierobežas reģionos. Ja daži apgalvo, ka šo izmaiņu ietekme ir bijusi vietējā līmeņa iesaistīšanas samazināšana, citi tajās saskata vērtīgu iespēju vērsties tikai vienā iestādē attiecībā uz visiem ES programmas PEACE un pārrobežu finansējuma aspektiem.

6.4.8. SĪF ietekme uz miera procesu arī ir bijusi ļoti nozīmīga ne tikai finansēto projektu, bet arī tā sastāva ziņā. SĪF pulcē pārstāvjus no tā donorvalstīm, un šī sadarbība, jo īpaši starp ES un ASV, ir visnotaļ unikāla un varētu būt vērtīgs labas prakses piemērs citās konflikta zonās.

6.4.9. Savukārt INTERREG darbojas visā ES, un tā īpaši ietekme Īrijas salā ir ļoti nozīmīgs ieguldījums miera procesa veicināšanā. Darbojoties ar PEACE programmu pārrobežu elementiem, INTERREG sniedza ieguldījumu pārrobežu infrastruktūrā, kā arī sociāli ekonomiskās programmās, palīdzot rosināt savrupi dzīvojošās kopienas strādāt kopā.

6.4.10. Citām ES iniciatīvām, piemēram, URBAN, EQUAL un LEADER, ir bijusi mazāk tieša, bet arī nozīmīga ietekme uz Ziemeļīrijas miera procesu, un tā turpinās joprojām.

6.5. Ietekme uz pārrobežu sadarbību

6.5.1. Pēc salas sadalīšanas 1921. gadā abas jurisdikcijas attīstījās atsevišķi un savrup. Šis savrupības ietekme bija acīmredzama pirms "nemieriem", un tā saasinājās 35 vardarbības gados. Pārrobežu mijiedarbība briesmu un grūtību dēļ bija ierobežota, un pārrobežu tirdzniecība bija viszemākā, salīdzinājumā ar jebkuru no ES iekšējām robežām.

6.5.2. ES politikas stimulēja un sekmēja pārrobežas sadarbības paradigmas izmaiņas. To veicināja fakts, ka gan Īrija, gan Apvienotā Karaliste bija Eiropas Kopienas dalībvalstis. Ekonomiskajā jomā īpaša nozīme bija vienotā tirgus izveidošanas "lejupējai" ietekmei, savukārt sociālajā un kultūras jomā programmas PEACE I "augšupējā" ietekme, iekļaujot sešus dienvidu pierobežas apgabalus, bija katalizators agrāk neiedomājamai pārrobežu mijiedarbībai.

6.5.3. Kopējo mērķu skaitā bija uzņēmējdarbības attīstība, sociālā mijiedarbība un ciešāka sadarbība starp attiecīgajām valdībām. Stūrakmens Lielās piektdienas/Belfāstas nolīguma īstenošanā bija Ziemeļu/dienvidu Ministru padomes un pārrobežu institūciju izveidošana. ES šim kopīgi finansētajam institūcijām nav precedenta. Arī ideja par "salas ekonomiku" no radikālas koncepcijas ir pārveidojusies par vispārātzītu, lietderīgu un izdevīgu.

6.5.4. Šajā pieaugošajā pārrobežu sadarbībā iekļāva sociālos partnerus, kas to bieži arī vadīja. To novatoriskais darbs šajā jomā nodrošināja, ka vadītāji un lēmumu pieņēmēji ziemeļos un dienvidos darbojās kopā, lai uzlabotu pārrobežu sapratni, atziņību un uzticēšanos. No tā izrietošā sadarbība "plecu pie pleca" notiek daudzās dažādās jomās, bet pašlaik visredzamākā ir ekonomikas, kā arī veselības un izglītības jomā.

6.5.5. Kā vienu no daudzajiem pozitīvajiem rezultātiem var minēt Tirdzniecības un uzņēmējdarbības attīstības programmu starp divām uzņēmumu grupām ziemeļos un dienvidos (CBI-IBEC), ar SĪF, PEACE un INTERREG finansējumu, iesaistot vairāk nekā 300 pircēju/piegādātāju forumus. Šajā laikposmā (1991.–1997. gads) tirdzniecības apjoms divkāršojās līdz 2 miljardiem sterliņu mārciņu.

6.5.6. Ļoti svarīga nozīme ir arī darbam, ko veica arodbiedrību kustība, lai veicinātu labākas pārrobežu un starpkopienų attiecības. Īrijas arodbiedrību kongress (ICTU) ir visas Īrijas organizācija, kura "nemieru" laikā nenogurstoši strādāja, lai veicinātu labākas starpkopienų attiecības. Kongress nepieprasīja finansējumu savam darbam, taču dažas ar arodbiedrībām saistītas organizācijas saņēma ES atbalstu.

6.5.7. Tā kā tikai seši dienvidu pierobežu apgabali varēja gūt tiešu labumu no programmas PEACE fondiem, daži tomēr uzskata, ka pieejamība bija ierobežota, jo īpaši uzņēmējdarbības attīstībai laikā, kad lielākā daļa no potenciāla bija ārpus atbilstošās teritorijas.

6.5.8. Pārrobežu sadarbība izvirzījās pilnīgi jaunā un ievērojami plašākā un nozīmīgākā līmenī. Kad vairums fizisko, fiskālo, tehnisko un drošības šķēršļu bija likvidēti, ļaujot sasniegt iepriekš nepieredzētus pārrobežu tirdzniecības, mijiedarbības un sadarbības apjomus, izvirzījās izdevums pievērsties palikušajiem ilglaicīgajiem kultūras un sociālajiem šķēršļiem.

6.5.9. Izšķirīga nozīme ir tam, ka ES izmantotās metodes, lai veicinātu mieru un izlīgumu ekonomiskajā un sociālajā līmenī un starpkopienu attiecībās, sniedz unikālu, labi izstrādātu un arvien vairāk pārbaudītu reģionālu modeli ES īpašās filozofijas, pieredzes un metodoloģijas izmantošanai.

6.6. Ietekme uz ekonomisko attīstību

6.6.1. Veicinot miera procesu, ES sekmēja ekonomiskās attīstības izaugsmi Ziemeļīrijā un Īrijas pierobežas teritorijās. Vairākos *ex post* novērtējumos *PEACE I* un *II* ietekme uz ekonomikas attīstību ir atzīta kā ļoti nozīmīga. Galvenā netiešā ietekme ir tā, ka ES atbalsts politiskajam progresam un miera veidošanai ir sekmējis straujāku sociālo un ekonomisko attīstību.

6.6.2. Programmas *PEACE*, *SĪF* un *INTERREG* kopumā ir sekmējušas ilgtspējīgu attīstību, vides un infrastruktūras uzlabojumus, īpaši konfliktu skartajās zonās; tās ir veicinājušas attīstību un uzņēmējdarbības kapacitāti sociāli atstumtās grupās un kopienās, kā arī devušas ieguldījumu pārrobežu tirdzniecības straujākā izaugsmē pēdējo desmitgažu laikā.

6.6.3. Attiecībā uz ietekmes kvalitāti, kopumā var uzskatīt, ka minētās programmas ir būtiski sekmējušas mierīgas un stabilas sabiedrības veidošanu. Lielā mērā tas ir panākts, kopienās un brīvprātīgo darbības sektoros attīstot kapacitāti, lai atbalstītu izlīguma procesu.

6.6.4. "Sociālā partnerība" ir viens no galvenajiem pilāriem ES darbībā, un ES raksturīgā pieeja miera un izlīguma veicināšanai palīdz rosināt un sekmēt jaunus veidus ekonomisko un politisko interešu savstarpējai mijiedarbībai, sniedzot labumu sabiedrībai kopumā.

6.6.5. ES ieguldījums ir palīdzējis attīstīt stratēģisko redzējumu ekonomikai pēckonflikta situācijās apstākļos. Turpmākajā virzībā reģionam ir daudz jaunu un interesantu iespēju, tostarp

ciešāka sadarbība ar ES tādās jomās kā pētniecība, inovācija un zināšanu apmaiņa, kā to iesaka jaunā Eiropas Komisijas darba grupa, un uzņēmējdarbības attīstība *euro* zonas kontekstā.

6.7. Ietekme uz sociālo iekļaušanu

6.7.1. Sociālā iekļaušana ir fundamentāls un visaptverošs elements ES miera veicināšanas pieejā, un izpēte apstiprina, ka programma *PEACE* sniedza atbalstu arī tādām grupām, kas iepriekš nebija ņemtas vērā vai arī bija saņēmušas tikai minimālu atbalstu. Tā atbalstīja etnisko minoritāšu integrāciju, uzticēšanās un kapacitātes veicināšanu, pilsoniskās sabiedrības izpausmes iespējas un iesaistīja iepriekš atstumtās grupas.

6.7.2. Iesaistot projekta īstenošanā vairāk nekā pusi iedzīvotāju, programma *PEACE* tuvināja ES iedzīvotājiem, panākot "bezprecedenta masu līdzdalību". Kā mērķgrupa tika izvirzīti brīvprātīgā darba veicēji savās kopienās, kas tika pilnvaroti un atbalstīti. Šāda atzīšana bija vērtīgs uzticēšanās veicināšanas mehānisms.

6.7.3. Tika izmantotas inovatīvas finansēšanas metodes, piemēram, finansēšanas starpniecības institūcijas un rajonu partnerības, kas kļuva par vietējās stratēģijas partnerībām, lai sasniegtu masas un panāktu to, ko nepanāca daudzas citas iniciatīvas. Finansiālu lēmumu pieņemšanas nodošana vietējām organizācijām veicināja kapacitāti un nodrošināja masu iesaisti programmu izstrādāšanā un īstenošanā.

6.7.4. ES pieejas īpaša iezīme bija Eiropas sociālās partnerības modeļa izmantošana *PEACE* programmās. Notika konsultēšanās ar uzņēmēju, arodbiedrību un brīvprātīgās darbības sektora, kā arī "citu interešu" grupu pārstāvjiem. Kaut gan šis princips ir palicis kā centrālais elements, daudzas sākotnējās partnerības struktūras nav saglabājušās. Tas ir iemesls bažām, jo sociālo partneru sadarbība ar politiķiem lēmumu pieņemšanā bija miera procesa neatņemama sastāvdaļa.

6.7.5. Ir atzīts, ka daudzi cilvēki vīsašķeltākajās un atstumtākajās grupās ir guvuši labumu ES programmu *PEACE*, *INTERREG* un *SĪF* finansējuma rezultātā, un konsultācijas liecina par augstu novērtējumu ES lomai šajā procesā.

6.8. Ietekme uz mieru un izlīgumu

6.8.1. **Miera veidošanas** aspektā ES interence ir sekmējusi miera procesu un uzturējusi virzību uz politisko stabilitāti. Tā arī sniedza kopienām vietējās līdzdalības apziņu politiskas nenoteiktības laikos. EESK konsultācijās ar ieinteresētajām pusēm gūtā pieredze pārliecinoši pierāda secinājumu, ka ES un tās finansējuma programmas palīdzēja izveidot mieru, kas tagad valda.

6.8.2. Attiecībā uz **starpkopienų izlīguma** ilgtermiņa procesu ir daudzi piemēri, kas liecina par "augšupējo" kontaktu un sadarbības pozitīvo ietekmi vietējā līmenī starpkopienų un pārrobežu aspektā. PEACE programmas un SĪF deva nozīmīgu ieguldījumu, veicinot dažādu sabiedrības grupu savstarpējo tuvināšanos. Kaut gan noteiktās jomās šie kontakti ir sekmējuši labāku savstarpējo sapratni un uzticēšanos, panāktā ietekme vēl nav pietiekama, lai novērstu aizdomas un neuzticēšanos citās jomās.

6.8.3. Tāpēc ir izteikts vispārējs atbalsts lēmumam pielāgot ES finansējuma programmas, pastiprināti pievērsties starpkopienų saskaņas veicināšanai. Tam būtu jāsekmē, lai tie, kuri kopienās dzīvo aiz sienām, būtu pietiekami droši par sevi pašiem, justos komfortabli attiecībās ar citiem un, jo īpaši, justos droši, arī

dzīvojot bez sienām, kas tos atdala. Taču tam jābūt viņu lēmumam. Atbalsts uzticēšanās veicināšanai "vienas identitātes" teritorijās ir atzīts kā līdzeklis, lai to panāktu. Tomēr tam var būt trūkumi, jo tādējādi var veicināt separātismu, palīdzot grupām orientēties pašām uz sevi. Tā kā daži ir sagatavoti finansējuma izmantošanai labāk nekā citi, tas var arī veicināt nevienlīdzīgas attieksmes apziņu dažādās sabiedrības grupās.

6.8.4. Tomēr arī progress virzībā uz "kopīgu sabiedrību" ir bijis ierobežots. Kādā nesenā ziņojumā konstatētas augstas segregācijas izmaksas, galvenokārt sakarā ar pakalpojumu dublēšanos, lai apkalpotu atsevišķi dzīvojošās katoļu un protestantu kopienas. Publisko pakalpojumu segregācija, pielāgojoties kopienų bailēm un nedrošībai, palielina slogu publiskajiem fondiem mājoņļu, veselības, atpūtas un sporta objektu jomā. Attiecībā uz izglītības jomu, tikai 6 % bērnu apmeklē skolas ar patiesi integrētu katoļu/protestantu ievirzi.

6.8.5. Stabilitāte un labklājība ir savstarpēji veicinoši faktori, un ES finansējuma programmas ir palīdzējušas risināt sociālās un ekonomiskās problēmas, kuras veicināja konfliktus. Tomēr ES nav iespējas atrisināt konflikta dziļākos politiskas vai konstitucionālas dabas cēloņus. Tā var tikai veicināt šo virzību un būt par piemēru, kam sekot.

Briselē, 2008. gada 23. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

III

(Sagatavošanā esoši tiesību akti)

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

448. PLENĀRĀ SESIJA 2008. GADA 21., 22. UN 23. OKTOBRĪ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par noteikumu un nosacījumu vienkāršošanu ar aizsardzību saistīto ražojumu sūtījumiem”

COM(2007) 765 galīgā redakcija – 2007/0279 (COD)

(2009/C 100/17)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 95. pantu 2008. gada 29. janvārī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par noteikumu un nosacījumu vienkāršošanu ar aizsardzību saistīto ražojumu sūtījumiem”

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2008. gada 1. oktobrī. Ziņotājs – OPRAN kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 448. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 21., 22. un 23. oktobrī (23. oktobra sēdē), ar 39 balsīm par, 1 pret un 16 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Viens no galvenajiem katras valdības pienākumiem ir garantēt drošību. Var secināt, ka Eiropā neviena atsevišķa dalībvalsts pati nespēj nodrošināt savu drošību, un ir vajadzīga saskaņota un kopīga rīcība, lai tādējādi varētu pienācīgi kontrolēt militāra rakstura materiālu vai, plašākā izpratnē, aizsardzības aprīkojuma plūsmu.

1.2. Tādēļ Komiteja risinājumu saskaņā vienotā Eiropas drošības sistēmā, vienlaicīgi atsakoties no tādu iekšēju šķēršļu noteikšanas Kopienā, kas rada nelabvēlīgas sekas. Protams, jāņem vērā tas, ka šobrīd īstenotā kopējā ārpolitika un drošības politika (KĀDP), kā arī aizsardzības politika (AP – Līguma par Eiropas Savienību V sadaļa) ir starpvaldību līmeņa sadarbība, savukārt Komisijas iniciatīva par Kopienas teritorijā veikto sūtījumu vienkāršošanu pieskaitāma Kopienas pirmajam pilāram (tā ir daļa no iekšējā tirgus tiesiskā regulējuma).

1.3. Attieksme pret ar sūtījumiem saistītajiem šķēršļiem.

1.3.1. Uzņēmēji uzskata, ka šobrīd spēkā esošā tiesiskā sistēma ir nepiemērota un nepilnīga, turklāt tā rada būtiskus administratīvus šķēršļus.

1.3.2. Iestājoties pret sūtījumiem noteiktajiem šķēršļiem, nozares pārstāvju redzējums ir pat globālāks par Kopienas iekšējo sūtījumu perspektīvu. Globalizācijas ietekme uz ar aizsardzību saistīto ražojumu izgatavošanu ir neapšaubāma, jo šobrīd vairs tikai dažas kompleksas sistēmas ir ar 100 % eiropisku izcelsmi, turklāt visās ir uzstādītas vismaz dažas trešās valstīs ražotas sastāvdaļas.

1.3.3. Lai arī uzņēmēju redzējums ir globālāks, Komisijas uzsāktu iniciatīvu viņi tomēr visumā atbalsta un uzskata, ka tā vērtējama kā ievērojams progress.

1.4. Finansiālā ietekme.

1.4.1. Precīzi aprēķināt Kopienas iekšējiem sūtījumiem noteikto šķēršļu radītās izmaksas ir ļoti sarežģīti, jo tikai nedaudzas šāda veida izmaksas ir publiskas un lielākā daļa no šīm izmaksām rodas “neatbilstošas rīcības” vai “bezdarbības” dēļ⁽¹⁾. Aplēsts, ka 2003. gadā Kopienas iekšējiem sūtījumiem noteiktie

⁽¹⁾ Savā pētījumā “Militārā aprīkojuma Eiropas vienotais tirgus – organizācija un sadarbība” profesors Keith Hartley iepazīstina ar četriem “liberalizācijas scenārijiem”, kas nodrošina ievērojami lielākus ikgadējos ietaupījumus, proti, no 3,8 līdz 7,8 miljardiem EUR gadā.

šķēršļi radīja izmaksas vairāk nekā 3,16 miljardu EUR apmērā, tai skaitā (avots – UNISYS pētījums):

— netiešās izmaksas 2,73 miljardi EUR;

— tiešās izmaksas 0,43 miljardi EUR.

1.4.2. Izmaksas parasti iedala šādi:

a) tiešās izmaksas – strukturālas un ar dažādām norisēm saistītas izmaksas, ko rada pati licencēšanas procesa īstenošana;

b) netiešās izmaksas⁽¹⁾ – šādas netiešās izmaksas galvenokārt saistītas ar attiecīgās nozares nepietiekamu organizētību (piemēram, šķēršļi apakšuzņēmuma līgumu noslēgšanai) un dalībvalstu nepilnīgu iepirkumu praksi (piemēram, pārmērīgu uzkrājumu veidošana, lai tādējādi kompensētu ilgstošas atļauju saņemšanas procedūras piegādātāja dalībvalstī).

1.5. Komiteja uzskata, ka prioritāte ir dalībvalstu vienošanās par kopīgu instrumentu sistēmu, lai tādējādi pārvaldītu sūtījumus ES teritorijā. Kas attiecas uz ierosinātās direktīvas piemērošanas jomu, regulāri aktualizējams ES Kopējo militāro preču saraksts jau šobrīd piedāvā kopēju valodu.

1.6. Komiteja atbalsta Komisijas priekšlikumu, kurā dalībvalstis aicinātas nodrošināt iespēju izsniegt globālas un vispārīgas licences un ieviest vismaz divu veidu vispārīgas licences.

1.6.1. Visu dalībvalstu bruņotajiem spēkiem paredzēta vispārīga licence militārajam aprīkojumam (arī rezerves daļām un ar aprīkojuma tehnisko apkopi saistītajiem pakalpojumiem).

1.6.2. Vispārīga licence, kurā regulēti komponentu sūtījumi sertificētiem uzņēmumiem⁽²⁾.

1.7. Vienlaikus ar koordināciju Padomes COARM foruma ietvaros jāsaņem arī dalībvalstu pilnīga rīcības brīvība jautājumā par šajās valstīs izvietoto uzņēmumu eksportu ārpus ES, turklāt

⁽¹⁾ Svarīgs netiešās izmaksas izskaidrojošs faktors ir apstākļi, ka piegādātājs, kas atrodas vienā dalībvalstī, nevar garantēt pietiekamu piegādes drošību saņēmējam, kas atrodas kādā citā dalībvalstī.

⁽²⁾ Saskaņā ar Komisijas priekšlikumu preču saņemšanas sertifikācija ir piesaistīta vispārīgajai licencēšanai un nevis globālajai licencēšanai. Protams, sertificēti uzņēmumi var piegādāt arī atsevišķus specifiskus komponentus aizsardzības vajadzībām, izmantojot globālās licences (ja šie komponenti nav iekļauti valstu vispārīgajā licencēšanas sistēmā).

Komiteja uzskata, ka ar direktīvas palīdzību jānodrošina pietiekamas garantijas, lai tādējādi vairotu dalībvalstu savstarpējo uzticību eksporta kontroles efektivitātes jomā.

1.8. Direktīvas priekšlikumā uzsvērts, ka sūtījumu saņēmēšais uzņēmumus nedrīkst ar aizsardzību saistītus ražojumus vēlāk eksportēt uz trešo valsti, tādējādi pārkāpjot iespējamus eksporta ierobežojumus, ko izcelsmes dalībvalsts iekļāvusi sūtījumu licencē.

1.9. Tomēr pēc tam, kad atsevišķi komponenti iekļauti kādā ražojumā, nodrošinot to, ka iekļautos komponentus kā patstāvīgus ražojumus nav iespējams nosūtīt vēlāk, dalībvalstīm būtu jāatturas noteikt atsevišķus eksporta ierobežojumus.

1.10. Komiteja ņem vērā, priekšlikumam pievienotajā ietekmes novērtējumā ietvertas visas 27 dalībvalstis, un tādēļ tas lietderīgi papildina 2005. gadā veikto UNISYS pētījumu.

1.11. Komiteja uzskata, ka direktīvas priekšlikums ļoti labvēlīgi ietekmēs sadarbību rūpniecības jomā Eiropā un Eiropas aizsardzības nozares konkurētspējas attīstību, un iesaka pieņemt direktīvu, ievērojot šajā atzinumā iekļautās piezīmes.

2. Ieteikumi un priekšlikumi

2.1. Komiteja ir stingri pārliecināta, ka Komisijas ierosinātie principi, lai, izmantojot kopīgus licencēšanas instrumentus, vienkāršotu ar aizsardzību saistītu ražojumu sūtījumus Kopienas teritorijā un efektīvas eksporta kontroles jomā panāktu dalībvalstu savstarpēju uzticību, nodrošinās ievērojamus ieguvumus un būtiski vienkāršos šīs kompleksās nozares darbību.

2.2. Komiteja izsaka stingru atbalstu direktīvas neattiecināšanai uz eksporta politiku, kam arī turpmāk jābūt dalībvalstu kompetencē un kas joprojām ir starptautiskās sadarbības priekšmets, piemēram, Padomes rīcības kodeksa attiecībā uz ieroču eksportu kontekstā.

2.3. Komiteja uzsver, ka ierosinātajā direktīvā būs saglabāta uzņēmumu atbildība par tādu iespējamo eksporta ierobežojumu ievērošanu, kas noteikti sūtījumu licencē. Ja noteikti eksporta ierobežojumi ir spēkā kādā citā dalībvalstī, kura piegādā komponentus, tad par šādu ierobežojumu ievērošanu ir atbildīgs tas uzņēmums, kurš vēlas saņemt eksporta licenci. Šim uzņēmumam jāgarantē attiecīgo eksporta ierobežojumu ievērošana, proti, tam jāiesniedz ar eksportu saistītie dokumenti, kas apliecina atbilstību jebkāda veida ierobežojumiem, tai valsts iestādei, kura izdod galīgo eksporta licenci.

2.4. Kas attiecas uz oficiālu nostāju jautājumā par jutīgiem sūtījumiem no ES un trešām valstīm⁽¹⁾, Komiteja uzskata:

2.4.1. ja sūtījumu licence izsniedzama par apakšsistēmām vai komponentiem, kas nav pieskaitāmi jutīgiem sūtījumiem un kurus paredzēts iebūvēt lielākās sistēmās tādā veidā, kas vēlāk vairs nepieļauj šo apakšsistēmu vai komponentu kā atsevišķu ražojumu nosūtīšanu vai eksportu uz trešām valstīm, tad būtu pietiekami, ja dalībvalstis no saņēmēja pieprasītu apliecinājumu par iekļaušanu, taču nenoteiktu atsevišķus eksporta ierobežojumus.

2.4.2. Atpakaļizvešana uz trešām valstīm nav pieļaujama gadījumos, kad izcelsmes dalībvalsts tam nav piekritusi.

2.4.3. Sūtījumu saņēmēmušais uzņēmums nedrīkst ar aizsardzību saistītus ražojumus vēlāk eksportēt uz trešo valsti, tādējādi pārkāpjot iespējamus eksporta ierobežojumus, ko izcelsmes dalībvalsts iekļāvusi sūtījumu licencē.

2.4.4. Dalībvalstīm ne tikai jānosaka, ka piegādātājiem šo valstu teritorijā jānodrošina detalizēta dokumentācija par to veiktajiem sūtījumiem, bet arī regulāri jāpārbauda, vai šie noteikumi tiek ievēroti.

2.4.5. Piegādātājiem jāuzņemas atbildība par informācijas sniegšanu attiecīgajai dalībvalstij par sūtījuma galamērķi, ja tas zināms vēl pirms nosūtīšanas.

2.4.6. Būtu jāsamazina sertifikācijas perioda garums, lai tādējādi uzlabotu sertifikācijas procesa pārskatāmību.

2.4.7. Vienlaicīgi būtu arī jānosaka ilgāks termiņš, kura laikā dalībvalstu kompetentām iestādēm atļauts piekļūt piegādātāju dokumentiem, tādējādi gādājot par norišu lielāku pārredzamību, tāpat arī būtu jāatvēr vairāk laika, kas vajadzīgs valsts transporta likumu vai noteikumu iespējamo pārkāpumu izmeklēšanai.

2.5. Komiteja šim mērķim ierosina izmantot valstu līmenī jau pieejamos resursus. Par sertifikātu izsniegšanu un pārvaldi atbildīgās valsts iestādes jau šobrīd uzrauga šo valstu teritorijā izvietotos aizsardzības nozares uzņēmumus, un līdz ar to šīs iestādes spēj veikt izmeklēšanu un auditu.

2.6. Pēc Komitejas domām, lai no sadarbības rūpniecības jomā un no iekšējā tirgus izveides varētu gūt iespējami lielāku labumu, būtu jāpanāk augsts saskaņotības līmenis.

⁽¹⁾ "Trešā valsts" nozīmē jebkuru valsti, kas nav Eiropas Savienības dalībvalsts.

2.7. Šajā sakarā Komiteja uzsver, ka ierosinātajā direktīvā par prioritāti būtu jānosaka vispārīga un globāla licencēšana un jāierobežo individuāla licencēšana, saglabājot to noteiktos gadījumos, kad tā joprojām ir nepieciešama.

2.8. Šobrīd Komiteja pastāvošo "ES Kopējo militāro preču sarakstu (ES CML)" uzskata par "kopēju valodu", kam arī turpmāk jāveido ar aizsardzību saistītu ražojumu ES iekšējo sūtījumu vadības pamats.

2.9. Lai izvairītos no interpretācijas un ieviešanas problēmām, Komiteja uzskata, ka ES CML būtu jāizmanto un arī turpmāk katru gadu jāatjauno, izmantojot vispārīgas definīcijas, apzīmējot tā aprīkojuma veidus, uz ko attieksies jaunie noteikumi, līdz ar to atzīstot, ka ES CML ir aktuāls saraksts, kas aptver ieročus, municiju un militāros materiālus, kā arī ar tiem saistītus pakalpojumus un darbus, ieskaitot īpašu IT datortehniku un attiecīgās lietojumprogrammas.

2.10. Vienlaicīgi Komiteja uzsver, ka Komisijas iniciatīvas ierosinātas, ņemot vērā globalizācijas ietekmi uz Eiropu, īpaši uz tās aizsardzības nozari, un šo iniciatīvu galvenais mērķis ir stiprināt Eiropas aizsardzības spējas.

2.11. Komiteja stingri iesaka Komisijai saskaņā ar Līgumu sekot ierosinātajā direktīvā regulētās īpašās jomas noteikumu pārkāpumiem, izmantojot tādas daudznacionālas ekspertu struktūras profesionālās spējas, kas cita starpā jāizveido arī tieši šim mērķim.

2.12. Runājot par UNISYS pētījumā ierosināto priekšlikumu izveidot Kopienas iekšējo sūtījumu centralizētu datu bāzi, Komiteja uzskata, ka šis ierosinājums neatbilst ierastajai praksei un no tā būtu jāatsakās.

2.13. Komiteja uzskata, ka ES dalībvalstu attiecību pārredzamībai jāaptver arī atbildīgo iestāžu apmaiņa ar informāciju par ES teritorijā pārdotiem ražojumiem vai nodotām tehnoloģijām, lai tādējādi novērstu jebkādos iespējamus pārkāpumus, diskrimināciju un/vai korupciju.

3. Īpašas piezīmes

3.1. Valstu tiesiskais regulējums un procedūras.

3.1.1. Dalībvalstu tiesību aktos izdalītas divu veidu preces: "militāras" un "divējāda lietojuma" (*dual-use*), kuras visbiežāk licencē divas dažādas iestādes; divējāda lietojuma un militāras preces nedrīkstētu uzskatīt par vienotu kopumu.

3.1.2. Divējāda lietojuma preces paredzētas civiliem mērķiem, tomēr tās tiek kontrolētas, jo tās varētu izmantot arī militārām vai atsevišķām īpaši jutīgām ar militāro jomu nesaistītām (piemēram, drošība) vajadzībām. Šo kontroli īsteno ar tirdzniecības politiku atbilstoši Kopienas Regulai (1334/2000), kurā noteikts, ka eksportam uz trešām valstīm vajadzīgas individuālas, globālas vai vispārīgas licences. Turpretī divējāda lietojuma preču sūtījumi ES teritorijā atbilstoši iekšējā tirgus principam par preču brīvu apriti ir atbrīvoti no licencēšanas, izņemot tikai pašas jutīgākās preces, piemēram, kodolmateriālus.

3.1.3. Ar aizsardzību saistītiem ražojumiem ir militārs pielietojums. Kopienā šobrīd nav sistēmas šo ražojumu aprītei iekšējā tirgū, un to sūtījumus ES teritorijā kavē valstu nevienlīdzīgi tiesību akti un nesamērīgas licencēšanas prasības. Tikai dažas dalībvalstis ir ieviešušas globālo licencēšanu un tikai viena valsts šobrīd regulāri izmanto vispārīgās licences. Lielāko daļu ES iekšējo sūtījumu joprojām kavē individuālā licencēšana, un uzņēmumi ar piegādes ķēdēm vairākās dalībvalstīs nespēj šīs piegādes ķēdes optimizēt nevienlīdzīgo licencēšanas noteikumu dēļ piegādātāja dalībvalstīs.

3.1.4. Visām dalībvalstīm ir vienots viedoklis par "divējāda lietojuma" Regulas izmantošanu, kas ir juridiski saistoša un daļa no ES pirmā pīlāra. ⁽¹⁾

3.1.5. Dalībvalstis ir pieņēmušas un izmanto atšķirīgus "militārām precēm" paredzētus "munīcijas sarakstus", kā arī ES Rīcības kodeksa ieroču eksporta jomā ietvaros – Padomes Kopējo militāro preču sarakstu. Daudzas dalībvalstis to tiesību aktos izmanto šos sarakstus ⁽²⁾, savukārt citas – pašas savus sarakstus.

3.1.6. Līdz ar vienošanos par pamatnolīgumu (pazīstams arī kā priekšlīgums – *Letter of Intent, Lol*) sešas Eiropas lielākās ieroču ražotājvalstis ⁽³⁾ ievieša sadarbības noteikumus sūtījumu un eksporta jomā, izmantojot sadarbības programmas, kuras nav daļa no ES sistēmas.

3.1.7. Komisijas iniciatīva tādēļ attiecināma tikai uz sūtījumiem Kopienas teritorijā, savukārt eksportu uz trešām valstīm arī turpmāk regulēs spēkā esošā eksporta licenču sistēma.

⁽¹⁾ Padomes 2000. gada 22. jūnija Regula (EK) Nr. 1334/2000, ar kuru ievieš Kopienas režīmu divējāda lietojuma preču un tehnoloģiju eksporta kontrolei.

⁽²⁾ Eiropas Savienība, "ES Rīcības kodekss ieroču eksporta jomā", 1998. gada 25. maijs, <http://ue.eu.int/Newsroom/>

⁽³⁾ FR, UK, DE, ES, IT, SE.

4. Draudi un šķēršļi

4.1. Piemērojamo tiesību aktu izpratnē jāpievēršas šādiem šķēršļiem:

4.1.1. tiesību aktu dažādība;

4.1.2. valstu līmenī atšķirīgas tiesību sistēmas.

4.2. Kas attiecas uz atbildīgajām iestādēm, jāpievēršas šādiem aspektiem:

4.2.1. liels skaits dažādu iestāžu, kas atbildīgas par licenču pieprasījumu apstrādi Kopienas iekšējo sūtījumu jomā (dažādās valstīs pastāv 11 atšķirīgi pārvaldes modeļi);

4.2.2. dažās valstīs (HU, PL, IE, FR, CH, CZ, PT) eksportētājam jāiegūst papildu licences/atļaujas, lai viņš būtu tiesīgs pieprasīt eksporta/importa/tranzīta licenci;

4.2.3. kas attiecas uz bieži izmantoto "juste retour" (vai kompensācijas) principu, dalībvalstis to bieži pielieto rūpniecisku vai ar nodarbinātību saistītu iemeslu vadītās, bet arī tādēļ, ka tās nevar būt patiešām drošas par ES partneru veiktajām piegādēm, kas zināmā mērā izskaidrojams ar šobrīd īstenoto praksi Kopienas iekšējo sūtījumu jomā (tādēļ arī priekšroka tiek dota vietējiem ražojumiem, kas nav atkarīgi no citu dalībvalstu sūtījumu licencēm).

5. Rīcība šķēršļu novēršanai sūtījumiem Kopienas teritorijā

5.1. Runājot par sūtījumiem, jebkādi ES aizsardzības tirgus darbības uzlabojumi jāīsteno, pamatojoties uz vairākām svarīgām prioritātēm.

5.1.1. Drošība: sūtījumu vienkāršošana un savstarpēja uzticība ir cieši saistīta. Patiesībā, situācijā, kāda šobrīd valda Eiropā, šī uzticība nav visur vienlīdz liela. Sūtījumu vienkāršošana jāpapildina ar uzticību vairojošiem pasākumiem. Visu ES dalībvalstu prioritāte ir cīņa pret terorismu un masu iznīcināšanas ieroču neizplatīšana. Tas ietver stingrāku kontroli ieroču izplatīšanai trešās valstīs, nodrošinot to eksporta ierobežojumu ievērošanu, ko saskaņā ar šādu politiku noteikušas dalībvalstis.

5.1.2. Vienkāršota licencēšana: licenču sistēmā skaidri izpaužas valstu atbildība par ieroču tirdzniecību. Turklāt ar licenču palīdzību var noteikt iespējamus ierobežojumus ražojumu izmantošanai un to nosūtīšanas galamērķim. Valstu izsniegtās licences būtu jāsaģlabā, jo atbildība arī turpmāk jāuzņemas pašām dalībvalstīm. Tāpat vienkāršošanu varētu panākt ar licenču izsniegšanas vienkāršošanu un saskaņošanu, tādējādi rūpniecībā gādājot par lielāku paredzamību. Tam būtu jāveicina Eiropas aizsardzības nozares tehnoloģiskā un rūpnieciskā pamata nostiprināšanās, jo visi izmantotu vienus noteikumus, un visi – sevišķi MVU – varētu vieglāk piekļūt tām iespējām un partnerībām, ko piedāvā visas Eiropas tirgus.

5.1.3. Juridisko pienākumu saskaņošana: līdzās ar aizsardzību saistītu ražojumu sūtījumu procedūrām tai jāaptver arī attiecīgās nozares uzņēmumu juridiskie pienākumi. Tādēļ jāturpina saskaņot ar Eiropas aizsardzības aprīkojuma tirgu saistītie jautājumi (piemēram, izveidot kopīgu sistēmu aktīvu kontrolei).

5.1.4. Miera nostiprināšana: šajā nozarē īstenojot jebkādas uzņēmējdarbības aktivitātes, pienācīgi jāievēro princips, ka ar aizsardzību saistīti ražojumi un divējāds lietojums nedrīkst pakļaut briesmām vai būt pretrunā ar ES veicinātām demokrātiskām vērtībām un miera stiprināšanu.

5.2. Jaunai Kopienas iekšējai sistēmai var būt divējāda ietekme uz eksportu:

- dalībvalstīm tiks piedāvāta iespēja paust viedokli gadījumā, ja tiks eksportēti tajās izgatavoti ar aizsardzību saistīti ražojumi, ja vien tie kā komponenti nebūs iekļauti sarežģītākās sistēmās;
- sertifikācija veicinās to, ka uzņēmumi aktīvāk ievēros tādas dalībvalstu eksporta politikas lēmumus, kas jau tiek koordinēti rīcības kodeksa kontekstā, tādējādi panākot lielāku drošību ar nelikumīgu eksportu saistīto risku novēršanas jomā.

6. Nobeiguma piezīme

6.1. Komiteja uzskata, ka ar paziņojumu ar nosaukumu "Stratēģija Eiropas aizsardzības rūpniecības stiprināšanai un konkurētspējas uzlabošanai" un ar priekšlikumiem direktīvām "Par to, kā drošības un aizsardzības jomā atsevišķos gadījumos ir koordinējamas publisko iepirkumu procedūras, noslēdzot publiskus būvdarbu, piegādes un pakalpojumu līgumus" un par "Noteikumu un nosacījumu vienkāršošanu ar aizsardzību saistīto ražojumu sūtījumiem" Komisija ir sākusi īstenot svarīgu iniciatīvu, lai stiprinātu Eiropas aizsardzības un drošības tirgu, un aicina Parlamentu un Padomi turpināt minēto iniciatīvu un iekļaut to visaptverošā pieejā, kas pilnveidos Eiropas drošības un aizsardzības politiku.

Briselē, 2008. gada 23. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par to, kā aizsardzības un drošības jomā atsevišķos gadījumos ir koordinējamas publisko iepirkumu procedūras, noslēdzot publiskus būvdarbu, piegādes un pakalpojumu līgumus"

COM(2007) 766 galīgā redakcija – 2007/0280 (COD)

(2009/C 100/18)

Padome 2008. gada 24. janvārī saskaņā ar Eiropas Kopienas Dibināšanas līguma 47. panta 2. punktu, 55. un 95. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par to, kā aizsardzības un drošības jomā atsevišķos gadījumos ir koordinējamas publisko iepirkumu procedūras, noslēdzot publiskus būvdarbu, piegādes un pakalpojumu līgumus"

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2008. gada 1. oktobrī. Ziņotājs – OPRAN kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 448. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 21., 22. un 23. oktobrī (23. oktobra sēdē), ar 46 balsīm par, 5 pret un 2 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi

1.1. Plašs sociālo partneru dialogs

1.1.1. Komiteja ar gandarījumu atzīmē, ka dalībvalstu, kā arī aizsardzības nozares eksperti, ieskaitot ieinteresētās personas un pirmo reizi arī sociālo partneru vadītājus, aktīvi piedalījās minētās direktīvas priekšlikuma sagatavošanā un cieši iesaistījās dokumenta, ko Komisija pieņēma 2007. gada 5. decembrī, izstrādē. Daudzpusējās un divpusējās konsultācijas ar ES organizētas pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem skāra visus aspektus aizsardzības iepirkuma jomā (pieprasījums, piegāde, tiesiskā sistēma un ražojumi).

1.2. "296. panta" piemērošanas ierobežojumi

1.2.1. Komiteja ir pilnīgi pārliecināta⁽¹⁾, ka Komisijas piedāvātais risinājums, kurā pilnā mērā ievērotas dalībvalstu prerogātas aizsardzības jomā, inovatīvā veidā nodrošina, pirmkārt, atbilstību Līguma 296. pantam (aizsardzības jautājumos) un spēkā esošās Publiskā iepirkuma direktīvas 14. pantam (drošības jautājumos), piešķirot dalībvalstīm tiesības atsaukt līgumus, kas ir noslēgti šajās jomās, ja tas ir nepieciešams dalībvalstu būtisko drošības interešu aizsardzībai, un, otrkārt, Eiropas Kopienas Tiesas prakses ievērošanu un tās nepārprotamo lūgumu atļaut aizsardzības līgumu izslēgšanu no vispārējiem Kopienas noteikumiem tikai atsevišķos izņēmuma gadījumos⁽²⁾.

⁽¹⁾ Minētajā atzinumā Komiteja izklāsta savu nostāju un atzīmē, ka 1) valstis, kas pārstāv Eiropas aizsardzības ekonomisko, rūpniecisko un tehnoloģisko spēju kodolu, atbalsta izņēmuma par nacionālo drošību saglabāšanu atbilstoši EKL 296. pantam; 2) EKL 296. panta piemērošanu ierobežo Eiropas Tiesas prakse.

⁽²⁾ Publiskos līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanu aizsardzības un drošības jomā pašlaik regulē Direktīva 2004/18/EK, neskaitot izņēmumus, kas rodas Līguma 30., 45., 46., 55. un 296. pantā paredzētajās situācijās. Eiropas Kopienas Tiesa savā judikatūrā ir konsekventi noteikusi, ka atsaukšanās uz atkāpēm no Kopienas tiesību aktiem, tostarp tām, uz kurām attiecas Līguma 296. pants, būtu jāierobežo tikai ar precīzi noteiktiem izņēmuma gadījumiem.

1.2.2. Ierosinātās Aizsardzības iepirkuma direktīvas mērķis ir mazināt to gadījumu skaitu, kuros dalībvalstīm ir jāpiemēro 296. pants, jo spēkā esošie EK iepirkuma noteikumi nav uzskatāmi par pielāgotiem ieroču, municijas un militārā aprīkojuma specifikai.

1.2.3. Līguma 296. pants tiks saglabāts, kas nozīmē, ka dalībvalstīm vēl joprojām būs iespēja atsaukties uz minēto pantu, ja līgumi tiks atzīti par tik sensitīviem vai slepeniem, ka nepietiks pat ar jaunās direktīvas noteikumiem, lai aizsargātu dalībvalstu intereses drošības jomā. Līdz ar to pastāv cieša saistība starp jauno direktīvu un 296. pantu.

1.2.4. Lai nodrošinātu Eiropas Savienības primāro tiesību (Līguma) un sekundāro tiesību (direktīvas) saskaņotību, abiem ir jābūt vienai piemērošanas jomai. Pretējā gadījumā tiktu radīta juridiska nenoteiktība.

1.3. Iespējami isā laikā būtu jālikvidē pašreizējais sajukums, ko izraisījusi divu aktīvo militārā aprīkojuma sarakstu paralēla pastāvēšana un tas, ka tos pēc izvēles izmanto dalībvalstu līgumslēdzējas iestādes un aizsardzības nozare; būtu jāizraugās kopējs saraksts, kurš ir spēkā attiecība uz visām iepirkuma un tirdzniecības procedūrām. Optimāls risinājums varētu būt militārā aprīkojuma kopēja saraksta apstiprināšana un izmantošana visos lietojumos, uz ko attiecas abas jaunās direktīvas, kuras ierosinājusi Komisija. Šobrīd divi galvenie izvēles varianti ir šādi.

1.3.1. 1. variants: lai nodrošinātu nepārtrauktību, iegādē turpināt izmantot "1958. gada 15. aprīļa sarakstu", kas pazīstams un viegli pieejams lietotājiem, kuri to jau izmantojuši; vienlaikus jāņem vērā, ka pašreizējā versija ir pārāk vispārīga un plaša, nav aktualizēta kopš tās pieņemšanas pirms 50 gadiem un pilnībā neaptver jaunās tehnoloģijas, kas ir nepieciešamas, lai stātos pretī ļoti reāliem un kompleksiem apdraudējumiem.

1.3.2. 2. variants: uzsākt izmantot "ES Kopējo militārā aprīkojuma sarakstu", ko Padome pieņēma 2007. gada 19. martā un aktualizēja 2008. gada 10. martā, ieskaitot aprīkojumu, uz kuru attiecas "Eiropas Savienības Rīcības kodekss attiecībā uz ieroču eksportu", ko Padome pieņēma 2000. gada 7. jūlijā; minēto kodeksu izmantos arī saistībā ar jauno direktīvu par produktu, kas saistīti ar aizsardzību, pārsūtīšanu Kopienā.

1.4. Līguma 296. pants: joprojām spēkā īpašos gadījumos ⁽¹⁾

1.4.1. Komiteja nav pārliecināta par Komisijas veiktajiem pasākumiem, lai novērstu pašlaik spēkā esošās Iepirkumu direktīvas Nr. 18/2004 (slepenie līgumi) 14. panta reproducēšanu jaunajā direktīvā un tā vietā iekļautu tiešu atsauci uz attiecīgajiem Līguma pantiem par sabiedrisko drošību (jo īpaši uz 30. un 296. pantu). Tas var radīt sajukumu līgumslēdzējam iestādēm attiecībā uz to, kas ir uzskatāms un kas nav uzskatāms par atbilstošu.

1.4.2. Tā kā lielākajā daļā iepirkuma līgumos, kas attiecas uz sensitīvu aizsardzības un drošības aprīkojumu, ir vismaz kāda slepena vai konfidenciāla informācija, Komisija nolēma iekļaut jaunajā direktīvā īpašus noteikumus informācijas drošības jomā. Visu "slepeno līgumu" un līgumu ar "īpašiem drošības pasākumiem" skaidra izslēgšana bez minēto jēdzienu definēšanas varētu krasi samazināt jaunās direktīvas piemērošanas jomu un tādējādi radītu risku būtiski izmainīt priekšlikuma raksturu.

1.4.3. Komiteja atbalsta Komisijas divpakāpju pieeju minētā sensitīvā jautājuma risināšanai:

— slepenie līgumi nav *per se* jāizslēdz no jaunās direktīvas piemērošanas jomas, bet ...

— nepieciešamības gadījumā dalībvalstis var nepiemērot tiem EK noteikumus,

un uzskata Komisijas ierosināto procedūru par saprātīgu risinājumu, kas ir pieņemams visām ieinteresētajām pusēm, tomēr uzskata par vēlamu Aizsardzības iepirkuma direktīvā iekļaut Iepirkumu direktīvas 14. pantu.

⁽¹⁾ Saskaņā ar Tiesas viedokli šis atbrīvojums tiek ierobežots ar "īpašiem un precīzi noteiktiem gadījumiem" un "nav pakļauts plašai interpretācijai"

1.5. *Publiskā iepirkuma līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanas tiesiskais regulējums*

1.5.1. Saskaņā ar Komisijas vērtējumu jaunā direktīva ir pilnībā piemērojama tai specifiskai, kas ir raksturīga publisko līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanas procedūrām (attiecībā uz būvdarbiem, piegādēm un pakalpojumiem) ⁽²⁾ aizsardzības un drošības jomā, jo

1.5.1.1. publisko iepirkumu līgumi, ko noslēdz līgumslēdzējas iestādes par ieroču, munīcijas un militārā aprīkojuma piegādi ir izslēgti no Vienošanās par publisko iepirkumu, kuru ir noslēgusi Pasaules Tirdzniecības organizācija (PTO);

1.5.1.2. katrā dalībvalstī ir tikai viens līgumslēdzējs – valdība ⁽³⁾;

1.5.1.3. ir noteikta prasība garantēt piegāžu ilgtermiņa drošību ⁽⁴⁾;

1.5.1.4. dalībvalstu līmenī iepirkuma procesā jānodrošina augsta brīvības pakāpe.

1.5.2. Attiecībā uz pētniecību un izstrādi Komiteja piekrīt, ka ne vienmēr iespējams ieviest tirgus mehānismus un atklātas izsoles, jo dalībvalstis pašas daļēji veic minētos pasākumus un bieži slēdz ilgtermiņa nolīgumus ar pētniecības un tehnoloģiju izstrādes iestādēm un ražotājiem, lai izstrādātu bruņotajiem spēkiem vajadzīgās sistēmas.

— Šādas attiecības var attīstīties spirālveidīgi vai kādā citā formā, lai nodrošinātu attīstības procesa nepārtrauktību un izaugsmi.

— Komiteja nav pārliecināta par to, ka direktīvas projekta pašreizējais formulējums pietiekami atspoguļo realitāti un izsaka bažas par negatīvām sekām dalībvalstīs, kā arī ražotājiem, ja maksīgi būs jānoskaidro pētniecība un izstrāde no ražošanas.

⁽²⁾ Līgumu var atzīt par publisku būvdarbu līgumu tikai tad, ja tā priekšmets precīzi atbilst to darbību uzskaitījumam, kādas ir paredzētas "Kopējās publisko iepirkumu vārdnīcas" (CPV) 45. nodaļā.

⁽³⁾ Izņemot iegādi nenozīmīgos daudzumos, ko veic privāti drošības uzņēmumi un vietējās pašvaldības.

⁽⁴⁾ Piegādes drošība: dalībvalstu īpašās vajadzības piegāžu drošības jautājumā attiecībā uz sensitīviem publiskajiem līgumiem aizsardzības un drošības jomā pamato īpašu noteikumu piemērošanu gan saistībā ar līguma prasībām, gan kandidātu atlases kritērijiem.

1.6. "Pērc Eiropas precī" – katras dalībvalsts pašas pieņemts lēmums

1.6.1. Attiecībā uz priekšlikumu neizmantojot principu "pērc Eiropas precī"/"Eiropas precei priekšroka" vai "savstarpīguma" klauzulu Komiteja uzskata Komisijas pieeju par pieņemamu dalībvalstīm, ievērojot šādus aspektus.

1.6.1.1. Direktīvā būs izklāstīti noteikumi par to, kā iepirkt aizsardzības aprīkojumu, bet tā nenoteiks, tieši kāds aprīkojums būtu jāiepērk. Tas paliek klientu, proti, dalībvalstu, ziņā.

1.6.1.2. Dalībvalstu pašu ziņā paliek arī lēmums par to, vai saskaņā ar Vienošanās par publisko iepirkumu (GPA) darīt attiecīgo konkursu pieejamu piegādātājiem, kas nav no Eiropas Savienības dalībvalstīm.

1.6.1.3. Līgumslēdzējām iestādēm vēl arvien paliek brīva izvēle, vai uzaicināt piedalīties vienīgi ES uzņēmumus vai iekļaut arī uzņēmumus no trešām valstīm.

1.6.2. Visbeidzot, Komiteja uzskata, ka princips "priekšroka Eiropas precēm" nav protekcionisms, bet drīzāk gan pasākums, kas nepieciešams, lai atjaunotu līdzsvaru starptautiskajā rūpnieciskajā un tehnoloģiskajā sadarbībā aizsardzības jomā, jo īpaši attiecībā pret ASV.

1.7. Tirdzniecība ar trešām valstīm

1.7.1. Attiecībā uz aizsardzības ražojumu tirdzniecību ar trešām valstīm Komiteja uzskata, ka jaunā direktīva nemainīs pašreizējo situāciju un ka tā ir pareizs risinājums.

1.7.2. Minēto nozari kopumā arī turpmāk regulēs PTO noteikumi un jo īpaši Vienošanās par publisko iepirkumu (GPA).

1.8. Eiropas Aizsardzības aprīkojuma tirgus (EDEM) izveide

1.8.1. Komiteja uzskata, ka jaunā direktīva ir liels progress ceļā uz ļoti pieprasīto EDEM tādēļ, ka

1.8.1.1. iekšējā tirgus atvēršana aizsardzības ražojumiem paaugstinās EDEM konkurētspēju.

1.8.1.2. Komiteja uzskata, ka tādu pārredzamu un konkurenci veicinošu iepirkuma noteikumu ieviešanai, ko piemēro visā Eiropas Savienības teritorijā, ir izšķiroša nozīme EDEM sekmīgā izveidē. Tas veicinās dalībvalstu aizsardzības tirgu lielāku atvērību, dodot labumu visām ieinteresētajām pusēm: bruņotajiem spēkiem, nodokļu maksātājiem un ražotājiem.

1.9. Kompensēšanas politika ⁽¹⁾

1.9.1. Komisija ir izvairījies no konkrētiem un tiešiem priekšlikumiem attiecībā uz kompensēšanu, uzskatot to par neefektīvu un tirgus darbību traucējošu, tomēr Komisija atzīst, ka viedokļi par minēto jautājumu ir atšķirīgi.

1.9.2. Dalībvalstīm un ražotājiem patiesi ir atšķirīga pieredze saistībā ar minēto instrumentu, un attiecībā uz to nav vienota viedokļa. Eiropas Aizsardzības aģentūra (EAA) pašlaik pēta iespējas kombinēt dažādās pieejas un, kamēr kompensēšana pastāv, izmantot to Eiropas aizsardzības tehniskā un rūpnieciskā pamata (EDTIB) attīstībai, vienlaikus atzīstot, ka labi funkcionējošam Eiropas Aizsardzības aprīkojuma tirgum (EDEM) šāda prakse vairs nav vajadzīga.

2. Priekšlikumi

2.1. Komiteja stingri iesaka, ka visas ES iniciatīvas aizsardzības un drošības jomā jāuzsāk visaugstākajā politiskajā līmenī: Eiropadome, Augstais pārstāvis kopējās ārpolitikas un drošības politikas (KĀDP) lietās un Eiropas Aizsardzības aģentūras Vadības padome ministru līmenī.

2.2. Komiteja uzskata, ka Eiropas iestādēm ir jākoncentrē atbalsts šādiem galvenajiem aizsardzības nozares mērķiem:

2.2.1. stiprināt EDTIB darbību un konkurētspēju globālā kontekstā, lai nodrošinātu to reālo nozares un militāro mērķu agrāku identificēšanu, kas izraisa vislielāko interesi gan lielajām uzņēmēj sabiedrībām, gan MVU;

⁽¹⁾ Procedūra, saskaņā ar kuru gadījumā, ja piegāžu paredzamā vērtība pārsniedz summu, kādu noteikusi līgumslēgšanas tiesību piešķiršanas iestādes valsts valdība, aizsardzības aprīkojuma ārvalstu tirgotājiem jāuzņemas vispārējās saistības nozares atbalstam, kas izpaužas kā viszemākie procenti no līgumslēgšanas tiesību piešķiršanas valsts noteiktās pievienotās vērtības proporcionāli attiecīgā līguma kopējai vērtībai. Apmaiņas darījumiem, ko piedāvā tirgotājs (uzņēmums, kurš nodrošina kompensēšanu) līgumslēgšanas tiesību piešķiršanas valsts nozarei, jāatbilst augstam tehnoloģiskajam standartam un jārada jauna vai jāpapildina esošā darījumu plūsma vietējiem uzņēmumiem, kuri gūst labumu no šādas kompensēšanas (kompensācijas saņēmēji). Tirgotājam jāpilda minētās saistības noteiktā un pamatotā termiņā, un viņam būs jāmaksā soda nauda par šādā termiņā neizpildītajām saimnieciskajām saistībām. Rūpnieciskais guvums būs panākts, ja noteiktajā termiņā uzņēmums, kas saņem kompensāciju, būs izrakstījis rēķinu par attiecīgo darījumu.

2.2.2. piešķirt starptautisku atpazīstamību šīs nozīmīgās rūpniecības nozares galvenajām programmām;

2.2.3. atbalstīt pašreizējās un turpmākās investīcijas inovatīvo tehnoloģiju attīstībā;

2.2.4. nodrošināt Eiropas Savienības līmenī darbavietas aizsardzības nozarē, jo cilvēkresursu, t.i., nozares kvalificēto darbinieku profesionālā korpusa uzturēšana ir būtiskākais priekšnosacījums nozares ilgtspējīgai izaugsmei un vismodernāko tehnoloģiju izstrādei un ieviešanai;

2.2.5. atbalstīt minēto nozari, radot vienādus konkurences apstākļus visiem iesaistītajiem dalībniekiem, tostarp novēršot arī valsts iejaukšanos uzņēmumu darbā;

2.2.6. sekmēt Eiropas Aizsardzības aģentūras iniciatīvas, kam jābūt to iniciatīvu katalizatoram, kuras uzsāk viena vai vairākas dalībvalstis. EAA var palīdzēt paplašināt to valstu loku, kas piedalās programmās, piemēram, jautājumā par jauno Eiropas smago transporta helikopteru, bezpilota lidaparātiem (UAV), taktisko radio u. tml.

2.3. Komiteja iesaka Eiropadomei, Augstajam pārstāvim Kopējās ārpolitikas un drošības politikas (KĀDP) lietās un EAA Vadības padomei ministru līmenī izvērtēt, izraudzīties un publiski paziņot galīgo lēmumu par to aizsardzības aprīkojuma un izstrādājumu sarakstu, kas jāizmanto visiem EDEM un EDTIB ES dalībniekiem, un izraudzīties vienu no šādiem diviem variantiem:

2.3.1. lai nodrošinātu nepārtrauktību, iegādē turpināt izmantot "1958. gada militārā aprīkojuma sarakstu", lai gan tas ir pārāk vispārīgs un plašs, un nav aktualizēts kopš tā pieņemšanas pirms 50 gadiem;

2.3.2. joprojām izmantojamo veco sarakstu aizstāt ar "ES Kopējo militārā aprīkojuma sarakstu", ko Padome pieņēma 2007. gada 19. martā un aktualizēja 2008. gada 10. martā, ieskaitot aprīkojumu, uz kuru attiecas "Eiropas Savienības Rīcības kodekss attiecībā uz ieroču eksportu", ko Padome pieņēma 2000. gada 7. jūlijā. Minētais kodekss jau ir pieņemts un to izmantos arī saistībā ar jauno direktīvu par produktu, kas saistīti ar aizsardzību, pārsūtīšanu Kopienā.

2.3.2.1. Komiteja uzskata, ka iespējams risinājums ir aktualizētā "1958. gada saraksta", kurā noteikts aprīkojums un tehnoloģija, uz ko attiecas izņēmumi, sintēze ar "ES Kopējo militārā aprīkojuma sarakstu", kā paredzēts "Eiropas Savienības Rīcības kodeksā attiecībā uz ieroču eksportu".

2.3.3. Komiteja uzskata, ka Eiropas Aizsardzības aģentūrai vajadzētu būt nozares galvenajam virzītājspēkam un darboties kā starpvaldību apspriežu forumam jautājumos par aizsardzības nozares nākotni, pētniecību un izstrādi un Eiropas aizsardzības tehniskā un rūpnieciskā pamata (EDTIB) izvēršanu.

2.3.4. Komiteja vienlaikus atzīst Eiropas Komisijas kompetenci un lielo nozīmi publiskā iepirkuma jomā un Eiropas aizsardzības tehniskā un rūpnieciskā pamata aktivizēšanā un stiprināšanā, un uzskata, ka Eiropas Komisijas pieredze būs lietderīga tās centienos pārstrukturēt un attīstīt dalībvalstu aizsardzības nozari.

2.3.5. Komiteja atzīst, ka Eiropas aizsardzības aprīkojuma politikas izstrādē svarīgi ir ņemt vērā aizsardzības nozares pašas intereses un priekšlikumus. Komiteja tomēr ir pārliecināta, ka EEA darbību lielā mērā var uzlabot, oficiāli akceptējot aizsardzības nozares pārstāvju un nevalstisko organizāciju profesionālu ekspertu ciešāku iesaistīšanos EEA direktorātu darbā. Minētos pārstāvjus un ekspertus (organizētas pilsoniskās sabiedrības locekļus) būtu jāiekļauj Aģentūras Vadības padomē saskaņā ar kārtību, kas vēl jānosaka attiecībā uz statusu, tiesībām izteikties, balsstiesībām utt.

2.3.6. Vēlreiz pievērsoties Rīcības kodeksam par aizsardzības aprīkojuma publisko iepirkumu, Komiteja atzīst, ka visām NATO ES un Eiropas dalībvalstīm vajadzētu piedalīties sadarbības programmās, ciktāl to pieļauj minēto valstu finansiālās, rūpnieciskās un tehnoloģiskās spējas, un ka pienācīgi būtu jāņem vērā mazo un vidējo valstu intereses.

2.4. Attiecībā uz statistisku novērtējumu un pareizu salīdzinošo novērtēšanu Komiteja uzskata, ka Komisijai regulāri vajadzētu publicēt progresa ziņojumu par direktīvas īstenošanas norisi gan dalībvalstu, gan Kopienas līmenī.

2.5. Komiteja uzskata, ka ierosinātā direktīva būtu jāattiecina uz visu Eiropas Ekonomikas zonu (EEZ).

3. Vispārīga informācija

3.1. Pašreizējais stāvoklis

3.1.1. Daudzas dalībvalstis ir plaši izmantojušas Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 296. pantu ⁽¹⁾ un Publiskā iepirkuma direktīvas (2004/18) 14. pantu, kas gandrīz automātiski atbrīvo militārā un drošības aprīkojuma iepirkumu no EK noteikumiem. Citiem vārdiem sakot: "Kam vajadzētu būt izņēmumam, tas *de facto* bieži kļūst par noteikumu."

3.1.2. Publiskā iepirkuma jomā nav Eiropas tiesiskā regulējuma, ko varētu precīzi piemērot konfidenciālu publiskā iepirkuma līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanā aizsardzības un drošības jomā.

3.1.3. Nesaskaņotu standartu izmantošana kavē sadarbību pētniecības un izstrādes, iepirkuma un ražošanas programmu jomā.

3.1.4. Attiecībā uz pieprasījumu 27 dalībvalstu klientiem rodas lielas grūtības saskaņot militārās prasības un apvienot pirkspēju kopīgos iepirkuma projektos.

3.1.5. ES līmenī normatīvā sistēma, ko veido 27 dažādu valstu noteikumi un procedūras visās attiecīgajās jomās (eksports, pārsūtīšana, iepirkums u. c.), kļūst par galveno šķērslī gan konkurencei, gan sadarbībai, kā arī rada ievērojamas papildu izmaksas. ⁽²⁾

3.1.6. EDEM izveide ir galvenais faktors, kas sekmēs Eiropas drošības un aizsardzības politikas mērķu sasniegšanu.

3.2. Aizsardzības un drošības konverģence

3.2.1. Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas iniciatīvu, ar ko jaunās direktīvas piemērošanas jomā iekļauj slepenus nemilitāra rakstura iepirkumus drošības jomā, uzskatot, ka

3.2.1.1. mūsdienu stratēģiskajā vidē apdraudējums ir kļuvis pārnacionāls un asimetrisks ⁽³⁾; robežšķirtne starp militāro un nemilitāro, iekšējo un ārējo drošību arvien vairāk izplūst, un ir nepieciešama visaptveroša atbildes reakcija;

⁽¹⁾ EKDL 296. pants: "1) Šā līguma noteikumi neierobežo šādu noteikumu piemērošanu: a) dalībvalstīm nav jāsniedz informācija, kuras izpaušanu tās uzskata par būtisku savas drošības interešu apdraudējumu; b) dalībvalstis var veikt pasākumus, ko uzskata par vajadzīgiem, lai aizsargātu savas būtiskās drošības intereses, kas saistītas ar ieroču, munīcijas un militārā aprīkojuma ražošanu vai tirdzniecību; šādi pasākumi kopējā tirgū nedrīkst nelabvēlīgi ietekmēt tādu ražojumu konkurenci, kuri nav tieši paredzēti militāriem nolūkiem. 2) Padome pēc Komisijas priekšlikuma ar vienprātīgu lēmumu var grozīt 1958. gada 15. aprīlī sastādīto to ražojumu sarakstu, uz kuriem attiecas 1. punkta b) apakšpunkts."

⁽²⁾ Piemēram, tikai tās papildu izmaksas vien, kuras 2003. gadā radīja pastāvošie šķēršļi ražojumu pārsūtīšanai Kopienā, tiek vērtētas 3,16 miljardu *euro* apmērā. UNISYS, Aizsardzības ražojumu pārsūtīšana Kopienā, Eiropas Komisija, Brisele, 2005. g., 6. lpp.

⁽³⁾ Eiropas Komisijas paziņojums "Virzoties uz ES Drošības aprīkojuma politiku", COM(2003) 113 galīgā redakcija, 11.03.2003; EESK atzinums, OV C 10, 10.01.2004., 1. lpp., ziņotājs – Wilkinson kungs.

3.2.1.2. bruņotie spēki un drošības spēki bieži vien strādā cieši kopā un izmanto līdzīgu aprīkojumu, kas ir izstrādāts, izmantojot vienas un tās pašas tehnoloģijas, un kuru ražo vieni un tie paši uzņēmumi;

3.2.1.3. nemilitārie iepirkumi dažās jomā, piemēram, cīņā pret terorismu, var būt tikpat slepeni kā militārie iepirkumi, un līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanas procesā tiem ir nepieciešami tādi paši vai stingrāki drošības pasākumi;

3.2.1.4. gadījumā, ja drošības un aizsardzības iepirkumiem ir vienāda specifika, šķiet tikai loģiski piemērot vienus un tos pašus iepirkuma noteikumus.

3.2.2. Komiteja ir pārliecināta arī par to, ka optimālais risinājums ir vienlīdzīga attieksme pret visām Eiropas iestādēm, kas ir kompetentas aizsardzības, iekšējās drošības un izlūkošanas jomā.

3.3. Inovatīvu risinājumu ieviešana

3.3.1. Lai ievērotu nozares īpašās prasības, jaunajā direktīvā ir ierosinātas trīs konkurenci veicinošas procedūras, kā arī pragmatiska turpmākā virzība:

— **sarunu procedūra** ar līguma paziņojuma publicēšanu ⁽⁴⁾ tiek atļauta, neprasot īpašu pamatojumu;

— var izmantot arī **ierobežotu procedūru** ⁽⁵⁾ un **konkursa dialogu** ⁽⁶⁾;

— **atklātā procedūra**, kas paredz specifiku izplatīšanu visiem uzņēmējiem, kuri vēlas tās redzēt, tomēr tika uzskatīta par nepiemērotu, ņemot vērā ar minētajiem līgumiem saistītās informācijas konfidencialitātes un drošības prasības.

3.3.1.1. Procedūrās ir iekļauti īpaši noteikumi par informācijas drošību ⁽⁷⁾, lai nodrošinātu konfidenciālas informācijas aizsardzību pret neatļautu piekļuvi.

⁽⁴⁾ Procedūras, kuru laikā līgumslēdzēja iestāde apspriežas ar uzņēmējiem pēc savas izvēles un organizē ar tiem sarunas par līguma noteikumiem.

⁽⁵⁾ Procedūras, kuru laikā ikviens uzņēmējs var lūgt atļauju piedalīties, turpretī izsoles piedāvājumu var iesniegt tikai tie uzņēmēji, kurus uzaicina līgumslēdzēja iestāde.

⁽⁶⁾ Līgumslēdzēja iestāde var ierobežot kandidātu skaitu, piemērojot ierobežotas un sarunu procedūras ar līguma paziņojuma publicēšanu, kā arī konkursa dialogu. Jebkurai kandidātu skaita samazināšanai ir jānotiek, pamatojoties uz objektīviem kritērijiem, kas izklāstīti līguma paziņojumā.

⁽⁷⁾ Informācijas drošība: ar konfidencialiem publiskiem līgumiem aizsardzības un drošības jomā saistītās informācijas bieži vien konfidencialais raksturs paredz 1) pašai līgumslēgšanas tiesību piešķiršanas procedūrai piemērojamus drošības pasākumus, 2) kritērijus kandidātu atlasei, 3) līgumslēdzēju iestāžu noteikto līguma prasību ieviešanu.

3.3.1.2. Piegāžu drošības klauzulu iekļaušana procedūrā nodrošinās bruņoto spēku savlaicīgu apgādi, jo īpaši krīzes vai bruņota konflikta laikā:

- a) ar procedūru izveido kopīgu atbilstošu garantiju sistēmu, ko papildina ar salīdzinošās novērtēšanas metodi;
- b) Komiteja uzskata par pareizu Komisijas lēmumu, ka jaunā direktīva attieksies tikai uz konkrētiem līgumiem drošības un aizsardzības jomā, kuriem nav piemērota pašlaik spēkā esošā Publiskā iepirkuma direktīva;
- c) minētie līgumi attiecas uz militārā aprīkojuma (t. i., ieroču, munīcijas un kara materiālu) un drošības aprīkojuma, kas ir īpaši sensitīvs un līdzinās aizsardzības aprīkojumam, iepirkumu;
- d) nesensitīvā un nemilitārā aprīkojuma iepirkumi paliek pašlaik spēkā esošās Publiskā iepirkuma direktīvas darbības jomā (Nr. 2004/18) pat, ja iepirkumu veic pasūtītāji aizsardzības un drošības jomā.

3.4. Direktīvas projekta tiesiskais pamats ir

3.4.1. veicinošais princips: prasība izbeigt pārkāpumus, kas rodas tādēļ, ka nav Kopienas noteikumu pašlaik spēkā esošo publiskā iepirkuma procedūru koordinēšanai;

3.4.2. proporcionalitātes princips: kamēr direktīvas noteikumi tiks piemēroti pilnībā, to transponēšana valstu tiesību aktos ļaus visām dalībvalstīm ņemt vērā konfidenciālo pirkumu, kurus tās izdara aizsardzības un drošības jomā, īpašās iezīmes un raksturu.

3.5. Instrumentu izvēle

3.5.1. Transponējot minēto direktīvu, dalībvalstis, ja tās vēlas, var paredzēt tiesību aktus, kas piemērojami visiem to publiskajiem iepirkumiem, ieskaitot konfidenciālos līgumus aizsardzības un drošības jomā.

3.5.2. Jaunajam instrumentam vajadzētu nodrošināt augstu elastības pakāpi, atbilstošu pārredzamības līmeni un uzlabot tirgus pieejamību citu valstu piegādātājiem un jo īpaši MVU.

3.5.3. Lai minēto direktīvu varētu izmantot pilnībā, tai ir nepieciešams atbalsts standartizācijas jomā un atbilstošs ES iekšējās aprites režīms.

3.6. MVU un Eiropas aizsardzības nozare

3.6.1. Attiecībā uz Rīcības kodeksu par aizsardzības aprīkojuma publisko iepirkumu Komiteja uzsver aizsardzības aprīkojuma un tehnoloģiju mazo un vidējo piegādātāju būtiski svarīgo nozīmi gan kā pētniecības veicinātājiem, gan kā darba vietu nodrošinātājiem, attīstot valstu un Eiropas militārās spējas.

3.7. Noslēguma jautājums

3.7.1. Tāpat kā visu reformu gadījumos pastāv risks, ka visi principā piekrīt – “kaut kas” ir jādara, bet neapstiprina nekādus praktiskus pasākumus un neparaksta nevienu dokumentu vai vienošanos, kas ļautu nozarei virzīties uz priekšu.

3.7.2. Galvenais jautājums: cik ilgi pastāvēs Eiropas aizsardzības tehniskais un rūpnieciskais pamats, ja Eiropa turpinās atlikt reformas, kuru neizbēgamību tā pati ir atzinusi?

Briselē, 2008. gada 23. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai attiecībā uz kopīgiem noteikumiem, ko piemēro metroloģiskās kontroles mērinstrumentiem un metodēm” (pārstrādāts)

COM(2008) 357 galīgā redakcija – 2008/0123 (COD)

(2009/C 100/19)

Saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 95. pantu Padome 2008. gada 8. septembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai attiecībā uz kopīgiem noteikumiem, ko piemēro metroloģiskās kontroles mērinstrumentiem un metodēm” (pārstrādāts)

Tā kā priekšlikuma saturs ir pilnībā pieņemams un attiecībā uz to nav nepieciešami nekādi Komitejas komentāri, Komiteja 448. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 21., 22. un 23. oktobrī (22. oktobra sēdē), ar 117 balsīm par un 2 atturoties, nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par ierosināto dokumentu.

Briselē, 2008. gada 22. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko izveido sistēmu, lai noteiktu ekodizaina prasības ar enerģiju saistītiem ražojumiem”

COM(2008) 399 galīgā redakcija – 2008/0151 (COD)

(2009/C 100/20)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 95. pantu 2008. gada 10. septembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko izveido sistēmu, lai noteiktu ekodizaina prasības ar enerģiju saistītiem ražojumiem”

Tā kā priekšlikuma saturs ir pilnībā pieņemams un attiecībā uz to nav nepieciešami nekādi Komitejas komentāri, Komiteja 448. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 21., 22. un 23. oktobrī (22. oktobra sēdē), ar 113 balsīm par un 1 atturoties, nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par ierosināto dokumentu.

Briselē, 2008. gada 22. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematiem “Priekšlikums Padomes regulai, ar ko nosaka kopīgus lauksaimniekiem piešķiramā tiešā atbalsta shēmu noteikumus saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem”, “Priekšlikums Padomes regulai par izmaiņām kopējā lauksaimniecības politikā, veicot grozījumus Regulā (EK) Nr. 320/2006, (EK) Nr. 1234/2007, (EK) Nr. 3/2008 un (EK) Nr. [...] /2008” un “Priekšlikums Padomes regulai, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1698/2005 par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA)”

COM(2008) 306 galīgā redakcija – 2008/0103 + 0104 + 0105 (CNS)

(2009/C 100/21)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 36. un 37. pantu 2008. gada 18. jūnijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematiem

“Priekšlikums Padomes regulai, ar ko nosaka kopīgus lauksaimniekiem piešķiramā tiešā atbalsta shēmu noteikumus saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem”,

“Priekšlikums Padomes regulai par izmaiņām kopējā lauksaimniecības politikā, veicot grozījumus Regulā (EK) Nr. 320/2006, (EK) Nr. 1234/2007, (EK) Nr. 3/2008 un (EK) Nr. [...] /2008” un

“Priekšlikums Padomes regulai, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1698/2005 par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA)”

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2008. gada 8. oktobrī. Ziņotājs – VAN OORSCHOT kgs un līdzziņotāji – KALLIO kgs un WILMS kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 448. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 21. un 23. oktobrī (23. oktobra sēdē), ar 117 balsīm par, 28 balsīm pret un 18 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. Eiropas Komisija 2008. gada 20. maijā publicēja priekšlikumus pielāgot kopējo lauksaimniecības politiku (KLP), lai nodrošinātu, ka tā pēc iespējas labi darbojas paplašinātā Eiropas Savienībā un mainīgā starptautiskā kontekstā. To sauc par “veselības pārbaudi”.

1.2. EESK uzskata, ka diskusijās par “veselības pārbaudi” vairāk jāņem vērā KLP dažādie uzdevumi (piemēram, Eiropas lauksaimniecības modelis, nodrošinātība ar pārtiku kā galvenais jautājums). EESK tādēļ uzsver, ka ES līmenī jāveido atbilstoša lauksaimniecības politika īsā un ilgākā termiņā un tai jānodrošina pietiekams finansējums. Prognozējams, ka šim nolūkam būs vajadzīgs vismaz tikpat liels finansējums kā iepriekš. Labāk nekā līdz šim jāskaidro iedzīvotājiem KLP nepieciešamība un dažādo pasākumu lietderība, lai novērstu nepārtrauktās diskusijas par līdzekļu piešķiršanu.

1.3. EESK atgādina par savu agrāko atzinu par KLP nākotni, kurā EESK atzīmē, ka lauksaimniekiem šobrīd ir jāpārvar sarežģīts pielāgošanās posms. EESK tādēļ uzskata, ka “veselības pārbaudes” galvenais uzdevums ir padarīt īstenošanu vieglāku un izprotamāku un reaģēt uz jaunajām problēmām tirgū un sabiedrībā, ņemot vērā lauksaimniecības daudzveidīgās funkcijas.

1.4. EESK uzskata, ka arī turpmāk ir vajadzīgi kompensācijas maksājumi lauksaimnieku daudzveidīgā darba, par kuru viņi nesaņem samaksu tirgū, finansējumam. Šobrīd EESK uzskata, ka būs arvien grūtāk pamatot uz vēsturisko ražošanu balstītos maksājumus. Dalībvalstīm būtu jāļauj pielāgot savus maksājumus vienotākai likmei. Tas būtu plaši jāapspriež, diskutējot par KLP pēc 2013. gada. Dalībvalstīm būtu jāļauj lemt par pietiekamu pārejas periodu, lai neradītu lauksaimniekiem sarežģītu situāciju. Savstarpējās atbilstības noteikumi jāpadara vienkāršāki un jāizvairās no kontroles dublēšanas.

1.5. EESK piekrīt tālākai maksājumu atsaistīšanai, lai dotu lauksaimniekiem “brīvību nodarboties ar lauksaimniecību”. Tomēr nevajadzētu izvirzīt prasību dalībvalstīm veikt atsaistīšanu, lai saglabātu nestabilas ražošanas nozares vai vājākus reģionus, ja tas neizraisa tirgus kropļojumus. EESK atbalsta “68. panta” mērķus, kaut arī minētais pants nav visu problēmu risinājums. Dažos gadījumos vajadzīga lielāka elastība. Pirms šā pasākuma īstenošanas dalībvalstīm būtu rūpīgi jāpārbauda, kādas ir maksājumu pārdalīšanas sekas lauksaimniekiem.

1.6. EESK uzskata, ka vispirms jāpārbauda pašreizējā intervences režīma pielāgošana, kas ietvertu ne tikai konkursa procedūras. EESK aicina ieviest arī jaunus instrumentus ilgtspējīga drošības tīkla izveidei. Papildus minētajam EESK ierosina

saglabāt zemes atstāšanas atmatā mehānismu, nosakot atstāšanai atmatā procentuālu platības daļu atbilstoši tirgus attīstības tendencēm.

1.7. EESK aicina detalizētāk nekā līdz šim izvērtēt iespējamo turpmāko attīstību piena produktu tirgū un sekas, pirms tiek pieņemts galīgais lēmums par piena kvotu sistēmas izbeigšanu 2015. gadā. EESK aicina Komisiju paredzēt precīzākus pasākumus, kā saglabāt piena produktu ražošanu mazāk labvēlīgās teritorijās un izskaidrot šo pasākumu finansiālās sekas un finansējuma veidu. EESK nevar piekrist plānotajam kvotas palielinājumam, kamēr netiks izstrādāta šāda stratēģija. Lai nodrošinātu piedāvājuma atbilstību pieprasījumam, atlīdzību ražotājam un lai saglabātu lopkopju blīvumu visā ES teritorijā, EESK uzskata, ka ir jāveido Eiropas līmeņa piena ražošanas nozare. Tādējādi tiktu nodrošināts spēku samērs starp rūpniecības uzņēmumiem, ražotājiem, izplatītājiem un patērētājiem.

1.8. EESK atzīst jaunās, ar klimata pārmaiņām, ūdens resursiem, atjaunojamiem energoresursiem un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu saistītās problēmas, ko minējusi Komisija. To risināšanai nepārprotami ir nepieciešams papildu finansējums no otrā pīlāra līdzekļiem. Vienīgā iespēja, kā šos jaunus uzdevumus var finansēt, ir izmantot modulāciju, jo citiem līdzekļiem budžetā līdz 2013. gadam jau ir noteikts izmantojums un ir maz ticams, ka tiks rasti papildu līdzekļi.

2. Ievads.

2.1. Eiropas Komisija 2008. gada 20. maijā publicēja priekšlikumus Padomes regulai par vairākām izmaiņām kopējā lauksaimniecības politikā (COM(2008) 306/4). Šis tā saucamās "veselības pārbaudes" galvenais mērķis ir novērtēt 2003. gada KLP reformas īstenošanu un pievērst uzmanību tiem reformas procesa pielāgojumiem, ko uzskata par vajadzīgiem, lai vēl vairāk vienkāršotu politiku, ļaujot tai aptvert jaunas tirgus iespējas un sagatavojot to jaunu problēmu risināšanai tirgū un sabiedrībā.

2.2. Papildus "veselības pārbaudei" jāapspriež arī KLP attīstība pēc 2013. gada, lai risinātu jaunās problēmas, ar kādām saskaras lauksaimniecība, sabiedrība un lauksaimniecības vērtību ķēde.

3. Mainīgais pārtikas stāvoklis pasaulē.

3.1. Trīsdesmit gadus lauksaimniecības preču cenas ir reāli slīdējušas uz leju. 2007. gadā notika pēkšņs un straujš dažu lauksaimniecības preču cenu pieaugums. Nozīmīgi cenu pieauguma iemesli bija pieprasījuma pieaugums pasaulē, ļoti zems krājumu apjoms un sliktas ražas klimatisko apstākļu dēļ. Augsto lopbarības cenu dēļ tas skāra lauksaimniekus, kuri audzē mājlopus. Tomēr lauksaimniecības preču cenas sāk atkal samazināties. No 2007. gada rudens līdz 2008. gada aprīlim piena cenas samazinājās apmēram par 30 % un kviešu cenas samazinājās apmēram par 20 % ⁽¹⁾. Piemēram, tas kopā ar pieaugošām izmaksām nozīmē, ka 2008. gadā paredzama aramzemi apstrādājošo lauksaimnieku ienākumu samazināšanās par 16 līdz 24 %. Reālās lauksaimniecības preču cenas joprojām ir zem līmeņa, kāds tika pieredzēts 1973. gada vai 1979. gada naftas krīzes laikā. ⁽²⁾

3.2. Pēdējo mēnešu notikumi nepārprotami liecina, ka ir iestājies lauksaimniecības preču cenu nepastāvības periods, kas ir neizdevīgs gan patērētājam, kas saskaras ar lauksaimniecības produktu cenu kāpumu, ne lauksaimniekiem, ne arī pārtikas ķēdes dalībniekiem, kuriem nemitīgi jāveic pārdomāti ieguldījumi. Lai nodrošinātība ar pārtiku arī turpmāk būtu ES mērķis, šī situācija ir jāapspriež visās diskusijās par turpmāko lauksaimniecības politiku.

3.3. Tā kā pasaulē pieaug pieprasījums pēc pārtikas, paredzams, ka patēriņa cenas diez vai īsā vai vidējā termiņā nokritīs līdz iepriekšējam līmenim, tomēr gaidāma lielāka ražotāju cenu nepastāvība.

3.4. Augstāku izejvielu cenu ietekme uz patēriņa cenām ir ierobežota tādēļ, ka pārtikas ražošanā salīdzinājumā ar enerģijas un darbaspēka izmaksām lauksaimniecības izejvielu daļa samazinās. Piemēram, kviešu cena ir tikai 4 % no maizes klaipa cenas ⁽³⁾. Turklāt pārtikas daļa mājsaimniecības kopējos izdevumos ir neliela (apmēram 14 % ES 27 valstīs). EESK uzskata, ka lauksaimnieku un patērētāju interesēs ir jāracionalizē pārtikas ķēde. ⁽⁴⁾

⁽¹⁾ Lauksaimniecības un lauku attīstības komitejas (COMAGRI) iepazīstināšana ar priekšlikumu par "veselības pārbaudi" 2008. gada 20. maijā.

⁽²⁾ Eiropas Komisija "Kas izraisīja pašreizējo lauksaimniecības produktu cenu kāpumu?"

⁽³⁾ Mariann FISCHER BOEL runa "Pārtika, lopbarība vai degviela" Berlīnē 2008. gada 18. janvārī.

⁽⁴⁾ EESK turpina darbu pie šī jautājuma izpētes atzinumā "ES uzdevumi pasaules mēroga pārtikas problēmu risināšanā".

3.5. Jāuzlabo ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācijas (FAO) darbība, lai virzītu pārtikas piegādes, un, kopš lauksaimniecības iekļaušanas Pasauls tirdzniecības organizācijā nevienlīdzība starp lauksaimniecības nozarēm ir palielinājusies. Ir jāmaina domāšana: lauksaimniekiem jādod iespēja organizēties pasaules mērogā, izmantojot diskusiju forumu, kas aptvertu nevis finansiāli visietekmīgākās, bet gan visrepresentatīvākās valstu lauksaimniecības organizācijas.

3.6. EESK uzskata, ka KLP "veselības pārbaudē" minētās pārmaiņas, kas skārušas pārtikas stāvokli pasaulē, jāņem vērā. Šajā ziņā lauksaimniekiem vajadzētu spēt turpināt pildīt daudzfunkcionālos uzdevumus Eiropas lauksaimniecības modeli.

4. Vispārīgas piezīmes.

4.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja atgādina par savu sākotnējo atzinumu⁽⁵⁾ par tematu "KLP "veselības pārbaude" un perspektīvas pēc 2013. gada". Minētajā atzinumā EESK atzīmē, ka lauksaimniecības un arī pārtikas pārstrādes uzņēmumiem šobrīd ir jāpārvar sarežģīts pārejas posms. Pašlaik vērojama liela apņēmība piemēroties jaunajiem tirgus apstākļiem, izmantojot tirgus ekonomikas pieeju, ja vien tiks pildīti reformu laikā dotie solījumi un nodrošināta pietiekama tiesiskā palāvēība un plānošanas drošība. EESK uzskata, ka "veselības pārbaudes" vissvarīgākais uzdevums ir noteikt, kurās jomās jāpielāgo spēkā esošie tiesību akti, lai sekmētu:

— vieglāku un vienkāršāku īstenošanu;

— reformas pasākumu, par kuriem jau panākta vienošanās, mērķtiecīgas īstenošanas šķēršļu likvidēšanu.

Papildus šiem tematiem EESK atzīst, ka ES saskaras ar jaunām problēmām, kuru risināšanā lauksaimniekiem var būt nozīmīga loma, un ka stāvoklis pārtikas tirgū prasa jaunus risinājumus.

Tomēr "veselības pārbaudē" galvenajam jābūt stabilitātei, ko nodrošina ar tirgus organizāciju, vienkāršošanu un pielāgošanu.

4.2. Ir svarīgi arī, ka "veselības pārbaudes" pasākumi uzsver Eiropas lauksaimniecības modeļa tālāku attīstību un ļauj lauksaimniekiem pildīt savu daudzfunkcionālo lomu, lai:

— sasniegtu pasaulē augstākos pārtikas nekaitīguma un kvalitātes, vides aizsardzības un dzīvnieku labturības standartus,

— saglabātu lauku ainavu un dabu,

— sniegtu nozīmīgu ieguldījumu nodarbinātībā, saglabātu lauksaimniecisko ražošanu un lauku apvidu dzīvotspēju visos ES reģionos,

— novērstu iedzīvotāju skaita samazināšanos lauku reģionos un lauksaimniecībā izmantojamas zemes aizaugšanu.

EESK uzskata, ka Komisijas priekšlikumā salīdzinājumā ar pašreizējo situāciju iekļautas būtiskas izmaiņas. Šīs izmaiņas ir pamatīgi jāapsver.

5. "Veselības pārbaudes" pasākumi.

5.1. Vienotā maksājuma shēma (VMS).

5.1.1. Eiropas Komisija ierosina ļaut dalībvalstīm pakāpeniski pielāgot VMS modeli, vienotākām tiesību maksājumu likmēm katram pieprasījumam, lai padarītu VMS efektīvāku un lietderīgāku. Līdztekus minētajam priekšlikumā iekļauta virkne VMS ieviešanas vienkāršošanas pasākumu.

5.1.2. Eiropā pieaug bažas par ilgtspēju. Trūkst attīstības saistībā ar nekomerciālu aspektu iekļaušanu starptautiskajos nolīgumos, kaut arī tas ir svarīgi, lai respektētu iedzīvotāju gribu. Turklāt pastāvīgi samazinās ES robežu aizsardzība. Pamatoties uz šiem argumentiem, EESK uzskata, ka iespēja, izmantojot tiešo maksājumu sistēmu, lauksaimniekiem segt ilgtspējīgas ražošanas izmaksas, kuras netiek segtas ar tirgus starpniecību, būs būtiski svarīga, lai saglabātu Eiropas lauksaimniecības modeli un lauksaimnieku ienākumus pēc 2013. gada. Tam jāpaliek skaidram KLP uzdevumam.

⁽⁵⁾ OV C 44, 16.2.2008., 60. lpp.

5.1.3. EESK uzskata, ka arī turpmāk būs vajadzīgi kompensācijas maksājumi lauksaimnieku sniegto daudzveidīgo pakalpojumu finansējumam, par kuriem viņi nesāņem samaksu tirgū. Tikmēr uz vēsturisko ražošanu balstīto maksājumu līmeņus kļūs arvien grūtāk pamatot. Dalībvalstīm, kas to vēl nav izdarījušas, būtu jāļauj laikposmā no 2009. gada līdz 2013. gadam pielāgot savu valsts maksimāli pieļaujamo daudzumu sadalījumu vienotāki maksājuma likmei, vai to sākt 2013. gadā. Pirms tam dalībvalstīm būtu rūpīgi jāizpēta sekas uz saimniecības ienākumiem, lauksaimnieku pielāgošanās spēja un vajadzība pēc plānošanas noteiktības ilgtermiņā. Ja tiks piemērota šāda nostādne, dalībvalstīm būtu jāļauj noteikt pietiekamu pārejas periodu, lai neradītu grūtības tiem lauksaimniekiem, kas veikuši ieguldījumus atbilstoši atšķirīgiem noteikumiem.

5.1.4. Vienotā platībmaksājumu shēma, ko piemēro lielākajā daļā dalībvalstu, ir viegli pārvaldāma, taču var būt pārlietu vienkāršota gadījumos, kad atbalsts tiek sniegts intensīvai lauksaimniecībai (augļu un dārzeņu audzēšana, lopkopība, tabakas audzēšana utt.) salīdzinājumā ar laukaugu sektoru. Vidējā termiņā būtu jāatrod līdzsvarotāks risinājums, piemēram, atbilstīgi VMS vai jauniem instrumentiem, kas jāizstrādā ES mērogā.

5.1.5. Tiesības būtu jāpieskir visai jauno dalībvalstu zemei, kas maksājumu pieprasīšanas brīdī atbilst labu lauksaimniecības un vides apstākļu prasībām.

5.2. Savstarpējā atbilstība.

5.2.1. Eiropas Komisija vēlas vienkāršot un uzlabot savstarpējās atbilstības mērķorientāciju. Komisija ierosina atcelt noteiktas prasības, kas nav saistītas ar lauksaimnieka atbildību, un ieviest jaunas labu lauksaimniecības un vides apstākļu (LLVA) prasības.

5.2.2. EESK atbalsta saiknes saglabāšanu starp vienoto saimniecības maksājumu un ar lauksaimniecisko darbību saistīto ES standartu ievērošanu, izmantojot savstarpējo atbilstību. EESK atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumus, kā vienkāršot savstarpējo atbilstību. Ir skaidrs arī, ka savstarpējā atbilstība jāpadara vienkāršāka, jo īpaši, paskaidrojot noteikumus, ieviešot "de minimis" noteikumu un samazinot dažādo pārbaudes apmeklējumu skaitu, ko veic atsevišķās saimniecībās. Jāizvairās arī no kontroles, piemēram, kvalitātes nodrošināšanas sistēmu auditu, dublēšanas.

5.2.3. Lauksaimniecība ir nozīmīga nozare, kura nodrošina daudz darba vietu visā ES. Jāpieliek pūles, lai samazinātu nelaiemes gadījumu skaitu lauksaimniecībā un veicinātu kvalificētāka darbaspēka izmantošanu. Tādēļ EESK uzskata, ka daži lauksaimniecības darba drošības aspekti ir būtiski svarīgi, t. i., instrukcijas par iekārtu lietošanu, higiēnu un bīstamu vielu atbilstīgu uzglabāšanu. Minētos aspektus jāregulē ar valstu sociālās jomas tiesību aktiem, un tos varētu iekļaut savstarpējās atbilstības jomā. Lai stimulētu lauksaimniekus, EESK iesaka paplašināt Eiropas Sociālā fonda iespējas darba drošības un prasmju jomā.

5.2.4. Saskaņā ar mērķi savstarpējo atbilstību padarīt efektīvāku un tiešāk saistītu ar saimniecības darbībām, EESK uzskata, ka likumā noteiktās pārvaldības prasības par augu aizsardzības līdzekļu laišanu tirgū nav uzņēmuma līmeņa atbildība, un tādēļ tā ir jāatceļ.

5.2.5. EESK aicina pirms jebkāda jauna elementa pievienošanas labu lauksaimniecības un vides apstākļu (LLVA) prasību jomai veikt LLVA ieviešanas ietekmes pētījumu. Šajā pētījumā būtu jāiekļauj ietekme uz lauksaimniekiem, kā arī administratīvais slogs. EESK uzskata, ka jāsauglabā labvēlīgā ietekme uz vidi, kas saistīta ar zemes atstāšanu atmatā, buferjoslām un ainavas īpašībām, pat ja ir nolūks atcelt obligāto zemes atstāšanu atmatā. Lai minēto ietekmi nodrošinātu ar brīvprātīgiem pasākumiem, īstenojot lauku apvidu attīstības programmas, jādoma par atbilstošiem stimuliem, kas pašlaik vēl nav paredzēti. Šādi pasākumi būtu attiecīgi jāatlīdzina.

5.2.6. Īpaša pieeja jāizmanto attiecībā uz jaunajām dalībvalstīm. Savstarpējās atbilstības sistēma būtu jāievieš pakāpeniski, neaizmirstot, ka arī tiešo maksājumu sistēmu piemēro pakāpeniski. Tām pilnībā jāpiemēro savstarpējā atbilstība tad, kad tās sasniedz vienotā platībmaksājuma shēmas (VPMS) 100 % līmeni.

5.3. Daļēji saistītais atbalsts.

5.3.1. Eiropas Komisija uzskata, ka atsaistīšana ir ļāvusi lauksaimniekiem labāk un ilgtspējīgākā veidā reaģēt uz tirgus signāliem. KLP 2003. gada reformas laikā tika nolemts dalībvalstīm dažās nozarēs ļaut saglabāt noteiktu saistītā atbalsta līmeni. Komisija uzsver, ka divu sistēmu izmantošana nav veicinājusi vienkāršošanu. Komisija ierosina ļaut dalībvalstīm saglabāt saistīto piemaksu tikai par zīdītājgovīm un aitu un kazu gaļu.

5.3.2. EESK atturīgi vērtē tālāku atsaistīšanu dalībvalstīs, kuras saglabā daļēji saistīto atbalstu, lai veicinātu lielāku tirgus orientāciju. EESK apzinās, ka dažos gadījumos atsaistīšana var veicināt noteiktu ražošanas veidu izzušanu un atteikšanos no ražošanas dažos reģionos, ar smagām sekām videi, lauku apvidu ekonomikai un nodarbinātībai. 68. pantam vajadzētu kalpot šo problēmu risināšanai. Dalībvalstīm nebūtu jāpieprasa veikt atsaistīšanu. Atlikušais saistītais atbalsts nedrīkst radīt tirgus izkropļojumus dalībvalstīs.

5.4. Īpašs atbalsts.

5.4.1. Eiropas Komisija vairāku iemeslu dēļ ierosina paplašināt (pašreiz spēkā esošo) 69. pantu, tai skaitā, lai risinātu jautājumu par lauksaimniekiem neizdevīgu stāvokli noteiktās nozarēs dažos reģionos un papildinātu tiesības uz maksājumiem rajonos, kas pārstrukturējas. Dalībvalstis, kuras piemēro VMS, pašlaik var saglabāt līdz 10 % no sava valsts budžeta maksimāli pieļaujamā daudzuma pasākumiem, kas saistīti ar vides aizsardzību vai lauksaimniecības produktu kvalitātes uzlabošanu un tirdzniecību.

5.4.2. Komisija uzskata, ka tradicionālo tirgus instrumentu izmaiņas un pāreja uz tiešu atbalstu ražotājam ir rosinājušas diskusijas par dažādiem riska pārvaldības veidiem, kurās konstatēts, ka divi galvenie ienākumu svārstību cēloņi ir cenas risks un ražošanas risks. Komisija ierosina, ka dalībvalstis var izmantot 68. pantu ražas apdrošināšanai un kopfondus – dzīvnieku un augu slimību gadījumos.

5.4.3. EESK atbalsta 68. pantā minētos mērķus, kaut arī minētais pants nav risinājums visām problēmām, kas varētu rasties. EESK var piekrist lielākam elastīgumam, izmantojot 68. pantu, ja iespējamie papildu līdzekļi tiek izmantoti lauksaimnieku stāvokļa stiprināšanai. Tā uzskata, ka ļoti īpašos gadījumos dažās dalībvalstīs maksimāli pieļaujamais finansējuma daudzums var būt lielāks nekā pašreizējais kopējais maksimālais daudzums 10 % apjomā no valsts maksimāli pieļaujamā daudzuma. EESK atbalsta priekšlikumus par ražas apdrošināšanu un kopfondiem dzīvnieku un augu slimībām, ņemot vērā, ka mērķim jābūt patērētāju un lauksaimnieku aizsardzībai. Šiem pasākumiem nav jāmazina esošo apdrošināšanas sistēmu vai Kopienas pasākumu nozīme (44. pants un veterinārais fonds). Tā kā slimību profilakse ir nozīmīga visai sabiedrībai, EESK iesaka minētos fondus līdzfinansēt dalībvalstīm, kā to ierosinājusi Komisija.

5.4.4. EESK uzskata, ka 68. panta izmantošana var novest pie ievērojamas maksājumu lauksaimniekiem pārdalīšanas. Turklāt

EESK ir bažas, ka 68. pants nav pietiekams instruments, lai risinātu visus minētos jautājumus. Tādēļ dalībvalstīm būtu rūpīgi jāizpēta 68. panta iespējamās izmantošanas sekas lauksaimniekiem. EESK uzskata, ka summas, kas iepriekš piešķirtas lauksaimniecības budžetam, jāatstāj lauku saimniecību nozarei un tās varētu izmantot 68. panta izpildei.

5.4.5. Jāizpēta modulāciju un 68. panta kopējā ietekme uz saimniecības ienākumiem. Ja Komisijas priekšlikumus ieviestu, tas varētu nozīmēt tiešo maksājumu samazināšanu vismaz par $10\% + 13\% = 23\%$. Tādēļ EESK uzskata, ka ir rūpīgi jāanalizē sekas.

5.5. Maksājuma ierobežojumi.

5.5.1. Eiropas Komisija konstatē, ka vienotā maksājuma ieviešana ir padarījusi maksājumu sadalījumu pārskatāmāku. Lielais skaits lauksaimnieku, kas saņem nelielas maksājumu summas, rada lielu administratīvo slogu. Komisija ierosina dalībvalstīm piemērot minimālo summu EUR 250 apjomā vai minimālo platību 1 hektāra apmērā, vai arī piemērot abus iepriekš minētos. Papildus tam Komisija ierosina progresīvu modulāciju. Tā arī ierosina, ka dalībvalstis iegūst tiesības piemērot modulāciju no 2012. gada.

5.5.2. EESK principā piekrīt Komisijas priekšlikumiem noteikt obligātās prasības maksājumiem, lai samazinātu administratīvās izmaksas, vienlaikus dalībvalstīm dodot iespēju pašām lemt par šo minimālo prasību piemērošanu.

5.5.3. EESK uzskata, ka diskusijā par progresīvu modulāciju galvenā uzmanība tiek pievērsta tam, vai ES var tikt sagaidīta augstāka modulācijas likme attiecībā uz šiem uzņēmumiem, kas gadā saņem tiešajos maksājumos vairāk par 100 000 EUR. Tā kā lielle saņēmēji vispārēji gūst labumu no apjomradītiem ietaupījumiem, mērena progresīva modulācija ir pamatota, īpaši, ja uzņēmumiem ir iespēja izmantot jaunus otrā pīlāra pasākumus un tādējādi iegūt KPL finansējumu.

5.6. Tirgi.

5.6.1. Komisija izvirza jautājumu, kā iespējams radīt efektīvu intervences mehānismu, kas darbojas kā drošības tīkls, tomēr nepaļaujoties uz subsidētu eksportu. Komisija ierosina vienkāršot noteikumus par valsts intervenci, paplašinot konkursa sistēmu. Attiecībā uz cietajiem kviešiem, rīsiem un cūkgaļu Komisija ierosina atcelt intervenci.

5.6.2. EESK uzskata, ka iekšējā tirgus vadības mehānismu vājināšanās un robežu aizsardzības mazināšanās, ko izraisīja KLP reformas un kopš 1992. gada risinātās tirdzniecības sarunas, ir padarījušas ES daudz pakļautāku pasaules tirgus svārstībām. Vienlaikus šīs svārstības pasaules tirgū un līdz ar to arī risks palielinās: klimata pārmaiņas izraisa vēl izteiktākas ražas svārstības visā pasaulē, un globālā ceļošana palielina slimību izplatīšanās risku. Lauksaimniekiem jārisina visas šīs problēmas. Šajā situācijā visu regulēšanas mehānismu atcelšana varētu izrādīties riskanta laikā, kad, saskaroties ar palielinātu pieprasījumu, vērojams piedāvājuma deficīts.

5.6.3. EESK uzskata, ka viens no vissvarīgākajiem KLP un jo īpaši 1. pīlāra mērķiem būs nodrošināt pietiekami daudz nekaitīgas un daudzveidīgas pārtikas saviem 500 miljoniem patērētājiem. Šī mērķa sasniegšanai ir vajadzīgi atbilstoši instrumenti. Kaut arī konkursa sistēma var uzlabot orientāciju uz tirgu, tā samazina drošības tīklu lauksaimniekiem un var palielināt nenoteiktību tirgū. Tādēļ EESK ierosina, pirmkārt, izpētīt pašreizējā intervences režīma cita veida pielāgojumus, piemēram, īsāku intervences periodu. EESK aicina ieviest jaunus instrumentus ilgtspējīga drošības tīkla izveidei, ņemot vērā nepieciešamību nodrošināt Eiropas pilsoņus ar pārtiku un taisnīgus saimniecības ienākumus.

5.6.4. EESK iesaka Komisijai izveidot Eiropas līmenī tirgus pārvaldības tīklus, kas ļautu ilgtspējīgā veidā pielāgot piedāvājumu pieprasījumam un nodrošinātu noteiktu ražotāju skaitu visā ES teritorijā atbilstoši sabiedrības vajadzībām. Tādējādi tīktu līdzsvarots spēku samērs tirgū un labāk apmierinātas patērētāju vajadzības. Komisijai būtu jāpārtrauc šī organizācija.

5.7. *Atmatas.*

5.7.1. Komisija, pamatojoties uz tirgus perspektīvām, ierosina atcelt zemes atstāšanu atmatā kā piegādes kontroles instrumentu. Dalībvalstīm ir doti instrumenti, lai nodrošinātu iespējas saglabāt vides pašreizējos ieguvumus no zemes atstāšanas atmatā.

5.7.2. Zemes atstāšana atmatā ir piegādes pārvaldības instruments, kas var izrādīties noderīgs un elastīgs. EESK uzskata, ka, neskatoties uz šobrīd labām tirgus cenām, tirgus stāvoklis kādā brīdī var atkal pasliktināties. EESK tādēļ uzskata, ka būtu loģiski

saglabāt atstāšanas atmatā mehānismu⁽⁶⁾, nosakot atstāšanai atmatā procentuālu platības daļu atbilstoši tirgus attīstības tendencēm.

5.7.3. EESK uzskata, ka arī turpmāk jācenšas panākt labvēlīgu ietekmi uz vidi, kas saistīta ar zemes atstāšanu atmatā, lai palielinātu sabiedrības atbalstu lauksaimniecībai. Minēto ietekmi var panākt ar brīvprātīgu zemes atstāšanu atmatā, īstenojot lauku apvidu attīstības programmu tikai tad, ja ir paredzēti atbilstoši stimuli, kas pagātnē netika garantēti.

5.8. *Piena kvotas.*

5.8.1. Kā reakciju uz pārprodukciju 1984. gadā ieviesa piena kvotas. Komisija uzskata, ka apstākļi, kas noveda pie šīs ieviešanas, vairs nav atbilstoši. Ņemot vērā piena un piena produktu pieprasījuma pieaugumu, Komisija ierosina nākamajos piecos gados paaugstināt piena kvotu par 1 % gadā. Šīs kvotas palielinājums ir paredzēts, lai sagatavotu sistēmas mērenu piebremzēšanos, jo tās termiņš beidzas 2015. gadā. Eiropas Komisija ir analizējusi piena kvotu sistēmas izmaiņu sociālo ietekmi. Kvotu termiņa izbeigšanās izraisīs piena ražošanas nozares pārstrukturēšanu, kuras rezultātā mazākie piena ražošanas uzņēmumi zaudēs konkurētspēju, un tas var ietekmēt dažus reģionus.

5.8.2. Tā kā kvotas termiņš saskaņā ar šobrīd spēkā esošajiem tiesību aktiem beigsies 2015. gadā, EESK aicina Komisiju precīzāk nekā līdz šim analizēt, kā iespējams panākt paredzamību un reģionālu līdzsvaru ilgtspējīgā tirgū pēc 2015. gada. Piens ir nozīmīgs, veselīgs pārtikas produkts, un papildus tam piensaimniekiem ir nozīmīga loma lauku apvidu ekonomikā. Jo īpaši svarīgi būs ieviest pasākumus, kas palīdz lauksaimniekiem uzlabot konkurences pozīciju.

5.8.3. Piena produktu ražošana ir ļoti nozīmīga nozare mazāk labvēlīgos ES apgabalos. Tādēļ EESK aicina Komisiju arī paredzēt pasākumus – tostarp finanšu noteikumus – lai saglabātu piena produktu ražošanu un dzīvotspējīgu lauku apgabalu ekonomiku šajos mazāk labvēlīgajos apgabalos. EESK uzskata, ka Komisija ar izvirzītajiem priekšlikumiem nav iesniegusi nav iesniegusi praktiski īstenojamu konceptu. 68. pants tikai dažos gadījumos ir pietiekami efektīvs instruments, un ar to nav iespējams segt paredzamās augstās turpmākās izmaksas.

⁽⁶⁾ OV C 44, 16.2.2008., 63. lpp., 5.7.1. punkts.

5.8.4. Tā kā nav reāla pielāgošanas plāna, EESK pašreiz neatbalsta kvotu pielāgošanu. Kvotas jānosaka atbilstoši tirgus pieprasījumam, nevis voluntāri. Ņemot vērā, ka pēc 2015. gada paredzēta atteikšanās no kvotām, piena ražošanas nozare ir jāorganizē Eiropas līmenī, tādējādi pielāgojot piedāvājumu pieprasījumam un līdzsvarojot spēku samēru nozarē. Tādējādi varētu nodrošināt piena ražošanu visneaizsargātākajās teritorijās.

5.9. Citas atbalsta shēmas.

5.9.1. Komisija iesaka veikt tūlītēju atsaistīšanu proteīnaugu, kaņepju, cieto kviešu un riekstu nozarēs. Attiecībā uz rīsiem, kartupeļu cieti, žāvētu rupjo lopbarību un liniem Komisija iesaka veikt atsaistīšanu ar divu gadu pārejas periodu.

5.9.2. Bez piesaistīšanas ražošana var izzust, negatīvi ietekmējot reģionālo ekonomiku, vidi vai ES piegādes. Tādēļ EESK uzskata, ka katrā atsevišķā gadījumā rūpīgi jāizpēta šo maksājumu pārvietošana uz VSM un, ja vajadzīgs, jāturpina saistītie maksājumi, lai izvairītos no ražošanas nozīmīgas samazināšanās mazāk labvēlīgos apgabalos. Šim nozarēm nepieciešams piemērots pārejas periods ar papildu pasākumiem jaunu tirgus iespēju attīstībai.

5.9.3. Piemaksas par enerģijas kultūrām ir administratīvi apgrūtinātas un, ņemot vērā Padomes noteiktos mērķus par biodegvielu iekļaušanu, turpmāk vairs nav vajadzīgs stimuluss ražošanas līmenī. Līdzekļus, ko vairs neizmanto piemaksai par enerģijas kultūrām, būtu jāizmanto lauksaimnieku stāvokļa stiprināšanai.

5.10. Klimata pārmaiņas.

5.10.1. Komisija uzskata, ka klimata un enerģijas jautājumi ir izvirzījušies darba kārtības sākumā. ES vadītāji 2007. gada martā nolēma līdz 2020. gadam vismaz par 20 % samazināt CO₂ emisijas, un plānots pat 30 % samazinājums, ja izdosies panākt vienošanos par globāliem mērķiem. Komisija uzskata, ka lauksaimniecība var dot nozīmīgu ieguldījumu siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanā.

5.10.2. EESK uzskata, ka ES lauksaimniecība vairāk nekā citas nozares ir devusi ieguldījumi siltumnīcefekta gāzu emisiju sama-

zināšanā, un tai jāturpina iet pa šo ceļu.⁽⁷⁾ Lauksaimniecība ir arī viena no nozarēm, kas visvairāk pakļauta klimata pārmaiņu ietekmei.

5.10.3. Arvien neatliekamāks jautājums kļūst labāka izpratne par klimata pārmaiņu ietekmi uz lauksaimniecību, tādēļ prioritāte ir pētniecība. Šā veida pētniecību finansē no ES 7. pētniecības programmas, bet tā jāpaātrina un jāpastiprina.

5.10.4. Ir svarīgi arī palielināt stimulus lauksaimniekiem piemēroties klimata pārmaiņām un izmantot no klimata neatkarīgas ražošanas sistēmas. Šajā sakarā EESK atbalsta indikatīvu darbību veidu sarakstu klimata pārmaiņu mazināšanai, kuru ietver lauku attīstības plānā.

5.11. Ūdens resursu apsaimniekošana.

5.11.1. ES mērķi attiecībā uz ūdens resursu apsaimniekošanas politiku ir izklāstīti Ūdens pamatdirektīvā. Komisija uzskata, ka lauksaimniecībai ir nozīmīga loma ūdens resursu apsaimniekošanā.

5.11.2. Viena no neatliekamākajām problēmām ir saistīta ar ūdeni – gan ar tā trūkumu, gan kvalitāti, pārmērīgu mitrumu un plūdiem. EESK atbalsta pieeju, ka daļa līdzekļu, kas uzkrāti ar modulācijas palīdzību, jāizmanto, lai palielinātu ūdens apsaimniekošanas stimulus kā daļu no lauku apvidu attīstības pasākumiem saskaņā ar 2. asi. EESK uzskata, ka darbībām jābūt tieši saistītām ar lauksaimniecību.

5.12. Atjaunojamā enerģija.

5.12.1. ES vadītāji 2007. gadā noteica saistošu mērķi par 20 % atjaunojamo enerģijas avotu izmantošanu, tostarp 10 % biodegvielas daļu benzīna un dīzeļdegvielas patēriņā.

5.12.2. EESK atbalsta indikatīvo darbību veidu sarakstu attiecībā uz atjaunojamo enerģiju.

⁽⁷⁾ EK pētījums "Klimata pārmaiņas – jauni uzdevumi lauksaimniecībai" (2007. gada decembris).

5.12.3. Pēc EESK domām, ir ārkārtīgi svarīgi veicināt turpmāku izpēti, lai optimizētu ražošanas sistēmas tā, ka pēc iespējas maksimāli palielinās bioenerģijas ieguldījums CO₂ emisiju samazināšanā un energoefektivitātē. Tālāk jāizpēta iespēja izstrādāt otrās paaudzes biodeģvijas, izmantojot lauksaimniecības blakusproduktus.

5.12.4. Lauksaimniekiem varētu būt nozīmīga loma ilgtspējīgas apgādes ar bioenerģiju nodrošināšanā vietējā un reģionālā līmenī (piemēram, nelielas spēkstacijas, izmantojot vietējo biomasu), tādējādi sekmējot Kioto mērķu sasniegšanu. Šāda veida projektiem noteikumos par valsts atbalstu būtu jāparedz izņēmumi.

5.13. *Bioloģiskā daudzveidība.*

5.13.1. Komisija uzskata, ka liela daļa bioloģiskās daudzveidības Eiropā ir atkarīga no lauksaimniecības un mežsaimniecības, un ir jāpalielina pūles, lai aizsargātu bioloģisko daudzveidību. Lauksaimniecībai ir nozīmīga loma bioloģiskās daudzveidības aizsardzībā. Dalībvalstis ir apņēmušās līdz 2010. gadam apturēt bioloģiskās daudzveidības samazināšanos.

5.13.2. Vairākās dalībvalstīs ir labi piemēri attiecībā uz projektiem bioloģiskās daudzveidības uzlabošanai. EESK atbalsta indiķatīvus darbības veidus, ko Komisija minējusi bioloģiskās daudzveidības uzlabošanai, ja stimuli nonāk tieši pie lauksaimniekiem, jo tie ir būtiski dzīvotspējīgu lauku apvidu saglabāšanai ar ekonomiskajām un nodarbinātības iespējām.

5.14. *Otrā pīlāra stiprināšana.*

5.14.1. Komisija plāno risināt šos četrus jaunus uzdevumus (no 5.10. līdz 5.13. punktam) ar jaunu pasākumu paketi, kas jāiekļauj otrajā pīlārā, un vajadzīgie papildu līdzekļi jāiegūst no modulācijas. Komisija atzīmē, ka obligātās modulācijas palielināšana ir vienīgais veids, kā iegūt papildu finansējumu lauku apvidu attīstībai, jo visi pārējie ES fondi līdz 2013. gadam jau ir iezīmēti īpašiem mērķiem. Komisija ierosina līdz 2012. gadam četros posmos palielināt obligāto modulāciju par 8 %.

5.14.2. EESK uzskata, ka pēc sarunām par 2007.–2013. gada finanšu plānu otrajam pīlāram tika piešķirts neatbilstošs finansējums. Pēc EESK domām, ir jāsaglabā KLP dažādās funkcijas. Šī

prasība ir jāņem vērā visās pirmā pīlāra tiešo maksājumu modulācijās⁽⁸⁾. Tādēļ EESK atbalstīs ierosināto modulāciju tikai tad, ja ir nodrošināts minēto līdzekļu skaids un noteikts izlietojuma mērķis palīdzēt lauksaimniekiem pildīt šos jaunus uzdevumus. Jāatzīst darba devēju un darba ņēmēju loma lauksaimniecībā šajā pārmaiņu procesā. Īstenošana ar valsts lauku attīstības plānu palīdzību jāpadara efektīvāka un pieejamāka lauksaimniekiem. Valsts līdzfinansējums jānodrošina jau iepriekš.

6. **“Veselības pārbaudes” priekšlikumu ietekme uz budžetu.**

6.1. Komisija atgādina, ka KLP ir iestrādāts finanšu disciplīnas mehānisms. Tā kā atbalsta lielākā daļa tagad ir fiksēta un tirgus perspektīvas ievērojami uzlabojušās, finanšu disciplīnas piemērošanas potenciāls ir samazinājies. Turklāt Komisija apgalvo, ka modulāciju priekšlikumi neietekmē budžetu, bet var radīt papildu izdevumus valstīm. Komisija sagaida, ka tirgus pasākumi gandrīz nemaz neradīs papildu izdevumus.

6.2. Kopējais KLP budžets ir samazinājies no 0,6 % no ES IKP 1993. gadā līdz mazāk par 0,4 % 2007. gadā. Reālie budžeta izdevumi ir palielinājušies no apmēram EUR 40 miljardiem 1995. gadā līdz apmēram EUR 50 miljardiem 2007. gadā (ieskaitot lauku apgādu attīstību), kaut arī dalībvalstu skaits gandrīz divkāršojies no 15 līdz 27.

6.3. Pirms 15 gadiem ES tērēja EUR 10 miljardus gadā eksporta subsīdijām. 2009. gadā šis budžets ir ierobežots ar tikai EUR 350 miljoniem⁽⁹⁾. Eiropas Komisija ir piekritusi līdz 2013. gadam pilnībā atcelt eksporta subsīdijas ar noteikumu, ka tirdzniecības partneri uzņemas līdzīgas saistības.

6.4. EESK uzskata KLP par vienu no vissvarīgākajiem Eiropas Savienības stūrakmeņiem. Kā liecina stāvoklis ar pārtiku pasaulē, lauksaimniecības politika arī turpmāk būs ļoti svarīga. EESK uzskata, ka lauksaimniekiem ir ne tikai būtiska loma pārtikas piegādē, bet tiem jāpilda daudzfunkcionāli uzdevumi.

⁽⁸⁾ Skatīt 5. zemsvītras piezīmi.

⁽⁹⁾ “Kopējā lauksaimniecības politika: nošķirt faktus no izdomājumiem”, 2008. gada 20. jūnijs.

7. Ceļā uz KLP ilgtermiņa mērķiem pēc 2013. gada un finanšu struktūra.

7.1. EESK uzskata, ka ir lietderīgi formulēt skaidrus KLP mērķus un prioritātes pēc 2013. gada, lai dotu ieguldījumu diskusijās par nākamo finanšu plānu.

7.2. Neaizmirstot prognozi, ka pasaules iedzīvotāju skaits turpinās pieaugt līdz 9 miljardiem cilvēku 2050. gadā un patēriņš uz vienu iedzīvotāju pieaugs, palielināsies arī pārtikas ražošanas vajadzības. Vienlaikus tādu faktoru dēļ kā zemes erozija, pārsāļošana un urbanizācija visā pasaulē samazinās labas lauksaimniecības zemes apjomu. Rezultātā Eiropas patērētājiem turpmākajos gados var nebūt iespējas uzskatīt nodrošinātību ar pārtiku par pašsaprotamu. Nākamajā KLP jāņem vērā šīs jaunās pārmaiņas.

7.3. Eiropas līmenī patērētāji pieprasa veselīgu un daudzveidīgu pārtiku pietiekamā daudzumā, kurai jābūt saražotai ilgtspējīgā veidā. Importam jāatbilst ES standartiem, kas pašlaik ne vienmēr tā ir. Vienlaikus Eiropas pilsoņi ir nobažījušies par klimata pārmaiņām un ilgtspēju. Lauksaimniekiem ES var būt nozīmīga loma sabiedrības gaidītā piepildīšanā.

7.4. Lauksaimnieki labprātāk vēlētos gūt savus ienākumus tirgū. Tomēr Eiropas sabiedrība gaida, ka lauksaimnieki sniegs arī vairākus pakalpojumus, par kuriem netiek atlīdzināts ar tirgus starpniecību. Tādēļ joprojām ir būtiski tiešie maksājumi, kā arī maksājumi lauku attīstības veicināšanai, lai atalgotu lauksaimniekus par to, ka viņi nodrošina visaugstākos ilgtspējīgu ražošanas sistēmu standartus, kā arī papildu pakalpojumus.

Turklāt KLP joprojām būs pamatinstruments reģionu ekonomiku atbalstam.

7.5. Lai sasniegtu 3.3. punktā izklāstītos mērķus, KLP turpmāk būtu vairāk jāuzsver

— nekaitīgas un daudzveidīgas pārtikas un atjaunojamo enerģijas resursu piegādes nodrošināšana;

— taisnīgu ienākumu nodrošināšana lauksaimniekiem;

— ilgtspējīgas un konkurētspējīgas ražošanas nodrošināšana visos ES reģionos;

— ieguldīšana dzīvotspējīgos lauku apvidos ar ekonomiskajām un nodarbinātības iespējām.

7.6. EESK uzskata, ka ilgākā termiņā KLP mērķiem un instrumentiem to sasniegšanai dalībvalstu vidū jābūt labāk saskaņotiem.

7.7. EESK uzsver, ka ES līmenī jāveido atbilstoša lauksaimniecības politika īstermiņā un ilgākā termiņā un tai jāpiešķir pietiekams finansējums. Tās īstenošanai, iespējams, būs vajadzīgs vismaz tikpat daudz līdzekļu kā līdz šim. Politikiem labāk nekā līdz šim jāskaidro iedzīvotājiem KLP nepieciešamība un dažādo pasākumu lietderība, lai novērstu nepārtrauktās diskusijas par līdzekļu piešķiršanu.

Briselē, 2008. gada 23. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

ATZINUMAM

Turpmāk minētie grozījumi saņēma vismaz ceturtdaļu balsu, taču tos noraidīja debatēs.

1.7. punkts

“EESK aicina izvērstāk nekā līdz šim analizēt piena produktu tirgus attīstību, ņemot vērā, ka saskaņā ar šobrīd spēkā esošajiem tiesību aktiem 2015. gadā beigsies piena kvotas termiņš. Tā kā plānošanā ir nepieciešama noteiktība, EESK aicina pielāgot kvotas, kas nodrošinās ražotājiem “mēreno sistēmas piebremzēšanos”, ja vien tas nekropļo tirgus darbību. EESK aicina Komisiju paredzēt pasākumus, kā saglabāt piena produktu ražošanu mazāk labvēlīgās teritorijās un izskaidrot šo pasākumu finansiālās sekas un finansējuma veidu.”

Balsojuma rezultāts

Par 66 Pret 42 Atturējās 41

1.8. punkts

“EESK atzīst jaunās, ar klimata pārmaiņām, ūdens resursiem, atjaunojamiem energoresursiem un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu saistītās problēmas, ko minējusi Komisija. Šiem jaunajiem uzdevumiem jāpiešķir papildu līdzekļi, izmantojot modulāciju un struktūrfondus. EESK uzskata, ka nodrošinātības ar pārtiku uzlabošana jāuzskata par jaunu uzdevumu.”

Balsojuma rezultāts

Par 64 Pret 58 Atturējās 37

1.9. punkts

“EESK uzskata, ka domas par modulāciju ir ļoti atšķirīgas. Kā kompromisu EESK ierosina papildu modulācijas likmi, lai finansētu jaunus uzdevumus, ierobežot, augstākais, līdz 3 %, un ierosina paaugstināt sliekšni līdz EUR 7 500. EESK neatbalsta papildu progresīvu modulāciju. Papildu finansējumam jābūt paredzētam konkrēti lauksaimnieku atbalstam.”

Balsojuma rezultāts

Par 64 Pret 58 Atturējās 37

5.5.3. punkts

“EESK uzskata, ka diskusijā par progresīvu modulāciju jāņem vērā vairāki aspekti. Progresīva likme arī padara saimniecību maksājumu pārvaldību vēl sarežģītāku. Daudzos gadījumos lauksaimnieki ar lielu vai mazu saimniecību nodrošina reģionam nozīmīgu nodarbinātību. EESK uzskata, ka modulācija jau ietekmē lielāko saņēmēju peļņu. Otrkārt, lielie saņēmēji vispārēji gūst labumu no apjomradītiem ietaupījumiem. Tādēļ progresīvai modulācijai ir būtiska ietekme uz dažāda lieluma lauksaimniecības uzņēmumu konkurences noteikumu līdzsvarotību. Lauksaimniekiem jāspēj plānot uz priekšu un tādēļ jāvar iesaistīties uz iestāžu saistībām. Pamatojoties uz minētajiem argumentiem, EESK neatbalsta progresīvu modulāciju.”

Balsojuma rezultāts

Par 64 Pret 58 Atturējās 37

5.7.3. punkts

“EESK uzskata, ka arī turpmāk jācenšas panākt labvēlīgu ietekmi uz vidi, kas saistīta ar zemes atstāšanu atmatā, lai palielinātu sabiedrības atbalstu lauksaimniecībai. Minēto ietekmi var panākt ar brīvprātīgu zemes atstāšanu atmatā, īstenojot lauku apvidu attīstības programmu tikai tad, ja ir paredzēti atbilstoši stimuli, kas tiek attiecīgi atlīdzināti. Pēc EESK domām, šim lauku apvidu attīstības atbalstam jābūt saistītam ar lauksaimnieku darbībām.”

Balsojuma rezultāts

Par 64 Pret 58 Atturējās 37

5.8.3. punkts

“Piena produktu ražošana ir ļoti nozīmīga nozare mazāk labvēlīgos ES apgabalos. Tādēļ EESK aicina Komisiju arī paredzēt pasākumus – tostarp finanšu noteikumus – lai saglabātu piena produktu ražošanu un dzīvotspējīgu lauku apgabalu ekonomiku šajos mazāk labvēlīgajos apgabalos. EESK uzskata, ka 68. pants tikai dažos gadījumos ir pietiekami efektīvs instruments, un ar to nav iespējams segt paredzamās augstās turpmākās izmaksas.”

Balsojuma rezultāts

Par 66 Pret 42 Atturējās 41

5.8.4. punkts

“EESK uzskata, ka laikā no 2009. līdz 2015. gadam kvota būtu jāpielāgo atbilstoši tirgus attīstībai. Piensaimniekiem ir vajadzīga noteiktība plānošanā un netraucēts pārejas periods. Tādēļ EESK aicina pielāgot kvotas, lai nodrošinātu ražotājiem sistēmas mērenu piebremzēšanos. Šāda kvotu pielāgošana tomēr nedrīkstētu apdraudēt tirgu stabilitāti, un tajā jāņem vērā mazu piensaimnieku un reģionu mazāk labvēlīgā situācija.”

Balsojuma rezultāts

Par 66 Pret 42 Atturējās 41

5.14.1. punkts

“Komisija plāno risināt šos četrus jaunus uzdevumus (no 5.10. līdz 5.13. punktam) ar jaunu pasākumu paketi, kas jāiekļauj otrajā pilārā, un vajadzīgie papildu līdzekļi jāiegūst no modulācijas. Komisija atzīmē, ka obligātās modulācijas palielināšana ir vienīgais veids, kā iegūt papildu finansējumu lauku apvidu attīstībai. Komisija ierosina līdz 2012. gadam četrus posmos palielināt obligāto modulāciju par 8 %.”

Balsojuma rezultāts

Par 64 Pret 58 Atturējās 37

5.14.2. punkts

“EESK uzskata, ka pēc sarunām par 2007.–2013. gada finanšu plānu otrajam pīlāram tika piešķirts neatbilstošs finansējums. Pēc EESK domām, ir jā saglabā KLP dažādās funkcijas. Šī prasība ir jāņem vērā visās pirmā pīlāra tiešo maksājumu modulācijās⁽¹⁾. Tādēļ EESK var atbalstīt tālāku modulāciju tikai tad, ja ir nodrošināts minēto līdzekļu skaidrs un noteikts izlietojuma mērķis palīdzēt lauksaimniekiem pildīt šos jaunus uzdevumus. Papildus Komisijas minētajiem četriem uzdevumiem EESK ierosina pievienot nodrošinātības ar pārtiku un pārtikas nekaitīguma uzdevumu, ņemot vērā nesenas diskusijas par pārtikas produktu cenām. Jāatzīst darba devēju un darba ņēmēju loma lauksaimniecībā šajā pārmaiņu procesā. Istenošana ar valsts lauku attīstības plānu palīdzību jāpadara efektīvāka un pieejamāka lauksaimniekiem. Valsts līdzfinansējums jānodrošina jau iepriekš.”

Balsojuma rezultāts

Par 64 Pret 58 Atturējās 37

5.14.3. punkts

“Tiešie maksājumi ir ārkārtīgi svarīgi tām vērtībām, ko lauksaimniecība nozīmē sabiedrībai. Turklāt lauksaimniekiem ir vajadzīga noteiktība plānošanā. No otras puses, EESK atzīst Komisijas minētos jaunus uzdevumus. EESK atzīmē, ka viedokļi par modulāciju ievērojami atšķiras. Kā kompromisu EESK ierosina kopējo modulācijas likmi 8 % apmērā (pašreizējie 5 % plus 3×1 %). EESK iesaka papildus lauku apvidu attīstībai izpētīt cita finansējuma iespējas, piemēram, no struktūrfondiem. EESK iesaka arī paaugstināt sliekšni līdz EUR 7 500. Tam jā aizstāj brīvprātīgā modulācija. Rūpīgi jāizpēta arī modulāciju kopā ar 68. pantu iespējamā negatīvā ietekme uz lauksaimnieku ienākumiem.”

Balsojuma rezultāts

Par 64 Pret 58 Atturējās 37

6.4. punkts

“EESK uzskata KLP par vienu no vissvarīgākajiem Eiropas Savienības stūrakmeņiem. Kā liecina stāvoklis ar pārtiku pasaulē, lauksaimniecības politika arī turpmāk būs ļoti svarīga. EESK uzskata, ka lauksaimniekiem ir ne tikai būtiska loma pārtikas piegādē, bet tiem jāpilda daudzfunkcionāli uzdevumi. Tādēļ jebkādi budžeta ietaupījumi būtu jāizmanto lauksaimnieku stāvokļa stiprināšanai, lai palīdzētu nodrošināt ilgtspēju.”

Balsojuma rezultāts

Par 64 Pret 58 Atturējās 37

⁽¹⁾ Skatīt 5. zemsvītras piezīmi.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko nosaka veselības aizsardzības noteikumus attiecībā uz dzīvnieku izcelsmes blakusproduktiem, kuri nav paredzēti cilvēku uzturam (Dzīvnieku izcelsmes blakusproduktu regula)"

COM(2008) 345 galīgā redakcija - 2008/0110 (COD)

(2009/C 100/22)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 152. panta 4. punkta b) apakšpunktu 2008. gada 7. jūlijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko nosaka veselības aizsardzības noteikumus attiecībā uz dzīvnieku izcelsmes blakusproduktiem, kuri nav paredzēti cilvēku uzturam (Dzīvnieku izcelsmes blakusproduktu regula)"

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2008. gada 8. oktobrī. Ziņotājs – NIELSEN kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 448. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 22. un 23. oktobrī (22. oktobra sēdē), ar 82 balsīm par, 1 balsīm pret un 2 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi.

1.1. Svarīgākais uzdevums saistībā ar dzīvnieku izcelsmes blakusproduktu izmantošanu ir nodrošināt, ka ir augsts cilvēku un dzīvnieku veselības aizsardzības līmenis. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumu, kura pamatā ir nopietns sagatavošanas darbs un gūtā pieredze. Komisija ierosina veikt izmaiņas kategorijās tikai tad, kad kompetentas zinātniskās iestādes veikušas konkrētu riska novērtējumu. Būtu vēlams panākt lielāku skaidrību par to, kādā veidā priekšlikums ir saistīts ar citiem tiesību aktiem, piemēram, atkritumu un vides jomā.

1.2. Vairāki precizējumi nepieciešami regulas definīcijās, kā arī noteikumos par atļauju izsniegšanu un dzīvnieku izcelsmes blakusproduktu izmantošanu biogāzes ražošanas iekārtās. Jāprecizē arī virkne citu specifisku jautājumu, un rūpīgi jāpārbauda, vai atsevišķos gadījumos, ja vien tas neapdraud cilvēku un dzīvnieku veselību, ir pieļaujama zivju barošana ar olbaltumvielām, kas iegūtas no cūku un putnu izcelsmes blakusproduktiem.

2. Pamatojums.

2.1. Ar Dzīvnieku izcelsmes blakusproduktu regulu ⁽¹⁾ Komisija vēlas, lai klasifikācijā un pārbaudēs lielākā mērā tiktu ņemts vērā apdraudējums un lai Dzīvnieku izcelsmes blakusproduktu regula tiktu labāk nošķirta no noteikumiem par pārtikas produktiem, dzīvnieku barību, atkritumiem, kosmētikas līdzekļiem, medikamentiem un medicīnas ierīcēm. Komisijas priekšlikuma mērķis ir arī mazināt atsevišķu uzņēmumu administratīvo slogu un

palielināt uzņēmumu vadītāju atbildību, īpaši saistībā ar blakusproduktu izmantošanu ārpus pārtikas un dzīvnieku barības ražošanas ķēdes.

2.2. Tāpat kā līdz šim produktus iedala trijās kategorijās. Arī turpmāk dzīvnieku barībā aizliegts izmantot materiālu, kam piemīt transmisīvās sūkļveida encefalopātijas (TSE) pārnesšanas risks. Savukārt droša materiāla vai materiāla ar zemu riska pakāpi izmantošana atkarībā no materiāla veida ir atļauta pēc Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestādes (EFSA), Eiropas Zāļu aģentūras vai Patēriņa preču zinātniskās komitejas veiktā riska novērtējuma. Saskaņā ar priekšlikumu daži 2. kategorijas produkti iekļauti 3. kategorijā un tos var izmantot atsevišķos dzīvnieku barības veidos. Ja izejmateriāli, ražošanas process un izmantošanas mērķis nerada apdraudējumu, praksē var izmantot visu kategoriju dzīvnieku izcelsmes blakusproduktus. Turklāt apglabāšana un sadedzināšana tagad tiek atļauta slimību uzliesmojumu gadījumos, kā arī situācijās, kad dzīvnieku liemeņu savākšana ir apgrūtināta.

2.3. Uz dzīvnieku izcelsmes blakusproduktu sadedzināšanu attiecas Direktīvas 2000/76/EK ⁽²⁾ noteikumi. Tomēr tagad tiek ierosināts atļaut izmantot minētos blakusproduktus par kuriņamo, ja vien netiek apdraudēta cilvēku un dzīvnieku veselība un ja tiek ievēroti attiecīgie vides standarti. Turklāt konsekventi jāievēro atkritumu eksporta aizliegums ⁽³⁾, tostarp arī attiecībā uz atkritumu izmantošanu biogāzes ražošanas un kompostēšanas iekārtās trešās valstīs, kas nav ESAO dalībvalstis.

⁽¹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 3. oktobra Regula (EK) Nr. 1774/2002, ar ko nosaka veselības aizsardzības noteikumus attiecībā uz dzīvnieku izcelsmes blakusproduktiem, kuri nav paredzēti cilvēku uzturam.

⁽²⁾ 2000. gada 4. decembra Direktīva 2000/76/EK par atkritumu sadedzināšanu.

⁽³⁾ 2006. gada 14. jūnija Regula (EK) Nr. 1013/2006 par atkritumu sūtījumiem.

3. Vispārīgas piezīmes.

3.1. Noteikumi par dzīvnieku izcelsmes blakusproduktu izmantošanu ir visaptveroši un sarežģīti, taču to mērķis ir panākt likumdošanas un administrācijas optimālu darbību un arī turpmāk nodrošināt, ka Eiropas Savienībā šajā jomā ir augsts cilvēku un dzīvnieku veselības aizsardzības līmenis. TSE un dzīvnieku infekcijas slimību izplatīšanās var būtiski ietekmēt tautsaimniecību un sabiedrību. EESK kopumā atbalsta uz riska analīzi balstītu pieeju, kas paredz, ka jebkuras izmaiņas kategorijās var veikt tikai tad, kad attiecīgās zinātniskās iestādes konkrēti novērtējušas iespējamo risku. Komiteja aicina piemērot HACCP sistēmu ⁽¹⁾ ar nosacījumu, ka tās ieviešana un piemērošana dalībvalstīs notiek saskaņoti.

3.2. Tā kā palielinās pieprasījums pēc olbaltumvielām zivju barošanai, saistībā ar TSE regulas ⁽²⁾ pārskatīšanu būtu jāapsver, vai atsevišķos gadījumos, ja vien netiek apdraudēta cilvēku un dzīvnieku veselība, būtu pieļaujama zivju barošana ar olbaltumvielām, kas iegūtas no cūku un putnu izcelsmes blakusproduktiem.

4. Īpašas piezīmes.

4.1. Priekšlikumā teikts, ka dzīvnieku izcelsmes blakusproduktus un no tiem atvasinātus produktus likvidē sadedzinot vai izmanto par kurināmo. Priekšlikumā dzīvnieku izcelsmes blakusproduktu izmantošana par kurināmo netiek aplūkota kā atkritumu likvidēšana, un tādēļ, dzīvnieku izcelsmes blakusproduktus izmantojot par kurināmo, jāievēro cilvēku un dzīvnieku veselības aizsardzības noteikumi un attiecīgie vides standarti. Šajā sakarā ir precīzāk jānošķir Dzīvnieku izcelsmes blakusproduktu regula un tiesību akti par atkritumiem un vides aizsardzību. Lai novērstu interpretācijas problēmas, jāprecizē un skaidrāk jādefinē regulas 3. pantā un direktīvā par atkritumiem iekļautie jēdzieni.

4.2. Uz biogāzes ražošanas iekārtām, kurās saskaņā ar standarta parametriem pārstrādā dzīvnieku izcelsmes blakusproduktus un no tiem atvasinātus produktus, attiecas reģistrācijas un izsekojamības noteikumi, taču 7. panta 1. punkta c) apakšpunktā teikts, ka uz tām neattiecas 6. panta 1. punkta b) apakšpunktā paredzētā apstiprināšanas prasība. Izstrādājot piemērošanas noteikumus, tomēr jāņem vērā, ka uz tām, ciktāl vajadzīgs, jāattiecinā noteikumi par pašregulējumu, par iedalījumu "drošās" un "bīstamās" zonās utt., kā arī prasība par dokumentiem, kas apliecina izejvielu saņemšanu, apstrādi un pārstrādi.

⁽¹⁾ Riska analīze un kritisko kontrolpunktu noteikšana (HACCP – Hazard Analysis and Critical Control Points).

⁽²⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2001. gada 22. maija Regula (EK) Nr. 999/2001, ar ko paredz noteikumus dažu transmisīvo sūkļveida encefalopātiju profilaksei, kontrolei un apkarošanai.

4.3. Papildus pašreizējai prasībai par 3. kategorijas materiāla vienu stundu ilgu dezinficēšanu 70 °C temperatūrā būtu jāapsver arī iespēja mainīt temperatūru un iedarbības ilgumu un jānodrošina arī lielāks elastīgums atbilstību apliecināšanu dokumentu sagatavošanā.

4.4. EESK pilnībā atbalsta biodīzeldegvielas ražošanas rezultātā iegūtā glicerīna frakcijas izmantošanu biogāzes ražošanā neatkarīgi no kategorijas. Ir zinātniski pierādīts, ka ne biodīzeldegvielas ražošana, ja tā notiek saskaņā ar spēkā esošajiem noteikumiem, ne arī tās rezultātā iegūtie dažādu kategoriju blakusprodukti nerada apdraudējumu. ⁽³⁾

4.5. Saskaņā ar 7. panta 1. punkta a) apakšpunktu apstiprināšanas prasība neattiecas uz atsevišķām iestāžu un uzņēmumu darbībām, kas apstiprinātas ar citiem noteikumiem. Taču, piemēram, eksporta uzņēmumiem, ņemot vērā veterinārās pārbaudes, būtu vēlams saņemt apstiprinājumu saskaņā ar Dzīvnieku izcelsmes blakusproduktu regulu.

4.6. Resursu saglabāšanas aspektā blakusprodukti, kas iegūti no nokaušanai derīgiem dzīvniekiem, jāiekļauj 3. kategorijā (piemēram, zemē nokrituši produkti, hroniski mainīts materiāls vai tam līdzīgs materiāls) ar nosacījumu, ka šie produkti nav bijuši saskarē ar 2. kategorijas materiālu.

4.7. Būtu jāatrod risinājums, kas ļautu uz asins pagatavojumiem neattiecināt 25. panta 1. punkta c) apakšpunkta noteikumus, lai tādējādi šādus produktus būtu vieglāk izmantot kā mēslojumu.

4.8. Saskaņā ar 28. panta 1. punkta d) apakšpunktu attiecībā uz nelielu daudzumu dzīvnieku izcelsmes blakusproduktu var nepiemērot noteikumus par likvidēšanu. EESK uzskata, ka izsekojamības trūkuma dēļ šāda iespēja jāizvērtē ar vislielāko piesardzību.

⁽³⁾ Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestādes (EFSA) 2004. gada 22. aprīļa atzinums un Komisijas 2005. gada 19. janvāra Regula (EK) Nr. 92/2005, kas grozīta ar Komisijas 2005. gada 16. decembra Regulu (EK) Nr. 2067/2005.

4.9. Atbilstīgi 12. pantam dzīvnieku ekskrementi definēti kā 2. kategorijas materiāls, kas tādēļ jālikvidē un jāizmanto saskaņā ar 20. panta noteikumiem. Būtu jāprecizē, ka dzīvnieku ekskrementi, ko izmanto enerģijas iegūšanai, izņemot biogāzes ražošanas iekārtās, netiek uzskatīti par atkritumiem, un tādēļ tie jāsadzina apstiprinātās vai reģistrētās sadedzināšanas iekārtās.

Briseļē, 2008. gada 22. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par tādu vielu ražošanas un lietošanas pakāpenisku pārtraukšanu, kuras noārda ozona slāni” (pārstrādāta redakcija)

COM(2008) 505 galīgā redakcija – 2008/0165 (COD)

(2009/C 100/23)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 95. pantu 2008. gada 30. septembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par tādu vielu ražošanas un lietošanas pakāpenisku pārtraukšanu, kuras noārda ozona slāni” (pārstrādāta redakcija)

Tā kā priekšlikuma saturs pilnībā ir pieņemams un Komiteja par šo tematu jau ir paudusi viedokli 1998. gada 2. decembrī (*), Komiteja 448 plenārsesijā, kas notika 2008. gada 21., 22. un 23. oktobrī (22. oktobra sēdē) ar 119 balsīm par un 1 atturoties nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par ierosināto dokumentu un atsaukties uz viedokli, ko tā paudusi minētajā dokumentā.

Briseļē, 2008. gada 22. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

(*) Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes Regulai (EEK) par ozona slāni noārdošajām vielām” (OV C 40, 15.2.1999., 34 lpp.).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes ieteikumam par Eiropas kvalitātes nodrošināšanas pamatprincipu ietvarstruktūras izveidošanu profesionālajai izglītībai un apmācībām"

COM(2008) 179 galīgā redakcija – 2008/0069 (COD)

(2009/C 100/24)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2008. gada 23. aprīlī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes ieteikumam par Eiropas kvalitātes nodrošināšanas pamatprincipu ietvarstruktūras izveidošanu profesionālajai izglītībai un apmācībām"

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2008. gada 11. septembrī. Ziņotāja – HERCZOG kdze.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 448. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 21., 22. un 23. oktobrī (23. oktobra sēdē), ar 59 balsīm par, 2 pret un 4 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Kopsavilkums

1.1. Komiteja atbalsta Komisijas priekšlikumu izveidot Eiropas kvalitātes nodrošināšanas pamatprincipu ietvarstruktūru profesionālai izglītībai un apmācībai, jo kvalitatīva profesionālā izglītība un apmācība (PIA) ir pārskatītās Lisabonas stratēģijas⁽¹⁾ svarīga un neatņemama sastāvdaļa; minētās stratēģijas mērķis ir veicināt zināšanu sabiedrību, sociālo integrāciju un kohēziju, mobilitāti, nodarbinātības iespēju un konkurētspējas nostiprināšanu.

1.2. EESK uzskata, ka Eiropas kvalitātes nodrošināšanas pamatprincipu ietvarstruktūras ieviešana nostiprinās Eiropas PIA dimensiju un sekmēs izglītības ieguvēju un strādājošo mobilitāti, kā arī veicinās pārredzamību un savstarpēju uzticēšanos valstu PIA sistēmu ietvaros. Minētā ietvarstruktūra palīdzēs risināt pašreizējās bezdarba problēmas, jo tajā būs ņemtas vērā neatbilstības starp reālajām darba tirgus vajadzībām un darba-spēka kvalifikāciju.

1.3. EESK uzskata, ka Eiropas kvalitātes nodrošināšanas pamatprincipu ietvarstruktūra (EKNPI) ir lietderīga, jo tajā īpaša uzmanība pievērsta PIA rezultātu uzlabošanai un novērtēšanai trijos ES politikas prioritāros aspektos: nodarbinātības iespēju palielināšana, apmācību pieprasījuma un piedāvājuma atbilstības uzlabošana un mūžizglītības pieejamības sekmēšana (īpaši neaizsargātākajām iedzīvotāju grupām).

1.3.1. EESK aicina Komisiju turpmāk sistēmu vēl vairāk orientēt uz tiešajiem lietotājiem, izglītojamām personām, darba ņēmējiem, iestādēm – PIA sniedzējiem un uzņēmumiem. Sevišķa uzmanība būtu jāpievērš tiem, kurus apdraud izglītības nepietiekamība un izslēgšana no darba tirgus (piemēram, tiem, kas

agri pametuši skolu, jauniešiem un gados vecākiem cilvēkiem, kuru bezdarba līmenis ir augsts, kā arī cilvēkiem ar īpašām vajadzībām, imigrantiem utt.), un šo iedzīvotāju grupu (atkārtotai) iesaistīšanai apmācībā.

1.4. EESK ir pārliecināta, ka līdzšinējie sasniegumi⁽²⁾, kas Eiropā panākti, sadarbojoties PIA kvalitātes nodrošināšanas jomā, ir atbilstošs pamats pašreizējā darba turpināšanai un turpmākai attīstībai. Eiropas Parlamenta un Padomes būtiskāka iesaistīšanās EKNPI nodrošinātu kvalitātes pastāvīgas uzlabošanas prakses iespējami plašu izplatību.⁽³⁾ Tādējādi iespējams arī rosināt un veicināt EKNPI īstenošanu valstu līmenī.

1.5. EESK atzinīgi vērtē dalībvalstu stingro apņemšanos pastāvīgi uzlabot PIA kvalitāti, darbojoties Eiropas tīklā kvalitātes nodrošināšanai profesionālajā izglītībā un apmācībās (ENQAVET), ko izveidoja 2005. gadā, lai nodrošinātu procesa ilgtspējību ilgākā laikposmā. Pēdējo gadu laikā minētajā tīklā aktīvi un efektīvi sadarbojas 23 valstis.

1.5.1. EESK iesaka Komisijai apsvērt, kā (proti, kādās jomās, ar kādām metodēm un praktiskiem mehānismiem) ENQAVET, ko papildina kvalitātes nodrošināšanas valsts atsaucēs punkti (QANRP), būtu iespējams padarīt par vēl efektīvāku līdzekli, ko izmanto, lai veicinātu un atbalstītu EKNPI ieviešanu dalībvalstīs – procesu, kas ilgs līdz 2010. gadam un varbūt vēl ilgāk.

⁽²⁾ Padomes secinājumi par profesionālās izglītības un apmācības kvalitātes nodrošināšanu (2004. gada 28. maijs).

Kopenhāgenas deklarācija (2002. gada 30. novembris) "Sadarbības veicināšana kvalitātes nodrošināšanas jomā, īpašu uzmanību pievēršot modeļu un metožu apmaiņai, kā arī kopējiem kritērijiem un principiem attiecībā uz profesionālās izglītības un apmācības kvalitāti".

Māstrihtas komunikē (2004. gada 14. decembris); Helsinku komunikē (2006. gada 5. decembris).

⁽³⁾ Helsinku komunikē (2006. gada 5. decembris).

⁽¹⁾ Lisabonas stratēģija (2000).

1.6. EESK uzskata, ka ir būtiski nodrošināt EKNPI un citu uz savstarpēju uzticēšanos balstītu Eiropas iniciatīvu (piemēram, Eiropas kvalifikācijas ietvarstruktūra⁽¹⁾) un Eiropas kredītu sistēma PIA⁽²⁾) konsekvenci. Vajadzīga darbību un pasākumu precīzāka saskaņošana un minēto Eiropas atsaucis instrumentu konkrētas savstarpējās saiknes apzināšana gan Eiropas, gan valstu līmenī, lai sekmētu savstarpēja labuma un sinerģijas gūšanu, kā arī lai radītu nosacījumus kvalifikācijas atzišanai un pārnesamībai visā Eiropā.

1.7. Profesionālā izglītība un apmācība ir publisks pakalpojums, tādēļ PIA kvalitātes kontrole ir vajadzīga iedzīvotāju un visas sabiedrības interesēs. Kontroles pārraudzību/īstenošanu ir jāveic valsts iestādēm, kuru darba kvalitāte arī ir jākontrolē. EESK uzskata, ka minētās iestādes, ko lielākajā daļā dalībvalstu izveido valdība, ir izšķiroši svarīgas, un aicina Komisiju pastiprināt šo iestāžu lomu.

1.8. EESK uzstājīgi aicina visas ieinteresētās puses – iestādes, darba devējus, arodbiedrības, nozaru organizācijas, tirdzniecības palātas, nozaru un profesionālās organizācijas, nodarbinātības pakalpojumu sniedzējus, reģionālās iestādes, sociālās ekonomikas organizācijas utt. – uzņemties attiecīgos pienākumus un sniegt ieguldījumu kopīgu mērķu sasniegšanā. Visos darba posmos ir jāpildinveido augšupēja sadarbība PIA kvalitātes nodrošināšanas jomā.

1.8.1. EESK aicina organizētu pilsonisko sabiedrību iesaistīties aktīvāk un vēlas atgādināt Komisijai, ka PIA kvalitātes nodrošināšanas jomā ir vajadzīga ciešāka sadarbība ar pilsonisko sabiedrību, lai sistēma kļūtu iekļaujošāka un lai to varētu veidot uz esošo tīklu un pozitīvās pieredzes pamata. Šādas sadarbības un dialoga trūkums daudzās valstīs kavē kvalitātes kultūras sekmīgu ieviešanu.

1.8.2. EESK uzskata, ka sociāliem partneriem kā galvenajiem darba tirgus dalībniekiem ir jāuzņemas būtiska loma četru galveno PIA mērķu sasniegšanā (mobilitāte, pieejamība, izglītības popularitāte un sociālā iekļaušana), kā arī vadoša loma PIA sistēmu kvalitātes definēšanā un kontrolē gan Eiropas, gan valstu līmenī. Tikai ar sociālo partneru aktīvu līdzdalību sistēmu būs iespējams pielāgot mainīgajam darba tirgum, un tas ir ikvienas PIA kvalitātes nodrošināšanas metodes priekšnoteikums.

⁽¹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes ieteikums par Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūras izveidošanu.

⁽²⁾ Eiropas kredītu sistēma profesionālajai izglītībai.

2. Ievads

2.1. Ņemot vērā PIA sistēmu, kā arī kvalitātes pieejas daudzveidību un sarežģītību dažādās dalībvalstīs, ir vajadzīgi kopīgi atsaucis punkti, lai varētu nodrošināt pārredzamību, atbilstību un pārnesamību starp daudzveidīgajām Eiropas politikas un praktiskajām norisēm, lai palielinātu savstarpēju uzticēšanos.

2.2. Pēc ilgstoša sagatavošanas un konsultāciju procesa Eiropas Komisija ir iesniegusi "Priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes ieteikumam par Eiropas kvalitātes nodrošināšanas pamatprincipu ietvarstruktūras izveidošanu profesionālajai izglītībai un apmācībām".

2.3. Ieteikuma mērķis ir atbalstīt dalībvalstu centienus pastāvīgi uzlabot PIA sistēmu un programmu kvalitāti, ieviešot kopēju Eiropas atsaucis instrumentu, proti, kvalitātes nodrošināšanas un kvalitātes novērtēšanas pamatprincipu ietvarstruktūru – EKNPI.

2.4. Ietvarstruktūras galvenā funkcija ir nodrošināt iepriekš saskaņotus pārrobežu atsaucis kritērijus, kas dalībvalstīm un ieinteresētajām personām palīdzētu dokumentēt, izstrādāt, pārraudzīt, novērtēt un uzlabot PIA nodrošināšanas efektivitāti un kvalitātes vadības praksi savā valstī.

2.5. EESK nostāja attiecībā uz Komisijas priekšlikumu ir balstīta uz tās zināšanām un pieredzi.⁽³⁾

⁽³⁾ Skatīt šādus EESK atzinumus:

- EESK atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes ieteikumam par Eiropas Kvalifikāciju ietvarstruktūras izveidošanu mūžizglītībai", ziņotājs – RODRÍGUEZ GARCÍA-CARO kgs (OV C 175, 27.7.2007.);
- EESK atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes ieteikumam par pamatprasmēm mūžizglītībai", ziņotāja – HERCZOG kdze (OV C 195, 18.8.2006.);
- EESK atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes ieteikumam par starptautisko mobilitāti izglītības ieguves un apmācības nolūkā: Eiropas Mobilitātes kvalitātes harta", ziņotājs – CZAJKOWSKI kgs (OV C 88, 11.4.2006.);
- EESK atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes un Eiropas Parlamenta ieteikumam par turpmāko Eiropas sadarbību augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanā", ziņotājs – SOARES kgs (OV C 255, 14.10.2005.);
- EESK atzinums par tematu "Apmācība un ražīgums", ziņotājs – KORYFIDIS kgs (OV C 120, 20.5.2005.).

3. EESK piezīmes

3.1. EESK piekrīt Komisijai, ka ir nepieciešami kopēji kvalitātes nodrošināšanas atsaucē kritēriji, lai izvirzītu un sasniegtu kopīgus mērķus Eiropas PIA politikas jomā.

3.2. EESK atzinīgi vērtē un uzsver Komisijas priekšlikuma par EKNPI pozitīvās īpašības: dalībvalstu brīvprātīga apņemšanās izmantot ietvarstruktūru, tās pielāgojamība dažādām valstu sistēmām atbilstoši attiecīgo valstu tiesiskajam regulējumam un praksei, kā arī nepieciešamība pieņemt lēmumus par tās ieviešanu valsts, reģionālā un/vai vietējā līmenī.

3.3. EKNPI ir pamatojas uz un uzlabo Kopējo kvalitātes nodrošināšanas ietvarstruktūru (CQAF), kas, savukārt, balstās uz dalībvalstu paraugpraksi. EESK ir gandarīta, ka EKNPI ir vienkāršāka par CQAF, tajā ir precīzāki un skaidrāki kvalitātes kritēriji un provizoriski deskriptori, tādējādi atvieglojot dalībvalstīm to interpretāciju, izpratni un pielietojumu.

3.4. EESK uzskata, ka vienprātīgi izstrādātie novatoriskie un modernie kvalitātes nodrošināšanas kritēriji un provizoriskie deskriptori, kas iekļauti Ieteikuma 1. pielikumā, padara EKNPI par vērtīgu instrumentu PIA kvalitātes ilgstošai uzlabošanai Eiropas un valstu līmenī. Minētie kvalitātes kritēriji un provizoriskie deskriptori, kas atspoguļo PIA kvalitātes jomā veiktā darba galvenos aspektus, dod iespēju veikt kvalitātes nodrošināšanas pasākumu proaktīvu plānošanu, īstenošanu, novērtēšanu un tālāku izstrādi valstu un iestāžu (t. i., PIA sniedzēju) līmenī. Tie nodrošina arī iespēju veikt pasākumus, lai uzlabotu pārredzamību un atsevišķu dalībvalstu veikto politisko pasākumu un iniciatīvu saskaņotību.

3.5. EESK uzskata, ka ir īpaši svarīgi, lai Komisijai būtu pieejami uzticami dati, kas balstīti uz objektīviem faktiem par progresu iepriekš noteikto kvalitātes nodrošināšanas mērķu sasniegšanā atbilstoši trim galvenajiem (politikas) mērķiem (skat. 1.3. punktu). EESK tāpēc ir gandarīta, ka Ieteikuma 2. pielikumā ir ietverts ierosinātais sākotnējo sistēmas līmeņa rādītāju kopums PIA kvalitātes novērtēšanai valsts līmenī.

3.6. Rādītājiem ir būtiska nozīme labas pārvaldības un PIA sistēmu kvalitātes nodrošināšanā, jo tie atbalsta politikas veidošanu, balstoties uz faktiem, un sekmē salīdzinošā novērtējuma veikšanu pārvalstu līmenī. EESK tomēr vēlas atgādināt Komisijai, ka datu vākšana un apkopošana EKNPI rādītājiem ir jāsaskaņo un jāstandartizē dalībvalstu līmenī (vienotas definīcijas, interpre-

tācija un aprēķināšanas metodes), lai panāktu datu lielāku uzticamību un labāku salīdzināmību.

3.7. EESK uzskata, ka īpaši svarīgi ir mudināt dažāda līmeņa PIA iesaistītās personas veikt sistemātisku pašnovērtējumu (ja iespējams, apvienojumā ar neatkarīgu ārējo novērtējumu, piemēram, regulāra Eiropas salīdzinošā pārskata veikšanu). Pašnovērtējuma procesā atklāto problēmu risināšana palīdz nodrošināt kvalitatīvas apmācības sniegšanu, un tādējādi tiek apmierinātas iesaistīto partneru (gan apmācības dalībnieku, gan darba devēju) vajadzības un cerības. Pašnovērtējums sniedz iespēju saņemt regulāras atsauksmes par partneru apmierinātību ar sniegto apmācību un izglītību, darba tirgus vajadzībām, kā arī darba ņēmēju zināšanām un prasmēm, kas iegūtas minētajā apmācībā.

3.8. Viena no EKNPI iezīmēm ar īpašu pievienoto vērtību ir tas, ka tā rosina izmantot kopējus kvalitātes kritērijus, provizoriskos deskriptorus, kā arī sekmē kvalitātes uzlabošanu, pamatojoties uz regulāru PIA sistēmu un PIA pakalpojumu sniedzēju pašnovērtējumu. EESK vēlas atgādināt ieinteresētajām personām, ka kvalitātes attīstību sistēmas līmenī atsevišķās valstīs var panākt vienīgi tad, ja EKNPI ieviešis ne tikai PIA iestāžu, bet arī PIA sistēmas (vadības) līmenī. Turklāt, lietojot vienotus kvalitātes kritērijus, provizoriskus deskriptorus un rādītājus, iespējams salīdzināt PIA pārvaldības un PIA sniegšanas praksi visā ES.

3.9. EESK vēlas atgādināt Komisijai, ka vissvarīgākais elements kopēju mērķu sasniegšanā ir dalībvalstu patiesa apņemšanās ieviest un izmantot EKNPI. Tas saistīts ar kopēju pamatprincipu, kvalitātes prasību un provizorisko deskriptoru pārveidošanu konkrētos mērķos un praktiski īstenojamās iniciatīvās un ar šādu mērķuzdevumu un pasākumu konsekventu īstenošanu.

3.10. EESK uzstājīgi aicina Komisiju sekmēt un atbalstīt EKNPI izmantošanu un pastāvīgu uzlabošanu Eiropas un valstu līmenī. Komisijai, lai sekmētu un atbalstītu EKNPI pielietojumu, nākotnē ir jāatrod līdzekļi attiecīgu shēmu finansēšanai, kā arī jāveicina esošu un no jauna piesaistītu partneru informētība par finansējuma iespējām visos līmeņos. Komisijai vajadzētu arī ciešāk sadarboties ar Eiropas tīklu kvalitātes nodrošināšanai profesionālajā izglītībā un apmācībā, kura uzdevums ir regulāri pielāgot un uzlabot kopējos kvalitātes principus, kvalitātes kritērijus, provizoriskos deskriptorus un rādītājus.

3.11. EESK ar gandarījumu secina, ka priekšlikumā ir ietverta nozīmīga kvalitātes garantija, kas tiek nodrošināta regulāra pārskata (reizi trijos gados) un EKNPI ieviešanas novērtējuma valstu līmenī formā; Rezultāti būs arī ieguldījums ietvarstruktūras turpmākā pārskatīšanā Eiropas līmenī. EESK uzskata, ka novērtējumos galvenā uzmanība jāpievērš EKNPI faktiskajai ietekmei uz PIA kvalitāti gan valstu, gan Eiropas līmenī, to jomu apzināšanai, kurās notikusi attīstība vai veikti uzlabojumi, kā arī izmaiņām īstenošanas procesā un to apjomam.

3.12. EESK iesaka nodrošināt plašu informācijas izplatīšanu un uzlabotu komunikāciju par EKNPI, lai informācija sasniegtu iespējami daudz potenciālo dalībnieku un ieinteresēto personu. Jāizstrādā komunikācijas plāns un stratēģija, lai informētu sabiedrību un uzsvērtu EKNPI izmantošanas priekšrocības un paredzamos sasniegumus visos līmeņos, jo īpaši attiecībā uz PIA sniedzējiem (iestādēm). Vajadzīgi dažāda līmeņa pasākumi, lai nodrošinātu rezultātīvu komunikāciju pirmkārt Eiropas un valstu līmenī un, otrkārt, PIA sniedzēju līmenī. Kopā ar Komisiju ENQAVET varētu uzņemties nozīmīgu lomu Eiropas līmeņa komunikācijā, savukārt valstīs to varētu nodrošināt Kvalitātes nodrošināšanas valstu atsaucēs punkti.

3.13. Atbilstoši atzinumam par apmācību un ražīgumu ⁽¹⁾ EESK vēlas vēlreiz uzsvērt, ka ir vajadzīga ciešāka koordinēšana izglītības un apmācības sistēmu jomā Eiropas un valstu līmenī attiecībā uz mūžizglītību. Tam vajadzīga ar saskaņota pieeja kvalitātes nodrošināšanai un kvalitātes novērtēšanai izglītības un apmācības sektoros.

3.14. EESK ir pārliecināta, ka PIA ir jāizstrādā visos līmeņos kā mūžizglītības būtiska un neatņemama daļa. Svarīgi nodro-

šināt, lai PIA būtu cieši saistīta ar iepriekšējiem un sekojošiem izglītības līmeņiem, jo īpaši ar vispārējo izglītību un augstāko izglītību. Jānodrošina dažādām vecuma grupām, tostarp arī maziem bērniem, nepieciešamās attīstības iespējas un infrastruktūru un jānovērtē atbilstoši dzīves ciklam.

3.14.1. Kvalitātes novērtēšana ir attiecināma uz visām izglītības formām un visām izglītības iestādēm, sākot jau no vismazāko bērnu aprūpes iestādēm, jo tieši agrā bērnība tiek veidots pamats cilvēka akadēmiskajiem un profesionālajiem sasniegumiem nākotnē; tā jāattiecina arī uz sākumskolām, lai nodrošinātu, ka skolēni apgūst pamatzinības pirms pārejas augstākā izglītības līmenī. PIA novērtēšana būs mazāk uzticama un mazāk efektīva, ja tajā ņems vērā vienīgi PIA periodu, neizvērtējot akadēmiskos sasniegumus skolā, kas ietekmē tālāko darbību un karjeras virzību. EESK uzskata, ka ir svarīgi, lai Komisija apzinātos saikni starp atsevišķiem izglītības līmeņiem, ņemot vērā ārējos apstākļus un ietekmi, un to apvienotu ietekmi uz profesionālās izglītības un apmācības kvalitāti.

3.14.2. EESK vēlas uzsvērt, ka ir ļoti svarīgi pastiprināt saikni starp kvalitātes nodrošināšanu un kvalitātes novērtēšanu PIA un visos izglītības sektoros, lai pilnveidotu komunikāciju un tādējādi palielinātu savstarpējo uzticēšanos, kā arī lai rastu kopēju perspektīvu kvalitātes nodrošināšanai un vienotai attīstībai. EESK atzinīgi vērtē to, ka sadarbība kvalitātes nodrošināšanas jomā ir aizsākusies ar augstāko izglītību, un aicina turpināt un nostiprināt šo sadarbību. Arī Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūras (EQF) ieviešanas un piemērošanas nolūkā ir vajadzīga saskaņota pieeja kvalitātes nodrošināšanai, jo īpaši starp PIA un HE, jo mūžizglītības sekmēšana ir abu sektoru kopīgs uzdevums.

Briselē, 2008. gada 22. oktobris

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

⁽¹⁾ EESK atzinums par tematu "Apmācība un ražīgums", ziņotājs – KORYFIDIS kgs (OV C 120, 20.5.2005.).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes ieteikumam par Eiropas kredītpunktu sistēmas izstrāde profesionālajai izglītībai un apmācībai (ECVET)”

COM(2008) 180 galīgā redakcija – 2008/0070 (COD)

(2009/C 100/25)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2008. gada 23. aprīlī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes ieteikumam par Eiropas kredītpunktu sistēmas izstrāde profesionālajai izglītībai un apmācībai (ECVET)”

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2008. gada 11. septembrī. Ziņotāja – LE NOUAIL-MARLIÈRE kdze.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 448. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 22. un 23. oktobrī (22. oktobra sēdē) ar 109 balsīm par un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ievads.

1.1. Šajā priekšlikumā ir ierosināts izveidot kopīgu Eiropas kvalifikāciju sistēmu, lai atvieglotu kvalifikāciju pārnešanu un atzīšanu darba ņēmēju mobilitātes sekmēšanai.

1.2. Izglītība un apmācība ir Lisabonas stratēģijas – ES reformu programmas, kurai jārisina zināšanu sabiedrības un ekonomikas problēmas – būtiska sastāvdaļa. Konkrētāk, lai sasniegtu Lisabonas stratēģijas mērķus konkurētspējas, attīstības, nodarbinātības un sociālās kohēzijas jomā, nepieciešams priekšnosacījums ir pilnveidot iedzīvotāju zināšanas, prasmes un kompetences ar izglītības un apmācības starpniecību.

1.3. Lai arī tālākvirzība ir panākta, tomēr nav sasniegti izvirzītie mērķi, jo īpaši tādās jomās kā mūžizglītība un darba ņēmēju mobilitāte, kurās joprojām pastāv neskaitāmi šķēršļi. Minētās nepilnības nepārprotami liecina par nepieciešamību attīstīt sadarbības instrumentus un mehānismus, kas atvieglotu gan iesaistīšanos mūžizglītībā, gan kvalifikāciju pārnešanu starp dažādām dalībvalstīm, iestādēm un sistēmām. Kvalifikāciju pārredzamības palielināšana ir obligāts posms, lai īstenotu šādu stratēģiju un pilnveidotu zināšanas, prasmes un kompetences, kas nepieciešamas darba ņēmējiem un iedzīvotājiem, kā arī ikvienai iesaistītajai pusei (piem., izglītības iestādēm).

1.4. Iedzīvotājiem paredzētajai ECVET⁽¹⁾ sistēmai pārnacionāli būtu jāsekmē mūžizglītības ceļā iegūto zināšanu atzīšana. Minētā sistēma ir balstīta uz Eiropā pastāvošo praksi un sistēmām, un tās pamatā ir šādi elementi:

— kvalifikāciju apraksts mācību vienībās (zināšanas, prasmes un kompetence), ko var pārnest un uzkrāt;

— zināšanu pārneses un uzkrāšanas mehānismu izveide un to atzīšana pārredzamības apstākļos;

— sadarbības iedibināšana starp iestādēm, lai radītu vidi, kas sekmētu zināšanu pārnešanu un zināšanu pārnacionālu telpu.

2. Vispārējās piezīmes.

2.1. Ietekmes novērtējums parāda, ka ECVET sistēma ir instruments, kas sekmē mācību rezultātu pārredzamību, salīdzināšanu, pārnešanu un uzkrāšanu starp dažādām sistēmām. Sistēma neparedz kvalifikāciju vēl lielāku klasifikāciju, neierosina ne kvalifikāciju, ne arī izglītības sistēmu saskaņošanu. Sistēma atbalsta un stiprina pašreizējos instrumentus, kas nodrošina mobilitāti (ECTS⁽²⁾ un EQT⁽³⁾). Šajā ziņā ECVET sniedz pievienoto vērtību mobilitātes un mūžizglītības jomā.

2.2. Tomēr nevajadzētu par zemu novērtēt grūtības, kas pastāv saistībā ar minētajiem instrumentiem. EQF mērķis ir salīdzināšana pārnacionālā līmenī, tomēr valstu sistēmas jāveido un jāorganizē tā, lai rosinātu pārējo dalībvalstu partneru izpratni un uzticību. Komisijas uzdevums ir noteikt kritērijus, kas nodrošinātu atbilstību, pārredzamību, salīdzināšanu un radītu partneru

⁽¹⁾ Izvēlētais akronīms jēdzienam “European Credits System for Vocational Education and Training”.

⁽²⁾ Kredītpunktu pārneses sistēma augstākajā izglītībā.

⁽³⁾ Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūra mūžizglītībai.

savstarpēju uzticību. EQF arī ievieša, lai izveidotu salīdzināšanu un kvalifikāciju brīvprātīgu pārnesi Eiropas, valsts un nozaru līmenī, tomēr nevajadzētu par zemu novērtēt pašreizējo sistēmu sarežģītību. Tādēļ ir nepieciešams stiprināt instrumentus, kas nodrošinātu vēl lielāku pārredzamību un attiecīgo posmu pārvaldību, lai panāktu diplomu vai izglītību apliecināšu dokumentu ieviešanu 2012. gadā.

2.3. Tāpat arī jāatzīmē, ka *ECVET* sistēma neaizstāj citas Eiropas Savienībā spēkā esošās politikas un jo īpaši Direktīvu 2005/36/EK par migrējošiem darba ņēmējiem. Tomēr no otras puses sistēma nestiprina nepieciešamās saiknes ar pašreizējām Eiropas programmām mazāk attīstītajiem ES reģioniem, ar ko paredz izglītības un apmācību sistēmas reformu īstenošanas pasākumus finansēt ar ESF atbalstu, lai cilvēkus plašāk informētu par zināšanu sabiedrības nozīmību un vajadzībām un jo īpaši izglītības un mūžizglītības nozīmi, kā arī uzlabotu augstvērtīgas izglītības pieejamību.

2.4. *ECVET* sistēmas darbībai, ar kuru ievieš pastāvīgu procesu, nepieciešams pastāvīgs visu iesaistīto pušu ieguldījums, kā arī Eiropas, valsts un nozaru līmenī pielāgoto iniciatīvu sinerģija. Diemžēl sistēma īpaši neparedz panākumu vai inovāciju (labas prakses) novērtēšanu, kas ir dinamisku veicinošs elements iesaistītajām pusēm un iespējamajiem partneriem, lai 2012. gadā ieviestu novērtēšanas sistēmu.

2.5. Lai arī Komiteja atzīmē, ka visos līmeņos īstenotās konsultācijas un skaitliski lielā privātā un publiskā sektora pārstāvju dalība ļāvusi rast kopīgu valodu, kā arī priekšlikumus, paziņojumus, ieteikumus, ietekmes novērtējumus un Komisijas pieprasītajos ziņojumos regulāri lietot konkrētus akronīmus, tomēr ir radies akronīmu sajaukums un pārpratumi, kas nekādi neveicina izvirzītā mērķa īstenošanu. Piemēram, kāds konkrēts saīsinājums, akronīms vai izteiciens vienā valodā var neizteikt citā valodā, tam pat var būt negatīva nozīme. Minētais lietojums arī var ierobežot jaunu izglītības struktūru iesaistīšanos, kā arī mazināt attiecīgās mērķauditorijas interesi par īstenotajiem pasākumiem, kuru mērķis ir tieši atvieglot kvalifikāciju pārnesi starp valstu profesionālās izglītības sistēmām, nevis padarīt minētās sistēmas nepārskatāmākas. Komiteja arī uzskata, ka pasākumos, kas paredzēti, lai saskaņotu minētās profesio-

nālās izglītības sistēmas un nodrošinātu to atbilstību mūžizglītībai, jāņem vērā valodu aspekti un Komisijas īstenotie centieni.

2.6. Komisijai būtu jāgādā par to, lai mērķis “nodrošināt ikvienam iespēju iegūt izglītību jebkurā izglītības iestādē jebkurā valstī, kas tādējādi veicinātu studentu mobilitāti visā Eiropas teritorijā, jo īpaši atzīmējot, ka Eiropas Savienībā ir vairāk nekā 30 000 profesionālās izglītības iestāžu (...)”⁽¹⁾ neapdraudētu ne valodas daudzveidību, ne arī valodas apmācības kvalitāti – nosacījumu, ko izvirzījusi Komisija.

3. Īpašas piezīmes.

3.1. Ar Komisijas izvēli ierosināt izveidot *ECVET* sistēmu leģislatīvi ar Eiropas Parlamenta un Padomes ieteikuma starpniecību, pamatojoties uz Līguma 150. pantu, tiek radīta sistēma, kas ļauj īstenot *ECVET* minētos principus, vienlaikus balstoties uz brīvprātīgu pieeju. Šāda rīcība stiprina izveidoto konsultācijas procesu, ļaujot nodrošināt dažādo dalībnieku, tostarp sociālo partneru viedokļu apmaiņu.

3.2. Neraugoties uz to, ka brīvprātīgai pieejai ir zināmi trūkumi, tā ļauj veicināt koordināciju starp Komisiju, sociālajiem partneriem un dalībvalstīm, lai īstenotu mērķi – apzināt turpmākās problēmas un attīstīt inovācijas, kā arī rast piemērotākos risinājumus. Minētais process ļauj apsvērt funkcionālāku un efektīvāku *ECVET* izveidi, kas sniegtu reālu pievienoto vērtību Eiropas iedzīvotājiem un darba ņēmējiem kompetenču atzīšanas jomā, tādējādi sekmējot mūžizglītību un mobilitāti.

3.3. Komisijas apstiprinātais mērķis īstenot novērtēšanu un popularizēt panākumus, lai nodrošinātu *ECVET* sistēmas pastāvīgu attīstību un pārskatīšanu, uzskatāms par sadarbības apliecinājumu. Dokumentā paredzētā ziņojuma izstrādē un īstenošanā vēlams iespējami plaši iesaistīt dažādas iesaistītās puses, īpaši lietotājus vai to pārstāvjus.

3.4. Komisijas vēlmei atbalstīt un sekmēt pārrobežu mobilitāti un mūžizglītības pieejamību profesionālās izglītības un apmācības jomā jāizpaužas kā ieteikumā sniegto principu saliedētam apstiprinājumam attiecībā uz iesaistīto pušu nozīmi un uzdevumiem.

⁽¹⁾ Komisijas paziņojums presei IP/08/558.

- Galalietotāji ir brīvprātīgi studenti, kas vēlas, lai viņu mācību rezultāti tiktu atzīti, un viņu nolūks ir iegūt atzītu kvalifikāciju.
- Kvalifikāciju sistēmai, kas balstīta uz mācību rezultātu atzīšanu, izmantojot kredītvienības, ko veido punkti, jānodrošina objektivitāte un vienlīdzīgas piekļuves tiesības, nevis jārada papildu šķēršļi vai atlases kritēriji.
- Nepieciešama Eiropas līmeņa sadarbība sākotnējās izglītības un apmācības un mūžizglītības jomā, lai radītu pārredzamības un kvalifikācijas atzīšanas priekšnosacījumus.
- Jāizveido tīkli un sadarbība, kas jo īpaši orientēta uz ECVET sistēmu, lai attīstītu jaunus instrumentus un metodes attiecībā uz studiju līgumiem un kredītpunktu pārnesei.
- Komisijai jāgādā, lai normas, kas patlaban tiek pieņemtas, nodrošinātu vienlīdzīgu attieksmi ne vien pret studentiem, bet arī izglītības iestādēm. Nesenie pētījumi⁽¹⁾ rāda, ka vislielākās iespējas mūžizglītības jomā ir personām, kuras jau ieguvušas augstāko kvalifikāciju. Savukārt personām, kas ieguvušas zemāku kvalifikāciju vai kvalifikāciju nav ieguvušas, mūžizglītības jomā ir vismazākās iespējas. Iemesli ir dažādi, taču kvalifikāciju sistēmā šādi šķēršļi būtu jānovērš, turklāt Komisijai būtu jāgādā, lai tajā attiecībā uz kvalifikācijām tiktu iekļautas arī nelabvēlīgākās sociālās grupas.
- Šajā sakarā daudzas izglītības struktūras (apvienības un organizācijas), kas savu darbību specializējušas minētajās apvienībās un organizācijās un kuras uzkrājušas ilglaicīgu konkrētu pieredzi, vēl nesen atsevišķās dalībvalstīs tika atstumtas no "piedāvājuma" tirgus, jo īstermiņā īstenojamie ietaupījumi nereti tika veikti uz maznodrošinātāko sabiedrības grupu rēķina. Šāda prakse būtu jāizvērtē no cilvēciskā un finanšu aspekta, īpaši kultūras, sociālās ekonomikas un sabiedrības izglītības jomā, jo tā bieži ir šķērslis, kas apgrūtina minēto grupu piekļuvi profesionālajai izglītībai.

⁽¹⁾ "Lisabonas mērķu sasniegšanas gaita izglītības un apmācības jomā, rādītāji un salīdzinošais novērtējums", SEC(2007) 1284. NIACE apsekojums par pieaugušo dalību izglītībā "Counting the cost", 2008. gada janvāris. NIACE ir Apvienotās Karalistes nacionālais pieaugušo tālākās izglītošanas institūts.

3.5. Lai ciešākas sadarbības ceļā panāktu Eiropas kvalifikācijas sistēmas izveidi, tiek izstrādātas kopīgas normas. Īpašas grūtības sagādā tā sauktie neformālie mācību rezultāti. Sasniedzamās normas jāizstrādā un jāizpēta, pamatojoties jo īpaši uz *Cedefop* ziņojumā ierosinātajiem kritērijiem (sk. turpmāko piezīmi) un apspriežoties ar struktūrām, kas guvušas labu un lietderīgu pieredzi (kuru panākumu pamatā nav izslēgšana un atlase, saņemot apstiprināšanai paredzētos izglītību apliecināšanas dokumentus).

3.6. Komisijai būtu jāņem vērā savs paziņojums "Rīcības plāns pieaugušo izglītībai"⁽²⁾, kas ļautu iespējami ātri iesaistīt pēc iespējas lielāku skaitu personu, orientējoties uz tiem, kuriem ir vislielākā nepieciešamība, ne vien neaizsargātām un nelabvēlīgām iedzīvotāju grupām, bet gan prioritārām grupām iekļaušanas, ekonomiskās un teritoriālās kohēzijas sociālo un humāno apsvērumu dēļ⁽³⁾.

3.7. Šā ieteikuma 1. un 2. pielikums, kas sagatavoti, pamatojoties uz *Cedefop*⁽⁴⁾ ieteikumiem, ir nozīmīgi ECVET sistēmas sekmīgas izveides elementi, un tie veicina pārredzamību un atbilstību, vienlaikus nosakot attīstības principus visos līmeņos. Minētajiem pielikumiem nepieciešams skaidrojums, atbalsts un vēl lielāka popularizēšana, lai nodrošinātu sistēmas ilglaicību un ilgtspējību.

3.8. Izveidojot kopīgu uzskaiti un kopīgu sistēmu studiju priekšmetu noteikšanai Komisijas pirmskonsultāciju un konsultāciju posmā, kas nodrošina tālākvirzību, nevajadzētu aizmirst, ka izglītība nav tirgus pakalpojums, tāpēc tai jābūt pakalpojumam, kurš pieejams iespējami plašai sabiedrības daļai, ko vienlaikus nodrošina gan publiskās investīcijas, gan politiskā kohēzija kā valsts, tā arī PTO sarunu ietvaros, ja mūsu mērķis ir saglabāt Eiropas konkurētspēju tās plašākajā nozīmē (vispārējās intereses).

⁽²⁾ EESK atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Rīcības plāns pieaugušo izglītībai "Mūžu dzīvo – mūžu mācies"", ziņotāja – *Heimisch* kdze (OV C 204, 9.8.2008., 89. lpp.).

⁽³⁾ RK 2008. gada 19. jūnija atzinums par tematu "Rīcības plāns pieaugušo izglītībai "Mūžu dzīvo – mūžu mācies"", ziņotāja – *SHIELDS* kdze. Atzinums pieņemts 2008. gada 18. un 19. jūnija plenārsesijā.

⁽⁴⁾ Ar Padomes Regulu (EEK) Nr. 337/75 1975. gadā izveidotais Eiropas profesionālās izglītības attīstības centrs ir Eiropas Savienības profesionālās apmācības un izglītības koordinācijas centrs. *Erwin Seyfried* ziņojums *FHVR-FBAE*, Berlīne (*Ecole supérieure d'administration publique et d'administration de la justice – Centre de recherche sur la formation professionnelle, le marché du travail et l'évaluation.* / *Fachhochschule für Verwaltung und Rechtspflege – Forschungsstelle für Berufsbildung, Arbeitsmarkt und Evaluation, Berlin*) priekš *Cedefop*, *Panorama, Indicateurs de qualité dans l'enseignement et la formation professionnels*.

3.9. Ja vēlamies būt konsekventi, pienācīga darba un augstvērtīgas izglītības mērķiem jābūt konkurētspēju veicinošiem elementiem, turklāt nedalāmiem, savukārt Eiropas kvalifikāciju sistēma arī turpmāk jāizstrādā sadarbībā ar dalībvalstīm, visu līmeņu sociālajiem partneriem, personām, kurām attiecas apstiprinājumi, kuriem kā mērķauditorijai jābūt minēto pasākumu mērķim. Skaidriem un saprotamiem jābūt mērķiem, kas paredzēti gan mērķauditorijai, proti, mācību rezultātu atzišana tādās jomās kā kvalifikācijas, pārnesamība, ģeogrāfiskā un profesionālā mobilitāte, gan arī iesaistītajām pusēm, proti, publiskā finansējuma atzišana un pieejamība. Eiropas kvalifikācijas sistēma var palielināt nodarbinātību un mobilitāti, ja tā balstīta uz šādiem uzdevumiem, proti, saglabāt iesaistīto pušu visaugstāko efektivitāti (pieredze, iegūto apstiprinājumu skaits, apstiprinājumu kvalitāte; atzīt iesaistīto pušu gūto pieredzi (organizācijas un apvienības), kuri izmantojuši mūsdienīgas metodes; piešķirt prioritāti iesaistītajām pusēm un atgūt to uzticību (atbalsts migrantiem, romiem, pieaugušo analfabētisma likvidēšana, atbalsts saistībā ar valodu u. c.).

3.10. Komiteja atgādina, ka pašreiz mobilitāte visvairāk skar darba ņēmējus vīriešus, kuri norīkoti darbā būvniecības un ēku celtniecības pakalpojumu jomā, tad seko informātikas un jauno tehnoloģiju pakalpojumi, tūrisms, transports u.c.

3.11. Tā kā *ECVET* sistēma ir īpaši paredzēta sākotnējai un padziļinātai profesionālajai apmācībai, formālās un neformālās izglītības mācību rezultātu atzišanai un apstiprināšanai (profesionālā pieredze), Komiteja iesaka kvalifikāciju sistēmā īpašu uzmanību pievērst mūžizglītībai un norīkoto darba ņēmēju iegūto zināšanu atzišanai ⁽¹⁾.

3.12. Pēc četriem gadiem plānotajā pārskatā būtu jāatspoguļo *ECVET* plaša izplatība dalībvalstīs Eiropas Komisijas vadībā, lai nostiprinātu minēto sistēmu gan pašreizējo sistēmu pilnveidošanas pasākumos, gan pilsoniskajā sabiedrībā.

Briselē, 2008. gada 22. oktobris.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

⁽¹⁾ EESK atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Darba ņēmēju norīkošana darbā pakalpojumu sniegšanas jomā – izmantojot priekšrocības un iespējas, nodrošinot darba ņēmēju aizsardzību". Ziņotāja – *LE NOUAIL-MARLIÈRE* kdze (OV C 224, 30.8.2008., 95. lpp.).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Grozīts priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par drošības un veselības aizsardzības minimālajām prasībām, darba ņēmējiem lietojot darba aprīkojumu darbā”

COM(2008) 111 galīgā redakcija – 2006/0214 (COD)

(2009/C 100/26)

Eiropas Savienības Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2008. gada 4. jūnijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Grozīts priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par drošības un veselības aizsardzības minimālajām prasībām, darba ņēmējiem lietojot darba aprīkojumu darbā”

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsonības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2008. gada 11. septembrī. Ziņotājs – VERBOVEN kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 448. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 22. un 23. oktobrī (22. oktobra sēdē), ar 102 balsīm par un 4 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. Komiteja būtībā atbalsta izskatāmo priekšlikumu, aicina Komisiju ņemt vērā izdarītās atrunas un līdz ar to grozīt attiecīgos apsvērumus, kā arī aicina Parlamentu un Padomi priekšlikumu apstiprināt iespējami ātri. ⁽¹⁾

2. Pamatojums.

2.1. Komisijas priekšlikuma kopsavilkums.

2.1.1. Šī priekšlikuma mērķis ir uzņemties Padomes 1989. gada 30. novembra Direktīvas 89/655/EEK par drošības un veselības aizsardzības minimālajām prasībām, darba ņēmējiem lietojot darba aprīkojumu darbā, kodifikāciju. Jaunā direktīva pārņems dažādos tajā ietvertos aktus ⁽²⁾; saskaņā ar Komisijas viedokli šis priekšlikums pilnībā saglabā kodificēto aktu saturu un līdz ar to tikai apkopo tos ar tādiem formāliem grozījumiem, ko prasa pats kodifikācijas pasākums.

2.2. Piezīmes.

2.2.1. Veselības aizsardzības un drošības noteikumu ievērošana, darba ņēmējiem lietojot darba aprīkojumu, ir nozīmīga profilakses pasākumu daļa. Kopš 1989. gada tiek veikta minēto noteikumu obligātā saskaņošana. 1989. gada 30. novembra direktīva ir vairākkārt grozīta, lai paredzētu vairāk darba situā-

ciju (galvenokārt darbs augstumā) un iekļautu vispusīgāku pieeju attiecībā uz veselības aizsardzību darbā, ņemot vērā ergonomikas principus. Līdz ar Direktīvas 2007/30/EK pieņemšanu tika izmanīta arī metodika, kā dalībvalstis izstrādā savus ziņojumus par Kopienas tiesību aktu veselības un drošības jomā piemērošanu. Minētā vairākkārtējā pārskatīšana var radīt grūtības tiem, kam šis tiesiskais regulējums paredzēts.

2.2.2. Veicot kodifikāciju, nevajadzētu izdarīt nekādas būtiskas satura izmaiņas ne direktīvu pantos, ne arī pielikumos un apsvērumos. Šie dažādie direktīvu noteikumi veido saskaņotu un neatkarīgu kopumu. Lai arī apsvērumi nav tiesiski saistoši, tie tomēr atvieglo tiesiski saistošo noteikumu interpretāciju un tādējādi dalībvalstīm sniedz kritērijus noteikumu saskaņotai īstenošanai. Komiteja ir izskatījusi priekšlikumu un uzskata, ka izskatāmais dokuments kodificētajos pantos un pielikumos pilnībā atbilst minētajam pamatprincipam, savukārt apsvērumos ir vērojamas šādas novirzes:

— Komiteja secina, ka 7., 8., 9., 10. un 11. Direktīvas 2001/45/EEK apsvērumus, kā arī Direktīvas 89/655/EEK 9. apsvērumus kodificētajā dokumentā nav iekļauti;

⁽¹⁾ Sk. arī EESK 15.2.2007 atzinumu par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par drošības un veselības aizsardzības minimālajām prasībām, darba ņēmējiem lietojot darba aprīkojumu darbā (otrā atsevišķā direktīva Direktīvas 89/391/EEK 16. panta 1. punkta nozīmē) (kodificēta versija)”, ziņotājs – Verboven kgs (OV C 97, 28.4.2007.).

⁽²⁾ Padomes Direktīva 89/655/EEK, Padomes Direktīva 95/63/EK, Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2001/45/EK un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2007/30/EK.

— īpaši Direktīvas 2001/45/EK 10. un 11. apsvērumā uzmanība pievērsta to darba ņēmēju nepieciešamajai specifiskajai apmācībai, kuri izmanto aprīkojumu, veicot darbu augstumā. Komiteja vēlas, lai kodifikācijas priekšlikumā minētajos apsvērumos šāds ieteikums tiktu ņemts vērā;

- Komiteja uzskata, ka minētais priekšlikums jāapspriež konsultatīvajā komitejā drošībai un veselības aizsardzībai darbā saskaņā ar 2003. gada 22. jūlija Padomes lēmumu (OV C 218, 13.09.2003., 1. lpp.). Saskaņā ar līdzšinējo praksi šāda apspriešana būtu jāpiemin direktīvas pamatojumā. Kopš kodifikācijas sākšanas aizritējušais laiks ir pietiekams pierādījums tam, ka ar minēto komiteju būtu varējis apspriesties bez īpašām grūtībām.

2.2.3. Ņemot vērā iepriekš minētās piezīmes, Komiteja uzskata, ka Komisijas priekšlikumā ir apkopoti spēkā esošie noteikumi, tos padarot saprotamākus un principā neradot problēmas.

2.2.4. Komiteja būtībā atbalsta izskatāmo priekšlikumu, aicina Komisiju ņemt vērā izdarītās atrunas un atbilstoši grozīt attiecīgos apsvērumus, kā arī aicina Parlamentu un Padomi priekšlikumu apstiprināt iespējami ātri.

Briselē, 2008. gada 22. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes direktīvai par akcīzes nodokļa piemērošanas vispārējo kārtību"

COM(2008) 78 galīgā redakcija/3 – 2008/0051 (CNS)

(2009/C 100/27)

Eiropas Savienības Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 93. pantu 2008. gada 4. martā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Priekšlikums Padomes Direktīvai par akcīzes nodokļa piemērošanas vispārējo kārtību"

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ekonomiskās un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2008. gada 2. oktobrī. Ziņotājs – BURANI kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 448. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 22. un 23. oktobrī (22. oktobra sēdē) ar 107 balsīm par, 1 balsi pret un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. EESK piekrīt Komisijas lēmumam par to, ka 1992. gada Pamatdirektīva 92/12/EEK par akcīzes nodokļa piemērošanu pilnībā jāaizstāj ar jaunu dokumentu, kurā ņemta vērā elektroniskās EMCS procedūras (*Excise Movement and Control System* akcīzes preču aprites un kontroles sistēmas) ieviešana un nodrošināts tai juridiskais pamats. Komisija izmantoja šo izdevību, lai ieviestu dažus grozījumus un jauninājumus, kas bija nepieciešami, ņemot vērā dalībvalstu administrāciju un tirgotāju uzkrāto pieredzi. Turklāt vairākas procedūras tika vienkāršotas. Vispārīgi ņemot, paredzētie grozījumi vai jauninājumi nerada nekādus īpašus iebildumus, tomēr par dažiem aspektiem EESK vēlas dalīties pārdomās un sniegt savu ieguldījumu turpmākajās diskusijās.

1.2. Komisija norāda, ka direktīvas spēkā stāšanās datums principā ir 2009. gada 1. janvāris, bet tā arī apzinās, ka priekšlikuma izskatīšanai būs vajadzīgs ilgāks laika periods. Turklāt tā ierosina EMCS procedūru sākt piemērot tikai tajās dalībvalstīs, kas to jau pieņēmušas, savukārt citas dalībvalstis zināmu laika periodu turpinātu izmantot papīra dokumentu procedūru.

1.3. EESK kopā ar citām ieinteresētām pusēm uzskata, ka šis pasākums ir pelnījis kritiku. Divu procedūru izmantošana ir darbietilpīga un izmaksā dārgi gan administrācijām, gan tirgotājiem. Tomēr alternatīva, t. i., sākt izmantot EMCS, kad visi būs gatavi, nelabvēlīgi ietekmētu ne tikvien tos, kas jau ir tai gatavi, bet arī tirgotājus. Pagaidu risinājums, kas gan nav apmierinošs un var atlikt EMCS ieviešanu Eiropā uz nenoteiktu laiku, ir

EMCS izmantošana vienīgi to dalībvalstu iekšējiem darījumiem, kuras jau spēj pieņemt elektronisko procedūru. Visas dalībvalstis izmantotu papīra dokumentu procedūru starptautiskajos darījumos tik ilgi, līdz visas varētu pāriet uz elektronisko procedūru.

1.4. Komisijas dokumenta vissvarīgākā daļa attiecas uz preču pārvietošanu atliktās nodokļa maksāšanas režīmā. EESK piekrīt dažādiem jauninājumiem, izņemot dažus punktus un priekšlikumus (sk. 4.6. un 4.9. punktu), kas pārsvarā skar jēdzienu "neatgriezeniski zudušas preces", kurš tagad ir precīzāk definēts. Runājot par tālpārdošanu, formulējums 34. pantā (sk. 4.9. punktu) varētu būt par iemeslu juridiskai interpretācijai par akcīzes nodokļa iekasēšanas valsti.

1.5. EESK ierosina jaunajā direktīvā iekļaut precizējumu par daudzuma un vērtības ierobežojumiem, kuru ietvaros vienas dalībvalsts iedzīvotāja pirkumi tiek uzskatīti par "privātiem". Tomēr pastāv risks, ka dažādas administrācijas to var atšķirīgi interpretēt un piemērot.

2. Komisijas priekšlikums.

2.1. Noteikumi, kas ietverti 1992. gada 25. februāra Direktīvā 92/12/EEK par vispārēju režīmu akcīzes precēm, lielākoties saistīti ar papīra dokumentu izmantošanu. Ar EP un Padomes 2003. gada 16. jūnija Lēmumu Nr. 1152/2003/EK tika ieviesta **datortizēta sistēma**, t. i., akcīzes preču aprites un kontroles sistēma (EMCS), kas ļauj vienkāršot procedūras, kuras gulstas uz tirgotājiem, un dod iespēju iestādēm veikt integrētas un efektīvākas kontroles. Sakarā ar EMCS pieņemšanu jāgroza noteikumi par **pārvietošanu atliktās nodokļu maksāšanas režīmā**.

2.2. Komisija izmanto šo izdevību, lai **pilnībā aizstātu Direktīvu 92/12/EEK**. Komisija ne tikai ņem vērā EMCS pieņemšanu, kurai tā izveido juridisko pamatu, bet arī **struktūrēti groza visu iepriekšējo direktīvu**, t. i., atjaunina direktīvas redakciju, ņemot vērā jaunus tiesību aktu izstrādes standartus, pārstrādā tekstu, uzlabojot tā loģisko struktūru, svītro tos noteikumus, kas laika gaitā zaudējuši nozīmīgumu, pielāgo jaunus juridiskos jēdzienus, vienkāršo procedūras, atvieglojot formālītes tirgotājiem, bet nemazinot akcīzes kontroles efektivitāti.

2.3. Jaunā dokumenta V nodaļā ir iekļauti arī būtiskākie elementi no priekšlikuma COM(2004) 227 galīgā redakcija (Padome to neapsprieda 2005. gadā), ar ko groza pamatdirektīvas 7. un 10. pantu par pārdošanā esošo preču pārvietošanu Kopienas teritorijā.

2.4. Vispirms notika plaša apspriešanās ar tirgotājiem, un priekšlikums tika izstrādāts kopā ar ekspertu grupu Akcīzes nodokļa komitejas vadībā. Tā ir piemērota procedūra, kas ļauj izskatīt bez īpašiem iebildumiem dokumenta tehniskos aspektus.

3. Vispārīgās piezīmes.

3.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas iniciatīvu, kas ļauj izstrādāt salīdzinājumā ar pamatdirektīvu strukturētāku, saskaņotāku un administratīvo procedūru vienkāršošanas principam atbilstīgu dokumentu. Turklāt Komiteja norāda, ka ir vairāk ņemtas vērā tirgotāju vajadzības, vienlaikus nesamazinot kontroli, kas, gluži pretēji, kļūs efektīvāka, pateicoties EMCS procedūru pieņemšanai.

3.2. Jauno noteikumu vissvarīgākā daļa attiecas uz **preču pārvietošanu atliktās nodokļa maksāšanas režīmā atbilstīgi EMCS procedūram**. Saskaņā ar Lēmumu Nr. 1152/2003/EK EMCS vajadzētu būt ieviestai 2009. gada aprīlī. Ir apšaubāms, vai dažas valstis ievēros šo datumu, bet ir pilnīgi skaidrs, ka visas šo sistēmu neieviešīs. Jebkurā gadījumā sistēmai būs vajadzīgs kolektīvs pielāgošanās periods un ir vajadzīga **cieša valstu administrāciju sadarbība** un attiecīgi **iekšējo procedūru saskaņošana**. No administratīvā, tehniskā un darbības viedokļa tā ir diezgan sarežģīta problēma. Komisija to apzinās, un, ierosinot, lai direktīva stātos spēkā 2010. gada 1. aprīlī, tā paredz dalībvalstīm papildu **pārejas periodu**, kurā būtu spēkā attiecīgi pamatdirektīvas noteikumi.

3.3. Dalībvalstis ir uzņēmušās saistības pieņemt EMCS, bet nav skaidrs, vai visas to dara labprātīgi. Iespējams, ka radīsies vēl kāds šķērslis tās pilnīgai īstenošanai. Jārēķinās ar **pretestību**, ko varētu pamatot pat ar tehniskiem argumentiem, bet kuru pārsvarā ietekmē citi motīvi. Notikumi saistībā ar iepriekšējo dokumentu, kas ir priekšlikums direktīvai par akcīzes preču pārvietošanu pēc izlaišanas brīvam apgrozījumam (COM(2004) 227 galīgā redakcija) un kas minēts 2.3. punktā, neliecina par neko labu; pēc sarežģītām sarunām tika nolemts, ka problēmas izskatīšana jāpārceļ līdz jautājuma pilnīgai pārskatīšanai. Pašlaik izskatāmais priekšlikums ir lielā mērā identisks ar iepriekšējo.

3.4. Līdz ar to visjutīgākās ir **politiski ekonomiskās problēmas**. Katra dalībvalsts dažādām precēm piemēro atšķirīgas akcīzes likmes. Tas ir iemesls, kāpēc ekonomisku apsvērumu dēļ notiek **pārrobežu iepirkšanās**. Vienotā tirgus principi paredz, ka katrs iedzīvotājs var izmantot cenas atšķirības ne vien savā valstī, bet arī un galvenokārt pārrobežu pirkumos. Tomēr šie principi tiek apšaubīti, kad runa ir par finansiālajiem aspektiem. Reālajā dzīvē ir skaidrs, ka katra dalībvalsts nelabprāt pieņem šādus darījumus, ja tie tai rada zaudējumus, bet nepievērš tiem uzmanību, ja gūst no tiem kādu labumu. Šī problēma skar jebkuru ar akcīzes nodokli apliktu preci. Par to liecina pēdējā laika diskusijas par tabakas izstrādājumiem, alkoholu un dīzeļdegvielu.⁽¹⁾ Tajās tika minēti **veselības, sabiedriskās kārtības, vides aizsardzības apsvērumi, kā arī kaitējumi ekonomikai**. Tomēr pamatā ir arī motīvi, kas saistīti ar **nodokļu izdevīguma aprēķiniem** un kas ne vienmēr ir acīmredzami. Līdz ar to dažādi viedokļi rodas dalībvalstu **sociālās, saimnieciskās un nodokļu politikas dēļ**. Kopienas līmenī tas kļūst par **augstākā mērā politisku problēmu**.

3.5. EESK apzinās jautājuma jutīgumu un grūtības, ar kādām katra dalībvalsts var sastapties paredzēto sarunu laikā. Sarunu pozitīvais iznākums būs atkarīgs no **elastīguma**, kas būs nepieciešams kopīgu lēmumu panākšanai. Katrai valdībai jāatrod līdzsvars starp tās prasībām un spēju piekāpties pārējo partneru interesēm akcīzes jautājumā. Citiem vārdiem runājot, katram jāatrod veids, kā **sasniegt sociālajā un budžeta jomā izvirzītos mērķus un tos saskaņot ar kopīgo akcīzes sistēmu, nevis otrādi**.

⁽¹⁾ Sk., piemēram, nesenos priekšlikumus direktīvai:

“Priekšlikums Padomes direktīvai, ar kuru groza Direktīvu 92/12/EEK par vispārēju režīmu akcīzes precēm un par šādu preču glabāšanu, apriti un uzraudzību” (COM(2004) 227 galīgā redakcija – 2004/0072 (CNS));

“Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2003/96/EK attiecībā uz īpaša nodokļu režīma koriģēšanu gāzeļļai, ko izmanto par degvielu komerciāliem mērķiem, un nodokļu sistēmas saskaņošanu bezsvina benzīnam un gāzeļļai, ko izmanto par degvielu” (COM(2007) 52 galīgā redakcija – 2007/0023 (CNS));

“Priekšlikums Padomes direktīvai par tabakas izstrādājumiem piemērotā akcīzes nodokļa struktūru un likmēm (kodificēta versija)” (COM(2007) 587 galīgā redakcija).

4. Īpašas piezīmes.

4.1. Šajā sadaļā EESK izskatīs **svaīgākos jauninājumus un grozījumus**, ko salīdzinājumā ar spēkā esošiem tiesību aktiem ievieš Komisijas priekšlikums. Komiteja nekomentēs aspektus, kas nešķiet strīdīgi, kas iekļauti dokumenta racionalizācijas nolūkā vai kas izriet no veselā saprāta vai jautājuma dabiskās attīstības gaitas.

4.2. Kā jau norādīts 3.2. punktā, pat ja direktīvas pieņemšanas rezultātā tiks atcelta iepriekšējā Direktīva 92/12/EEK, **papīra dokumentu izmantošanas atcelšana** nesakrītīs ar jaunās direktīvas stāšanos spēkā. Direktīvas priekšlikums paredz, ka **pārejas periodā** varēs veikt darījumus, izmantojot arī papīra pavaddokumentus. Neviens nevar paredzēt šā perioda ilgumu. Ir skaidrs, ka EMCS sistēma var sastapties ar nopietnām problēmām, kamēr visas dalībvalstis to nebūs nepieņēmušas. EESK vēlas **vērst uzmanību uz slogu, kas gulstas ne vien uz tirgotājiem**, bet arī uz dalībvalstu administrācijām, kas ir spiestas vienlaicīgi darboties **gan ar elektroniskām sistēmām, gan ar papīra dokumentiem** atkarībā no galamērķa valsts.

4.2.1. Alternatīva, kas nozīmē, ka sistēma sāks darboties vienīgi tad, kad to ieviešīs visas dalībvalstis, rada risku atlikt projektu uz tālāku nākotni; turklāt tās dalībvalstis, kas jau ir gatavas strādāt ar elektronisko procedūru, būtu spiestas gaidīt, kamēr citas tām pievienosies. Tā ir nepieņemama situācija, kas nav izdevīga ne tikai tiem, kas laicīgi pielāgojušies noteikumiem, bet arī un jo īpaši tirgotājiem.

4.2.2. Komiteja norāda, ka daži eksperti ir izvirzījuši priekšlikumu, kas gan neatrisina problēmu, tomēr sniedz pieņemamu kompromisu, pat ja tas nav optimāls. Dalībvalstis, kas jau pārgājušas uz elektronisko procedūru, to varētu izmantot iekšējiem darījumiem, bet starptautiskajos darījumos varētu saglabāt papīra dokumentu procedūru. Līdz ar to, pirms pāriet uz sistēmas izmantošanu Kopienas līmenī, sistēmu varētu izmēģināt valsts līmenī, līdz visas dalībvalstis ir tai gatavas.

4.3. **I nodaļā “Vispārīgie noteikumi”** nav ieviesti nekādi būtiski grozījumi, salīdzinot ar Direktīvu 92/12/EEK. Tā aprobežojas ar jautājuma labāku atspoguļošanu, ieviešot dažus pielāgojumus, jaunas definīcijas un nenozīmīgus grozījumus.

4.4. **II nodaļā “Akcīzes nodokļa rašanās”**. 7. panta 4. punktā ieviestajā grozījumā paredzēts, ka akcīzes prece nav jāapliek ar nodokli, ja tā ir “neatgriezeniski zudusi”. Jaunais jēdziens “neatgriezeniskais zudums” apzīmē precī, ko neviens

vairs nevar lietot neatkarīgi no zuduma iemesla. Īsts jauninājums ir tas, ka direktīva vairs neuzliek par pienākumu pierādīt nepārvaramas varas gadījumus. Tomēr EESK norāda, ka katra dalībvalsts ir tiesīga pieņemt savus noteikumus minētajā jomā.

4.5. **III nodaļā “Ražošana, pārstrāde un uzglabāšana”** ir tikai viens svarīgs jauninājums, proti, citā dalībvalstī reģistrētas personas var saņemt “akcīzes preču noliktavas” turēšanas atļauju. Lai arī tas atbilst iekšējā tirgus principiem, agrāk šajā ziņā pastāvēja ierobežojumi.

4.6. **IV nodaļā “Akcīzes preču pārvietošana, piemērojot atlikto nodokļa maksāšanu”** ir šādi jauni noteikumi: 16. pantā paredzēts, ka preces ir iespējams pārvietot ne vien uz akcīzes preču noliktavām, bet arī nogādāt fiziskai vai juridiskai personai (“reģistrētiem preču saņēmējiem”), kā arī pēc atļaujas saņemšanas transportēt uz “tiešās piegādes vietu”, ko norāda reģistrēts preču saņēmējs. EESK to pilnībā atbalsta un pauž cerību, ka kontroles procedūras būs pietiekami efektīvas, lai novērstu ļaunprātīgu izmantošanu. Tomēr precīzi jādefinē tās profesiju grupas, uz kurām attiecas direktīvas noteikumi.

4.7. Turpmākie noteikumi (17.–19. pants) attiecas uz riska apdrošināšanu saistībā ar preču pārvietošanu atliktās nodokļu maksāšanas režīmā. Tos nav vajadzības komentēt. Savukārt sevišķi svarīgi ir **2. iedaļas (20.–27. pants) noteikumi par procedūrām, kas jāievēro, pārvietojot akcīzes preces atliktās nodokļa maksāšanas režīmā**. Eksperti uzskata, ka minēto procedūru pieņemšana ir uzmanīgi jāizvērtē, lai **nodrošinātu, ka tās ļauj veikt efektīvas kontroles un ir saskaņotas ar administrāciju resursiem**. Tomēr EESK norāda, ka 20. panta 1., 2. un 3. punktā ir paredzēts, ka akcīzes preču pārvietošana var notikt tikai tad, ja tām ir pievienots elektroniskais dokuments. Minētais noteikums ir jāpielāgo atkarībā no tā, kāda sistēma tiks izvēlēta, lai pārietu no papīra uz elektroniskiem dokumentiem.

4.8. **V nodaļā par akcīzes preču pārvietošanu un aplikšanu ar nodokli** pēc izlaišanas brīvam apgrozījumam nav jaunu būtisku noteikumu. Tajā atkārtots princips par preču aplikšanu ar nodokli preču iegādes valstī, ja tās ir iegādājusies privātpersona (30. pants), vai patērīna valstī, ja tās uzglabā komerciāliem nolūkiem (31. pants), kā arī apstiprināti spēkā esošie noteikumi par tranzitprecēm un par to, kā nosaka akcīzes nodokļa maksājumu.

4.9. Sevišķi nozīmīgs ir 34. pants par **tālpārdošanu**. Atkāpjoties no 30. panta, tajā ir noteikts, ka preces, ko iegādājas privātpersonas un ko **pārdevējs vai viņa vārdā tieši vai netieši nosūta vai transportē**, tiek apliktas ar akcīzes nodokli **galamērķa dalībvalstī**. Līdz ar to jāsecina, ka pircēja **iegādātās preces, ko viņš sūta pats uz savu adresi**, tiek apliktas ar akcīzes nodokli to **iegādes dalībvalstī**.

4.9.1. EESK vēlas noskaidrot, vai minētais noteikums nevar radīt **interpretācijas problēmu**. Runājot par tālpārdošanu, iegāde tiek veikta pārdevēja atrašanās vietā brīdī, kad notiek maksājums. Pircējs, t. i., preču īpašnieks, līdz ar to ir juridiski tiesīgs vienalga kam (tai skaitā pārdevējam) dot norādījumus par preces nosūtīšanu pēc viņa rīkojuma un uz viņa rēķina. No juridiskā viedokļa raugoties un pretēji principam, saskaņā ar kuru nodokli uzliek preces reālā patēriņa vietā, varētu vienmēr uzskatīt, ka preces ir **iegādājusies privātpersona un tās ir nosūtītas vai transportētas viņas vārdā**. Tādēļ tās jāapliet ar akcīzes nodokli iegādes dalībvalstī, pat ja nosūtīšanu ir veicis pārdevējs.

4.10. Turklāt EESK vēlas norādīt uz 34. panta trūkumu, proti, nav precizēti daudzuma un vērtības ierobežojumi, kuru ietvaros vienas personas pirkumi tiek uzskatīti par "privātiem". Jānorāda

viennozīmīgi kritēriji, lai izvairītos no situācijas, ka iekšējā tirgū katra dalībvalsts piemēro atšķirīgus pasākumus. Ņemot vērā šos un citus aspektus, EESK lūdz Komisiju un dalībvalstis izstrādāt skaidrākus un pārskatāmākus noteikumus. Tas vienkāršotu ikdienas darbu iedzīvotājiem un uzņēmumiem.

4.11. Pārējie noteikumi, kas ir iekļauti **VI nodaļā** (dažādi noteikumi) attiecas uz marķēšanu. Tajos ir saglabāti spēkā esošie noteikumi par kuģu un gaisakuģu krājumiem. Savukārt 38. pants attiecas uz **mazajiem vīna ražotājiem** (līdz 1 000 hektolitrēm), kam ir tiesības izmantot vienkāršotas procedūras saistībā ar akcīzes preču ražošanu un glabāšanu.

4.12. **VII nodaļā** (nobeiguma noteikumi) ir apstiprināta pašreizējās **Akcīzes nodokļa komitejas** nozīme un minēti īstenošanas noteikumi; Direktīva 92/112/EK jāatceļ noteiktā datumā (2009. gada 1. aprīlī), par ko, kā piesardzīgi norāda Komisija, var diskutēt. Tas pats attiecas uz pārejas periodu (tā varbūtējās beigas ir 200... gada 31. decembris), kura laikā dalībvalstis var turpināt darboties saskaņā ar iepriekšējo direktīvu. Tāpat kā citas iestādes un eksperti, EESK uzskata, ka šie datumi ir tikai aptuveni un tos **jāpagarina atkarībā no reālās situācijas**, sevišķi ņemot vērā praktiskās grūtības saistībā ar pilnīgu EMCS ieviešanu.

Briselē, 2008. gada 22. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko groza Padomes Direktīvu 2006/112/EK par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu, lai apkarotu nodokļu krāpniecību, kas saistīta ar Kopienas iekšējiem darījumiem” un par tematu “Priekšlikums Padomes regulai, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1798/2003, lai apkarotu nodokļu krāpniecību, kas saistīta ar Kopienas iekšējiem darījumiem”

COM(2008) 147 galīgā redakcija – 2008/0058 (CNS) un 2008/0059 (CNS)

(2009/C 100/28)

Eiropas Savienības Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 93. pantu 2008. gada 3. aprīlī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko groza Padomes Direktīvu 2006/112/EK par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu, lai apkarotu nodokļu krāpniecību, kas saistīta ar Kopienas iekšējiem darījumiem” un par tematu

“Priekšlikums Padomes regulai, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1798/2003, lai apkarotu nodokļu krāpniecību, kas saistīta ar Kopienas iekšējiem darījumiem”

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ekonomiskās un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2008. gada 2. oktobrī. Ziņotājs – SALVATORE kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 448. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 22. un 23. oktobrī (22. oktobra sēdē), ar 114 balsīm par, 1 balsi pret un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja atzinīgi vērtē priekšlikumu Padomes direktīvai, ar ko groza kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu, lai apkarotu nodokļu krāpniecību, kas saistīta ar Kopienas iekšējiem darījumiem, un ar to saistīto priekšlikumu Padomes regulai, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1798/2003.

1.2. Ierosinātie grozījumi atbilst vienkāršošanas, efektivitātes, rentabilitātes prasībai un nodrošina redzamāku saikni starp administratīvā sloga samazināšanas pasākumiem un dalībvalstu spējām ierobežot un apkarot krāpniecību Kopienas iekšējos darījumos.

2. Ievads

2.1. Šajā atzinumā izskatāmais priekšlikums direktīvai un regulai, kas jāgroza, ir izstrādāts pēc ilgām debatēm Kopienas iestādēs. Tajā izvirzīts skaidrs mērķis, proti, nodokļu iestādēm nodrošināt efektīvus un saistošus instrumentus, kas ļautu izskaust vai vismaz apturēt krāpnieciskas darbības, kuras bieži izmanto, lai traucētu iekšējā tirgus normālu un pareizu darbību.

2.2. Šajā sakarā jāatgādina, ka Kopienā krāpšana kā pārkāpums izpaužas dažādos veidos un dažādās jomās, sākot ar tādiem pārkāpumiem kā alkohola un tabakas viltošana, tāpat arī kontrabanda un pārkāpumi saistībā ar tiešiem nodokļiem, līdz pat PVN krāpšanas darbībām, kas ir visizplatītākais krāpšanas veids.

2.3. Tieši PVN krāpšanai tika pievērsta īpaša uzmanība, ņemot vērā ideju, ka rūpīgi jāpārskata pašreizējā nodokļu sistēma attie-

cībā uz tirdzniecību Kopienā. Saskaņā ar principu par vienlīdzīgu attieksmi gan pret pašmāju, gan citu Kopienas valstu precēm minētās sistēmas pamatā ir nodokļu uzlikšana saņēmējā valstī, proti, dalībvalstī, kurā pircējs ir reģistrēts kā PVN maksātājs.

2.4. Minētais princips, kas pagaidām faktiski regulē tirdzniecību Kopienā, ļāva neaplikt ar nodokļiem Kopienā veiktos tirdzniecības darījumus un tārad sekmēja preču brīvu apriti, taču radīja arī ievērojamus kaitējumus Eiropas Kopienas finansiālajām interesēm. Pirmām kārtām jāmin mehānisms, ko izmanto tā saucamā “karuseļa” veida krāpniecībā un kas skaidri un ar piemēriem raksturots Komisijas 2006. gada ziņojumā Padomei, Eiropas Parlamentam un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai par nepieciešamību izveidot savstarpēji koordinētu stratēģiju, lai uzlabotu cīņu pret izvairīšanos no nodokļu maksāšanas ⁽¹⁾. Tajā ir skaidri izklāstīts minētais mehānisms un dota tā definīcija: “Ir zināms īpašs nodokļu nemaksāšanas veids, tā saucamais “nodokļu nemaksāšanas karuselis”, kurā visbiežāk izmanto virkni darbību dalībvalsts iekšienē (ar PVN atmaksas pieprasījumu) un darbības starp Kopienas dalībvalstīm (bez PVN atmaksas pieprasījuma starp līgumslēdzējām pusēm).”

2.5. EESK jau vairākkārt ir izskatījusi minēto jautājumu un sniegusi derīgus norādījumus, kas tika rūpīgi izvērtēti, izstrādājot pašreizējo atzinumu ⁽²⁾.

⁽¹⁾ COM(2006) 254 galīgā redakcija.

⁽²⁾ EESK atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes direktīvai par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu” (pārstrādāta redakcija) (OV C 74, 23.3.2005., 21. lpp.) un par tematu “Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai par nepieciešamību izveidot savstarpēji koordinētu stratēģiju, lai uzlabotu cīņu pret izvairīšanos no nodokļu maksāšanas” (OV C 161, 13.7.2007., 8. lpp).

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Tā kā ir acīmredzama nepieciešamība ierobežot pašlaik jau ļoti izplatītu parādību, kas saskaņā ar aplēsēm sasniedz 2 līdz 2,5 % no Kopienas IKP, "Priekšlikumā Padomes direktīvai, ar ko groza Padomes Direktīvu 2006/112/EK par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu, lai apkarotu nodokļu krāpniecību, kas saistīta ar Kopienas iekšējiem darījumiem", kā arī "Priekšlikumā Padomes regulai, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1798/2003, lai apkarotu nodokļu krāpniecību, kas saistīta ar Kopienas iekšējiem darījumiem", ir apstiprinātas saistības, kuras bija izteiktas iepriekšējā izsmeļošā "Paziņojumā Padomei par vairākiem nozīmīgiem aspektiem, kas noderīgi, izstrādājot ES stratēģiju krāpšanas apkarošanai PVN jomā" (¹), un nepārprotami izklāstīti konkrētie pieņemamie pasākumi.

3.2. Šāda pieceja bija izmantota jau iepriekš minētajā paziņojumā, kurā uzsvērts, ka "neraugoties uz apņemšanos pabeigt analīzi par iespējamām izmaiņām PVN sistēmā, Komisija līdztekus turpinās apspriesties par tā sauktajiem parastajiem pasākumiem. Nodokļu iestāžu nodrošināšana ar modernākiem un efektīvākiem līdzekļiem nodokļu krāpšanas apkarošanai ir mērķis, kas katrā ziņā jāsasniedz neatkarīgi no lēmumiem, kurus pieņems par vērienīgākajiem pasākumiem".

3.3. Ņemot vērā, ka vidējā termiņā nav paredzēts veikt būtiskas izmaiņas PVN sistēmā un tāpēc radikāli mainīt šā nodokļa uzlikšanas mehānismu, Komiteja uzskata, ka ir atzinīgi vērtējama Padomes iniciatīva spēkā esošajos tiesību aktos par PVN sistēmu ieviest efektīvus, lai arī ne pārāk tālejošus pasākumus.

3.4. EESK atzinīgi vērtē ierosinātos grozījumus. Runājot par atsevišķiem PVN direktīvas grozījumiem, Komiteja norāda, ka tie atbilst vienkāršošanas un efektivitātes prasībām, kas izvirzītas iepriekš minētā priekšlikuma sagatavošanas darbu laikā, un tie nodrošina redzamāku saikni starp administratīvās vienkāršošanas pasākumiem un dalībvalstu spējām novērst un apkarot šo starptautisko parādību.

3.5. Citiem vārdiem runājot, direktīvas priekšlikumam pievienotajā paskaidrojuma rakstā minēts nodoms samazināt "laikposmu starp pašu darījumu un brīdi, kad informācija nonāk pircēja dalībvalsts rīcībā", tādēļ priekšlikuma mērķis ir samazināt līdz vienam mēnesim laikposmu, kurā Kopienas iekšējie darījumi tiek deklarēti kopsavilkuma paziņojumos, un no trim mēnešiem līdz vienam mēnesim saīsināt termiņu informācijas apmaiņai starp dalībvalstīm. Tas nozīmē, ka noteikumos ir iekļauta prasība neradīt nesamērīgu administratīvo slogu, taču tajā pašā laikā dalībvalstu nodokļu iestādēm jābūt spējīgām nodrošināt lielāku kontroli un labāku riska pārvaldību cīņā ar krāpniecību Kopienā.

3.6. Pārējie grozījumi Padomes Direktīvas 2006/112/EK noteikumos ir virzīti uz juridiskās skaidrības panākšanu, saistību vienkāršošanu un biežāku administratīvās sadarbības principa izmantošanu.

3.7. Papildus biežākai informācijas sniegšanas prasībai jāmin, piemēram, priekšlikums, kas vērst uz to, lai krāpniecības apkarošanai vajadzīgajā informācijā tiktu iekļauti dati par tām Kopienā veiktām preču un pakalpojumu iegādēm no citā dalībvalstī reģistrēta piegādātāja, par kurām pircējs maksā nodokli. Tāpat ir noteikts, ka preces vai pakalpojuma saņēmējiem vai pircējiem, kas šādus darbības veic vairāk nekā 200 000 euro apmērā, PVN deklarācijas būs jāiesniedz reizi mēnesī un ka jāgroza noteikumi, kuri paredz saskaņot noteikumus par pakalpojumu aplikšanu ar nodokli, lai panāktu, ka pircējs un pārdevējs šos darījumus deklarē vienā un tajā pašā laikposmā.

3.8. Komiteja uzskata, ka minētie reglamentējošie noteikumi īpaši labi atspoguļo direktīvas grozīšanas jēgu, radot līdzsvaru starp vajadzību pēc papildu pienākumiem, administratīvo izmaksu samazināšanas iemesliem (tas skar nelielu daļu uzņēmumu), kā arī plašākas informācijas sniegšanu no finanšu iestāžu puses.

3.9. Citiem vārdiem runājot, biežāka apmaiņa ar informāciju par tirdzniecības darījumiem ļautu nodokļu iestādēm saņemt lielāku informācijas daudzumu, un tas radītu efektīvākus sadarbības mehānismus.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Komiteja atbalsta 250. panta 2. punkta grozījumu, kas uzņēmumiem ļauj iesniegt PVN deklarācijas ar elektronisko sistēmu starpniecību, jo šis pasākums ne vien ierobežo kļūdas iespējamību deklarācijas aizpildīšanas laikā, bet arī samazina uzņēmumu un iestāžu izmaksas.

4.2. Komiteja atbalsta noteikumus par atbrīvojumu uzņēmumiem, kurus grozītie noteikumi skar dažos gadījumos vai tikai izņēmuma kārtā.

4.3. EESK uzsver un atbalsta jauninājumu, kas paredzēts 251. panta f) apakšpunktā, kurā līdzās prasībai apkopot PVN deklarācijas par pārdotajām precēm ir ieviesta prasība deklarēt saņemtos pakalpojumus, lai tādā veidā varētu efektīvāk izvērtēt saņemto informāciju un novērst krāpšanas darbību arī pakalpojumu sniegšanas jomā.

(¹) COM(2007) 758 galīgā redakcija.

4.4. Lai arī taksācijas perioda saīsināšanu līdz vienam mēnesim nevar uzskatīt par izšķirošu iebiedēšanas līdzekli, tas tomēr ir ievērojams uzlabojums, kas ļauj pielāgot un saskaņot noteikumus par pakalpojumu aplikšanu ar nodokli, lai varētu nekļūdīgi salīdzināt pārdevēja un pircēja sniegto informāciju.

4.5. Ierosinātie noteikumi par PVN deklarācijas iesniegšanu ir attiecīgi saskaņoti ar prasību par kopsavilkuma paziņojuma iesniegšanas termiņu.

4.6. Tikpat svarīgs ir nākamais noteikums, kas paredz arī minētajā gadījumā datu nosūtīšanu elektroniski.

4.7. Komiteja uzskata, ka ir lietderīgi pieprasīt tabulu, kurā atspoguļota direktīvas transponēšanas tiesību aktu atbilstība direktīvai. Tā ir iniciatīva, kas, ņemot vērā turpmākos grozījumus, ļautu rūpīgāk pārbaudīt plašo un daudzveidīgo informāciju, kuru uzņēmumi pašlaik iesniedz nodokļu iestādēm.

4.8. Nobeigumā Komiteja norāda, ka minētās direktīvas grozījumu dēļ jāpielāgo atbilstīgā regula.

Briselē, 2008. gada 22. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes direktīvai par kopēju nodokļu sistēmu, ko piemēro dažādu dalībvalstu uzņēmējdarbību apvienošanai, sadalīšanai, daļējai sadalīšanai, to aktīvu pārvešanai un akciju maiņai, kā arī SE vai SCE juridiskās adreses pārcelšanai no vienas dalībvalsts uz citu (kodificēta versija)”

COM(2008) 492 galīgā redakcija – 2008/0158 (CNS)

(2009/C 100/29)

Eiropas Savienības Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 94. pantu 2008. gada 25. septembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Padomes direktīvai par kopēju nodokļu sistēmu, ko piemēro dažādu dalībvalstu uzņēmējdarbību apvienošanai, sadalīšanai, daļējai sadalīšanai, to aktīvu pārvešanai un akciju maiņai, kā arī SE vai SCE juridiskās adreses pārcelšanai no vienas dalībvalsts uz citu (kodificēta versija)”

Tā kā priekšlikuma saturs ir pilnībā pieņemams un Komitejai par to nav nekādu komentāru, Komiteja 448. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 22. un 23. oktobrī (22. oktobra sēdē), ar 115 balsīm par un 3 atturoties, nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par ierosināto dokumentu.

Briselē, 2008. gada 22. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes Regulai, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1083/2006 par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu un Kohēzijas fondu attiecībā uz atsevišķiem projektiem, no kuriem gūst ienākumus"

COM(2008) 558/2 – 2008/0186 (AVC)

(2009/C 100/30)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2008. gada 8. oktobrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Priekšlikums Padomes Regulai, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1083/2006 par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu un Kohēzijas fondu attiecībā uz atsevišķiem projektiem, no kuriem gūst ienākumus"

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 448. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 22 un 23. oktobrī (23. oktobra sēdē) iecēla DASSIS kgu par galveno ziņotāju un ar 45 balsīm par un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

200 000 *euro* apjomā, kuru pārsniedzot jāpiemēro šie noteikumi.

1.1. EESK pieņem zināšanai Komisijas priekšlikumu grozīt Regulas 1083/2006 55. pantu un atzinīgi vērtē no tā izrietošo administratīvā sloga samazināšanu.

2.2. Šie noteikumi nav pielāgoti projektiem, ko līdzfinansē Eiropas Sociālais fonds, kas galvenokārt finansē nemateriālas darbības; turklāt tie uzliek neproporcionālu administratīvo slogu nelieliem projektiem, ko līdzfinansē no ERAF vai Kohēzijas fonda līdzekļiem.

1.2. EESK atbalsta šo priekšlikumu.

2. Pamatojums

2.1. Regulā (EK) Nr. 1083/2006 ir iekļauti vispārīgi noteikumi par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu un Kohēzijas fondu, un tās 55. pants nosaka pārvaldes kārtību un noteikumus par šo fondu ieguldījumu projektos, no kuriem gūst ienākumus. Turklāt minētājā pantā ir noteikta robežvērtība

2.3. Tā kā no 55. panta izrietošo jautājumu par administratīvo slogu nav iespējams atrisināt ar interpretācijas palīdzību, un ņemot vērā neformālu konsultāciju ar dalībvalstīm rezultātus, Komisija nolēma izteikt ierosinājumu grozīt 55. pantu un tādējādi tā noteikumus turpmāk attiecināt tikai uz projektiem, ko līdzfinansē ERAF vai Kohēzijas fonds un kuru izmaksas pārsniedz 1 miljonu *euro*. Komisija uzskata, ka šāds tehnisks grozījums ievērojami vienkāršos šādu projektu pārvaldību.

Briselē, 2008. gada 23. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai, ar ko izveido Eiropas Izglītības fondu” (pārstrādāta redakcija)

COM(2007) 443 galīgā redakcija – 2007/0163 (COD)

(2009/C 100/31)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 150. pantu 2007. gada 17. septembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido Eiropas Izglītības fondu” (pārstrādāta redakcija).

Tā kā priekšlikuma saturs ir pilnībā pieņemams un Komitejai par to nav nekādu komentāru, Komiteja 448. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 22. un 23. oktobrī (22. oktobra sēdē), ar 118 balsīm par, 2 pret un 1 atturoties nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par ierosināto dokumentu.

Briselē, 2008. gada 22. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Mario SEPI

2009/C 100/18	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par to, kā aizsardzības un drošības jomā atsevišķos gadījumos ir koordinējamas publisko iepirkumu procedūras, noslēdzot publiskus būvdarbu, piegādes un pakalpojumu līgumus" COM(2007) 766 <i>galīgā redakcija – 2007/0280 (COD)</i> 114
2009/C 100/19	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai attiecībā uz kopīgiem noteikumiem, ko piemēro metroloģiskās kontroles mērinstrumentiem un metodēm" (pārstrādāts) COM(2008) 357 <i>galīgā redakcija – 2008/0123 (COD)</i> 120
2009/C 100/20	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko izveido sistēmu, lai noteiktu ekodizaina prasības ar enerģiju saistītiem ražojumiem" COM(2008) 399 <i>galīgā redakcija – 2008/0151 (COD)</i> 120
2009/C 100/21	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematiem "Priekšlikums Padomes regulai, ar ko nosaka kopīgus lauksaimniekiem piešķiramā tiešā atbalsta shēmu noteikumus saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem", "Priekšlikums Padomes regulai par izmaiņām kopējā lauksaimniecības politikā, veicot grozījumus Regulā (EK) Nr. 320/2006, (EK) Nr. 1234/2007, (EK) Nr. 3/2008 un (EK) Nr. [...] /2008" un "Priekšlikums Padomes regulai, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1698/2005 par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA)" COM(2008) 306 <i>galīgā redakcija – 2008/0103 + 0104 + 0105 (CNS)</i> 121
2009/C 100/22	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko nosaka veselības aizsardzības noteikumus attiecībā uz dzīvnieku izcelsmes blakusproduktiem, kuri nav paredzēti cilvēku uzturam (Dzīvnieku izcelsmes blakusproduktu regula)" COM(2008) 345 <i>galīgā redakcija - 2008/0110 (COD)</i> 133
2009/C 100/23	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par tādu vielu ražošanas un lietošanas pakāpenisku pārtraukšanu, kuras noārda ozona slāni" (pārstrādāta redakcija) COM(2008) 505 <i>galīgā redakcija – 2008/0165 (COD)</i> 135
2009/C 100/24	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes ieteikumam par Eiropas kvalitātes nodrošināšanas pamatprincipu ietvarstruktūras izveidošanu profesionālajai izglītībai un apmācībām" COM(2008) 179 <i>galīgā redakcija – 2008/0069 (COD)</i> 136
2009/C 100/25	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes ieteikumam par Eiropas kredītpunktu sistēmas izstrāde profesionālajai izglītībai un apmācībai (ECVET)" COM(2008) 180 <i>galīgā redakcija – 2008/0070 (COD)</i> 140
2009/C 100/26	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Grozīts priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par drošības un veselības aizsardzības minimālajām prasībām, darba ņēmējiem lietojot darba aprīkojumu darbā" COM(2008) 111 <i>galīgā redakcija – 2006/0214 (COD)</i> 144
2009/C 100/27	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes direktīvai par akcīzes nodokļa piemērošanas vispārējo kārtību" COM(2008) 78 <i>galīgā redakcija/3 – 2008/0051 (CNS)</i> 146

2009/C 100/28	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko groza Padomes Direktīvu 2006/112/EK par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu, lai apkarotu nodokļu krāpniecību, kas saistīta ar Kopienas iekšējiem darījumiem" un par tematu "Priekšlikums Padomes regulai, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1798/2003, lai apkarotu nodokļu krāpniecību, kas saistīta ar Kopienas iekšējiem darījumiem" COM(2008) 147 galīgā redakcija – 2008/0058 (CNS) un 2008/0059 (CNS)	150
2009/C 100/29	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes direktīvai par kopēju nodokļu sistēmu, ko piemēro dažādu dalībvalstu uzņēmējdarbības apvienošanai, sadalīšanai, daļējai sadalīšanai, to aktīvu pārvešanai un akciju maiņai, kā arī SE vai SCE juridiskās adreses pārceļšanai no vienas dalībvalsts uz citu (kodificēta versija)" COM(2008) 492 galīgā redakcija – 2008/0158 (CNS)	153
2009/C 100/30	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes Regulai, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1083/2006 par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu un Kohēzijas fondu attiecībā uz atsevišķiem projektiem, no kuriem gūst ienākumus" COM(2008) 558/2 – 2008/0186 (AVC)	154
2009/C 100/31	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai, ar ko izveido Eiropas Izglītības fondu" (pārstrādāta redakcija) COM(2007) 443 galīgā redakcija – 2007/0163 (COD)	155

Abonementa cenas 2009. gadā (bez PVN, ieskaitot sūtīšanas izdevumus)

ES Oficiālais Vēstnesis, L un C sērija, tikai papīra formātā	22 oficiālajās ES valodās	EUR 1 000 gadā (*)
ES Oficiālais Vēstnesis, L un C sērija, tikai papīra formātā	22 oficiālajās ES valodās	EUR 100 mēnesī (*)
ES Oficiālais Vēstnesis, L un C sērija, papīra formātā + CD-ROM, ikgadējs	22 oficiālajās ES valodās	EUR 1 200 gadā
ES Oficiālais Vēstnesis, L sērija, tikai papīra formātā	22 oficiālajās ES valodās	EUR 700 gadā
ES Oficiālais Vēstnesis, L sērija, tikai papīra formātā	22 oficiālajās ES valodās	EUR 70 mēnesī
ES Oficiālais Vēstnesis, C sērija, tikai papīra formātā	22 oficiālajās ES valodās	EUR 400 gadā
ES Oficiālais Vēstnesis, C sērija, tikai papīra formātā	22 oficiālajās ES valodās	EUR 40 mēnesī
ES Oficiālais Vēstnesis, L un C sērija, ikmēneša (apkopojošs)	22 oficiālajās ES valodās	EUR 500 gadā
ES Oficiālā Vēstneša pielikums (S sērija) – Publiskā iepirkuma līgumu konkursi, CD-ROM, 2 izdevumi nedēļā	daudzvalodu: 23 oficiālajās ES valodās	EUR 360 gadā (= EUR 30 mēnesī)
ES Oficiālais Vēstnesis, C sērija – Konkursi	valodā(-ās) saskaņā ar konkursu(-iem)	EUR 50 gadā

(*) Atsevišķi drukātie eksemplāri: 1 līdz 32 lappuses: EUR 6
33 līdz 64 lappuses: EUR 12
vairāk nekā 64 lappuses: cena pēc pieprasījuma

Eiropas Savienības Oficiālā Vēstneša, kas iznāk oficiālajās Eiropas Savienības valodās, abonements ir pieejams 22 valodās. Tajā ir L sērija ("Tiesību akti") un C sērija ("Paziņojumi un informācija").

Katrai valodas versijai nepieciešams atsevišķs abonements.

Saskaņā ar Padomes Regulu (EK) Nr. 920/2005, kas publicēta 2005. gada 18. jūnija *Oficiālajā Vēstnesī* L 156, Eiropas Savienības iestādes uz zināmu laiku nesaista pienākums visus tiesību aktus sagatavot īru valodā un tos publicēt šajā valodā. Tādēļ *Oficiālā Vēstneša* izdevumus īru valodā var iegādāties atsevišķi.

Oficiālā Vēstneša pielikumu (S sērija – "Publiskā iepirkuma līgumu konkursi") var abonēt 23 oficiālo valodu versijās vienā daudzvalodu CD-ROM formātā.

Eiropas Savienības Oficiālā Vēstneša abonentiem ir tiesības saņemt dažādus *Oficiālā Vēstneša* pielikumus bez papildu samaksas. Abonentus informē par pielikumiem ar *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī* iekļautiem paziņojumiem lasītājiem.

Pārdošana un abonementi

Publikāciju biroja maksas izdevumi ir pieejami pie mūsu komerciālajiem izplatītājiem. To saraksts ir pieejams šādā tīmekļa vietnē:

http://publications.europa.eu/others/agents/index_lv.htm

EUR-Lex (<http://eur-lex.europa.eu>) piedāvā tiešu bezmaksas piekļuvi Eiropas Savienības tiesību aktiem. Šajā vietnē iespējams iepazīties ar *Eiropas Savienības Oficiālo Vēstnesi*, un tajā ir iekļauti arī līgumi, tiesību akti, tiesu prakse un sagatavošanā esošie tiesību akti.

Lai uzzinātu vairāk par Eiropas Savienību, skatīt: <http://europa.eu>